

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Diplomová práce

Bc. Barbora Řepková, DiS.

Architekt Richard Ferdinand Podzemný – meziválečná tvorba

Architect Richard Ferdinand Podzemný – work of the interwar period

Praha 2021

vedoucí práce: PhDr. Richard Biegel, Ph.D.

Poděkování za trpělivé vedení práce a zájem o téma patří PhDr. Richardu Biegelovi, Ph.D. Semináři architektury 20. století, který PhDr. Richard Biegel Ph.D. vede společně s prof. PhDr. Rostislavem Šváchou, CSc. pak vděčím za rozšíření obzorů a cenný vhled do architektury daného období.

Stěžejní význam pro zpracování díla R. F. Podzemného měly informace a materiály z pozůstalosti architekta, za jejichž poskytnutí a vstřícnost bych chtěla poděkovat ak mal. Radaně Hamsíkové.

Za ochotu děkuji i všem pracovníkům archivů a sbírkových institucí, kteří mi byli v bádání nápomocni.

Nakonec mé hlavní poděkování patří Ing. arch. Hance Řepkové a Ing. arch. Filipu Řepkovi, rodičům, již mi v průběhu celého studia byli nejbližší oporou, a kteří nadále zůstávají mými nedosažitelnými vzory.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoleškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

.....

Barbora Řepková

Abstrakt

Předmětem práce je rané dílo Richarda Ferdinanda Podzemného (1907–1987), jednoho z významných představitelů mladší generace meziválečné architektonické avantgardy. Práce sleduje jeho tvorbu od let jeho studií přibližně do závěru třicátých let. Cílem je nahlédnout architekta, jeho projekty a realizace v souvislostech tak, aby práce vypovídala nejen o jeho tvůrčím přístupu, ale také o situaci, v níž pracoval, a o vlastním vývoji funkcionalismu v Československu. Okruhy zájmu budou život a kariéra Richarda F. Podzemného, význam školení, které získal na Odborné škole ve Valašském Meziříčí, přínos studia architektury u Pavla Janáka na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, problematika malobytové výstavby, projekty individuálního bydlení, soutěžní projekty na veřejné, zejména zdravotnické stavby, a zvláštní pozornost bude nakonec věnována Obytným domům Zemské banky, lidově přezdívaným „Skleňák“, a ozvukům tohoto mimořádného projektu v závěru třicátých let.

Klíčová slova

architektura 20. století, meziválečná architektura, funkcionalismus, minimální byt, Pavel Janák

Abstract

Present thesis offers a study into the early work of Richard Ferdinand Podzemný (1907-1987), an important protagonist of a younger generation of interwar architectural avant-garde. Structured around an approximate decade between R. F. Podzemný's studies and the close of the 1930s, the thesis' aim is a contextualized overview of the architect, his projects, both proposals and built work, so as to distinguish his working methods and applied processes in their historical specificity, and that of the development of functionalism in Czechoslovakia. The main areas of interest are the life and career of R. F. Podzemný, the importance of his tutelage at the Industrial school at Valašské Meziříčí and his subsequent studies of architecture with Pavel Janák at the Academy of Applied Art in Prague, the issue of minimal housing planning, private residential projects and competition entries for public development with stress on medical facilities. Finally, close attention is given to the outstanding project of the Residential building of the Landesbank, colloquially dubbed "the Glass Palace" or "Skleňák", and its reverberances throughout the end of the 1930s.

Keywords

architecture of the 20th century, interwar architecture, functionalism, minimum dwelling, Pavel Janák

Obsah

Úvod	8
Richard Ferdinand Podzemný	12
Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí.....	24
Škola architektury Pavla Janáka	30
První školní práce R. F. P.	35
Město pro 10 000 obyvatel	36
Další urbanistické práce školy	42
První mimoškolní práce	43
Učitelství ústav ve Valašském Meziříčí	44
Návrh sokolovny do Borovan u Českých Budějovic	47
Soutěž Svazu československého díla	48
Domy na nejmenším půdorysu	51
Soutěže na domy s malými byty.....	54
Soutěž obce pražské na ideové návrhy činžovních domů s malými byty.....	55
Soutěž Ústřední sociální pojišťovny	57
Malý byt podle Janákovy školy	59
Soutěž na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela	60
Užší soutěž Ústřední sociální pojišťovny	64
Jedna až tři „corbusierovské“ vily	66
Vila v Louňovicích	66
Dvě vily v Českých Budějovicích	69
Obytný dům s restaurací v Uherském Hradišti	72
Soutěže na zdravotnické stavby.....	74
TBC sanatorium ve Vyšných Hágách.....	74
Univerzitní město v Bratislavě	76
Odbočka k soutěži na velkostržnici v Praze Na Maninách	77

Soutěže na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole	79
Další soutěže na domy s malými byty	83
Soutěž na domy s nejmenšími byty na Břevnov	84
Domy pro chudé obce pražské v Libni	87
Obytné domy Zemské banky	90
Luxusní nájemní domy	90
Zemská banka	91
Dispozice	92
Konstrukce, technické a materiálové vybavení	94
„Skleňák“ – geneze přezdívky	94
Dispozice v souvislostech	95
Podstatné radosti – Slunce, vzduch a zeleň	97
Kolektivní dům versus luxusní apartment-house	98
Výtvarná výzdoba	99
Ozvuky Skleňáku	100
Obytné domy továrny Jirásko	101
Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory	103
Obytné domy pensijního ústavu ČKD v Praze	104
Závěr	107
Seznam použité literatury a pramenů	112
Seznam příloh	124
Seznam vyobrazení	148

Seznam zkratek

AM Valašské Meziříčí – Archiv Města Valašské Meziříčí

AAS NTM – Archiv architektury a stavitelství Národní technické muzeum

Archiv ČNB, fond: ZB – Archiv České národní banky, fond Zemské banky

ASLEF – Architektonická sekce Levé fronty

BAPS – Blok architektonických pokrokových spolků

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

FF UP – Filozofická fakulta Univerzity Palackého

KTF UK – Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

NG – Národní galerie

OPAS – Obecně prospěšná akciová společnost [pro stavbu domů s malými byty]

SA ČSR – Svaz architektů ČSR

SOA Vsetín – Státní okresní archiv Vsetín

UPM – Uměleckoprůmyslové muzeum

ÚSP – Ústřední sociální pojišťovna

VSK – Výstava soudobé kultury

WuWA – Wohnung und Werkraum Ausstellung

Úvod

„*Jedna z bolestí dějin české architektury 20. století*“, jak si v roce 1995 posteskl Rostislav Švácha „*spočívá v nedostatku standardních monografií významných tvůrčích osobností. Dočkalo-li se takového monografického zpracování – z velké části už zastaralého – několik architektů z kotěrovské generace zakladatelů, z generace kubistů a z první, devět-silské generace avantgardy, pak z další generační vrstvy, narozené blíže k roku 1910 a nastupující na tvůrčí dráhu ve třicátých letech, máme k dispozici pouze několik skromnějších katalogů a časopiseckých článků. Ani absolventi Gočárový speciálky na Akademii výtvarných umění Evžen Rosenberg nebo Emanuel Hruška, ani členové krajně levicové skupiny PAS (Janů–Štursa–Voženílek), ani nejdůležitější žáci Uměleckoprůmyslové školy Antonín Tenzer, Richard Podzemný a Václav Hlinský nám dosud nestáli za soustavnější pozorností.*“¹ Skutečnost, že se stran poznání a souborného zpracování díla Richarda Podzemného² od té doby mnoho nezměnilo, jsem mohla konstatovat v roce 2018 při psaní bakalářské práce o architektovi a nejvýznamnější realizaci jeho pozdní tvorby – plaveckém stadionu v Podolí.³

Na rozdíl od jeho současníků, Antonína Tenzera a Václava Hlinského, zemřel Richard Podzemný dříve, než jeho svědectví o prožité době a pohledu na vlastní tvorbu stačili historici architektury zachytit a pro osvětlení jeho významu v dějinách české moderní architektury využít.⁴ Stejně tak po architektovi nezůstalo teoretické dílo nebo autobiografické materiály, jaké umožnily nebo podnítily zpracování odkazu dalších významných osobností meziválečné architektonické avantgardy.⁵ Proto linií přístupu k dílu Richarda Podzemného, která se v těchto výchozích podmínkách nabízí, je dílo objevovat a osvětlovat v kontextu. Jelikož tím dojde k podstatnému rozšíření záběru naší pozornosti, omezí se rozsah práce pouze na rané období tvorby Richarda Podzemného. Tím pro nás

---

¹ Rostislav Švácha, Funkcionalistická tvorba architekta Václava Hlinského, *Umění XLIII*, 1995, s. 134–148, cit. s. 134

² Architekt, plným jménem Richard Ferdinand Podzemný bude dále uváděn jako Richard Podzemný, jelikož věříme, že to v práci věnované jeho dílu k identifikaci úplně stačí. Při uvádění iniciál ale nadále trváme na podobě R. F. Podzemný, aby nemohlo dojít k záměně s jeho bratrem, taktéž architektem, Robertem Podzemným.

³ Barbora Řepková, *Richard Ferdinand Podzemný a Plavecký stadion v Praze-Podolí* (bakalářská práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2018

⁴ V případě Václava Hlinského Rostislav Švácha z rozhovorů s ním čerpal v článku citovaném v úvodu. Švácha, Funkcionalistická tvorba V. Hlinského (pozn. 1), viz s. 147, S Antonínem Tenzerem se ještě na počátku tohoto tisíciletí setkala Klára Pučerová, která mu později zasvětila svou diplomní i dizertační práci. Od poloviny osmdesátých let stačil dlouhověký architekt poskytnout větší množství rozhovorů například Pavlu Halíkovi, Vladimíru Šlapetovi a Rostislavu Šváchovi. Klára Pučerová, *Architekt Antonín Tenzer. Projekty a realizace 1930–1945* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2007, viz s. 7; Vladimír Šlapeta, Antonín Tenzer vzpomíná, *Československý architekt*, 1984, č. 14, s. 4–6, Vladimír Šlapeta, Bauen, Wohnen, Leben. Ein Gespräch mit Antonin Tenzer, *Werk, Bauen+Wohnen*, 1988, č. 12, s. 58–66, Michal Janata, Nevyhýbat se žádnému úkolu. S Antonínem Tenzerem u příležitosti jeho 90. narozenin hovoří Pavel Halík a Rostislav Švácha, *Architekt XLIV*, 1998, č. 25–26, s. 15–17

⁵ Pracemi, jež výrazně zužitkovaly teoretické nebo autobiografické dílo autora, jsou například relativně recentní dizertační práce Dity Dvořákové o Ladislavu Žákovi a Marcely Suchomelové o Janu E. Koulovi. Dita Dvořáková, *Ladislav Žák (1900-1973)* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2009; Marcela Suchomelová, *Krajina s nábytkem. Návrhy, plány a konstrukce Jana E. Kouly (1896–1975) a jeho pojetí "lidového bytu (domu)"* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2017

bude zhruba desetiletí od počátku jeho studií po nejvýraznější realizaci tohoto období – Obytné domy Zemské banky. Perioda mezi počátkem druhé světové války a definitivním nástupem Komunistické strany Československa k moci, či v architektuře až do finálního přijetí socialistického realismu, představovala nové podmínky tvorby i výzvy, které před architekty stály, a zasloužila by si samostatnou pozornost, nejen vzhledem k práci Richarda Podzemného. I u něj pozorujeme na konci třicátých let postupný přesun pozornosti k hledání nových přístupů k tvorbě, a časové vymezení práce tak považujeme i za přirozené a logické, byť je zároveň motivované nutností udržet i její smysluplný rozsah.

První z okruhů kontextu, který považujeme za nezbytný zmapovat, je autorův osobní život a kariérní dráha. Poznáání autorovy osobnosti, bezprostředních okolností jeho práce a jeho vlastního smýšlení o ní by mělo usměrnit výběr dalších specifických polí kontextu, která jsou pro jeho dílo relevantní. Cenným, byť stručným zdrojem informací jsou v první řadě dosavadní monograficky koncipované texty o Richardu Podzemném – dva vzpomínkové články, které napsal Václav Hlinský při příležitosti jmenování Richarda Podzemného zasloužilým umělcem⁶ a později k jeho nedožitým osmdesátým narozeninám⁷ a nepublikovaný koncept monografie Richarda Podzemného od Karla Honzika⁸, jež shodně čerpají z osobní známosti autorů s architektem. Dále se zúročí nepočtené autorovy vzpomínky na jeho vlastní meziválečné působení i svědectví, které o dané době přinesli jeho souputníci. Kapitola se ojedinele bude kariéře architekta věnovat v celé její délce, jelikož se nám to pro přiblížení osoby tvůrce jeví jako ilustrativní i proto, že není jasné, byla-li by mimo této práce jiná příležitost souborný biografický medailon autora podat.

Další zásadní a pro práci do jisté míry určující je kapitola věnovaná studiu architektury u Pavla Janáka na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Přestože osobnost Pavla Janáka se těší značnému zájmu historiků architektury, jeho pedagogické působení nepatří k hlouběji zpracovaným oblastem.⁹ Studium chápeme jako soubor možností přístupu k řešení zadání, s nimiž se aspirující architekt mohl seznámit, jež si mohl vyzkoušet a

---

⁶ Václav Hlinský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem, *Architektura ČSR XXI*, 1962, č. 8, s. 532–533

⁷ Václav Hlinský, Architekt Richard Podzemný, *Architektura ČSR XXVI*, 1987, č. 2, s. 164–167

⁸ Karel Honzík, *Monografie o díle Richarda Podzemného*, (nepublikovaný strojopis z pozůstalosti R. F. P.), asi 1964

⁹ Podstatné aspekty Janákova pedagogického působení nicméně v monografii věnované Pavlu Janákovu shrnul Norbert Kiesling a podrobněji se mu se v několika kapitolách své dizertační práce věnovala Vendula Hnídková. Přestože Hnídková přinesla příspěvek na toto téma zatím patrně nejobsáhlejší, nepředstavuje Janákovo pedagogické dílo a jeho význam v úplnosti. V několika dalších textech Hnídková upozornila především na skupinu školních prací ze závěru třicátých let – návrhy pracovních a přesídleneckých táborů, jež jsou pozoruhodným a závažným svědectvím o sociální politice Československa v období těsně před válkou. Suma školních zadání představených v této práci by mohla přispět k poznání, jak rozsáhlá a usilovná práce na otázce kvalitního a dostupného bydlení tomuto úkolu předcházela, a že na tuto krajnost není třeba Janákovo sociální cítění ani úsilí státu na poli bytové politiky zjednodušovat. Norbert Kiesling, *Pavel Janák*, Praha 2011, viz s. 107–110; Vendula Hnídková, *Pavel Janák – Organizátor života (dizertační práce)*, *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze*, Praha 2011; Vendula Hnídková, Pracovní tábory v meziválečném Československu: konečné řešení nezaměstnanosti, *Era 21 XVI*, 2016, č. 4, s. 43–45; Vendula Hnídková, Češi mezi Čechy. Optimum existenčního minima – architektura pracovních a přesídleneckých táborů v Praze, in: Milena Bartlová (ed.), *Co bylo Československo? Kulturní konstrukce státní identity*, Praha 2017, s. 191–197

z nichž mohl ve své další práci vycházet. Abychom mohli uvažovat o konkrétním přínosu studia, zaměříme se zejména na jednotlivé školní práce, které žáci vypracovávali a jež známe z části díky Janákově vlastní publikační činnosti a také vzhledem k tomu, že velká část originálů je uchována v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea.¹⁰ Zároveň budou představeny soudobé mimoškolní práce Richarda Podzemného. Jejich vzájemné srovnání se školními pracemi napovídá, že návrhy vypracované podle školního zadání jsou kvalitativně srovnatelné a o autorském přístupu stejně vypovídající jako soutěžní a jiné nerealizované návrhy. Kromě osvětlení tvůrčích počátků Richarda Podzemného by kapitola měla představit školu architektury jako významnou součást meziválečného působení Pavla Janáka, která rozšířila pole jeho teoretických a organizačních aktivit, a náš pohled na něj by se tak touto perspektivou mohl dále obohatit. Byť kapitola soustředěná zejména na roky studia Richarda Podzemného si neklade větší ambice než toto téma otevřít.

Podzemného působení na Odborné škole pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí, na níž studoval před příchodem do Prahy, nemůžeme sledovat stejně detailně. Příslušná kapitola by tedy měla přibližně postihnout, jaké předpoklady pro další uplatnění mu studium mohlo poskytnout, a zejména osvětlit souvislost mezi oběma po sobě jdoucími instancemi studia.

Samostatnému architektonickému dílu Richarda Podzemného se budeme věnovat v okruzích rozdělených dle typologie. Kapitoly věnované architektonickým soutěžím na domy s malými byty a na veřejné, zejména zdravotnické stavby se budou opírat o reakce, jaké vzbudily na stránkách architektonických časopisů – přibližný, i když nevyhnutelně dílčí obraz soudobého uvažování o daném problému. Porovnání projektů, na nichž se podílel Richard Podzemný se svými spolupracovníky, s návrhy konkurence, by mělo přispět k rozlišení toho, co je v jejich práci všeobecně sdílené, konvenční nebo typologicky podmíněné a co můžeme považovat za invenční, osobité nebo charakteristické pro jejich tvůrčí přístup. Mezi okolnosti, jež formovaly jak zadání soutěží, tak výsledky, jimiž byly obelány, patřila hlavně dobová legislativa, vývoj preferencí v rámci typů nebo politická inklinace architektů. U soukromých staveb to byla spíše přání jednotlivých stavebníků, o nichž ovšem zpravidla nic nevíme, a vlastní výtvarné cítění architektovo, jelikož předpokládáme, že u individuálních zakázek má větší příležitost se projevit. Kapitola věnovaná soukromým domům z první poloviny třicátých let tak bude vhodnou příležitostí k zamyšlení nad mírou a povahou inspirace dílem Le Corbusiera, k jehož vzoru se Podzemný hlásil.

Vlastní kapitolu si zaslouží Obytné domy Zemské banky, známější jako „Skleňák“ či „Skleněný palác“. Opěvovaná realizace oprávněně přitahuje z díla Richarda Podzemného nejvíce pozornosti, v kapitole se nicméně promítne mnoho z dílčích témat dosud v práci řešených. Předpokládáme totiž, že jsou to převážně okolnosti, jež nechaly stavbu

---

¹⁰ Archiv architektury a stavitelství NTM, fond 121 – Práce žáků [Janákovy školy]

mezi ostatními projekty architekta vyniknout, zatímco jeho přístup k řešení zadání zůstává konzistentní. Následující pokusy, v nichž se podle stejného receptu architekt snažil úspěch „Skleňáku“ ještě zopakovat, které však vedly k výsledkům méně mimořádným, pro nás budou koncem tohoto tvůrčího období, souběžně s nímž už architekt začal hledat nové výrazové možnosti.

Kontext je kategorie takřka nevyčerpatelná. Přestože cílem práce je věnovat se těm souvislostem, jež jsou pro dílo Richarda Podzemného specificky významné, mnoho dalších úhlů pohledu zůstane nevyhnutelně opomenuto. Zároveň vzhledem ke zvolenému přístupu přináší zkoumaný materiál množství odboček, řešených v zájmu čitelnosti práce do značné míry v poznámkovém aparátu, nejsou proto ale o nic méně hodny čtenářovy pozornosti. Ambice práce je totiž nakonec dvojitá. Podívat se na úsek tvorby Richarda Podzemného a z toho, co je zjevné – sumy projektů a realizací – opatrně rekonstruovat také něco z přístupu, který autora k jejich vytvoření právě v této podobě vedl.¹¹ Vedle toho doufáme, že i monograficky koncipovaná práce je příležitostí z perspektivy jednoho tvůrce naznačit možné nové souvislosti mezi skutečnostmi jinak jednotlivě známými.

---

¹¹ Ve vyjádření záměru lze tušit inspiraci texty Michaela Baxandalla, zejména pak studií o mostu ve Forth. Jelikož se však jedná spíše o posteriorně konstatované přiblížení než záměrné sledování metody, nepovažujeme za vhodné se na jeho autoritu více odvolávat. Předpokládáme ovšem, že zkoumaný materiál se vytyčené strategii přístupu nevzpouzí, vzpomeneme-li na slova Karla Honzíka, jimiž popsal vznik díla (nejen architektonického), a totiž, že „každý předmět je výslednicí celé řady nutností, kterými se tvořivá síla jedince dala vést, splňujíc každou z těchto nutností, ale některou více, jinou méně, podle příslušných schopností“. Michael Baxandall, Historický objekt: Forth Bridge Benjamina Bakera (1985), in: Milena Bartlová (ed.), *Michael Baxandall – Inteligence obrazu a jazyk dějin umění: Výbor z textů*, Praha 2019, s. 124–151; Karel Honzík, *Estetika v žaláři, Stavba V, 1926–1927*, s. 166–172, cit. s. 169

Richard Ferdinand Podzemný¹²

Přehled životopisných údajů Richarda Ferdinanda Podzemného, jak byl podán již v mé bakalářské práci, není možné zásadně rozšířit, lze jej ale částečně zpřesnit a uvést do souvislostí. Podzemný se narodil 16. března 1907 v obci Křivé, jež je dnes součástí Valašského Meziříčí. Předpoklady k umělecké dráze v nejbližší rodině pravděpodobně neměl. Možnost vyučit se v truhlářském řemesle na místní odborné škole Karel Honzík představuje jako pragmatickou volbu několika mladších sourozenců z početné rodiny,¹³ které by do budoucna mohlo sotva uživit otcovo skromné hospodářství. Díky osobnostem vyučujícím na škole, zejména Josefu Místeckému, který v žácích vzbuzoval zájem o architekturu a v rámci své výuky je na možné další studium v tomto oboru i připravoval, se Richardu Podzemnému otevřely další, snad předem netušené obzory. O povaze studia na Odborné škole pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí a způsobu, jakým předurčila Podzemného další studium na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, pojednává následující kapitola. Stejně tak škole architektury Pavla Janáka na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, kterou Podzemný absolvoval v letech 1926–1931, je věnována pozornost v samostatném oddíle. Pro skutečnost, že studium u Janáka mělo pro dílo Richarda Podzemného určující význam, svědčí způsob, jak na něj později vzpomínal. Nepočtené známé texty či projevy Richarda Podzemného pocházejí především z poválečného období a reflexe vlastní tvorby je jejich předmětem jen okrajově. Poodhalit, jak a o čem architekt přemýšlel, a přispět tak k plastičtějšímu vykreslení jeho osobnosti, tak mohou jen zčásti.

„Když jsem začal před pětáctyřiceti léty studovat v Praze architekturu, měl jsem to štěstí, že jsem se stal žákem profesora Janáka, jednoho z našich předních architektů. Hned třetí den pan profesor přišel a říká: „V Drážďanech je zdravotnická výstava, pojedeme tam“.“¹⁴ Možnost bezprostředně poznávat nejmodernější evropskou architekturu Podzemný, zdá se, považoval za hlavní devízu vlastního studia. Významným zdrojem poučení pro něj byl zájezd hned na počátku druhého roku studia – na výstavní kolonii Weissenhof ve Stuttgartu.¹⁵ Inspiraci „v prostorově řešených interiérech, zvláště u domů Corbusierových, kde mimo jiné byla navržena jako zahrada přízemí i střecha“¹⁶, bychom

¹² Své prostřední jméno přestal Podzemný v pozdějších letech své tvorby používat, respektive bylo u jeho projektů publikovaných po druhé světové válce uváděno jen výjimečně.

¹³ Podle Radany Hamsíkové, dcery Richarda Podzemného, Václav a Hubert Podzemní, kteří jsou vedeni mezi absolventy odborné školy ve Valašském Meziříčí, nebyli Richardovi starší sourozenci, ale spíše bratřanci nebo jiní vzdálenější příbuzní. Nicméně Karel Honzík, který svůj koncept monografie Richarda Podzemného napsal za architektova života a pravděpodobně také po vzájemné konzultaci, uvádí, že školu vystudovali čtyři ze sourozenců Podzemných a jediným dalším známým příbuzným absolventem školy je Richardův bratr Robert H. Podzemný. Barbora Řepková, osobní rozhovor autorky s architektovou dcerou Radanou Hamsíkovou, 22. 11. 2020; Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 2; Jiří Demel – Josef Pastorčák (eds.), *Almanach k 120. výročí od založení odborného školství na Valašsku*, Valašské Meziříčí 1994, s. 56

¹⁴ Richard Podzemný, *Umění žít, Ahoj na sobotu*, 1971, č. 15, s. 4

¹⁵ Cestu na výstavu Die Wohnung ve Stuttgartu a do Drážďan škola podnikla ve dnech 6.–10. října 1927. Norbert Kiesling (pozn. 9), s. 300

¹⁶ Richard Podzemný in: Slova tvůrců, *Architektura ČSR XXVII*, 1968, č. 9–10, s. 645–646, cit. s. 645

ostatně v jeho vlastních projektech posléze poznávali, i kdyby se k Le Corbusierově vzoru, který mu pomohl „*k vytvoření nové, moderní prosvětlené architektury*“¹⁷, výslovně nehlásil.

Od Janáka si ale zjevně odnesl i přesvědčení o společenské odpovědnosti architekta. Když byl při příležitosti svých 75. narozenin tázán, jak vzpomíná na svou nejvýznamnější realizaci – „*Skleňák*“, začal svou odpověď těmito slovy: „*Už od počátku studia u prof. Janáka jsem poznal, že práce architekta souvisí s jeho poměrem k člověku a jeho životnímu prostředí. Studovali jsme nejen současné poměry u nás, ale zvláště nás každoročně vedl do zahraničí, abychom se poznáním toho nejprogresivnějšího ve světě sami poučili a tyto poznatky uplatňovali právě v době, kdy se pozornost architektů zaměřovala k problémům bydlení a ke zlepšení životního prostředí člověka.*“¹⁸

Poměry při studiu architektury ve dvacátých letech dával Podzemný za příklad, i když v roce 1968 v časopisecké anketě bilancoval aktuální situaci. „*Svým příspěvkem bych chtěl vyzvednout možnosti, které jsme měli již jako studenti v 25tých letech a zdůraznit, co chybí dnes nejen mladým posluchačům architektury ale i zkušeným architektům, kteří v úzkém uzavření byli a jsou odkázáni na nahodilé informace, či nahlédnutí do cizího časopisu, místo aby mohli systematicky sledovat a zvažovat všechno, co je ve světě progresivní a nové, aniž by podlehli dnes častému zvyku nekritického přejímání.*“¹⁹ Zároveň si stýskal i po někdejší významu spolkové činnosti: „*Je velká škoda, že došlo k přerušování tohoto sdružování kulturních pracovníků rozpuštěním jejich organizací a rozdělením do samostatných Svazů, což nemohlo nahradit kulturní platformu společné tvorby. Konfrontace, vzájemné poznání, třibení názorů, ba i boje a zápasy byly zdravé a prospěšné celku. Ta léta posunula naše umění i architekturu vpřed, naše malá země mohla soutěžit na fóru světovém. Bohužel léta stagnace po r. 1945 nás zdržela ve vývoji a dnes jen díky dřívější pokrokové tradici i přes omyly nekritického opisování nacházíme svoji tvář.*“²⁰ Členství v ideových spolcích podle něj bylo dokonce „*hlavní touhou aktivního architekta*“²¹.

Zájem o řešení bytové otázky podnícený nejen zaměřením studia i neutěšené vyhlídky na vlastní profesní uplatnění mladého Richarda Podzemného a jeho kolegy přirozeně vedly mezi levicově orientované architekty. Se spolužáky z Uměleckoprůmyslové školy – Václavem Hilským, Rudolfem Jasenským, Karlem Koželkou a Kamilem Ossendorfem se hlásili k architektonické sekci Levé fronty, byť nepatřili mezi její zakládající členy.²²

---

¹⁷ Otázka pro jubilanta ... ak. arch. Richarda Podzemného, *Architektura ČSR* XLI, 1982, s. 89

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ Richard Podzemný in: Slova tvůrců, *Architektura ČSR* XXVII, 1968, č.9-10. s. 645–646, cit. s. 645

²⁰ *Ibidem*, s. 646

²¹ Podzemný, Slova tvůrců (pozn. 16), cit. s. 646

²² Josef Pechar – Petr Ulrich, *Programy české architektury*, Praha 1981, s. 63–68 a s. 74, Členem Levé fronty byl Podzemný údajně od roku 1930. Alena Vondrová, *Český funkcionalismus 1920–1940*, Praha 1981, nestránkováno

Na Sjezdu levých architektů uspořádaném v roce 1932 z podnětu architektů Levé fronty, v jehož důsledku byl ustaven Svaz socialistických architektů, už měl Richard Podzemný referát o bytové otázce v kapitalistických poměrech²³ a při založení Svazu socialistických architektů v následujícím roce se stal členem jeho výboru.²⁴ Stejnou roli jistou dobu zastával i ve Sdružení architektů, organizaci, která vydávala také časopis *Stavitel*. V redakční radě *Stavitele* Podzemný působil od roku 1932 a po sloučení architektonických časopisů v roce 1939 navázal plynule činností v redakčním kruhu *Architektury ČSR*. V roce 1934 byl založen Blok pokrokových architektonických spolků koncentrující síly moderně smýšlejících architektů rozdělených v jednotlivých skupinách, členy BAPS se staly SSA i Sdružení architektů. Vedle skupin sdružujících výlučně architektky nebo skupin, v jejichž rámci se architekti věnovali vlastní problematice, se ale Richard Podzemný v roce 1936 stal také členem S. V. U. Mánes, skupiny, kde se setkávali tvůrci napříč různými uměleckými odvětvími. Jak poukázal Rostislav Švácha, zájem architektů o participaci v Mánesu zesílil kolem roku 1930, kdy se vyčerpala aktivita Devětsilu.²⁵ Členství v tradičním uměleckém spolku mělo, zdá se, alespoň pro část mladých architektů stále jistou přitažlivost, i když jiní z něj zároveň vystupovali.²⁶ Studenti pražské Umělecko-průmyslové školy a Akademie sem také mohli následovat své pedagogy. Kromě prostoru pro odbornou diskuzi umělecké spolky představovaly i příležitost k seznámení s kolegy mimo okruh někdejších spolužáků. Z architektů, s nimiž Podzemný později spolupracoval, patřili k členům Mánesa Josef Chochol či Adolf Benš, se kterým ovšem pracoval až o mnoho let později. Z řad členů Mánesa se také rekrutovali umělci, kteří se podíleli na výzdobě domů Zemské banky. Na konci třicátých let se Podzemný poté, co spolu s Antonínem Drábkem vypracovali několik projektů pro Olomouc, přidal také k volnému uskupení umělců spjatých s regionem – Skupině olomouckých výtvarníků.²⁷

Skupina Podzemného spolužáků nebyla výrazně teoreticky činná, textů bychom celkově našli poskrovnu a samostatné publikace snad jen od Karla Koželky a dřívějších absolventů Janákovy školy – Josefa Poláška a Jindřicha Halabaly. Nabízí se úvaha, že jako absolventům převážně odborného, prakticky zaměřeného studia jim literární forma vyjadřování nebyla hned v počátcích kariéry zcela vlastní. Samotná aktivní účast v ideových spolicích ale svědčí pro jejich zájem o programové otázky moderní architektury. V rámci diskuzí na poli Svazu socialistických architektů neváhali Podzemný a spol. nesouhlasit

---

²³ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 8; Bohužel není znám obsah jeho příspěvku, zprávu o Sjezdu levých architektů do časopisu *Stavitel* psal pravděpodobně sám Richard Podzemný a mezi přednášky, jejichž obsah v ní v krátkosti shrnul, svůj vlastní příspěvek skromně nevedl. R. P., Sjezd levých architektů, *Stavitel* XIII, 1932, s. 128–131

²⁴ Josef Pechar – Petr Ulrich, (pozn. 22), s. 300

²⁵ Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1985, s. 411

²⁶ Ve třicátých letech do S. V. U. Mánes vstoupili Kamil Ossendorf (1935) či Jan Sokol (1936) a o něco starší Adolf Benš (1935) či Josef Polášek (1936), naopak Karel Honzík a Josef Havlíček, kteří se stali členy v roce 1931, ze spolku v roce 1934 vystoupili. Informace o vstupu Antonína Tenzera do S. V. U. Mánes se rozcházejí – Vladimír Šlapeta uvádí rok 1938, seznam členů S. V. U. Mánes až rok 1945/1946. Také u Václava Hilského je uveden vstup do spolku až k roku 1948. <https://www.svumanes.cz/spolek/seznam-clenu>, vyhledáno 24.02.2021; Vladimír Šlapeta, Antonín Tenzer devadesátiletý, *Architekt* XLIV, č. 25–26, 1998, s. 18

²⁷ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 8

zejména se zastánci vědeckého funkcionalismu.²⁸ Zájem o společenský rozměr architektury jim totiž nebránil vnímat ji primárně v kategorii umění.

„[Podzemného] *chápání tvůrčí práce architekta bylo*“, dle svědectví Václava Hilského, „*vždy výtvarné a toto své stanovisko dovedl přesvědčivě obhajovat při četných schůzích a dlouhých diskuzích ve prospěch našeho architektonického rozvoje*“²⁹. I zde lze snad přičíst jistou zásluhu na orientaci absolventů Uměleckoprůmyslové školy učiteli, který byl stěžejním představitelem přesvědčení, že architektura je nevyhnutelně tvůrčím projevem ducha.³⁰ Ani po vlastním obratu k funkcionalismu Janák nerezignoval ve výuce na formální aspekty architektonického díla ve prospěch funkčnosti.³¹ Okrajově se tohoto tématu dotýkají i další Podzemného vzpomínky: „*Zamýšleli jsme se nad účelností a estetičností tvarů, učili jsme se dívat a objevovat, co člověk potřebuje a jako prostředí mu může zpříjemnit a obohatit život. Přitom jsme si stále uvědomovali, že dílo architekta provází každého člověka od narození až po hrob, a že být architektem, znamená především sloužit lidem. Ale to musí člověk mnoho vidět, mnoho číst a ustavičně studovat, protože vývoj jde rychle kupředu. A nadto ještě jedno nezbytné: má-li být tvůrcem životního prostředí, musí znát potřeby lidí každého věku a každé mentality, jejich povinnosti a záliby, zkrátka život v celé šíři a bohatosti.*“³² Ovšem způsob, jakým se tu Richard Podzemný ke svému studiu zejména v závěru citátu vztahuje, dává tušit poučení zkoumáním psychologických funkcí v architektuře, které se převážně rozvíjelo až v letech následujících po období jeho studia.

Zatímco studium pod vedením Pavla Janáka je častým námětem Podzemného vzpomínek, k pracovní zkušenosti z jeho soukromé architektonické kanceláře se už znovu nevracel. V Janákově ateliéru pracoval mezi lety 1931–1935.³³ Projekty, na kterých se podílel, ale ve vlastních soupisech díla neuvádí.³⁴ Vedle zaměstnání u Janáka pracoval i na vlastních zakázkách a se svými kolegy z řad bývalých spolužáků průběžně obesílali veřejné soutěže. Proto, když si v roce 1935 otevřel vlastní praxi, nenastal v jeho kariéře podstatný zlom. Vývoj v pracovním životě pravděpodobně úzce souvisel i se změnami

---

²⁸ Švácha, Funkcionalistická tvorba V. Hilského (pozn. 1), viz s. 138–139

²⁹ Hilský, Architekt Richard Podzemný (pozn. 7), s. 164

³⁰ Respektive jím Janák byl minimálně v době sepsání úvahy *Architektura – hmota či duch?*. Pavel Janák, *Architektura – hmota či duch?*, *Styl* V, 1924–1925, s. 170–174; V textech následujících let se architekt zabýval jinými, prakticky orientovanými otázkami například stran regulací a dispozic.

³¹ Švácha, Funkcionalistická tvorba V. Hilského (pozn. 1), s. 137

³² Podzemný, *Umění žít* (pozn. 14), s. 4

³³ Richard Podzemný, *Soupis se „životopisem“*, pozůstalost R. F. P., (nestránkováno)

³⁴ Vladimír Šlapeta jako projekty na nichž především spolupracoval uvádí hotel Juliš, přístavbu Černínského paláce, vlastní vilu P. Janáka a vilu Sochaře J. Mařatky. Vladimír Šlapeta a Jan Palkovský, *Výstava jednoho domu, Skleněný obytný dům v Praze-Dejvicích*, Richard F. Podzemný 1936–38, (kat. výst.), Malá galerie – Louny (březen–duben 1985) a Fragnerova galerie – Praha (červen 1985), s. 22; V případě hotelu Juliš bývá Podzemnému připisováno spoluautorství na koncepci interiéru. Honzík, *Monografie o díle R. F. P.* (pozn.8), s. 6–7 a Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998, s. 211

v soukromém životě architekta. V roce 1935 Podzemný pojal za ženu malířku Annu Suchardovou, dceru sochaře a loutkáře Vojtěcha Suchardy a malířky Anny Suchardové-Brichové. V téže roce v rodinné vile Suchardových provedl úpravy vlastního bytu,³⁵ v jehož pracovním koutu zřízeném v obývacím pokoji v následujících letech nejspíš i pracoval.³⁶

V druhé polovině 30. let se poněkud proměnil okruh jeho dosavadních spolupracovníků, například v soutěžích na projekt motolské nemocnice i další malobytové domy pro obec pražskou tentokrát spojil síly s již zmiňovaným Josefem Chocholem. Rostislav Švácha vyslovil domněnku, že se o projekční zázemí Chocholovy kanceláře mohl Richard Podzemný opřít i při projektování své nejslavnější a pravděpodobně také nejnáročnější meziválečné realizace – obytných domů Zemské banky.³⁷ Chocholův článek, v němž „Skleňák“ oslavuje jako syntézu vědeckého plánování a výtvarného záměru, by tak vedle vyjádření upřímného obdivu mohl do jisté míry posloužit i chvále vlastního zboží.³⁸ Hypotézu o podílu Chocholovy kanceláře na tomto konkrétním projektu ale není čím podpořit.³⁹ Spolupráci obou architektů, z níž nakonec vzešla jediná realizace, dům s malými byty v Praze-Libni, se nicméně budeme dále věnovat. S několika projekty pro Olomouc, na nichž s Podzemným pracoval Antonín Drábek, další ze spolužáků z Janákovy školy, ani v pražských soutěžích, jichž se zúčastnil ve spolupráci s architektem Moravcem⁴⁰, zvláštních úspěchů nedosáhl. Zajímavá je otázka založení společného ateliéru

---

³⁵ Přesněji řečeno v první vile Suchardových, kterou v letech 1995–1996 vystavěl pro Stanislava Suchardu František Schlaffer. Autorství stavby dříve připisované Janu Koulovi (např. Evidenční list kulturní památky – původní) mladší texty nepotvrzují (Pavel Vlček, Pavel Škranc). Poté, co Stanislavu Suchardovi Jan Kotěra vystavěl novou vilu s větším ateliérem, starší vilu získali jeho sourozenci. Richard Podzemný ve vlastním soupisu díla uvádí, že provedl úpravu vlastního bytu (tj. bytu v prvním patře objektu) včetně kuchyně a obývacího pokoje, k této úpravě také patří fotografie a půdorys časopisecky publikovaný o několik let později. Zdálo by se logickým, že Podzemný provedl také úpravy ateliéru v podkroví domu, tím spíše, že levý vikýř, kterým se podkroví otáčí na jižní stranu, je řešen s použitím pásového okna. V soupisu se nicméně k autorství úpravy podkroví Podzemný výslovně nehlásí. PV [Pavel Vlček], čp. 151/XIX, in: idem (ed.), *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A–L*, Praha 2012, s. 155; PŠ [Pavel Škranc], První vila Stanislava Suchardy, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Prahy 6 – Bubeneč*, Praha 2017, s. 46–48, F. Illek a A. Paul, (fotografie), *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl ČSR III*, 1941, s. 154; <https://pamatkovykatalog.cz/suchardova-vila-13676676>, vyhledáno 5. 3. 2021

³⁶ O skutečnosti, že prvním vlastním ateliérem architekta byl vlastní byt, svědčí i razítko „*Architekt R. F. Podzemný / Praha XIX Mánesova 8*“, které v následujících letech používal. Viz např. Plánová dokumentace k obytným domům Zemské banky – Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, materiály k objektu nám. Svobody 728, plán č. III 52608.

³⁷ Švácha, Funkcionalistická tvorba Václava Hilského (pozn. 1), s. 139

³⁸ Josef Chochol, Nová architektura (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze), *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl ČSR I*, 1939, s. 8–9

³⁹ Richard Podzemný takovou informaci nikde neuvádí a na plánech je vedle Richarda Podzemného v roli projektanta jako stavitel uveden Karel Stráník. Stráník měl vlastní projekční ateliér a zároveň pracoval jako architekt pro Zemskou banku. Zázemí kanceláře architekta Zemské banky by tak pro práci na projektu mohlo být dostačující a zároveň příhodnější než kancelář Chocholova. Ad Stráník viz Martina Hrabová, *Mýtus a realita: čeští asistenti Le Corbusiera 1924–1937* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2016, s. 68; Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, materiály k objektu nám. Svobody 728

⁴⁰ Podzemný v soupise bohužel jméno spolupracovníka neuvádí přesněji. Spíše se však jedná o generačně spřízněného Vojtěcha Moravce než slavnějšího architekta toho jména Pavla Moravce. <https://cs.isabart.org/person/25313>, vyhledáno 6.3.2021; PV [Pavel Vlček], Moravec, Pavel, in: idem (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 434

s Antonínem Tenzerem, které Vladimír Šlapeta klade do roku 1939.⁴¹ Ve starším rozhovoru totiž Tenzer na otázku společného ateliéru odpověděl méně jednoznačně.⁴² Richard Podzemný takovou událost mezi osamostatněním v roce 1935 a vstupem do „*socialistického sektoru*“ v roce 1950 ve vlastním životopisu neuvádí vůbec.⁴³ Mezi lety 1939 a 1945 také oba architekti spolupracovali pouze na projektech pro Valašské Meziříčí a zároveň se věnovali většímu množství projektů samostatných, například v soutěži na dům pro ČKD na parcelu na Karlově náměstí spolupracoval Antonín Tenzer s Kamilem Ossendorfem, zatímco Podzemný podal vlastní návrh.⁴⁴ Až od roku 1945 pak vypracovávali Podzemný s Tenzerem všechny projekty buď ve dvojici, nebo v několika případech ještě za účasti Václava Hilského. Minimálně v prvních letech tak šlo možná spíše o sdílení pracovního prostoru než o podstatnou změnu ve způsobu práce.⁴⁵ Kromě projektů pro Valašské Meziříčí se v letech 1941 a 1942 Podzemný s Tenzerem také společně věnovali dokumentaci lidové architektury na Valašsku. Při práci v regionu, který byl jednou ze zájmových oblastí tzv. Zaměřovací akce iniciované Národopisnou komisí akademie, mohli stejně jako další dvojice zapojená do úkolu Václav Hilský a Rudolf Jasenský využít znalost kraje svého mládí.⁴⁶

Kontrastem k téměř idylické práci na zaměřování a zakreslování místní lidové architektury byla pro některé z architektů situace ke konci války. Valašsko bylo jedním z významných ohnisek protinacistického odporu a Rudolf Jasenský i Antonín Tenzer se angažovali ve zprostředkovávání kontaktu jeho místních aktérů s ústředním vedením komunistického odboje v Praze.⁴⁷ Oba se ke konci války museli skrývat, Jasenský nějakou dobu právě u Richarda Podzemného,⁴⁸ nakonec byl ale zatčen a pár dní před koncem války byl popraven v Terezíně.⁴⁹ O zlepšení situace válkou zasažených umělců

---

⁴¹ Vladimír Šlapeta, Antonín Tenzer devadesátiletý (pozn. 26), s. 18

⁴² „V. Š.: Kurz vor dem Ausbruch des Zweiten Weltkriegs haben Sie zusammen mit Richard F. Podzemný ein gemeinsames Büro gegründet. Mit welchen Aufgaben haben Sie sich beschäftigt?

A. T.: Der Anfang schien vielversprechend. Wir beide hatten gerade die ersten grösseren Bauten beendet – Richard Podzemný das Apartment-Haus der Landes-bank in Prag und ich das Sanatorium in Vráž und die Sparkasse in Vsetín, Bauten, die sehr freundlich aufgenommen worden waren und sicherlich zu einem guten Start beigetragen hätten. Aber der Ausbruch des Krieges und die Einschränkung der Bautätigkeit haben unseren Weg gekreuzt. 1939 haben wir zusammen mit Václav Hilský den Wettbewerb für einen Richtplan der Stadt Valašské Meziříčí gewonnen, was mehrere Aufträge von seiten der Stadt zur Folge hatte (Friedhof, Krematorium und Kapelle), darüber hinaus gab es einige kleinere Arbeiten für private Bauherren. (...)“ Šlapeta, Bauen, Wohnen, Leben (pozn. 4), cit. s. 63

⁴³ Podzemný, Soupis se “životopisem” (pozn. 33), (nestránkováno)

⁴⁴ Soutěž na návrhy obytných domů pensijního ústavu ČKD v Praze, *Architektura Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl* ČSR I, 1939, s. 186–191

⁴⁵ Vlastní projekty z roku 1940 nesou razítko „*Architekt Richard Podzemný / Praha-Bubeneč · Mařákova 8 · tel. 739-42*“ zatímco společný projekt z roku 1941 je orazítkován „*Architekti projektanti / R. F. Podzemný · A. Tenzer / Praha XIX., Mařákova 8. t. 739-42, 718-28*“ viz obr. příloha č. 316 a 317

⁴⁶ Dana Motyčková – Kateřina Sedlická, Podíl regionálních architektů na Zaměřovací akci při České akademii věd a umění, *Národopisný věstník* XXII (64), 2005, s. 9–20, viz s. 10–13

⁴⁷ Václav Hilský, Architekt Rudolf Jasenský, *Architektura* ČSR 1945–1946, s. 306–307; Šlapeta, Bauen, Wohnen, Leben (pozn. 4), viz s. 63–64

⁴⁸ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 9

⁴⁹ Hilský, Architekt Rudolf Jasenský (pozn. 47), s. 306–307

Podzemný usiloval také prostřednictvím Odborové organizace československých výtvarných umělců.⁵⁰

Po válce vstoupil Richard Podzemný do komunistické strany.⁵¹ Ve Svazu socialistických architektů byli členy KSČ tou dobou už téměř všichni.⁵² V následujících letech sílila účast Richarda Podzemného na organizaci kulturně-politického života. Byl členem stavební komise ÚNV v Praze, kulturní patronátní komise v Rychnově nad Kněžnou⁵³, roku 1948 jako člen akčního výboru připravoval ustavení celostátní organizace československých výtvarných umělců a architektů a dále předsedal zkušební komisi pro státní zkoušky na Vysoké škole uměleckoprůmyslové.⁵⁴ Vzhledem k jeho profesi se ovšem zdá nejvýznamnější aktivita v akčním výboru Unie architektů⁵⁵, a to „právě v době, kdy byl položen základ pro vytvoření socialistického sektoru projekční služby“⁵⁶. Zatímco mezi válkami levicoví architekti převážně očekávali, že teprve změna společenského řádu ve prospěch socialismu umožní vize moderní architektury efektivně uvádět do praxe, realita změn v práci architekta po roce 1948 zjevně mnohá očekávání zklamala. Příprava reorganizace architektonické práce a zestátnění projekcí, o které výbor usiloval, budily mezi architektky „obavy z toho, že v takovém prostředí ztratí kontrolu nad svými profesními rozhodnutími“⁵⁷. Názory na to, jak konkrétně má reorganizace vypadat, se nejspíš různily i mezi členy výboru. Podle Antonína Tenzera se převážně absolventi Akademie a Uměleckoprůmyslové školy, např. Jaroslav Fragner, Bohuslav Fuchs a František M. Černý, zasazovali o zachování individuálních kanceláří a jejich vzájemnou kooperaci, nakonec se ale uplatnila vize členů skupiny PAS (Karel Janů, Jiří Štursa a Jiří Voženílek), kteří formou Stavoprojektu projekční práce začlenili do stavební výroby a sami v nově vzniklé organizaci přijali vedoucí pozice.⁵⁸ Další pracovní působení Richarda Podzemného napovídá, že i on preferoval variantu, která se nakonec neprosadila.

Spolu s Tenzerem se Podzemný v roce 1949 připojil k Projekčnímu ateliéru Komunálního stavebního podniku.⁵⁹ Tenzer ateliér posléze transformoval do Státního

---

⁵⁰ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 9

⁵¹ Ibidem

⁵² Kimberly Elman Zarecor, *Utváření socialistické modernity. Bydlení v Československu v letech 1945–1960*, 2015, s.46

⁵³ Vztah k regionu Orlických hor měl Podzemný díky pobytům v Říčkách, kde si po druhé světové válce stejně jako několik dalších umělců pořídil chalupu. Barbora Řepková, osobní rozhovor autorky s architektovou dcerou Radanou Hamsíkovou, 22. 11. 2020

⁵⁴ Podzemný, Soupis se „životopisem“ (pozn. 33), (nestránkováno)

⁵⁵ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn.8), s. 9; Organizace sdružující a profesně zastupující architektky, která měla nahradit BAPS.

⁵⁶ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 9

⁵⁷ Zarecor, (pozn. 52), s.103

⁵⁸ Šlapeta, *Bauen, Wohnen, Leben* (pozn. 4), viz s. 64

⁵⁹ Ibidem, viz s. 65; Honzík v monografii o Podzemném používá název *Projekční ateliér Komunálního podniku hlavního města Prahy*, jedná se ale patrně o tutéž instituci. Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 9

projektového ústavu pro projektování výstavby hlavního města Prahy a v letech 1950–1953 jej vedl.⁶⁰ Státní projektový ústav fungoval na družstevním systému „*formou dislokovaných pracovišť pod centrální správou*“⁶¹ a zapojeným architektům umožňoval se vedle přidělovaných projektů nadále věnovat vlastní práci.⁶² Po odvolání z vedení projektového ústavu bylo Antonínu Tenzerovi svěřeno vedení jednoho z ateliérů⁶³ a Podzemný v něm nadále působil jako projektant. V Pražském projektovém ústavu, v němž se Státní projektový ústav pro projektování výstavby hlavního města Prahy posléze transformoval⁶⁴, pracoval až do roku 1974.⁶⁵ Místo vedoucího pracovníka, které mu mělo být nabízeno na přelomu 60. a 70. let, odmítl.⁶⁶

Na některé typické nevýhody zestátněné architektonické praxe a pracovní podmínky architektů Podzemný později poukazoval. Upozorňoval, že architekti mají omezenou možnost „*kromě plnění úkolů na svém občanském pracovišti uplatnit své talenty a tvůrčí schopnosti v soutěžích a na studijních úkolech*“⁶⁷, přičemž zkušenosti tímto způsobem získané by mohli uplatňovat „*zase ve svém občanském povolání ve prospěch celé*

---

⁶⁰ Popis vývoje zmiňovaných institucí se v dostupných zdrojích v detailech zcela neshoduje. Srovnej: „*Richard und ich schlossen uns im Jahre 1949 dem Entwurfsbüro der Prager Baukooperative an. Es ist mir gelungen, unser Büro von der Bauproduktion zu trennen und das Staatliche Architekturbüro der Hauptstadt Prag (das heutige PPU) zu gründen, dessen erster Direktor ich war in den schwersten Jahren 1950 bis 1953, und wo ich bis zu meiner Pensionierung im Jahre 1974 gearbeitet habe.*“ Šlapeta, Bauen, Wohnen, Leben (pozn. 4), cit. s. 65

„*Když jsem zanechal svobodného povolání, včlenil jsem se do systému hromadného projektování. Stal jsem se vedoucím projekčního ateliéru Pražského stavebního podniku. V době nebezpečí jeho zrušení a začlenění do Stavoprojektu jsem ho transformoval do Státního projektového ústavu, který ovšem měl v některých případech i mimopražskou působnost. Státní projektový ústav byl v podstatě založen na družstevním systému dislokovaných pracovišť pod centrální správou. Tato organizační forma se lišila od Stavoprojektu, proto také byla napadána politickými orgány. Tato nespokojenost vedla až k hloubkové kontrole, jež byla negativní, ale kvůli vyznění výsledku jsem byl odvolán. Odůvodnění znělo, že jsem se bránil provádění revize. Vrátil jsem se do svého ateliéru v Kolínské ulici na Vinohradech.*“ Janata (pozn. 4), s. 17

„*Energickou povahu Antonína Tenzera dokládá jeho (na několik let úspěšný) pokus vzepřít se centralizaci architektonické práce.46 V roce 1950 založil a vedl projekční ateliér Komunálního stavebního podniku, z něhož v roce 1953 vytvořil Státní projektový ústav pro projektování výstavby hlavního města Prahy (pozdější Pražský projektový ústav). Projekční ateliér měl družstevní formu s centrální správou, evidencí a financemi. Architekti zůstali ve svých ateliérech a zakázky si vybírali sami, mohli se rovněž podílet na mimopražských soutěžních úkolech i na jejich realizaci. Ústav nepodléhal Stavoprojektu, ale Ústřednímu národnímu výboru (a ministerstvu vnitra).*“ Klára Pučerová, Architekt Antonín Tenzer (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2015, s. 21–22

⁶¹ Janata (pozn. 4), cit. s. 17

⁶² Viz citát z pozůstalosti architekta dle Pučerová, Architekt Antonín Tenzer (dizertační práce) (pozn. 60), s. 21; Jelikož ale prakticky vymizel soukromý objednavatel, zůstává otázkou, jaké možnosti „vlastních“ projektů se skutečně nabízejely.

⁶³ Pučerová, Architekt Antonín Tenzer (dizertační práce) (pozn. 60), s. 22; Podle razítek na projektech se jednalo o „*Atelier C*“.

⁶⁴ Pravděpodobně po roce 1960, před rokem 1962 se název Pražský projektový ústav v tisku nevyskytuje.

⁶⁵ S patřičným zaujetím pro organizační změny institucí ve vlastním životopisném přehledu architekt uvádí pouze „*od r. 1950 do nyníška v Pražském projektovém ústavu*“. Podzemný, Soupis se „životopisem“ (pozn. 33), (nestránkováno); Odchod do důchodu ve stejném roce, jako z PPÚ odešel Antonín Tenzer, uvádí JL [Jaroslava Lencová], Podzemný Richard in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 628

⁶⁶ Barbora Řepková, osobní rozhovor autorky s architektovou dcerou Radanou Hamsíkovou, 22. 11. 2020.

⁶⁷ Richard Podzemný in: I. Sjezd svazu architektů ČSR, rozprava na sjezdu SA ČSR, *Architektura ČSR XVIII*, 1959, s. 292

*socialistické společnosti*⁶⁸. Zároveň „projekční anonymita“⁶⁹, kterou kolektivní práce umožňuje, podle něj vede ke ztrátě odpovědnosti za projekt. V jiných případech naopak není autorům umožněno práci dokončit nebo jsou jejich koncepty „bez rozmyslu a bez hlubšího zdůvodňování pozměňovány až ignorovány“⁷⁰. Případně nejsou tvůrci za svou práci odměňováni úměrně její společenské odpovědnosti a tato „nivelizace“ je podle Podzemného „také jednou z příčin, proč nedochází k žádoucímu rozvoji naší architektury“.⁷¹

Karel Honzík v šedesátých letech Richarda Podzemného představil jako aktivního člena komunistické strany, který se angažoval jako propagační referent a školitel v marx–leninském kroužku.⁷² Kromě dosud jmenovaných organizací byl zapojen také do činnosti Oddělení architektury Československo–Sovětského institutu⁷³ a mezi lety 1959 a 1964 byl členem předsednictev Ústředního svazu výtvarných umělců⁷⁴ a Ústředního výboru Svazu architektů ČS(S)R⁷⁵. O Antonínu Tenzerovi naopak Vladimír Šlapeta později soudil, že „temperament bouřliváka z Valašska, hledajícího nonkonformní postoje a tvůrčí principy, mu zabránil ve všech režimech, aby se stal oficiálním, i když k tomu byl několikrát velmi blízko“⁷⁶. Kromě rozdílu v povaze a přesvědčení obou architektů, přičemž Podzemný byl více zapojen v profesně–politických organizacích, výpovědi zásadně odlišuje hlavně doba vzniku. Oba architekti se nenacházeli mimo proud oficiální architektury, měli příležitosti pracovat na prestižních projektech a nezdá se, že by ani po roce 1968, kdy oba vrátili stranické průkazy,⁷⁷ čelili významným kariérním ústrkům.

Na svou meziválečnou kariéru navázal Richard Podzemný úspěchem v první poválečné soutěži na obnovu zničených Lidic, která vítězný kolektiv autorů zaměstnávala ještě několik let. Jinak se pozornost Richarda Podzemného přesunula od staveb pro bydlení, jimž se převážně věnoval v meziválečném období, k občanským stavbám, zejména zdravotnickým objektům, které ale právě vedle bydlení byly předmětem jeho zájmu již dříve. Podzemný změnu zaměření nikdy nekomentoval, byť se ale o architektuře sídlišť

---

⁶⁸ Podzemný in: I. sjezd SA ČSR (pozn. 67), s. 292

⁶⁹ Richard Podzemný in: Diskuzní příspěvky (II. sjezd svazu architektů), *Architektura ČSR XXIII*, 1964, s. 414–415, cit. s. 414

⁷⁰ Ibidem

⁷¹ Podzemný in: II. sjezd SA ČSR (pozn. 69), s. 414

⁷² Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 9

⁷³ Institut byl založen v roce 1951, v pracovní skupině pro obytnou výstavbu byl kromě Podzemného Adolf Benš a Jiří Voženílek. Pechar – Ulrich (pozn. 22), s. 294

⁷⁴ Hlinský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem (pozn. 6), viz s. 533

⁷⁵ V letech 1959–1964. Pechar – Ulrich (pozn. 22), s. 298

⁷⁶ Vladimír Šlapeta, Antonín Tenzer devadesátiletý (pozn. 26), s. 18

⁷⁷ Byť se zdá, že tak každý učinili z trochu jiných důvodů. Podle Kláry Pučerové „zvýšená pozornost, které byl [Antonín Tenzer] vystaven nejen během realizace hotelu Jalta, a omezování svobody architektonické činnosti představovaly pravděpodobně jeden z hlavních důvodů, které jej nakonec přiměly členskou legitimaci Komunistické strany vrátit (jen několik měsíců před 21. srpnem 1968).“ Pučerová, Architekt Antonín Tenzer (dizertační práce) (pozn. 60), s. 28; Zatímco u Podzemného šlo spíše o reakci právě na srpnové události. Barbora Řepková, osobní rozhovor autorky s architektovou dcerou Radanou Hamsíkovou, 22. 11. 2020.

vyjadřoval spíše pozitivně, a i přes nevýhody typizované výstavby podle něj „z *technologie v dobrých rukou skutečně vychází dobrá architektura*“⁷⁸, a i když soudil, že „*nová sídliště jsou solidní, účelná a pěkná*“⁷⁹, sám nejspíš podobně jako Antonín Tenzer dával přednost projektům, které nechávaly větší prostor pro tvůrčí invenci.⁸⁰ V první polovině padesátých let si Podzemný, zejména při účasti v soutěži na Vysokou školu stranickou,⁸¹ prošel téměř nevyhnutelnou fází socialistického realismu. Vrchol jeho poválečné kariéry ale přišel až po kritice „ozdobnictví“ v architektuře a následném opuštění historizujících forem sorely, na konci padesátých let. V průběhu roku 1958 započal práci na projektech obytného domu na místo proluky na Vinohradech, plaveckého stadionu do Podolí, polikliniky pro Břevnov a ve spolupráci s Antonínem Tenzerem také na projektu komplexu nemocnic do Motola, svých nejvýznamnějších pozdních realizací, které byly dokončovány v průběhu šedesátých a v případě motolské nemocnice až sedmdesátých let. Kumulace úspěšných projektů, vedle dlouhodobé práce v profesních organizacích, jistě přispěla k tomu, že byl v roce 1962 Richard Podzemný jako vůbec první architekt oceněn titulem Zasloužilého umělce. Ocenění snad přispělo i k mediálnímu zájmu o jeho osobu a v následujících letech se několikrát vyjádřil i v denním tisku či jiných na architekturu se nezaměřujících periodikách. Pouze v přípravách zůstala monografie Richarda Podzemného, kterou mu chystal Karel Honzík.⁸² Rozsahem by sice byla poměrně stručná, s patřičnou obrazovou přílohou by ale jistě přispěla k lepšímu ukotvení Richarda Podzemného v dějinách naší architektury. Autor nebo architekt si ovšem přáli do publikace zařadit také projekt motolské nemocnice,⁸³ jejíž realizace se ale oproti očekávání velmi prodlužovala,⁸⁴ Karel Honzík se jejího dokončení nedožil a z publikačního záměru zjevně sešlo. Motol se nakonec právě kvůli délce výstavby stal Podzemného poslední významnou stavbou, byť v průběhu jeho dlouhé realizace⁸⁵ pracoval i na dalších

---

⁷⁸ Jan Bauer, Přerušovaný monolog architekta (rozhovor s R. P. vedl Jan Bauer), *Večerní Praha*, 2.12.1970, s. 6

⁷⁹ Podzemný, *Umění žít* (pozn. 14), s. 4

⁸⁰ Viz „*Stalo se, že jsem odmítl dělat bytovky. Nikdy jsem je prakticky nedělal. Zajímaly mě atypické úkoly, které umožňovaly svobodně řešení problému.*“ Radek Váňa – Jiří Horský, Interview s Antonínem Tenzerem letošním držitelem Ceny Obce architektů osobnosti české architektury, *Architekt XLV*, č. 12, 1999, s. 96 a 128, cit. s. 96

⁸¹ Architektonická soutěž na ideový návrh Vysoké stranické školy při ústředním výboru Komunistické strany Československa, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 3–15; Oldřich Starý, Soutěž na Vysokou školu stranickou velkým poučením na naší cestě vpřed, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 16–38; Posouzení projektu s. ak. arch. R. Podzemného ve III. fázi, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 32–34

⁸² Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8); Vladimír Šlapeta koncept monografie datuje do roku 1964, viz Bibliografie k dílu R. F. Podzemného in: Šlapeta – Palkovský, *Výstava jednoho domu* (pozn. 34), (bez stránkové číslice)

⁸³ Na straně 12 kopie textu z pozůstalosti R. F. P. stojí rukou připsáno „*Motolská nemocnice – dětská část*“.

⁸⁴ Náročnost stavby nemocnice v Motole byla opakovaně jedním z námětů zmiňovaných rozhovorů. Viz např.: „Problémy v Motole spočívají v tom, že jsme odkázáni na velké množství dodavatelů. My jich máme asi třicet, z nichž každý má nějaké poddodavatele, a to ještě nepočítám zahraniční dodávky. Nevýhodné je, že musíme odevzdat dokumentaci najednou a na všechno. Ať už je to výkop nebo závěrečné úpravy. Stává se, že někde něco není v pořádku, ne proto, že bychom to neznali, ale nemůžeme to stihnout, protože naši dodavatelé, kteří musí odsouhlasit naši dokumentaci, nedodávají požadovanou věc v termínu...“ Bauer (pozn. 78), s. 6

⁸⁵ První část nemocnice byla otevřena v roce 1970 a v celá dětská část nemocnice byla do provozu uvedena až v roce 1977 (Pučerová, *Architekt Antonín Tenzer* (dizertační práce) (pozn. 60), s. 90–91). Podzemný na projektu pracoval minimálně do roku 1972 (Vladimír Šlapeta, Antonín Tenzer devadesátiletý (pozn. 26), s. 18) nebo i déle. Na koncepci výtvarné výzdoby se Podzemný podílel minimálně do roku 1976. (Viz *Spolupráce výtvarníka s architektem*. Přehled prací za rok 1976, s. 21) V průběhu šedesátých let, kdy už byla dětská část nemocnice ve výstavbě, architekti

projektech⁸⁶. Po odchodu do důchodu nejspíš už neprojektoval, i na úpravách parteru „Skleňáku“, které proběhly v roce 1983, se účastnil jen jako konzultant.⁸⁷ O dva roky později byl výstavou věnovanou domu Zemské banky – „Skleněnému paláci“ zahájen plánovaný cyklus výstav věnovaných jedinému domu.⁸⁸ Dílčího docenění vlastního díla se tak dočkal dříve, než roku 1987 ve věku nedožitých osmdesáti let zemřel. Ze staveb Richarda Podzemného dlouho dobu požívaly památkovou ochranu jen „Skleňák“ a vila Františka Švece v Českých Budějovicích.⁸⁹ Díky rostoucímu zájmu o poválečnou architekturu k nim v roce 2020 přibyl konečně také Plavecký stadion v Podolí.⁹⁰ Nové Lidice, jejichž výstavba představuje nejenom mimořádné dílo architektonické, ale také připomínku zásadních historických událostí, požívaly památkovou ochranu pouze v rámci ochranného pásma lidického památníku, který sám je kulturní památkou.⁹¹

Z osobnostních charakteristik Richarda Podzemného byla vyzdvihována jeho pracovitost a houževnatost.⁹² O jeho soukromém životě mimo architekturu se dozvídáme jen tolik, že měl vřelý vztah k přírodě. I to se nakonec opět v jeho architektuře odráží, jelikož „*kus kytky, kus zeleně někde ve svém okolí*“ považoval architekt „*za samozřejmé*“.⁹³ Vedle snahy vyjít vstříc praktickým potřebám uživatelů staveb byla vůle zprostředkovat jim také možnost osvěžení se „*zelení a pocitem volného prostoru*“⁹⁴ přirozenou součástí práce architekta, který své povolání považoval za službu člověku a prostředek ke zlepšení jeho životního prostředí. Architektovo vlastní tvůrčí krédo nakonec můžeme tušit i v konstatování, že přínosem je vše, „*co umožní vytvořit z novodobé architektury záležitost stylu, řádu, estetického zážitku a optimistického přínosu pro život*“⁹⁵, byť se jedná o zobečnění nevážící se přímo k vlastní tvorbě. Kde svou práci architekt již více nevysvětluje,

---

rozpracovávali projekt části nemocnice pro dospělé (viz projektová dokumentace v archivu Stavebního úřadu MČ Praha 5), ta byla ale nakonec realizována podle projektu jiných autorů.

⁸⁶ Za zmínku stojí zejména úprava terasy v zahradě Na Valech (v zahradách Pražského hradu) realizované podle společného projektu s Adolfem Benšem v roce 1965, a soutěžní návrhy na Festivalové kino s mezinárodním hotelem v Karlových Varech (1964) a na Koncertní dům v Praze (1968) opět s Adolfem Benšem, také s J. Hejtmánem a J. Benšem.

⁸⁷ -red-, Poznámka pod čarou ad Vladimír Šlapeta, Pražský „Skleňák“, *Československý architekt* XXXI, 1985, č. 15, s. 7.

⁸⁸ K výstavě vznikl katalog: Šlapeta – Palkovský, *Výstava jednoho domu* (pozn. 34)

⁸⁹ Obě stavby byly považovány za památky již před přijetím zákona o památkové péči v roce 1987 (20/1987 Sb.), jsou tedy považovány za chráněné od 3. 5. 1958, kdy začal platit zákon předcházející (22/1958 Sb.); <https://www.pamatkovykatalog.cz/vila-judr-frantiska-svece-19713758>, <https://www.pamatkovykatalog.cz/cinzovni-dum-skleneny-palac-18010142>, vyhledáno 17. 3. 2021

⁹⁰ <https://www.pamatkovykatalog.cz/plavecky-stadion-podoli-14261095>, vyhledáno 17. 3. 2021

⁹¹ <https://pamatkovykatalog.cz/pamatnik-lidice-2342375a> a <https://pamatkovykatalog.cz/ochranne-pasmo-arealu-pamatniku-lidice-14539809>, vyhledáno 27. 6. 2021

⁹² Viz například Hilský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem (pozn. 6), s. 532–533

⁹³ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁹⁴ Ibidem

⁹⁵ Richard Podzemný, *Keramika v architektuře, Umění a řemesla*, 1962, s. 192–194, cit. s. 193

zůstává prostor pro další ponor do prostředí, v němž se jeho architektonický názor formoval, a věnování pozornosti projektům a stavbám samotným.

Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí⁹⁶

Sít odborných škol v Rakousko-Uhersku se začala rozvíjet v ohlasu britské reformy uměleckoprůmyslových škol směřující ke sblížení tradice uměleckořemeslné výroby a jejího možného uplatnění v rozvíjejícím se průmyslu.⁹⁷ Odborných škol zaměřených na zpracování dřeva založilo ministerstvo obchodu na území Čech a Moravy celkem šest, v roce 1874 byla ve Valašském Meziříčí otevřena škola v pořadí třetí.⁹⁸ Koncepce výuky na škole se postupně proměňovala v závislosti na společenské poptávce i osobnostech pedagogů.

Škola začínala jako truhlářská dílna s postupně se rozšiřujícím množstvím teoretických předmětů. Od osmdesátých let do počátku nového století škola realizovala oltáře a vybavení interiérů pro několik kostelů v okolí, a proto se větší pozornosti těšila výuka řezbářství. Samostatný obor řezbářství později zanikl⁹⁹ a mezitím stěžejní obor truhlářství, jediný vedený po celou dobu existence školy, doplňovaly další více umělecky či průmyslově zaměřené kurzy¹⁰⁰. V roce 1904 byl z Prahy povolán žák Kotěrovy školy Emanuel Pelant, aby vedl nově založenou Mistrovskou školu pro stavební a nábytkové truhlářství, která měla poskytovat vzdělání již vyučeným truhlářským pomocníkům, aby se v provozování řemesla mohli osamostatnit. Na školu dosud pracující s rejstříkem historizujících slohů s ním pronikl moderní secesní názor a výukou kreslení žáky vedl k ne-mechanickému rozvíjení ornamentu jako prostředku tvůrčího vyjádření.¹⁰¹ Mezi lety 1909 a 1914 v Meziříčí zároveň vyučoval i další absolvent školy Jana Kotěry Jan Šachl.

---

⁹⁶ Odborná škola přesné znění svého názvu několikrát změnila. Téměř vyčerpávající genezi názvu shrnuje ve své práci Pavla Knápková. Název „Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí“ škola nesla v posledních letech své existence, před zánikem v roce 1951, a proto se jako referenční k dějinám celé instituce vžil. Pavla Knápková, *Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí 1874–1951. Významní umělci z řad pedagogů a studentů* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2012, viz s. 12

⁹⁷ Lada Hubatová-Vacková – Tomáš Zapletal, Kontexty spisu Věda, průmysl a umění, in: iidem (eds.), *Gottfried Semper. Věda, průmysl a umění*, Praha 2016, s. 172–194, zejména s. 193

⁹⁸ První dvě odborné školy pro zpracování dřeva byly otevřeny v roce 1873 ve Volarech a Králíkách, o rok později byla vedle valašskomeziříčské školy otevřena škola v Kynšperku a další dvě vznikly v Humenném (1877) a v Chrudimi (1882). Na území budoucí Československé republiky, ve Spišské Nové Vsi, přibyla v roce 1899 další škola pro zpracování dřeva a nově vzniklý stát potom systém odborných vzdělávacích institucí dále obohatil o školy v Praze na Žižkově (1921), v Olomouci (1924), v Užhorodě (1920) a Jasině (1921). Martina Flekačová, „Architekti–Valaši“. Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí a přínos jejich učitelů a absolventů k moderní architektuře města, *Východní Morava. Dějiny – lidé – krajina III*, Brno 2013, s. 52–75, viz s. 55

⁹⁹ Podle Martiny Flekačové obor zanikl v roce 1916, Pavla Knápková uvádí, že oddělení nebylo otevřeno již ve školním roce 1913–1914. Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 56, Knápková (pozn. 96), s.67

¹⁰⁰ Od roku 1876 byly na škole tři dílny pro truhlářství, ornamentální řezbářství a soustružnictví. Po roce 1880 byla k odborné škole přidružena Živnostenská pokračovací škola průmyslová, jejíž večerní výuka zahrnovala kromě kreslení také výuku živnostenských počtů a účetnictví. Roku 1888 byl založen Kurz zručenosti pro žáky obecných škol a 1891 přibyla Veřejná kreslárna pro živnostníky a další veřejné kreslárny pro učitele odborných škol a posléze i obecných škol byly otevřeny 1907 a 1909. Mezi lety 1912 a 1927 se nepravidelně otevřel Hračkářský kurz reagující na nově se rozvíjející odvětví designu. Řezbářství, poté co zaniklo jako samostatný obor, bylo dále vyučováno jako jeden z předmětů. Průmyslově orientovaným oborem, který rozšířil portfolio školy, byla v roce 1922 otevřená Škola pílařská, kterou po roce 1932 nahradila Škola kolářsko-karosářská. Knápková (pozn. 96), s. 12–111

¹⁰¹ Emanuel Pelant se nejspíš původně vůbec pedagogem stát nemínil, ale nakonec to byl on, kdo na škole zaváděl progresivní výukové metody inspirované přístupem Franze Čížeka. Krom toho také vydal výukovou příručku Dekoratívni komposice a později se ujal místa ředitele odborné školy pro zpracování dřeva v Olomouci. Lada Hubatová–

Výukou Emanuela Pelanta prošly dvě osobnosti pro budoucí vývoj školy zásadní – Josef Místecký, který mistrovskou školu absolvoval 1912¹⁰², a Bohumír Kupka, jenž ji dokončil o osm let později. Oba se následně vydali za dalším studiem. Josef Místecký nejdříve získával pracovní zkušenosti u architektů¹⁰³, roku 1915 nastoupil na školu dekorativní architektury na Uměleckoprůmyslové škole v Praze vedené Josipem Plečnikem a po absolvování se vydal na Akademii, kde další tři roky studoval pod vedením Jana Kotěry. Bezprostředně po dokončení vlastního studia se vrátil na odbornou školu pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí, aby se ujal výuky odborného a dekorativního kreslení. Bohumír Kupka se k vyučování téhož předmětu na odborné škole přidal na podzim roku 1929, záhy potom, co absolvoval u Pavla Janáka školu architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole.¹⁰⁴

Uměleckoprůmyslová škola v Praze byla na vysokou školu povýšena až roku 1946. Do té doby měla srovnatelný statut v rámci hierarchie školství jako odborné školy – na obě bylo možné se hlásit po absolvování školy měšťanské. Přesto byla přirozeným cílem absolventů odborných škol usilujících o další vzdělání. Studium na Uměleckoprůmyslové škole tak sice prakticky platilo za vzdělání vyšší, nikoliv však ekvivalentní vysokému, jelikož z hlediska přístupnosti byla škola na úrovni školy střední.¹⁰⁵ Ze statistiky předchozího dosaženého vzdělání studentů Pavel Janák soudil, že „dalším, vyšším učilištěm pro odborné školy“¹⁰⁶ se Uměleckoprůmyslová škola stávala již v období působení Jana

---

Vacková, Fantastický ornament a volná škola: výtvarný experiment a pedagogická avantgarda Emanuela Pelanta, in: idem, *Tiché revoluce uvnitř ornamentu. Studie z dějin uměleckého průmyslu a dekorativního umění v letech 1880–1930*. Praha 2011, s. 128–157; Emil Pelant, Vzpomínky po letech, in: Demel – Pastorčák (pozn. 13), s. 25–27; Ad kritika práce Jiřího Demela jako nespolehlivého zdroje viz Pavel Ondračka – Jan Sedlák, Zapomenutá Uměleckoprůmyslová škola ve Valašském Meziříčí – Almanach: upomínka, ale nikoliv pramen, *Prostor Zlín* 3, 1995, č. 10–11, s. 5

¹⁰² Josef Místecký po absolvování nižšího gymnázia v roce 1907 na odborné škole pro zpracování dřeva nejdříve studoval truhlářství, které zakončil v roce 1910, jednoletou mistrovskou školu potom absolvoval ve školním roce 1911–1912. Kamila Valoušková – Ivana Martišková, Architekt Josef Místecký, *Valašsko XXXI*, č. 2, 2013, s. 38–42, viz s. 38; Demel – Pastorčák (pozn. 13), s. 54 a 62

¹⁰³ Nejdříve u Alberta Grubera, tehdejšího ředitele odborné školy a posléze v Praze u architektů Jiřího Stibrala a Antonína Pfeiffera. Během studií potom pracoval u Františka Vahaly a Ladislava Machoně. Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 60; Extenzivní praxe mu nejspíš usnadnila přístup na akademii bez náležitého technického vzdělání.

¹⁰⁴ Bohumír Kupka absolvoval Státní odbornou školu pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí v roce 1920, ke studiu u Janáka nastoupil nejspíš roku 1926 a absolvoval zjevně v roce 1929. O jeho přijetí svého přítele Janáka žádal ředitel valašskomeziříčské školy Bořivoj Weltrubský již 26. 1. 1925. Školu ale dle Janákova tvrzení ani při odpouštění nižších ročníků všeobecné školy nebylo možné absolvovat za méně než 4 roky. Není zřejmé, zda byl Kupkovi odpuštěn ještě další ročník studia nebo je informace o délce jeho studia, která je nejspíš všeobecně přejímána ze vzpomínkového medailonu od Josefa Místeckého, zavádějící. Josef Místecký, Architekt Bohumír Kupka, *Architektura ČSR V*, 1946, s. 313; Na korespondenci Bořivoje Weltrubského a Pavla Janáka upozornila Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 61–62, Ad Kupkovo studium ve Valašském Meziříčí: Lucie Vašíčková, *Meziválečné sociální bydlení na Moravě* (diplomní práce), Katedra teorie a dějin výtvarných umění FF UP, Olomouc 2009, s. 36

¹⁰⁵ Srovnej: Jiří Šetlík, Uměleckoprůmyslová škola v Praze 1885–1995, *Umění a řemesla XXXVII*, č. 2, 1995, s. 2

¹⁰⁶ Pavel Janák, Tři školy architektury na Uměleckoprůmyslové škole, in: Jaroslav Benda – Otakar Novotný – Jaromír Pečírka (eds.), *Padesát let Státní uměleckoprůmyslové školy v Praze 1885–1935*, Praha 1935, s. 57; Mezi zapsanými na Kotěrově škole architektury (1898–1919) byli nejhojněji zastoupeni právě příchozí, kteří absolvovali pouze školu měšťanskou (~37 %). Na Plečnikově škole už nad absolventy pouze povinné školní docházky (~19 %) převažovali právě absolventi odborných škol (~57 %), ani ti ale svoje studium nezakončili maturitou nezbytnou pro přijetí na školu vysokou.

Kotěry a podíl studentů s předcházejícím odborným vzděláním nadále vzrůstal. Absolventi z Valašského Meziříčí sem pravděpodobně přicházeli nejenom proto, že jim studium nezakončené maturitou neumožňovalo přístup na univerzity, ale hlavně kvůli možnosti adekvátně zde rozvíjet dosud získané schopnosti. První příchozí z meziříčské školy zde pokračovali ve studiu řezbářství, modelování, kresby, ale také architektury¹⁰⁷. Ve dvacátých letech začali absolventi odborné školy, kteří zamířili rovnou za dalším studiem architektury, výrazně převažovat.

Pod pedagogickým vedením architektů, kteří do Valašského Meziříčí přišli, Pelanta a Místeckého, se mohla výuka připodobňovat jejich vlastní zkušenosti z pražské Uměleckoprůmyslové školy. Odchovanci Jana Kotěry a Josipa Plečnika, kteří oba navrhování nábytku vedli jako podstatnou součást výuky architektury, dost možná výuku v rámci oboru truhlářství směřovali k přípravě na další studium architektury. Také Ladislav Žák, architekt vyučující na odborné škole pro zpracování dřeva v Chrudimi, považoval navrhování nábytku za práci architekta.¹⁰⁸ Mimoto navazující studium zaměřené výlučně na navrhování nábytku nebo interiérů zatím neexistovalo.¹⁰⁹

Odborná škola ve Valašském Meziříčí se stala významným dodavatelem budoucích studentů školy architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole teprve poté, co se vedení ujal Pavel Janák. Ten považoval za přednost Uměleckoprůmyslové školy, že na ni přicházejí absolventi odborných škol, kteří byli podle jeho mínění „*lépe připraveni a vnímavější pro práci v materiálech nežli absolventi středních škol*“¹¹⁰. Vedle této preference ale mimořádně početné zastoupení někdejších studentů z Valašského Meziříčí na jeho škole¹¹¹ ovlivnily ještě další faktory. Mezi nimi asi nejpodstatnější byly osobní vazby

---

¹⁰⁷ Před první světovou válkou z odborné školy ve Valašském Meziříčí na Uměleckoprůmyslovou školu do Prahy přicházeli studenti vcelku ojediněle. U Bedřicha Ohmanna krátce studoval Antonín Blažek. V letech 1900–1906 u Jana Kotěry studoval Valentin Hrdlička, roku 1907 potom absolvoval František Vahala, který krom Kotěry studoval také u Stanislava Suchardy, K. V. Maška a E. K. Lišky. Studium u Jana Kastnera a Celestina Kloučka absolvoval roku 1898 Štěpán Zálešák, který později sám řezbářství na Uměleckoprůmyslové škole vyučoval. Josef Baruch studium dřevorezbařství ve Valašském Meziříčí dokončil již roku 1911 na Uměleckoprůmyslové škole u Františka Kyselý a Emanuela Dítěte se pak vzdělával až do roku 1921. Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 57; Knápková (pozn. 96), s. 112–145 a Pedagogové a posluchači, 1885–2005, in: Martina Pachmanová a Markéta Pražanová (eds.), *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze 1885–2005*, Praha 2005, s. 306–314; Ještě méně absolventů nebo frekventantů v celých dějinách odborné školy dále studovalo na Akademii, případně jiných výtvarných školách např. v Hořicích, či ve Zlíně nebo započalo pozoruhodnou výtvarnou činnost, aniž by získali ještě další oborové vzdělání. Viz Pavel Ondračka – Jan Sedlák (pozn. 101), s. 5

¹⁰⁸ „*Vymyslití dokonalé křeslo, šatník, přiborník atd., znamená pro dobrého architekta dlouhou a někdy namáhavou práci, značí myšlení a praktické pokusy ne měsíců, nýbrž třeba i let.*“ Ladislav Žák, *Práce st. odborných škol pro zpracování dřeva, Výtvarné snahy XI*, 1929–1930, s. 35–39, cit. s. 38

¹⁰⁹ Specializovaný ateliér pro nábytkový a interiérový design na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze byl založen až o několik desítek let později. Od roku 1977 jej vedl další absolvent odborné školy ve Valašském Meziříčí Ladislav Vrátník, který na Uměleckoprůmyslové škole sám vystudoval architekturu u Pavla Smetany. DKa [Daniela Karasová], heslo Vrátník Ladislav, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 918

¹¹⁰ Pavel Janák, *Architektura a škola, Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl III*, 1941, č. 10, s. 238–245, cit. s. 238

¹¹¹ Pokud zkombinujeme informace o absolventech Janákovy školy ze soupisu Karla Koželky z roku 1942 a soupisu zveřejněného v publikaci ke 120. výročí školy, dopočítáme se maximálně sedmdesáti šesti zapsaných, kteří absolvovali mezi lety 1924 a 1943. Dříve zapsaní byli přijati ještě v období působení Josipa Plečnika a pod vedením Pavla

Janáka na pedagogy ve Valašském Meziříčí. Martina Flekačová prošla Janákovu korespondenci a upozornila na dopis ředitele odborné školy Bořivoje Weltrubského, s nímž se Janák znal z dob vlastních studií na technice, který ho žádal o přijetí absolventa školy – Bohumíra Kupky. Později, když se Kupka po studiu v Praze na meziříčskou školu vrátil, žádal naopak Janák jeho o doporučení, koho z hlásících se studentů z odborné školy by měl přijmout.¹¹² Lze se proto domnívat, že jejich přátelství ovlivnilo příliv meziříčských absolventů k Janákovi v průběhu celých třicátých let. Ani argument vlivných osobností a jejich kvalitní výuky, kterým badatelé dříve vysvětlovali mimořádnou úspěšnost absolventů odborné školy, neztrácí uvedením těchto konkrétních vazeb ve známost na významu. Vyhledávky nadaných žáků na další studium krom adekvátní odborné přípravy umocňovala i osobní pozornost jejich pedagogů. Byl to Josef Místecký, na nějž několik absolventů vzpomínalo jako na toho, kdo vzbudil jejich zájem o architekturu a kdo jejich přípravu na další studium usměrňoval.¹¹³ Navíc žákům poskytoval významnou praktickou pomoc, spočívající ve zprostředkování praxe u architektů. Místeckého s Janákem sice nejspíš nevázala osobní známost, v první polovině dvacátých let je ale pojila jistá stylová blízkost jejich práce. Místecký v několika stavbách, projektech i realizacích nábytku uplatnil plastické rondokubistické tvarosloví a studenti pod jeho vedením vytvářeli obdobné návrhy nábytku a dekorativní kompozice s folklorně stylizovanými florálními

---

Janáka pouze studium dokončili, zatímco po roce 1941 studium ještě absolvovalo několik studentů, které Janák přijal. Minimálně čtrnáct z žáků Janákovy školy přišlo z odborné školy ve Valašském Meziříčí. Jejich výčet: „*Ferdinand Hrozinka, Bohumír Kupka, Jindřich Halabala, Robert H. Podzemný, Jaroslav Vančura, Richard F. Podzemný, Antonín Tenzer, Karel Koželka, Jaromír Hasal, Zdeněk Plesník, Vladimír Kubečka, Jiřina Morávková, Oldřich Skalík, František Sobol*“, který uvádí Martina Flekačová bychom mohli rozšířit ještě o pár dalších. Předně o Ladislava Petráše a Antonína Wágnera (Vágnera), kteří odbornou školu dokončili ve stejném roce jako R. F. Podzemný a Jaroslav Vančura. Dále případně o Rudolfa Jasenského, jenž byl ve školním roce 1925–1926 na odborné škole vedený jako žák druhého ročníku, školu ale pravděpodobně neabsolvoval. Jirí Demel mezi studenty odborné školy uvádí i jeho bratra Františka, který studium u Janáka nedokončil, nešťastnou náhodou zahynul na školní exkurzi. Dále Demel mezi absolventy odborné školy zmiňuje Františka Faulhammera, který po odborné škole ale absolvoval ještě Vyšší průmyslovou školu stavební v Brně a až poté studoval u Janáka. Nakonec Karel Honzík v nepublikovaném životopisu Richarda Podzemného mezi dalšími odchovanci Josefa Místeckého krom V. Hilského, sourozenců Jasenských, K. Kupky, A. Tenzera a J. Vančury jmenuje také Škarpíška. Signatury Josefa a Jaromíra Škarpíšků se vyskytují v archivu prací Janákovy školy, mezi absolventy ale nefigurují. Budeme-li tedy počítat se sedmnácti příchozími z odborné školy (bez sourozenců Jasenských a blíže neurčeného Škarpíška, u nichž je z výše zmíněných důvodů studium na jedné či druhé škole nedokončené nebo sporné) tvořili ~ 22 % všech absolventů Janákovy školy. V ateliéru Otakara Novotného, který byl ovšem otevřen až osm let po Janákově nástupu na školu, studovalo meziříčských absolventů nejméně sedm. Údaje ale nemůžeme považovat za vyčerpávající, ne všechny výroční zprávy odborné školy obsahují seznamy absolventů a méně známí architekti nemají zpracovaná bibliografická hesla v přehledových slovnících. Viz: Karel Koželka, Pavel Janák a škola, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl* IV, 1942, s. 92; Pedagogové a posluchači, 1885–2005, in: Pachmanová – Pražanová (pozn. 107), s. 312–314; Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 70; *Státní odborná škola pro zpracování dřeva a škola pilařská ve Valašském Meziříčí. Výroční zpráva za školní rok 1924-25 a Výroční zpráva za školní rok 1925-26*, Moravská zemská knihovna v Brně, sign. UK-0075.000, Valašské Meziříčí, nestránkováno; Demel – Pastorčák (pozn. 13), s. 19 a 21; Anna Šourková, František Faulhammer in: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FAULHAMMER_Franti%C5%A1ek_27.11.1897-8.2.1985, vyhledáno 25. 11. 2020; Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 2

¹¹² Vzpomínaný dopis pochází z AAS NTM, fond č. 85, kart. 41, dopis datovaný 7. 6. 1932. citováno dle a více k tématu Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 62

¹¹³ Václav Hliský, Moje vzpomínka na Státní odbornou školu dřevařskou ve Valašském Meziříčí, in: Demel – Pastorčák (pozn. 13), s. 30–31; Antonín Tenzer, Výňatek z paměti in: ibidem, s. 32–33; Ladislav Vrátník in: Výroční zpráva Střední průmyslové školy stavební Valašské Meziříčí 1991–1992, s. 22–23 citováno dle Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 62; Pozůstalost Antonína Tenzera viz Pučerová, Architekt Antonín Tenzer (dizertační práce) (pozn. 60), s. 16

motivy příbuzné práci Ludvíka Kysely.¹¹⁴ Tím přirozenější pro jeho žáky mohla být další cesta k Janákovi, ústřednímu protagonistovi národního stylu. Místecký minimálně na poli nábytku dekorativní sloh opouštěl o něco pomaleji než Janák, údajně také jím navržená vila realizovaná roku 1926 nesla rondokubistické motivy.¹¹⁵ Zároveň se v projektu vlastní vily¹¹⁶ z téhož roku výrazově vrací na pole klasicizující moderny a prvním projevem jeho příklonu k funkcionalismu je pravděpodobně až soutěžní návrh z roku 1929.¹¹⁷

Richard Podzemný truhlářský obor na odborné škole, a tedy i školení u Josefa Místeckého absolvoval v letech 1922–1925.¹¹⁸ Ze souboru publikovaných školních prací žáků, mezi nimiž figuruje i Podzemný, je zřejmé, že Místeckého silně dekorativní národně slohové pojetí nábytku přejali studenti od svého učitele bez výjimek. Mluví-li tedy později Karel Honzík o studentech původem z meziříčské školy jako ohnisku nových myšlenek v Janákově ateliéru, nejedná se rozhodně o stylový či ideový náskok, který by si přinesli z odborné školy.¹¹⁹ Po praktické stránce ale absolventi z Meziříčí nejspíš přicházeli připraveni výtečně, práce v dílně tvořila více než polovinu jejich výuky celkově a schopnost samostatné práce od koncepce k realizaci podporovala také štedře časově dotovaná výuka odborného kreslení doprovázená například naukou o konstrukcích a matematikou.¹²⁰ Není proto divu, že byli absolventi brzy schopni vlastní invenční práce nezávislé jen na podnětech učitele, což mohlo přispět k jejich výraznému projevu již v době studií na Janákově škole.

---

¹¹⁴ Asi nejpozoruhodnější Místeckého rondokubistickou stavbou je kostel sv. Cyrila a Metoděje v Chudobíně s náročným plastickým pojetím interiéru (projekt 1923). Dekor obloukových forem uplatnil různou měrou na dalších stavbách – domu Ladislava Štorkána ve Valašském Meziříčí s výrazným pilířem dekorovaným řadou kruhů (1922), domu Antonína Baslera s lineárně stylizovanými „*tryskajícími prameny*“ (Martina Koukalová) v průčelí tamtéž (1923) i starších návrzích (Lidové lázně na Štvanici, Akademický dům na Výtoni, sokolovna v Přešticích – vše kol. 1921). Rostislav Švácha soudí, že „*ve srovnání s pražskými vzory kladl Místecký u svých dekorací a architektonických návrhů větší důraz na střídmost a logiku jejich formové skladby*“. O preferenci formové střídmosti bychom ale mohli pochybovat při pohledu na jeho nábytkové realizace. Ani formálně náročnější Janákovy návrhy nábytku z tohoto období (např. návrh knihovny pro B. Palkovského, 1922 nebo návrhy nábytku pro Václava Bartoně z Dobenína do zámku v Novém Městě nad Metují, 1924) si nezavdávají s bujností volně do prostoru vystupujících oblouků jeho vitríny (1921) nebo celoplošné geometrické intarzie nábytku pro vlastní obývací pokoj (1926–1927). Viz Kamila Valoušková, *Rondokubismus na Valašsku. Vliv Josefa Místeckého na nábytkovou a interiérovou tvorbu na Moravě*. in: Svatava Urbanová – Lumír Dokoupil – Jakub Ivánek – Petr Kadlec (eds.), *Valašsko, historie a kultura*, Ostrava 2014, s. 375–384; Švácha, *Funkcionalistická tvorba Václava Hilského* (pozn. 1), cit. s. 135

¹¹⁵ Jedná se o vilu pro A. Blahutovou ve Valašském Meziříčí, dle Kamily Valouškové měla stavba původně dekorativně pojedenou fasádu. Valoušková – Martišková (pozn. 102), s. 40

¹¹⁶ U první z vlastních vil, jež si Místecký navrhl, stojí za povšimnutí rozdíl mezi kresebným návrhem a provedenou stavbou. Kresba díky provedení s dramaticky zdůrazněnými stíny, náznaky hry s více plány fasády a asymetrickým rozčleněním včetně korunování celé kompozice praporem asociuje návrhy puristů, případně styl Jiřího Krohy. Realizovaná stavba je s výjimkou obloukového vykrojení čelní stěny výše zmíněných prvků prostá a jejímu výrazu dominuje klasicizující portikus.

¹¹⁷ Viz kapitola Učitelův ústav ve Valašském Meziříčí.

¹¹⁸ Státní odborná škola pro zpracování dřeva a škola pilařská ve Valašském Meziříčí. Výroční zpráva za školní rok 1924–25, Moravská zemská knihovna v Brně, sign. UK-0075.000, Valašské Meziříčí, nestránkováno

¹¹⁹ „*Nové revoluční myšlenky plnily hlavy mladých, jejichž jádrem byla skupina z Valašska.*“ Honzík, *Monografie o díle R. F. P.* (pozn. 8), s. 4

¹²⁰ Viz studijní plán odborné školy truhlářské ve výroční zprávě školy. Výroční zpráva za školní rok 1925–26, Moravská zemská knihovna v Brně, sign. UK-0075.000, Valašské Meziříčí, nestránkováno

Ještě před nástupem na Uměleckoprůmyslovou školu Podzemný strávil rok prací nejdříve v truhlářské dílně a později jako kreslič v ateliéru Čeňka Vořecha.¹²¹ Kontakt s Vořechem Podzemnému s velkou pravděpodobností zprostředkoval Místecký, jelikož se nejspíš znali z uměleckého spolku Koliba, jehož byli oba členy.¹²² Umělecká beseda se v Praze stala prvním útočištěm¹²³ několika příchozích z Valašského Meziříčí, do ateliéru k Vořechovu někdejšímu spolupracovníku Františku Jandovi v následujících letech přišli sbírat zkušenosti také Antonín Tenzer, Václav Hlinský, Jaroslav Vančura a Stanislav Režný.¹²⁴ Podzemný k Čeňku Vořechovi přišel nejspíš právě v době, kdy tento dokončil práci na Besedním domě a dvou obytných domech Umělecké besedy,¹²⁵ nelze tedy přesně říci, na jakých konkrétních projektech mohl Podzemný přiložit ruku k dílu. Recentní práce jeho zaměstnavatele svým sice abstrahovaným, ale stále plastickým členěním fasád pro něj mohly být srozumitelnější než nejmodernější, zcela bezozdobná architektura, která zároveň v Praze vznikala.¹²⁶ Působení u Vořecha Podzemnému nejspíš zprostředkovalo vhléd do architektonické práce v jiném měřítku a pro jiné funkce, než jaké mohly být úkoly, které studentům zadával Místecký, jinak se ale jednalo o poměrně krátkou epizodu v jeho životě. I ta je ovšem součástí určitého typického kariérního scénáře absolventů z odborné školy ve Valašském Meziříčí, která měla v jejich další úspěšné dráze zejména tu roli, že je nasměrovala a vybavila předpoklady k dalšímu studiu, jež už mělo bezprostřední vliv na jejich samostatnou tvůrčí práci.

---

¹²¹ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 2

¹²² Valoušková (pozn. 114), s. 378; Markéta Holubová, *Architekt Karel Kotas a jeho tvorba pro velká města. Brno, Ostrava, Praha* (diplomní práce), Katedra dějin umění, FF UP, Olomouc, 2009, s. 29

¹²³ Krom práce minimálně Richardu Podzemnému a Václavu Hlinskému poskytla Umělecká beseda na určitou dobu také ubytování.

¹²⁴ Šlapeta, *Bauen, Wohnen, Leben* (pozn. 4), s. 58–66, viz s. 58 a Švácha, *Funkcionalistická tvorba Václava Hlinského* (pozn. 1), s. 135

¹²⁵ Dům v Bubenči byl dostavěn na podzim roku 1924, dům na Žižkově na jaře roku 1925 a Besední dům na Malé Straně na podzim roku 1925. František Janda, *Existenční a vývojové zabezpečení Umělecké besedy*, *Život*, 1925, s. 11–20

¹²⁶ Např. penzion Záchrana Oldřicha Tyla v přímém sousedství domu Umělecké Besedy na Žižkově. Mladší kolega Richarda Podzemného Václav Hlinský svůj příchod do Prahy i ve vztahu k rychlému vývoji nové architektury zjevně prožíval jako šok. Švácha, *Funkcionalistická tvorba Václava Hlinského* (pozn. 1), s. 135–137

Škola architektury Pavla Janáka

„Pravá škola, škola myšlení, jak jsme se naučili z dějin, tvoří se teprve ex post a dobrovolně.“¹²⁷

Místo profesora školy architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole převzal Pavel Janák po Josipu Plečnikovi v roce 1921. Zatímco Plečnikovi bylo vyčítáno, že se škola věnovala úkolům odtazitému od života a formálně ji poněkud omezoval jeho vlastní výtvarný názor,¹²⁸ je Janákovy pedagogické působení považováno za veskrze pozitivní.¹²⁹ Jako student byl Janák velmi zklamán přístupem svého učitele Josefa Schulze, který podle něj na roli vůdce svých svěřenců i celé tehdejší architektonické scény rezignoval.¹³⁰ Z Janákovy teoretické činnosti i aktivit v profesních organizacích lze naopak soudit, že cítil velkou zodpovědnost za ideové směřování architektury i praktickou organizaci uměleckého průmyslu. Působení ve škole přikládal stejnou vážnost a do značné míry se s ní identifikoval. Svým studentům a péči o jejich další uplatnění tak věnoval srovnatelnou pozornost jako Jan Kotěra,¹³¹ který ještě před Plečnikem modernizoval výuku architektury na Uměleckoprůmyslové škole, a k němuž Janák i jako k pedagogovi vzhlížel. Práce svých studentů Janák publikoval jako výsledky práce školy architektury, ale využíval je také jako ilustrace k vlastním textům o urbanismu a bydlení, v období sporů o reformu architektonického školství hájil význam uměleckých škol¹³² a některé studenty přijímal jako spolupracovníky ve vlastním ateliéru¹³³ nebo je doporučoval k dalšímu zaměstnání.¹³⁴ Program i formální směřování školy byly nevyhnutelně spjaty s vývojem

---

¹²⁷ Janák, *Architektura a škola* (pozn. 110), cit. s. 238

¹²⁸ Srovnej Zdeněk Wirch, Dvě speciálky architektury, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl* III, 1941, s. 234–236; Josef Štěpánek, Josef Plečnik, učitel a mistr, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl* IV, 1942, s. 57–41; Janák, *Tři školy architektury na Uměleckoprůmyslové škole* (pozn. 106), viz s. 58,

¹²⁹ Srovnej Rostislav Švácha, Pavel Janák a český funkcionalismus, *Umění* XXX, č. 6, 1982, s. 516–524, viz s. 522; Oldřich Starý, Uměleckoprůmyslová škola v Praze, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl* III, 1941, s. 233–234, viz s. 234

¹³⁰ Na kritice zastaralé a zmechanizované výuky na pražské technice se Janák v průběhu svých studií také podílel aktivitou ve Spolku posluchačů architektury.

¹³¹ Marcel Pencák, *Hradecký architekt Vladimír Fultner ve spleti české moderny*, Brno 2013, s. 32

¹³² Viz například Pavel Janák, K akci o úpravě působnosti architektů, *Stavitel* XIII, 1932, s. 100–106; Pavel Janák, Školství stavebnictví a architektury v Č. S. R. 1919–1934 v číslicích, *Stavitel* XVI, 1937–1938, s. 1–3

¹³³ Richard Podzemný uvádí, že v byl u Janáka zaměstnán mezi lety 1931–1935. Norbert Kiesling jmenuje také řadu dalších studentů, kteří v Janákově ateliéru pracovali v letech 1924–1929 (byť na tyto roky nemusí být jejich působení zcela omezeno). Jsou to Bohumil Holý, Josef Petřů, Vratislav Hakauf, Jaroslav Zekan, Josef Obalil, Antonín Pechánek a Jan Leyer. Hakauf, Zekan ani Leyer sice nejsou vedeni mezi absolventy, ale u Janáka zdá se studovali (signatury Hakauf a pravděpodobně i Leyer bychom našli mezi studentskými pracemi). Kiesling dále uvádí „jména projektantů, kteří nejsou vedeni jako studenti: *Lamberg a Plhoň*“, z nichž druhý bude nepochybně František Plhoň, který Janákovu školu absolvoval v roce 1922, „Lamberg“ by hypoteticky mohlo být nelogicky zkomolené křestní jméno Lamberta Vránka, jenž u Janáka absolvoval v roce 1928 nebo se skutečně o studenta nejedná, či jako mnozí další studium nedokončil. Lze předpokládat, že také ve třicátých letech v Janákově soukromé kanceláři pracovali další architekti z řad jeho studentů a absolventů. Srovnej: Podzemný, *Soupis se „životopisem“* (pozn. 33), (nestránkováno); Kiesling (pozn. 9), s. 110; AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01, Janáková škola – kaple v Domaníně (1921); Kozelka, *Pavel Janák a škola* (pozn. 111), viz s. 92; *Pedagogové a posluchači, 1885–2005*, in: Pachmanová – Pražanová (pozn. 107), s. 312–314; <http://www.arch-pavouk.cz/index.php/architekti/95-303-janak-pavel>, vyhledáno 27. 7. 2021

¹³⁴ Například Josefu Poláškovu prý pomohl po absolutoriu získat místo na brněnském stavebním úřadě, který zde začal svou plodnou spolupráci s Bohuslavem Fuchsem. Když Fuchs u Janáka v roce 1940 poptával dalšího

Janákových vlastních teoretických i tvůrčích zájmů a staly se jejich odrazem a zároveň i podnětem k jejich dalšímu přehodnocování.

Z Janákovy školy vzešlo množství výrazných představitelů funkcionalismu, jeho osobní cesta k funkcionalismu přitom byla poměrně komplikovaná. V prvních letech své pedagogické práce stál vůči nové architektuře v přímé ideové opozici. Ještě v roce 1923 Janák odvozoval výtvarný projev od národní mentality, zájem o věcné a užitečné podle něj pěstovali Němci, a o pražské Uměleckoprůmyslové škole soudil, že její práce se „*obrací nejradši k lyrickému tvaru, k barvě, k duchovému obsahu,*“ a „*především k úlohám, kde je možno ze srdce říci něco více, než co vyžaduje jen konstrukce a nahý účel.*“¹³⁵ Na tvůrčí ambici, s níž je k architektuře třeba přistupovat, aby nešlo jen o bezduché stavitelství, trvá i v textu *Architektura – hmota či duch?* publikovaném ve *Stylu* v letech 1924–1925.¹³⁶ V jeho vykreslení problému by však bylo možné spatřovat i časné odhalení sebeklamu vědecky orientovaného funkcionalismu o neslohovosti účelně navrhované architektury. Janák argumentuje příkladem moderny a její někdejší ambice odvozovat architekturu z konstrukce ve snaze oprostít se od slohu, k čemuž ale, viděno s odstupem, nedošlo. *Duch*, jehož působení podle Janáka určuje aspekty formy přesahující účel a který vybírá ze všech možných obdobně účelných řešení jednoho stavebního programu, se pak v důsledku příliš neliší od *vkusu* jako prostředku k „*uhodnutí příslušného tvaru pro dané řešení*“¹³⁷, na němž podíl estetické složky v architektuře později vysvětloval Karel Honzík. Vlastním poučením se Janák ale sám docela řídit nedokázal. Svědčí o tom například pavilon Uměleckoprůmyslové školy na Výstavě soudobé kultury pořádané roku 1928 v Brně, u nějž si naopak vytkl za cíl dosadit půdorys do konstrukce předem zformované úsilím o úsporu času a materiálu. Janákovo řešení pavilonu a dalších staveb, jejichž konstrukce byla přiznaná ve fasádě, například přístavby Černínského paláce, bylo již zmiňovaným Honzíkem odhaleno jako snaha být „*konstruktivističtější než konstruktivisté*“¹³⁸. U další stavby ze závěru dvacátých let, vily náchodského průmyslníka Bartoně, lze, pro její klasicizující aspekty, naopak o inklinaci ke konstruktivistickému přístupu úspěšně pochybovat, a také letiště v Mariánských Lázních představovalo zvláštní spojení tovární estetiky a spíše dekorativního než funkcionálního půdorysu.

Honzík vysvětluje proměnu v tvorbě Pavla Janáka, ale i dalších předních příslušníků střední architektonické generace – Josefa Gočára a Otakara Novotného, skutečností, že se ve 20. letech postupně všichni stali profesory architektury. Styk se studenty, kteří už jen z titulu svého mládí projevovali přirozený zájem o nový sloh, a také si jej osvojovali

---

spolupracovníka se slovy, že se mu vždy velmi líbil způsob školení jeho žáků, dostal doporučení na Jaromíra Hasala. Na žádost architekta Antonína Vítka, jenž byl sám absolventem Janákovy školy, mu Janák pro firmu Baťa doporučil Roberta Podzemného a Zdeňka Plesníka. Petr Pelčák – Ivan Wahla, *Josef Polášek*, Brno 2004, s. 162; Flekačová, „Architekti–Valaši“ (pozn. 98), s. 70

¹³⁵ Pavel Janák, *Cesta uměleckoprůmyslové školy, Výtvarná práce*, 1923, s. 176–184, cit. s. 183

¹³⁶ Janák, *Architektura – hmota či duch?* (pozn. 30), s. 170–174

¹³⁷ Honzík, *Estetika v žaláři* (pozn. 11), cit. s. 168

¹³⁸ Karel Honzík, *Ze života avantgardy. Zážitky architektovy*, Praha 1963, s. 103

snáze než generace jejich učitelů, prý Janáka podnítil „*k novým způsobům, nejen ve výuce, ale i v tvorbě*.“¹³⁹ Tuto proměnu v Janákově přístupu klade Honzík k roku 1926, ale jak bylo naznačeno výše, nový přístup vedl v jeho tvorbě prakticky současně k různorodým výsledkům. Téměř současně (v roce 1927) změnu v programu školy i rázu prací zaznamenal na výstavě studentských prací Oldřich Starý. Spíše než jako významnou proměnu ale Starý vyznění výstavy vnímal jako příslib dalšího vývoje.¹⁴⁰

Ani v programu školy nelze zmíněný rok identifikovat jako zásadní zlom a například jeden z jejích absolventů, Karel Koželka, za mezník v jejím vývoji považoval již rok 1924, po němž následovaly „*velké programové práce z oboru bydlení*“¹⁴¹. O rok dříve začalo Janákově působení ve Státní regulační komisi, které on sám vnímal jako impulz k postupnému přesunutí pozornosti od otázek slohu k zájmu o společenské úkoly, které před architekturou stály.¹⁴² S tím pravděpodobně souvisí orientace programu výuky na úkoly, jež by školu činily „*životu co nejužitečnější*“¹⁴³. Podle pozdějšího Janákova tvrzení: „*škola vědomě omezila svůj program práce na určitý úsek: architekturu a umělecký průmysl ve službě bydlení,*“ díky čemuž „*mohla po léta sledovat soustavně otázky a řešení bytu, obytných domů všech sociálních typů*.“¹⁴⁴ Ani zde ale nelze vyloženě hovořit o náhlé či zásadní proměně v programu Janákovy školy.

Úkoly zaměřené na obytné stavby a vybavení interiéru měly mezi pracemi školy významné místo od počátku. S výjimkou několika studií antiky z prvních let ateliéru¹⁴⁵, doplňovaly úlohy věnující se bydlení další prakticky zaměřené úkoly zahrnující design užitkových předmětů, nábytku, městského mobiliáře, typografické návrhy, projekty obchodních zařízení i urbanistické studie. Charakter navrhovaných objektů k bydlení se proměňoval společně s dobovými požadavky a ideály. Studenti nejdříve navrhovali samostatné rodinné domy (1923)¹⁴⁶, řadové domy (1924)¹⁴⁷ a následně volné i řadové

---

¹³⁹ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 4

¹⁴⁰ Oldřich Starý, Výstava škol architektury na Akademii umění v Umělecko-průmysl. škole v Praze, *Stavba VI*, 1927–1928, s. 16–17, Z prací školy, které budou dále zmiňovány, byly zjevně na výstavě představeny řešení dispozice malého městského bytu, realizace dřevěných židlí a dalšího nábytku a restaurační pavilony, všechny z akademického roku 1926–1927. Starý ve své stručné zprávě z výstavy zmiňuje také „*pokus o regulační řešení obytných domků s vyřešením typu*“, kde nelze s jistotou říct, zda se jedná o starší práci – minimální volné nebo řadové domky a schéma zástavby publikované ve *Stylu* už v ročníku 1925–1926 nebo o obdobný úkol ze stejného akademického roku jako další uváděné práce. Pavel Janák, Nejmenší domek, *Styl VI*, 1926–1927, s. 179–197

¹⁴¹ Koželka, Pavel Janák a škola (pozn. 111), cit. s. 91

¹⁴² Pavel Janák, Činnost do roku 1931 – rozhovor, NTM, karton 46, publikační činnost 1929–1931, březen 1931 citováno dle Vendula Hnídková (ed.), Pavel Janák *Obrys doby*, Praha 2009, s. 175–179, viz s. 178

¹⁴³ Janák, Architektura a škola (pozn. 110), cit. s. 238

¹⁴⁴ *Ibidem*, cit. s. 238

¹⁴⁵ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01, Janákova škola – studie antiky (1920, 1922–1923)

¹⁴⁶ Umělecko-průmyslová škola v Praze. Speciální škola prof. P. Janáka, *Styl IV (IX)*, 1923–1924, s. 68–69

¹⁴⁷ Umělecko-průmyslová škola v Praze, všeobecná a speciální škola pro architekturu prof. P. Janáka, *Styl V*, 1924–1925, s. 159–169, viz s. 162–166; AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07, Janákova škola – rodinný dům řadový (1924)

domky o minimální zastavěné ploše (1925, 1925–1926)¹⁴⁸, přičemž stojí za povšimnutí, že všechny navrhované domy byly programově dvoutraktové, a tedy požívající funkčních výdobytků přímého osvětlení a provětrání. V druhé polovině dekády začala škola věnovat větší pozornost problematice městského bytu, který Janák považoval za dosud méně vyvinutý. Při řešení úkolu navrhnout malý (nikoliv minimální) městský byt (1927), se žáci řídili provozními aspekty dispozice, snahou eliminovat zbytečné prostory a mezi těmi zbylými vytvořit vhodné vazby.¹⁴⁹ V rámci úkolu zjevně nebyla řešena fasáda, jejíž výrazové možnosti by přitom byly omezeny tím, že byla nosná. Sám Janák při řešení podobného úkolu (družstevní domy v Praze-Dejvicích), navzdory nedávnému výroku o výhodách jednotraktových prostor¹⁵⁰ dispozici vyřešil jako dvojtrakt rozdělený nosnou střední zdí, což umožnilo větší otevření fasády okenními otvory. Přestože ve výsledku nedosahuje vpravdě funkcionalistické odhmotněné fasády, není tím, stejně jako u výše zmíněného školního úkolu, zpochybněn přístup, při němž dispozice určuje vzhled fasády a ne naopak.¹⁵¹ Klíčový význam, který Janák přikládal přímému přístupu vzduchu a světla do bytu, jej záhy přivádí k prohlášení městského bloku za nevyhovující a přežitý. V souladu s tím jako další úkol žáci navrhovali schematicky pravidelně rozmístěné, volně stojící bytové domy (1927).¹⁵²

Progresivní orientaci na otázku bydlení, které by bylo funkční, zdravé a úsporné, tak škola zjevně plně nastoupila jen krátce po tom, co se jí Janák ujal. Formální stránkou projevu se práce žáků od díla učitele, navzdory volnosti, kterou jim k práci dopřával,¹⁵³ příliš nelišily. Zejména zahraniční exkurze, které škola pořádala, mohly být významným zdrojem inspirace nejen pro studenty, ale i jejich profesora. Nejranější školní práce tak ještě stále čerpají z kubismu (kapličky 1921)¹⁵⁴, a vzápětí zhodnocují lidové inspirace a uplatňuje se v nich plastický dekor fasád v intencích národního slohu (kaple 1922¹⁵⁵,

---

¹⁴⁸ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06, Janákova škola – nouzový domek (1925); Pavel Janák, Nejmenší domek. Práce školy architektury na umělecko-průmyslové škole v Praze, *Styl* VI (XI), 1925–1926, s. 179–197

¹⁴⁹ Pavel Janák, K novému půdorysu malého městského bytu, *Styl* VIII (XIII), 1927–1928, s. 67–70

¹⁵⁰ V textu o řešení městského bytu, který doplnil zmiňovanými pracemi studentů na dané téma, pléduje pro naprosté upuštění od schématu konstruktivních traktů, jelikož konstrukce v nich prý „životu přímo překáží“. Janák, K novému půdorysu malého městského bytu (pozn. 149), cit. s. 70

¹⁵¹ Srovnej: Švácha, Pavel Janák a český funkcionalismus (pozn. 129), viz s. 520

¹⁵² Pavel Janák, Příspěvky ku stavbě měst. Krise bloku, *Styl* IX, 1928–1929, s. 4-7; AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/06, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel [...]. V konkrétních deskách jsou sloučeny různé úkoly školy, část z nich se ale jednoznačně týká publikovaného úkolu. Projekt Josefa Lišky je datován do června roku 1927.

¹⁵³ Koželka, Pavel Janák a škola (pozn. 111), cit. s. 91

¹⁵⁴ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01, Janákova škola – kaplička (1921)

¹⁵⁵ Práci Umělecko-průmyslové školy na kapli pro Domanín se zabývala také Vendula Hnídková ve své dizertační práci. Vzhledem k obsahu archivní složky studentských prací lze zpřesnit tvrzení, že „interní školní soutěže na architektonické řešení kaple se pod Janákovou patronací zúčastnili čtyři tehdejší posluchači architektury: Bohumil Pýcha, Josef Obalil, František Syrovátka a Antonín Pechánek“. Mezi klauzurními pracemi, jak jsou některé z projektů nade-psány, jsou totiž také práce Blahomíra Podpěry a Antonína Smíška, kteří školu absolvovali ve stejném roce jako Pechánek a Obalil, tedy 1922, pročež se zdá, že se jednalo o ateliérový úkol pro všechny studenty speciální školy. Mezi signaturami lze dále rozlišit jména Hakauf (pravděpodobně Vratislav) Leyer (pravděpodobně Jan Leyer, signatura však

náhrobky, pomníky¹⁵⁶). Ve zmiňovaných projektech obytných staveb se zračí poučení architekturou zahradních předměstí a dělnických kolonií západní Evropy a zejména Nizozemí.¹⁵⁷ Fasády hmotově poměrně prostých obytných domů nejčastěji akcentují kontrastní překlady vystupující z režného zdiva. Zároveň u solitérních objektů nebo interiérů lze pozorovat úsilí o větší pročlenění stavby převážně prostřednictvím pravouhle plastických hmot (vestibuly¹⁵⁸, zastávky¹⁵⁹ a kiosky na mléko¹⁶⁰), přičemž zejména návrhy obchodního domu¹⁶¹ ukazují, porovnáme-li je s Janákovým projektem Škodova paláce, v jaké symbióze byly návrhy žáků s prací učitele. Nejranějšími školními pracemi, které bychom na základě uplatnění skeletové konstrukce a pásových oken mohli považovat za funkcionalistické, jsou některé z návrhů restauračních pavilonů z roku 1927.¹⁶² V porovnání s Janákovým pavilonem školy na Výstavě soudobé kultury pořádané v Brně nelze než souhlasit s Karlem Honzíkem, že si formy nového slohu začali žáci osvojovat dříve a snáze než učitel.¹⁶³ Zároveň „náskok“ žáků zde vyplývá především z výrazu a uplatnění forem, konstrukční systém se od Janákova pavilonu u většiny žákovských prací příliš neliší.

---

spíš „Lyer“) a Kobliha, o nichž není známo, že by studium u Janáka dokončili. Několik prací je také přímo datováno do roku 1921, což navzdory popisku u prací publikovaných ve *Stylu*, předpokládá zadání „v jarním semestru roku 1922“ (Hnídková) posouvá alespoň o semestr zpět. Na rubu jednoho z plánů je také ruční přípis „škol. práce Plečnikův atelier UPŠ 1921-1922“, který je ale s největší pravděpodobností sekundární, související s uložením plánů v archivu a nemá pro úvahy o zadání úkolu zásadní hodnotu. AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01, Janákova škola – kaple v Domaníně (1921); Hnídková, Pavel Janák – Organizátor života (pozn. 9), s. 127–137, Uměleckoprůmyslová škola v Praze. Speciální škola prof. P. Janáka. Bohumil Pýcha, Josef Obalil, Fr. Syrovátka, Antonín Pechánek, Návrh kaple pro Domanín, 1922, *Styl* IV (IX), 1923–1924, s. 66–67; <https://cs.isabart.org/person/33784> vyhledáno 30.6.2021

¹⁵⁶ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01, Janákova škola – pomník válce a osvobození pro Pam. odboje (1921-1922); pamětní deska padlým [žákům UPŠ] (1922–1923), hřbitovní pomníky pro [Českou kamenickou společnost] (1922–1923)

¹⁵⁷ První zahraniční cesta školy v roce 1922 vedla do Drážďan. V soupisu cest zahradní město Helerava jmenovitě nefiguruje, respektive až při další návštěvě Drážďan v roce 1926, nelze tedy vyloučit, že zahradní město v průběhu své první cesty nenavštívili, byť se to zdá obtížně uvěřitelné, vzhledem k zájmu, jakému se daný typ zástavby aktuálně těšil. O rok později vyrazili na exkurzi po italských městech. Na cestu do Holandska se Janák se školou vydal v roce 1924. Poučení holandskou architekturou, jež se odráží v projektech domů, které Janák navrhl na Orechovce, je ale spojováno už s jeho první návštěvou Haagu a Amsterdamu v září roku 1923. Soupis cest školy viz Kiesling (pozn. 9), s. 299–300

¹⁵⁸ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07, Janákova škola – úprava vestibulu

¹⁵⁹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07, Janákova škola – čekárna elektrické dráhy

¹⁶⁰ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06, Janákova škola – návrh kiosku pro prodej mléka (1924-1925)

¹⁶¹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06, Janákova škola – obchodní dům (1924)

¹⁶² AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04, Janákova škola – restaurační pavilon s [...]; Na některých projektech je přímo vrocení 1927. Tezi nejlépe ilustruje práce Ladislava Petráše.

¹⁶³ Projekt Františka Miška nadepsaný *Návrh kavárny a restaurace pro 500 osob na výstaviště v Brně* značí, že školní zadání bylo motivováno stejnou událostí. Karel Honzík se v tomto duchu směrem k Pavlu Janákovi vyjádřil obecně, nikoliv přímo ve vztahu ke zmiňovaným projektům. Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 6

První školní práce R. F. P.

Richard Podzemný ke studiu u Janáka v roce 1926 právě nastoupil. V dosud zmiňovaných úkolech tohoto roku, návrzích restauračního pavilonu a volně stojícího bytového domu, proto ještě zapojen nebyl. Přiměřeně rané fázi studia zpracovával nejdříve méně komplexní úkoly. Jednou z Janákových výukových metod bylo provádění korektur prací formou diskuse se všemi žáky.¹⁶⁴ Díky tomu byly i tyto úkoly a jejich řešení součástí poučení, které si ze studia mohl Podzemný odnést. Z jeho vlastních prací z prvního ročníku studia známe návrhy hodin¹⁶⁵, židle¹⁶⁶, lampy¹⁶⁷ a několik návrhů ubrusů¹⁶⁸.

Podzemného návrhy hodin s čtvercovým ciferníkem a groteskovými číslicemi, nepolstrovaná jasanová židle i ubrusy se vzorem pruhů v jedné barvě patří v rámci spektra žákovských prací k těm více strohým. Návrh stolní lampy je mezi studentskými pracemi v archivu osamocen. Lampa s přibližně půlkulovým skleněným stínidlem v ose mírně předsunutým kruhové podstavě působí jednoduše a elegantně. Návrhem, který mezi ostatními zcela vyčnívá, je Podzemného projekt samostatného rodinného domku z roku 1927.¹⁶⁹ Podobně jako návrh lampy je i návrh rodinného domu v archivu uložen samostatně, a nezdá se, že by ostatní žáci stejný úkol tento rok řešili. Patrový dům s valbovou střechou je pozoruhodný svým pragmatickým, nepříliš nápaditým zjevem. Dům se čtyřpokojovým bytem v přízemí a třípokojovým bytem v patře je řešen jako dvojtrakt s nosným obvodovým zdívkem. Jediné, co narušuje sevřený objem kvádru, je terasa v patře nad spodním čtvrtým pokojem a hranol schodiště vysunutý mimo půdorys valbové střechy. Řešení dispozice bytu, v níž jsou eliminovány komunikační prostory, je obdobné jako návrhy malých městských bytů, na nichž v témže roce pracovali studenti vyšších ročníků. Stejně jako se jejich projekty nevěnovaly vzhledu celého domu, i zde se zdá výsledná podoba domu do značné míry určená řešením vnitřní dispozice bez zvláštního přihlídnutí k estetické funkci objektu.¹⁷⁰

---

¹⁶⁴ Koželka, Pavel Janák a škola (pozn. 111), viz s. 92

¹⁶⁵ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04, Janákova škola – návrh ciferníku hodin (1926–1927)

¹⁶⁶ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04, Janákova škola – návrh židle (1927)

¹⁶⁷ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/05, Janákova škola – stolní lampy (1926)

¹⁶⁸ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04, Janákova škola – návrh ubrusu (1926–1927); AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20050317/02, Janákova škola – textilní vzory (1926)

¹⁶⁹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – návrh rodinného domku (1927)

¹⁷⁰ Lze uvažovat, zda se vzhledem k osamocení návrhu nejedná o mimoškolní zakázku ovlivněnou vkusem a možnostmi objednavatele. Soukromé práce žáků se patrně vyskytovaly i na výstavách školních prací, čímž by bylo možné vysvětlit přítomnost projektu v archivu školních prací školy. Domněnce o mimoškolním určení práce ale odporuje absence odpovídající položky ve vlastním soupisu díla R. F. Podzemného.

Město pro 10 000 obyvatel

V akademickém roce 1927–1928 si Janákova škola vytyčila ambiciózní úkol celkového řešení moderního města.¹⁷¹ Kolektivní projekt města pro 10 000 obyvatel řešili studenti nejdříve z hlediska koncepce a urbanismu a následně detailně rozpracovali jednotlivé návrhy obytných, obchodních a veřejných staveb.¹⁷² Při řešení úkolu se celá škola jednoznačně a definitivně přihlásila k funkcionalismu, jeho urbanistickým a konstrukčním principům a stejně tak mu připodobnila i formální pojetí svých prací. Takový hromadný obrat patrně nebude bez souvislosti s přímým kontaktem s nejaktuálnějšími výdobytky moderní architektury. Akademický rok totiž Janák se svými žáky zahájil prohlídkou výstavní kolonie Weissenhof ve Stuttgartu.¹⁷³ Zároveň ale, jak již bylo poukázáno, formy i ideje funkcionalismu do myšlení Pavla Janáka i prací jeho studentů pronikaly už delší dobu z více zdrojů. Ve společném projektu se ale tato delší doba narůstající připravenost projevila docela naráz.

Své ideální město navrhli studenti na teoretickou parcelu obdélníkového půdorysu a téměř veškerou zástavbu rozvrhli do volných řádek východo-západní orientace.¹⁷⁴ Podle osy východ – západ je město funkčně členěno, na východní straně nejbližší nádraží je umístěn pás průmyslu, největší, střední část patří obchodním a části obytných staveb, západní okraj města zabírá obytná zástavba a na ni navazují plochy zeleně s objekty určenými pro rekreaci, které jsou ale i na volných plochách severního a jižního okraje města. S výjimkou jedinečných staveb občanské vybavenosti je město podle této osy stranově symetrické. Severo-j jižním směrem probíhá středem města hlavní silniční tah, který lemují pás jediných kontra-směrově orientovaných budov. Oproti Janákovým

---

¹⁷¹ Podle Karla Honzika si projekt studenti doslova vynutili. Viz Honzík, *Ze života avantgardy* (pozn. 138), s. 103

¹⁷² Výsledky projektu byly z velké části prezentovány v časopise *Výtvarné snahy*, kde k nim Janák přidal krátký komentář. V archivním fondu studentských prací se pak k týmž projektům nacházejí i další výkresy a návrhy dalších staveb, které patrně publikovány nebyly. Některé návrhy jednotlivých objektů z archivu, přestože jsou zjevně součástí projektu města pro 10 000 obyvatel, jsou datovány i do roku 1929. Pavel Janák, *Město pro 10 000 obyvatel*, *Výtvarné snahy* XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janákova škola – malé město (1928–1929), Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel; složka 20090428/06, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel; složka 20090416/02, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel, Janákova škola – rodinný domek pro malé město, Janákova škola – řadový domek pro malé město, Janákova škola – dům pro svobodné muže [a ženy], Janákova škola – nájemní dům pro malé [město]

¹⁷³ Cesta se měla konkrétně odehrát ve dnech 6. – 10. 10. 1927. Kiesling (pozn. 9), s. 299–300

¹⁷⁴ Respektive východo-západní orientace delších os domů a rozdělení města do funkčních zón v paralelních pásech rozvržených od východu k západu odpovídá Janákově popisu projektu. Plán města ve zpracování A. Vančury (resp. tak stojí v popise publikované práce, v soupisech studentů ateliéru jinak figuruje jen Vančura Jaroslav), tak jak je v rámci článku publikován, obsahuje šipku směřující doleva, tedy podle Janákovy popisu na západ. Pokud bychom písmeno označující šipku četli stejně jako ostatní číslice na plánu, pak u ní stojí N ukazující k severu, což by Janákovu výkladu odporovalo. Zároveň by to znamenalo, že veškerá orientace domů, by nebyla východ – západ, ale sever – jih, a delší fasády domů by tak směřovaly na východ a západ, což by z hlediska osvětlení bytů mohlo být i řešení vhodnější. Pokud přehlédneme, že podle orientace číslic je celý plán na stránce časopisu o – 90 ° pootočen, pak lze směr šipky číst i jako Z ve shodě s Janákovou interpretací plánu. Další varianta plánu města, kterou bychom našli v archivním souboru prací školy, a která se jinak obsahem od publikované varianty prakticky neliší, má naopak severku jednoznačně orientovanou směrem odpovídajícím Janákovu popisu plánu. Navzdory nepříliš standardnímu označení světových stran jedinou šipkou směrem k západu a zmíněným funkčním výtčům vůči takové orientaci je třeba tento výklad orientace plánu považovat za určující. Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), s. 113–114, AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/02, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel

soudobým urbanistickým návrhům¹⁷⁵ je navržená zástavba více rozvolněná a důsledně orientovaná ke světovým stranám¹⁷⁶, ale zachovává si obdobnou schématickou symetrii¹⁷⁷. Plán bychom ale za radikálně novátorský mohli považovat nejenom ve vztahu k urbanistické práci Janákově. Ve snaze o logickou skladbu hmot, jíž podle slov Janákovy komentáře centrální dispozice neodpovídá, vznikl půdorys města určený lineárním funkčním zónováním. Ve středu jej ovšem zároveň protíná křížení hlavních os, na způsob *cardo* a *decumanu*, kolem kterého jsou shromážděny objekty centrálního významu. Výsledný plán je proto více než ideám lineárního či pásového města bližší konceptu Záříčího města, jak jej Le Corbusier publikoval až v roce 1935.¹⁷⁸ V podobných intencích se organizaci moderního města podle funkčních zásad v roce 1933 věnoval kongres CIAM, z jehož závěrů později Le Corbusier v textu *Athénská charta* (1943) abstrahoval esenci modernistického přístupu k urbanismu. Opakovaně se tím potvrzuje teze o razanci, s jakou se Janák, a hlavně jeho žáci po roce 1926 vrhli vstříc nejprogresivnějším ideám funkcionalismu. Vedle funkční organizace se ale v plánu jednoznačně uplatňují i aspekty klasické kompozice a stejně tak v návrzích jednotlivých staveb nacházíme prvky sledující především výtvarný účín. Lze tedy soudit, že přehnaně konstruktivistická mánie, která byla, ať už právem či nikoli, diagnostikována Janákovi, jeho žáky stejnou měrou nepostihla.

Gros plánu tvoří obytné stavby, které žáci navrhli v celém spektru typů zahrnujícím nejmenší volné domky, řadové domy, domy sdružující obchodní, výrobní a obytné prostory, nájemní domy s různě velkými byty i větší individuální domy, přičemž pro většinu typů vznikly dva i více návrhů od různých žáků. Při takovém množství projektů je stěží možné o jejich vypracování cokoli zobecňovat nad rámec toho, že se převážně jedná o ortogonální stavby s plochými střechami a hladkými nečleněnými fasádami. Ani to ale oproti dosavadní produkci školy není výsledek bez zajímavosti. Skeletové konstrukce a velká šířkově orientovaná okna, či okna skutečně pásová u domů s nenosnou fasádou, jsou použity v mnohých návrzích, byť zdaleka ne ve všech.

---

¹⁷⁵ Viz např. zastavovací plán Prahy 4-Pankrác, 1927. Publikováno v Švácha, Pavel Janák a český funkcionalismus (pozn. 129), viz s. 516

¹⁷⁶ S opakovanou výtkou k problematice orientace samotného plánu ke světovým stranám.

¹⁷⁷ Zde pochopitelně podnícenou i absencí reálných prostorových a terénních podmínek.

¹⁷⁸ Už první urbanistický projekt Le Corbusiera Plán soudobého města pro 3 miliony obyvatel (1922), který v době svého vzniku Janáka děsil (Viz Rostislav Švácha, *Le Corbusier*, Praha 1989, s. 32) pracoval s racionalizovanou mřížkou zástavby. Město se ale kolem centra, byť na obdélníkovém půdoryse, rozvíjelo koncentricky, a nikoliv v pásech. Projekt Záříčího města Le Corbusier rozpracoval již v roce 1929 pro Rio de Janeiro a posléze varianty lineárně se rozvíjejícího města navrhl ještě pro několik dalších sídel. Podobnost spočívající v kombinaci lineárního dělení města s klasicky pojatým centrem a zeleným pásem obklopujícím město ze tří stran je tak skutečně nejvíce patrná mezi prací Janákových studentů a abstrahovaným konceptem Záříčího města, jak jej Le Corbusier později publikoval. Zároveň myšlenka rozvržení městské zástavby podle funkce v jednotlivých pásech byla již delší dobu přítomna v konceptu zahradních měst Ebenezer Howarda, avšak v jeho ideálním schématu ještě sdružených v soustředné kruhy. S prací Janákových žáků soudobý projekt pásového města, v němž starší koncept Antonia Sorii Y Mata rozpracoval Nikolaj Miljutin (Socgorod, 1930), je založen na rozvržení městských funkcí v paralelních pásech, ale oproti projektu města pro 10 000 obyvatel se v něm neuplatňuje klasická role centra.

Téměř všechny návrhy by stály za individuální pozornost. Bohumír Kupka a Rudolf Slovák navrhovali nájemné domy s nadstandardně dimenzovanými byty.¹⁷⁹ Oba prostý kvádr domu ozvláštnili válcovou hmotou v nároží, přičemž u Kupky se jedná o vřetenové schodiště obsluhující etážové byty, zatímco u mezonetových bytů ve Slovácově návrhu se v patrech střídají výrazně vyložené arkýře s terasami na jejich střeších. Zejména zmíněné arkýře připomínají společný motiv několika Janákových navzájem jinak velmi odlišných projektů – vily Petrův Dvůr, návrhu na Sanatorium v Cesenatiku a do jisté míry i letiště v Mariánských Lázních. Kupkovo schodiště asociuje sanatorium v nizozemském Hilversumu, který ovšem v rámci exkurze škola navštívila až na přelomu července a srpna 1928. Nová vlna holandské inspirace by se tak ve školním projektu malého města mohla projevit, jen pokud by na něm studenti pracovali i v první půli následujícího akademického roku.¹⁸⁰ V rozsáhlých zimních zahradách Kupkova domu i dvouetážových obývacích pokojích u Slováčka můžeme ale spatřovat i něco z prostorového konceptu bytu, jež Le Corbusier vtělil do projektu Immeubles-villas (1922), resp. v případě dvoupatrové obývací haly do domu typu Citrohan (1921). Stejně nezvyklým jako i výtvarně působivým návrhem na řadový dům k projektu přispěl Kamil Ossendorf.¹⁸¹ Dispozici šířkově orientovaných domů ve středu prostupuje točité schodiště, které se z vnějšku pohledově uplatňuje v úrovni střešní terasy. Vzhledem k nadstandardní metráži domů je volba schodiště spíše věcí estetické preference než prostorové úspory. Příznivou kompozici obou fasád určují různé otvory jednotlivých prostor, které na rozdíl od ostatních návrhů alespoň částečně narušují všeobecně panující strnulou pravidelnost. Úsporněji disponované, ale obdobně stylově vyvinuté řadové domky s nízkými pásy oken přes celou šířku dispozice navrhl Karel Koželka.¹⁸² Mezi konstrukčně nejprogresivnějšími návrhy s opravdu zavěšenou fasádou v průčelí jsou projekty na domy sdružující obchody, dílny a byty od Kamila Ossendorfa, či obchody, kanceláře a byty od Františka Míška.¹⁸³ Oba diferenciaci funkcí promítli i do vzhledu a jednotlivé etáže tak charakterizuje elegantní, utilitární či civilní vyznění.¹⁸⁴

Pestrou škálu obytných staveb, kterou škola v projektu města pro 10 000 obyvatel navrhovala, doplňoval ještě dům pro svobodné muže a ženy, jehož návrhu se věnoval R. F. Podzemný.¹⁸⁵ Bydlení s minimalizovaným soukromým prostorem sloužícím jen spánku,

---

¹⁷⁹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – nájemní dům pro malé [město] (1928)

¹⁸⁰ Skutečnost, že byly návrhy publikovány až v ročníku 1929–1930 časopisu *Výtvarné snahy*, takové možnosti navesvědčuje. Navíc některé návrhy jednotlivých objektů z archivu, přestože jsou zjevně součástí projektu města pro 10 000 obyvatel, jsou datovány i do roku 1929.

¹⁸¹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – řadový domek pro malé město (1928)

¹⁸² Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), viz s. 119

¹⁸³ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – řadový domek pro malé město (1928); Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), viz s. 120, 126 a 127

¹⁸⁴ I když pohled a axonometrie k Míškovu návrhu se poněkud liší a v pohledu obytná patra od kanceláří téměř odlišena nejsou.

¹⁸⁵ Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), viz s. 139, AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/04, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel, složka 20090513/05, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel

odpočinku a případně samostatné duševní práci a kolektivizovanými prostory, které by nahradily zbývající funkce bytu, představovalo pro část architektonické avantgardy ideál a byla mu tak věnována značná teoretická pozornost. Většina známých evropských realizací podobného typu bydlení měla ale v době, kdy jej Podzemný řešil jako školní úlohu, teprve vzniknout. Až o několik let později se konaly také pražské soutěže na stavby s podobnými parametry¹⁸⁶ – a to za účasti absolventů Janákovy školy, Richarda Podzemného nevyjímaje. Komentář k publikovanému projektu je bohužel tak lakonický, že nezodpovídá otázku, zda k zařazení stavby s minimálními obytnými jednotkami a společným stravováním vedlo přesvědčení o rostoucím významu tohoto typu bydlení¹⁸⁷ či spíše jen snaha v rámci zadání vyřešit co nejvíce možných typů objektů.¹⁸⁸ Obytné jednotky¹⁸⁹ Podzemný v projektu rozvrhl do čtyř, respektive šesti¹⁹⁰ dvoutraktových křídel příčně spojených přízemním křídlem se společnou jídelnou a společenskými místnostmi. To znovu vyvolává tázání po zamýšlené orientaci plánu, protože pokud Janákův komentář považujeme za směrodatný, polovina pokojů by byla vzhledem k přísně symetrické kompozici orientovaná výlučně na sever.¹⁹¹ Popis vzhledu komplikuje existence více variant. Publikovaná varianta má odlišené fasády, strana, do níž ústí pásy oken pokojů, je hladká, zatímco odvrácená strana s nižšími okny chodby je členěna priznanými pilíři. Varianta uložená v archivu má větší rastr dělení oken a obě fasády zcela hladké, téměř totožné. Zatímco u první zmiňované varianty bychom mohli uvažovat o „veristickém“ pojetí zdůrazňujícím konstrukci po vzoru některých Janákových staveb, druhá je zcela internacionálně „čistá“.¹⁹²

Neméně zajímavé jsou v rámci projektu navržené veřejné stavby. Například radnice od Antonína Wágnera se nedostala mezi publikované práce, přestože se jedná o v podstatě

---

¹⁸⁶ Hubert Guzik mezi „příležitostmi k praktickému rozpracování konceptu kolektivního bydlení“ totiž vedle soutěže na dům konzumního družstva Včela (1931) řadí také soutěže pražské obce a Ústřední sociální pojišťovny na domy s malými byty (1930). Hubert Guzik, *Čtyři cesty ke koldomu*, Praha 2014, s. 41

¹⁸⁷ Výhodami a nevýhodami kolektivního bydlení se škola prokazatelně důkladně zabývala až o několik let později. V rámci školní práce studenti porovnávali stavební náklady, prostorové nároky a další parametry zástavby nejúspornějšími volnými domky a kolektivním domem pro stejný počet obyvatel ve snaze přispět k vhodnému řešení otázky bydlení dostupného pro nemajetné vrstvy. Viz Pavel Janák, Srovnávací studie mezi osídlením domky s přidělenou půdou a kolektivním bydlením, *Stavba XII*, 1934–1935, s. 182–185

¹⁸⁸ Bydlení pro svobodné navíc nelze exkluzivně spojovat s fenoménem minimalizovaného nebo kolektivního bydlení. Dům pro svobodné je totiž zejména funkčně příbuzný běžně zavedenému typu bydlení – penzionům, kolejiím či internátům, jichž bylo ve dvacátých letech jen v Praze realizováno nezanedbatelné množství, byť ne ve formách tak moderních, jaké navrhuje Podzemný ve své školní práci.

¹⁸⁹ Detailní půdorysy jednotek ukazují čtyři různé typy lišící se velikostí pokojů a řešením dispozice. Na celkovém půdoryse objektu je ale plošně uplatněn pouze jediný typ. Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), viz s. 139

¹⁹⁰ Čtyři křídla má objekt v samostatném půdorysu i perspektivě, na celkovém plánu města má ale zároveň křídla šest. Kapacita obou navrhovaných domů by představovala přibližně 450 lůžek, a mohly by tak pojmout necelých 5 % obyvatel zamýšleného města pro 10 000 obyvatel. Případně podle varianty s nikoli čtyřmi, ale šesti křídly objektu by se pak jednalo skoro o 700 lůžek, a tedy téměř 7 % obytné kapacity města.

¹⁹¹ V projektu školy, která je známá náruživým vypracováváním grafů věnovaným mimo jiné také osvětlení vnitřních prostor, působí takové řešení nepatřičně.

¹⁹² Srovnej Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), viz s. 139 a AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janáková škola – město pro 10 000 obyvatel

ústřední stavbu celého města.¹⁹³ Budova na půdoryse protáhlého oválu s vnitřní dvoranou, z jejíhož středu vystupuje hodinová věž, s některými dalšími domy z projektu sdílí určitou tovární estetiku. Pravidelný, téměř čtvercový rastr konstrukce s celoprosklenými výplněmi, který obíhá celou stavbu, neodpovídá funkcionalistickému pojetí fasády, v němž tenká stěna obaluje konstrukci. Vzhledem k pohledovému uplatnění konstrukce a jejímu vztahu k ploše výplně se i zde nabízí myšlenka příbuznosti se soudobými Janákovými realizacemi (výstavní pavilon na VSK v Brně a letiště v Mariánských Lázních).¹⁹⁴

Společné rysy Janákových návrhů s návrhy jeho žáků lze nejlépe sledovat v případě, kdy se věnovali stejnému typu úkolu, jakými byly pro Janáka Husův sbor na Vinohradech a návrhy kostelů pro Klatovy¹⁹⁵ i pro projekt města pro 10 000 obyvatel, na kterých studenti pracovali před Janákem s malým předstihem.¹⁹⁶ Zejména věž na kruhovém půdoryse a oble zakončený sál v návrhu Františka Míška pro Klatovy (1928) a v Janákově návrhu vinohradského sboru z října roku 1929, překračují meze obecné podobnosti a naznačují, že se i učitel mohl inspirovat motivy z prací žáků.¹⁹⁷ A o společném tvůrčím směřování pak svědčí celková preference asymetrické kompozice, výrazná hmotová diferenciace jednotlivých funkčních částí i šířková orientace hlavního liturgického prostoru, což jsou rysy opakující se u studentských návrhů sborů (návrhy Františka Míška a Josefa Lišky pro Klatovy¹⁹⁸ a návrh sboru od neznámého studenta pro město pro 10 000 obyvatel¹⁹⁹) a u Janákem realizovaného projektu sboru na Vinohradech.²⁰⁰

---

¹⁹³ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janákova škola – malé město (1928–1929)

¹⁹⁴ Případně také Obchodně průmyslový palác (pavilon A) od Josefa Kalouse.

¹⁹⁵ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – sbor církve československé v [Klatovech]

¹⁹⁶ Návrhy sboru Československé církve v Klatovech jsou v archivu nadepsány (sekundárně) akademickým rokem 1927–1928, plán Františka Míška, který je datován přímo, pochází z roku 1928. Projekty staveb pro město pro 10 000 obyvatel by měly pocházet převážně z téhož akademického roku, některé jednotlivé plány jsou ale zjevně datovány do roku 1929. U těch, které datum nenesou přímo, je tak třeba za dobu vzniku počítat celé rozpětí 1927 až 1929. Starší varianty Janákova projektu pocházejí z roku 1929 a projekt provedené varianty pochází z roku 1931.

¹⁹⁷ Míšek navrhoval půlkruhové zakončení hlavního prostoru sboru, zatímco v Janákově návrhu z 10. 10. 1929 se jednalo o sál vedlejší. I Janákovy starší návrhy s jinými variacemi nepravoúhlých sálů (16. 3. 1929) vznikly později než školní práce Františka Míška (1928). AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – sbor církve československé [v Klatovech]; Hnídková, Pavel Janák – Organizátor života (pozn. 9), s. 176 a 180; Kateřina Kozáková, *Pražské Husovy sbory třicátých let 20. století* (bakalářská práce), FF UK, Praha 2013, s. 53

¹⁹⁸ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01, Janákova škola – sbor církve československé [v Klatovech]

¹⁹⁹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel

²⁰⁰ S výjimkou šířkové dispozice tyto dílčí charakteristiky odpovídají i návrhu katolického kostela do města pro 10 000 obyvatel od Františka Trösterera (Janák, *Město pro 10 000 obyvatel* (pozn. 172), s. 142). Návrh evangelického sboru pro též projekt, od žáka, který svoji práci nesignoval, se mezi publikované práce nedostal (AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel). Návrh šířkově disponovanou obřadní síť uzavírá v hmotném kvádru s téměř slepým průčelím, které je vyváženo přístupem dostatku světla skrze vrchní osvětlení, čímž, stejně jako vysokou štíhlou věží stojící stranou řešení, vykazuje příbuznost s Janákovou stavbou. Jednotlivě zmiňované motivy pochopitelně Janák ani jeho žáci neobjevili. Šířková orientace liturgického prostoru se prosadila už v roce 1924 v soutěži na typové sbory pro Církev československou, kde s tímto typem dispozice v kategorii sboru pro 500 osob uspěli Adolf Benš, Ludvík Hilgert a O. Jelínek. Několikrát se táž dispozice objevila i

Velmi pokrokově si při práci na projektu města počínal Karel Koželka, který je vedle již zmiňovaných řadových domů také autorem návrhu obecné školy.²⁰¹ Jeho návrh umístit každou třídu do téměř samostatného pavilonu, které spojuje jen společná chodba, zjevně čerpá z ideálu škol na volném vzduchu. Myšlenka propojení nebo dokonce přemístění učeben do exteriéru se původně pojila se snahou vylepšit studijní prostředí pro děti s respiračními onemocněními a šířila se od počátku století celou západní Evropou.²⁰² Představa o všeobecné prospěšnosti přímého kontaktu s dostatkem vzduchu a slunce se ale posléze stala jedním z klíčových ideálů nové architektury a v důsledku toho došlo i k revizi typu školní budovy.²⁰³ Koželkův návrh bychom mohli směle zařadit vedle realizací, které tuto ideu sledují nejdůsledněji. Neznámějšími příklady jsou amsterodamská škola na volném vzduchu od Jana Duikera otevřená roku 1930, v níž mají třídy plně prosklené všechny čtyři stěny a přístup na terasu, nebo o dva roky mladší škola od Eugena Beaudoina a Marcela Lodse v Suresnes (Paříž), jejíž třídy v chodbou spojených samostatných pavilonech mají ze tří stran stěny, které lze zcela otevřít a prostor tak přímo propojit s okolní zahradou. V Koželkově návrhu mají učebny zcela prosklené a vzhledem k tomu snad i k otevírání určené stěny minimálně dvě.²⁰⁴ Stejně důsledné propojení prostoru učeben s exteriérem v našem prostředí nenavrhovali ani později naši přední reformátoři koncepce školních budov Bohuslav Fuchs a Josef Polášek.²⁰⁵ Díky Koželkově návrhu je ale zjevné, že byli Janákoví žáci dobře obeznámeni s neaktuálnějším děním na poli evropské architektury.

---

v soutěžních návrzích na kostel sv. Václava ve Vršovicích. (Navzdory tomu, že historicky se širkově rozvinutý prostor lodí pojí spíše s evangelickým prostředím, kde se uplatnil například u některých tolerančních kostelů (Velká Lhota, Telecí.) Mezi soutěžními návrhy se také v několika variacích objevuje osamostatněná, či asymetricky umístěná věž. Z nichž zejména ta, kterou původně navrhoval Gočár, vychází z téhož nápadu, odhalit šroubovici schodiště otevřením konstrukce, který později zrealizoval Janák.

²⁰¹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel, Janák, Město pro 10 000 obyvatel (pozn. 172), viz s. 138

²⁰² Gilbert Nicolas, *Anne-Marie Chatelet, Dominique Lerch, Jean-Noël Luc (dir.), L'école de plein air. Une expérience pédagogique et architecturale dans l'Europe du XXe siècle. Histoire de l'éducation* [En ligne], mis en ligne le 25 mai 2009, <https://journals.openedition.org/histoire-education/1122>, vyhledáno 29. července 2020

²⁰³ Josef Polášek, K vývoji školních budov, *Stavitel* IX, 1928, s. 157–167, Polášek za primární dějiště reformy školních zařízení považoval Holandsko a Německo (viz s. 157) snad proto, že o architektuře těchto států měl nejlepší povědomí. Obdobný vývoj na poli školních budov probíhal ale i ve Velké Británii, Francii, Itálii a dalších státech. Například R. J. Vonka, který o vývoji nizozemských školních budov v našem tisku referoval o rok dříve, si fenoménu škol na volném vzduchu prakticky nepovšiml. R. J. Vonka, Nizozemské školy, *Stavitel* VIII, 1927, s. 49–58

²⁰⁴ Vzhledem k prosklení přilehlé chodby lze uvažovat i o možnosti tříd s chodbou propojit. Obdobný systém se používal v Utrechtské škole od Wilhelma Maase či v Brněnské škole pro ženská povolání Vesna (u níž se učebny propojovaly s pracovnami) od Bohuslava Fuchse a Josefa Poláška. Návrhy na školu na volném vzduchu, ovšem mírněnou spíše jako příležitostně využívané zařízení pro „školy v přírodě“, vzhledem k tomu, že projekty počítaly s ubytováním žáků, Janákoví žáci jako školní práci řešili v dubnu roku 1935. AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20050420/06, Janákova škola – škola na volném vzduchu

²⁰⁵ Krom toho, že i s méně radikálními projekty někdy naráželi na nepochopení ze strany úřadů, je zjevné, že mimo zmiňované výhody představují školy cílicí primárně na propojení s exteriérem také nadměrnou prostorovou a energetickou náročnost. Ze stejných důvodů Polášek posléze projektuje a za hygienicky vhodné prohlašuje i školy trojtraktové se střední chodbou. Viz Josef Polášek, Nové směry ve stavbě škol, *Stavitel* XIII, 1932, s. 121–134

Richard Podzemný k občanské vybavenosti města pro 10 000 obyvatel přispěl návrhem letní plovárny.²⁰⁶ Ta při pohledu na plán zaujme svou rozlohou odpovídající přibližně hlavnímu náměstí s radnicí, muzeem, divadlem a parkovými plochami. V té době sice rozlehlé bazény nebyly ničím neobvyklým²⁰⁷, přesto se plocha bazénu přibližně 70 na 120 metrů a k tomu 400 individuálních a rodinných převlékacích kabin jeví jako kapacita ve vztahu k přilehlému městu velkolepá. Zvláště vzhledem k tomu, že by město mělo také lázně zimní, které Kamil Ossendorf navrhl jako několikapodlažní skleník pravděpodobně vhodný i k letnímu provozu.²⁰⁸ Budovu zázemí letních lázní Podzemný rozvrhl podobně jako budovu svobodáren, na široké vstupní průčelí připojil šest kolmých křídel s převlékacími kabinami. Kolmá křídla jsou na rozdíl od vstupního přízemního křídla dvoupodlažní a přístup do patra je veden po venkovních schodištích přisazených k čelům křídel, z nichž jsou zároveň přístupné i střešní terasy. Určitá nautická elegance, kterou by snad mohly nabízet vykonzolované ochozy a terasy obkroužené trubkovým zábradlím se ale poněkud stírá v mechanickém opakování částí a kolosálním měřítku celé stavby. Podobný způsob řešení letních šaten uplatnil posléze Bohuslav Fuchs u svých Zábřdovických lázní, které jsou dokladem, že i lázně pojaté jako továrna na mytí mohou být velmi působivé. Mezi dvě křídla s převlékacími kabinami na osu vstupu vetkl Podzemný navíc samostatný restaurační pavilon. Stavba na půdorysu kruhu snad měla mít otevřenou strukturu budící navzdory své rozsáhlosti dojem lehkosti. Nereálné podmínky ideálního města přispívají ke strnulému, sterilnímu působení projektu, třebaže záměr návrhu takový být nemusel. Zde je třeba obzvlášť litovat, že není znám soutěžní návrh na městské lázně v Olomouci, který v roce 1938 Podzemný vypracoval s dalším absolventem Janákovy školy, Antonínem Drábkem, na němž by bylo možné pozorovat, jak se autorův přístup k podobnému zadání od dob studií vyvinul.

Další urbanistické práce školy

Srovnatelně rozsáhlý úkol, jakým bylo komplexní řešení malého města, už později škola zjevně nezpracovávala. Odvážné urbanistické vize ale studenti neopustili. V akademickém roce 1929–1930 pracovali na urbanistických zásazích v neuralgických bodech Prahy. Nové stavby tak navrhovali například do zatáčky Chotkovy silnice, kam Karel Koželka vetkl budovu parkovacího domu s obchody²⁰⁹, nebo na náměstí Republiky, kde by po dostavbě podle projektu Jaroslava Vančury zbyla jen objízdna křižovatka²¹⁰,

---

²⁰⁶ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janáková škola – město pro 10 000 obyvatel; Janák, Město pro 10 000 obyvatel (pozn. 172), s. 141

²⁰⁷ Vzpomeňme například koupaliště Dachova u Hořic otevřené v roce 1925 s bazénem nepravidelného půdorysu o stranách přibližně 70–80 a 100 metrů. Stejně jako na dnešní poměry nadstandardně rozlehlé vodní plochy na koupališti v Opavě (Otto Reichner, 1930–1931, bazén 25 x 100 m) nebo na koupališti v Brně-Zábřdovicích (Bohuslav Fuchs, 1931–1932, bazén 50 x 50 m).

²⁰⁸ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05, Janáková škola – město pro 10 000 obyvatel; Janák, Město pro 10 000 obyvatel (pozn. 172), viz s. 140

²⁰⁹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janáková škola – obchodní dům a garáže (1929)

²¹⁰ A z domu u Hybernů by zůstal zachován jen převyšný vstupní úsek. AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janáková škola – úprava náměstí Republiky v [Praze] (1929–1930)

Antonín Tenzer a František Jasenský se zabírali možnostmi umístění tržnice na Letnou²¹¹ a Jarmila Friedrichová navrhla další řadou přízemních staveb oběhnat celé Karlovo náměstí²¹². Při vědomí, že to vše vznikalo pod dozorem Janáka, člena Klubu za starou Prahu a autora oceňovaných rekonstrukcí památek, je nejpozoruhodnější Podzemného projekt na úpravu Alšova a Smetanova nábřeží.²¹³ Projekt na samotný okraj nábřeží umísťuje pěší promenádu od města ovšem odříznutou automobilovou dopravou, která je v několika úsecích řešena ve více úrovních, takže na příklad na Smetanově nábřeží část silnice vede na úrovni řeky pod promenádou. V kritickém bodě se naopak pěší automobilová i tramvajová doprava stýkají pod prvním obloukem Karlova mostu. Krom zastavení části proluky na Smetanově nábřeží projekt terasovitě odstupňovanými k řece obrácenými domy navrhuje nahradit i blok na Alšově nábřeží, jehož součástí je i Uměleckoprůmyslová škola, nechceme ovšem spekulovat, o jakém vztahu k navštěvované vzdělávací instituci to svědčí. Nekompromisně modernizující přístup ale zjevně zastávali i další žáci. Jan Slavík, nejspíš v rámci téhož zadání, navrhl centrum Berouna s výjimkou pár staveb nahradit zcela novou zástavbou.²¹⁴

V dalších návrzích z roku 1930, v nichž Janákovi studenti řešili regulace převážně blíže neurčených území, se vyskytuje například téměř desurbanizační projekt s dvanácti deskovými domy sdruženými v jednu megastrukturu a dalšími stavbami rozmístěnými v rozsáhlých plochách zeleně či návrh působící jako výsek pásového města²¹⁵. Jediný signovaný projekt na regulaci území v Radlicích od Miroslava Ketta pracující se symetrií podle ústřední ulice mezi nimi budí navzdory řádkové zástavbě dojem téměř tradičního města.²¹⁶

První mimoškolní práce

Mezitím se Janákovi studenti začali také poměrně houfně zapojovat do veřejných architektonických soutěží. Nelze říci, zda Janák své studenty k takovým mimoškolním aktivitám vyloženě podněcoval. Zajisté mu ale byly známy, a jako porotce v mnoha z nejvýznamnějších soutěží mohl své studenty podporovat nepřímo. V rámci studia je navíc nechával vypracovávat úkoly tak příbuzné zadání některých soutěží, že se úlohy jeví

---

²¹¹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – tržnice na Letné; Součástí složky je také návrh tržnice od Miroslava Ketta určený do Nuslí.

²¹² AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – Tylovo a Karlovo náměstí v [Praze] (1930)

²¹³ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – Masarykovo nábřeží v [Praze]

²¹⁴ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – náměstí v Berouně (1930)

²¹⁵ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – regulace v Radlicích (1930); Vzhledem ke skutečnosti, že školní budovy jsou v projektu řešeny téměř totožně jako v projektu města pro 10 000 obyvatel, lze se domýšlet, že jde o návrh téhož autora, tedy Karla Koželky. Stejně dobře ale mohl na jeho starší návrh navázat kterýkoli z jeho spolužáků.

²¹⁶ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – regulace v Radlicích (1930); Od jediného popsaného projektu je odvozena datace celého souboru.

téměř jako cílená příprava, což platí zejména o pražských soutěžích na nájemní domy s malými byty. Úspěchy, které dosud neznámí studenti na soutěžích najednou sklídili, musely být ostatně nejlepším potvrzením, že se Janákovi daří naplňovat vizi výuky skutečně užitečné životu.

Podzemný na kolbiště veřejných soutěží vstoupil už v roce 1928, tedy na přelomu druhého a třetího ročníku svého studia u Janáka. O prvních dvou soutěžích, do nichž se zapojil – na zařízení provozovny holiče s bytem pro Státní ústřední školu bytového průmyslu v Praze, jíž se zúčastnil společně s K. Ossendorfem²¹⁷, a na měšťanskou školu v Lužci²¹⁸ bohužel nad rámec informací z architekta soupisu díla nevíme nic. Návrh provozovny holiče získal alespoň odměnu, projekt školy v Lužci zjevně oceněn nebyl.

Učitelství ve Valašském Meziříčí

Třetí nejvyšší ocenění, a tím pádem i první podstatnější veřejný úspěch Podzemnému přinesla spolupráce s Bohumírem Kupkou na projektu učitelství ve Valašském Meziříčí. Oba spolužáci z Janákovy školy byli zároveň rodáky z Valašského Meziříčí a absolventi tamější Státní odborné školy pro zpracování dřeva²¹⁹, soutěž na novostavbu učitelství ve Valašském Meziříčí byla pro oba první příležitostí, jak se svou prací do rodného města vrátit. Učitelství ve Valašském Meziříčí byl založen v roce 1903. Kvůli nevyhovujícím prostorám Ministerstvo školství a národní osvěty v roce 1926 rozhodlo, že bude učitelství přemístěn do Znojma. V zájmu odvrácení tohoto scénáře město slíbilo do tří let vystavět novou budovu.²²⁰

V době konání soutěže, tedy v akademickém roce 1928–1929, byli ještě oba studenty Janákovy školy, Kupka ovšem absolvoval právě v tomto roce, zatímco Podzemný až o dva roky později.²²¹ Motivem k jejich spolupráci na soutěžním projektu byl patrně společný zájem na rozvoji jejich rodného města, impulz ale vzešel zřejmě od Kupky. Zatímco veřejnou soutěž na novostavbu učitelství ve Valašském Meziříčí město vyhlásilo v dubnu roku 1929²²², Kupka vlastní návrh na novostavbu učitelství sloučeného zároveň s občanskou (měšťanskou) a obecnou školou předložil řediteli ústavu Emilu Kubíčkovu již

---

²¹⁷ Soupis díla jméno spolupracovníka uvádí pouze iniciálou. Výrazně pravděpodobnější je, že se jedná o Kamila Ossendorfa, se kterým Podzemný později spolupracoval ještě několikrát. Jednoznačně nelze vyloučit ani spolupráci s jeho starším bratrem Klementem, který Janákovu školu architektury absolvoval v roce 1929.

²¹⁸ Soutěž na měšťanskou školu v Lužci nad Vltavou vypsala tamější školní rada s uzávěrkou do 28. února 1929. Soutěže, *Architekt SIA XXVIII*, 1929, s. 16

²¹⁹ Bohumír Kupka absolvoval Státní odbornou školu pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí (konkrétně jednotou mistrovskou školu pro stavební a nábytkové truhlářství) v roce 1920. Richard Podzemný tříletý truhlářský obor absolvoval v roce 1925. Potkali se tak až při studiu u Janáka, které Kupka dokončil v roce 1929 a o sedm let mladší Podzemný v roce 1931. Ad Kupka viz pozn. č. 104

²²⁰ MK [Martina Koukalová], Veřejná soutěž na novostavbu učitelství ve Valašském Meziříčí, in: Martina Koukalová – Petr Zajíc, *Neuskutečněné stavby ve Valašském Meziříčí*, Valašské Meziříčí 2019, s. 18

²²¹ Koželka, Pavel Janák a škola (pozn. 111), s. 92

²²² Koukalová, Veřejná soutěž na novostavbu učitelství ve Valašském Meziříčí (pozn. 220), s. 18

v lednu 1929.²²³ Před vlastním vyhlášením soutěže ale mohl Kupkům iniciativní návrh sotva splňovat programové a dispoziční požadavky stanovované zemskou školní radou, a město tak na něj pravděpodobně nereflektovalo.

Do soutěže, která po prodloužení končila 31. července, přispěli společně Kupka a Podzemný (minimálně) dvěma návrhy.²²⁴ Mezi devětadvaceti hodnocenými návrhy porotu složenou z ředitele učitelského ústavu, zástupců města a architektů Karla Kotase a Františka Lýdie Gahury nejvíce zaujal projekt Josefa Místeckého (č. 18, heslo „Pestalozzi“). Druhý skončil dosud málo známý projekt Františka Krásného (č. 8, heslo „Jihovýchod“).²²⁵ O třetí ceně, po nejdříve nerozhodném hlasování, v němž se odborná část poroty přikláněla k jinému návrhu (č. 2, heslo „H“), zatímco zástupci města a školy hlasovali pro návrh Kupky a Podzemného (č. 5, heslo „Škola“), nakonec ve prospěch jejich návrhu rozhodl hlas předsedy poroty.²²⁶

Všechny návrhy na prvních třech místech školu situovaly ve snaze docílit ideálního osvětlení tříd. Vítězný návrh delší stranu budovy zarovnal s boční ulicí a učebny tak natočil přímo k východu, druhý návrh „Jihovýchod“, jak název napovídá, naopak celou budovu v rámci pozemku natáčí tak, aby okna směřovala přímo na jihovýchod. Projekt Kupky s Podzemným kombinuje výhody obou předešlých, podélná osa stavby sleduje delší stranu pozemku (směrem k východu), učebny v samostatných křídlech jsou ale okny otevřeny zároveň k jihu i východu. Porota ale situaci jejich projektu uznala za méně výhodnou, protože by budova zasahovala příliš blízko k silnici, a k vlastnímu půdorysnému řešení se nevyjádřila. Hřebínkový půdorys dvojice mladých architektů budově vtiskla jednoznačně s cílem pustit do učeben co nejvíce přímého světla. Mezi dvě dvojice

---

²²³ Dopis městské radě ze 17. ledna 1929, v němž si ředitele ústavu Emil Kubiček „dovoluje předložit návrh na rozřešení školství ve Valaš. Meziříčí postavením učitelského ústavu, obecné a měšťanské školy. Projektantem plánů budov je val. meziříčský rodák p. architekt Bohumil Kupka.“ pocházející z SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu původně cituje Martina Flekačová (Koukalová) ve své diplomní práci. Martina Flekačová (Koukalová), *Architektura a urbanismus Valašského Meziříčí ve dvacátém století* (diplomová práce) Katedra dějin umění FF, Univerzita Palackého v Olomouci, 2011

²²⁴ Autorství anonymizovaných návrhů se odhalovalo pouze u těch, které byly oceněny nebo poctěny pochvalou. Převažná část návrhů se nedochovala a nelze proto vyloučit, že mezi nimi mohl být i další návrh či návrhy autorské dvojice nebo autorů jako jednotlivců. Koukalová uvádí, že návrh č. 4 „Jihovýchod (alternativa)“, známý jen z hodnocení poroty, je prací Bohumíra Kupky. Podle protokolu ze schůze poroty se ale jednoznačně jedná opět o společnou práci Kupky a Podzemného. Srovnej Flekačová, *Architektura a urbanismus Valašského Meziříčí ve dvacátém století* (pozn. 223), s. 51 a „Protokol o poradní schůzi členů soutěžní komise, konané dne 19. srpna 1929 za přítomnosti pp. Josefa Birgusa, Josefa Divokého, Eduarda Čípa, Emila Kubička, Josefa Místeckého, Ladislava Štorkána a Oty Vaverky“, in: SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 182 (pomocné archivní číslování)

²²⁵ V archivním fondu SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu soutěžní návrhy najít nelze. Martina Koukalová proto dosud návrh považovala za nedochovaný. František Krásný nicméně návrh nedlouho po soutěži publikoval v časopise *Architekt SIA*, v němž zároveň zastával pozici předsedy redakční rady. Podle uvedených výsledků soutěže byl také autorem návrhu č. 2, (heslo „H“), který se v soutěži umístil čtvrtý. Viz Soutěže vyřízené, *Architekt SIA XXVIII*, 1929, s. 192; František Krásný, Soutěžní návrh školy ve Valašském Meziříčí, *Architekt SIA XXX*, 1931, s. 78; Srovnej Koukalová, Veřejná soutěž na novostavbu učitelského ústavu (pozn. 220), s. 18 a 20

²²⁶ „Protokol sepsaný dne 12. srpna 1929 o rozhodování soutěžní komise o náčrtcích na stavbu Učitelského ústavu ve Valašském Meziříčí“ In: SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 174–181, viz s. 180 (pomocné archivní číslování)

totožných křídel s učebnami bylo ve středu dispozice, naproti vstupu do budovy, umístěno křídlo páté obsahující schodiště, střední část budovy rozšířil ze západu rizalit pojímající v sobě sborovnu a kabinety. Krytá chodba v příčné ose školu spojovala se samostatnou budovou tělocvičny.²²⁷ Umístěním a důrazem na osvětlení učeben se soutěžní návrh Kupky a Podzemného nepřehlédnutelně podobá již zmiňované, přibližně o rok starší školní práci Karla Koželky. Koncept školy „na volném vzduchu“ nejspíš autoři vlastním způsobem rozvíjeli i v druhém soutěžním návrhu (č. 4, heslo „Jihovýchod“ – alternativa), známém pouze z hodnocení poroty. Mezi závadami projektu porota uvedla „násilnou“ situaci a neúsporné nakládání s pozemkem, zejména ale konstatovala, že „*místo na střeše, pro učebny venku věnované, nebude vyhovovati plně svému účelu, neboť z akustických důvodů, stává se vyučování problematickým*“²²⁸. Obava o akustické vlastnosti učeben na střeše značí, že musely být zcela, či alespoň částečně vůči exteriéru neuzavřené. Opět se proto nabízí srovnání například s amsterdamskou školou „na volném vzduchu“ od Jana Duikera, jejíž učebny velkoryse otevřené okny do všech stran doplňuje i možnost vyučování na terasách. O porotě meziříčské soutěže nutno podotknout, že dispoziční novosti přijímala poměrně kladně, vedle výše řečeného podle ní „*učebny na střechách vykazují v zásadě myšlenku dobrou*“²²⁹ a také jiné návrhy chválila například za „*pokus o nové uspořádání dispoziční se střední halou*“²³⁰ (č. 16, heslo „E“) zatímco jinému vytkla „*suchopárnou dispozici*“, které „*chybí invenční svěžest*“²³¹ (č. 12, značka „červený kruh“).

Součástí projektu učitelského ústavu byla také vila pro ředitele, kterou Kupka s Podzemným pojali ve stejně moderním duchu jako budovu školy. Šířkově orientovaný kubus dvojtraktové dispozice je k jihu otevřen stěnou s téměř průběžnými okny, z jídelny v přízemí lze přímo vystoupit na půlkruhovou terasu, druhá terasa přístupná z ložnice v patře pak ukusuje roh z objemu prostého kvádrů. Alespoň do té míry, do jaké lze usuzovat z drobného měřítka publikovaných návrhů, architekti u vily ředitele nenavrhují uvolněnou fasádu stejně jako to činí u učeben hlavní školní budovy.

Učitelský ústav ovšem nakonec nebyl realizován podle vítězného návrhu Josefa Místeckého, jehož použití neposvětilo Ministerstvo školství.²³² Představitelé města se na jaře

---

²²⁷ Viz reprodukce návrhu *Stavitel XIII*, 1932, s. 137. Publikovaná reprodukce návrhu je poněkud překvapivě datována do roku 1928. Stejně tak je projekt datovaný i ve vlastním soupisu díla R. F. Podzemného, v obou případech se nejspíš jedná o omyl. Richard Podzemný, *II. Chronologický soupis díla*, pozůstalost R. F. P., nestránkováno

²²⁸ „Protokol sepsaný dne 12. srpna 1929 o rozhodování soutěžné komise o náčrtcích na stavbu Učitelského ústavu ve Valašském Meziříčí“, in: SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 174–181, viz s. 178 (pomocné archivní číslování)

²²⁹ SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 174–181, viz s. 178 (pomocné archivní číslování), U návrhu Františka Krásného (č. 8, heslo „Jihovýchod“) otevřené učebny na střechách nepodrobila kritice vůbec, ačkoli s nimi zjevně počítá také. Viz *Architekt SIA XXX*, 1931, s. 78

²³⁰ SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 179 (pomocné archivní číslování)

²³¹ *Ibidem*, s. 177

²³² Koukalová, Veřejná soutěž na novostavbu učitelského ústavu (pozn. 220), s. 22

roku 1930 rozhodli k vypracování plánů oslovit Miloše Lamla, který jen o rok dříve ve Valašském Meziříčí realizoval dostavbu Státní školy pro zpracování dřeva.²³³ Laml byl ochotný na schválení svého návrhu „vsadit“ svůj honorár²³⁴ a v návrhu tak zopakoval přístup, který se mu osvědčil na projektu dřevařské školy. Budově učitelského ústavu tak vtiskl obdobnou tradiční školní dispozicí se středovou chodbou a učebnami po obou stranách, zopakoval fasádu pojednanou stejnými okny čtvercového formátu propojenými do spojitých pásů prostřednictvím říms a meziokenních výplní barevně kontrastujících s fasádou (obklad, resp. odhalené cihlové zdivo) jako u budovy dřevařské školy a stavby shodně korunoval valbovými střechami, o jejichž praktičnosti na rozdíl od střech plochých nemohlo být sporu.²³⁵ Ze soutěžních návrhů do své práce žádné podněty ve smyslu porotou oceňovaných řešení dispozice či situování budov v rámci pozemku zjevně neimplementoval.

Náčrt sokolovny do Borovan u Českých Budějovic

K další, tentokrát samostatné, mimoškolní práci Richarda Podzemného, projektu sokolovny do obce Borovany nemáme mnoho informací. O záměrech stavebníka je známo tolik, že rozrůstající se sokolská jednota si mezi lety 1929–1931 nechala vypracovat projekt na novou sokolovnu, ale kvůli nedostatku financí bylo od záměru upuštěno. K výstavbě byl nejspíš určen pozemek u hřbitova, který sokolové roku 1922 zakoupili a měli zde venkovní cvičiště.²³⁶ K vypracování návrhu se Richard Podzemný pravděpodobně dostal prostřednictvím Františka Zimmermanna, se kterým se „*znal z prostředí pražských vysokoškolských kolejí*“²³⁷ a pro jehož otce s Kamilem Ossendorfem na začátku třicátých let vyprojektovali rodinný dům. Před přesídlením do Českých Budějovic byl totiž Alois Zimmermann v Borovanech krátce starostou Sokola.²³⁸ Hodný pozornosti je ale samotný dochovaný návrh²³⁹, jelikož se zdá být téměř exemplárním uplatněním pěti bodů moderní

---

²³³ MK [Martina Koukalová], Novostavba „dřevařské školy“, in: Martina Koukalová – Petr Zajíc, *Neuskutečněné stavby ve Valašském Meziříčí*, Valašské Meziříčí 2019, s. 16, Flekačová, Architektura a urbanismus Valašského Meziříčí ve dvacátém století (pozn. 223), s. 47

²³⁴ Smlouva uzavřená s městem vyplacení honoráře podmiňovala schválením návrhu všemi příslušnými úřady. Viz „Čís. 3408/3o.“, in: SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 67–68 (pomocné archivní číslování)

²³⁵ Soutěžní komise při projednávání detailů vysoutěženého projektu od Josefa Místeckého doporučila městské radě se o vhodnosti plochých střech dále informovat. Viz „*Protokol 2. o poradní schůzi členů soutěžní komise, konané dne 6. září 1929 za přítomnosti pp. Josefa Divokého, Eduarda Čípa, p. Eduarda Kavana, Josefa Místeckého, Ladislava Štorkána a Oty Vaverky*“, in: SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 592, Sign. – Novostavba učitelského ústavu, s. 172 (pomocné archivní číslování); Martina Koukalová v návaznosti na to spekuluje, zda právě navrhovaná podoba střechy zásadně nepřispěla k nepřijetí návrhu příslušnými úřady. Koukalová, *Veřejná soutěž na novostavbu učitelského ústavu* (pozn. 220), s. 22

²³⁶ Martin Tomášek, *Historie tělesné výchovy a sportu v Borovanech* (bakalářská práce), Katedra tělesné výchovy a sportu, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2019, s. 23

²³⁷ Milan Šilhan, 33/ Rodinný dům Aloise Zimmermanna, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 141–144, cit. s. 142

²³⁸ Markéta Malíková, *Borovanská farnost od počátku 20. století do roku 1953* (diplomová práce), Katedra církevních dějin a patristiky, Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2009, s. 34

²³⁹ Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, Sbirka architektury NG, AP106/a-b

architektury, které Le Corbusier formuloval v souvislosti s realizací svých projektů v kolonii na Weissenhofu. Navržená stavba je soustava několika hladkých kubických objemů, jež z větší části vynášejí sloupy a pilíře, a díky tomu je uvolněna podstatná část přízemí. Na delším průčelí sloupy odnímají nosnou funkci fasády, takže průběžná galerie může být otevřena pásovým oknem v celé délce a stejně tak schodišťovou halu osvětluje prosklená stěna předsazená před sloupy. Ploché střechy nesou tři střešní terasy, přičemž jedna z nich má i do volného prostoru zdviženou římsu rámuující výhled, podobnou některým realizacím Le Corbusiera, a zeleň ubranou stavbou navíc doplňují zimní zahrady v oknech několika místností. Požadavek volného půdorysu a jeho variability se zde vzhledem ke specifické funkci objektu, kdy jeho hlavní objem zaujímá sportovní a společenský sál, uplatňuje pouze částečně. Na sokolovnu by těsně navazovalo venkovní sportovní hřiště s nízkou na terén posazenou tribunou na západní straně a parkovou úpravou po zbylém obvodu. Neznáme požadovaný stavební program, těžko se však ubránit dojmu, že architekt spíše hleděl navrhnout krásnou stavbu, která by svým uživatelům poskytovala množství volného prostoru, slunce a kontaktu s přírodou, než aby přihlížel možnostem stavebníka. Odvážná koncepce je jistě dána poněkud ideální povahou návrhu, v případě realizace by ale sokolovna musela patřit k nejelegantnějším sportovním stavbám u nás. Zimmermann, od kterého iniciativa na pořízení projektu možná vzešla, byl nicméně po roce svého působení z místa ředitele odvolán.²⁴⁰

Soutěž Svazu československého díla

Jednou z nejvýznamnějších aktivit, která vedle výuky zaměstnávala Pavla Janáka na přelomu dvacátých a třicátých let, byla příprava výstavby výstavní kolonie na Babě. O uspořádání pražské výstavy moderního bydlení rozhodl Svaz československého díla na konci roku 1928 v reakci na relativní úspěch výstavní kolonie Nový dům v Brně. Na přípravné fázi výstavy se Janák podílel nejenom organizačně jako tehdejší předseda SČSD, ale také jako autor nové regulace vybraného území na vrchu Baba v Dejvicích. Oproti stávajícímu regulačnímu plánu Státní regulační komise navrhl Janák vložení další horizontální ulice²⁴¹, která stejně jako ulice na samém okraji území sleduje vinutí vrstevnic svahu. Společně se střídavým schématem zastavění, jež i při zhuštěných řadách budov umožnilo efektivní průhledy, tak návrh zhodnotil přirozené podmínky místa. Mimoto ale návrh usiloval i o hospodárnější využití pozemku.²⁴² Kvůli odporu Státní regulační komise i

---

²⁴⁰ Malíková (pozn. 238), s. 34

²⁴¹ Respektive ulic, ale v jihovýchodní části území, která jediná nakonec byla pro výstavní kolonii využita, přibyla ulice pouze jedna.

²⁴² V článku „*Bydlíme hustě nebo řídko?*“, kde se, jak název napovídá, Janák věnuje možnostem optimalizace hustoty městské zástavby, prezentuje střídavou zástavbu malými rodinnými dvojdomky jako nejušpornější variantu zástavby rodinnými domy (avšak pochopitelně méně hustou, než je zástavba bytovými domy). Pavel Janák, *Bydlíme hustě nebo řídko?*, *Styl X*, 1929–1930, s. 33–39 a 95–97, zejména s. 36; Vedle toho se střídavá zástavba uplatnila u několika typů samostatných domů v kolektivním školním projektu Města pro 10 000 obyvatel (1927/1928–1929), které ke zmiňovanému textu mohlo posloužit jako vhodný studijní materiál. V projektu Města pro 10 000 je přes zjevné úsilí o racionalizaci věnován stále velký prostor individuálnímu bydlení, pro jehož výlučné uplatnění byla posléze kritizována právě osada Baba. I kdybychom skupinovou školní práci považovali za projev Janákova

stavebního úřadu byla nakonec Janákova úprava regulace schválena až na jaře roku 1931 z rozhodnutí ministerstva veřejných prací.²⁴³

Mezitím uspořádal Svaz soutěž na vzorový typ nejmenšího rodinného domku.²⁴⁴ Soutěž poptávala nejmenší domky ve dvou kategoriích na domy volné a domy řadové, jejichž řešení určovaly jen volně vymezené požadavky. Snaha o hospodárnost neměla jít na vrub kvalitě bydlení, a od návrhů úsporných domů se tak očekávala samostatná kuchyň a lázeň, obývací pokoj, který by zároveň nesloužil ke spaní, a dvě samostatné ložnice. Na základě soutěže hodlal Svaz jeden samostatný volný dům jako vzorový v kolonii vystavět, tento záměr ale nakonec vyzněl do ztracena.²⁴⁵ Výstavba osady byla financována výlučně z prostředků soukromých stavebníků a nikdo z nich sériovému domu před individuálním projektem přednost nedal.²⁴⁶

Patrně proto, že soutěž do dalšího vývoje výstavní kolonie nezasáhla, nevěnovali jí pozdější texty o historii osady příliš velkou pozornost.²⁴⁷ Ve své době ale zjevně vzbudila podstatný zájem, architekti ji obeslali hojně – v obou kategoriích celkem 156 návrhy. Navzdory konkurenci ale přední příčky obsadily převážně týmy, v nichž figurovali ještě nedostudovaní architekti, žáci Janákovy školy.²⁴⁸ Méně překvapivým se jejich úspěch může zdát, pokud vezmeme v potaz výpověď Antonína Tenzera, podle níž byla soutěž zacílena výhradně na mladé architekty a studenty.²⁴⁹ Stručné hodnocení poroty u

---

urbanistického názoru, nelze jednoznačně říci, zda je zvolená zástavba na Babě znakem mentálního ustrnutí v ideálu zahradního města nebo prostou pragmatickou volbou vzhledem k ekonomickým podmínkám projektu.

²⁴³ Pavel Janák, Čtyři léta práce Svazu československého díla, in: Pavel Janák (ed.), *Výstava bydlení, Stavba osady Baba*, Praha 1932, s. 6

²⁴⁴ Informace, které o soutěži máme, pocházejí až z publikace, jež vyšla v souvislosti s výstavou soutěžních prací. Původní zadání soutěže v plném rozsahu bohužel známé není. Ve *Zprávách Svazu československého díla*, příloze časopisu *Výtvarné snahy*, kde Svaz pravidelně informoval o jím vypsáních soutěžích, se ve vydání z října 1929 lze dočíst pouze, že „*Veřejnou soutěž na vzorný dům – typ pro výstavu moderního bydlení Baba a veřejnou soutěž na pohyblivý typový nábytek, kterým mají být zařízeny byty v osadě Baba v Praze-Dejvicích, vypíše Svaz s podporou min. školství v říjnu t. r.*“ V následujícím čísle je pak k nalezení jen informace o prodloužení uzávěrky soutěže do 4. ledna 1930. *Zprávy Svazu čs. díla*, 1929–1930, č. 2, s. 8 a *Zprávy Svazu čs. díla*, 1929–1930, č. 3.

²⁴⁵ Alespoň s takovou informací ještě v roce 1931 prezentoval zadání soutěže katalog vybraných prací. V té době již muselo být zřejmé, že větší podporu stavebníků pro typové stavby nelze očekávat. Není tedy zcela jasné, zda vzorový dům podle soutěžního projektu minil Svaz vystavět vlastním nákladem, což by vzhledem ke zbytku hospodářského řešení výstavy bylo výjimečné, nebo je deklamovaný záměr typový dům vystavět spíše vyjádřením přání, aby se tak stalo. Oldřich Starý – Ladislav Sutnar (eds.), *Nejmenší dům*, Praha 1931, s. 8

²⁴⁶ Jak si povšiml Stephan Templ, původní propagační model osady z roku 1930 od J. Kuby sice obsahuje několik sériových domů, nezdá se ale, že by se jednalo o některý z vysoutěžených projektů. Stephan Templ, *Baba – Osada Svazu Čs. díla Praha*, překlad Jana Tichá, Praha 2000, s. 21

²⁴⁷ Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* (bakalářská práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013, s. 22; Rostislav Švácha, *Osada Baba, Umění XXVIII*, 1980, s. 368–378, viz s. 369; Vladimír Šlapeta, *Baba 1932 – Prolog a epilog*, in: Tomáš Šenberger – Vladimír Šlapeta – Petr Ulrich (eds.), *Osada Baba. Plány a modely*, Praha 2000, s. 217

²⁴⁸ V kategorii řadových domů obsadili Janákoví svěřenci všechny tři ceny: I. – Richard Podzemný, Antonín Tenzer a Ing. Jiří Mašek, II. – Lubomír Kroužil a Kamil Ossendorf, III. Jaroslav Vančura a Karel Koželka. V kategorii volných domů získali „pouze“ I. cenu (Lubomír Kroužil, Kamil Ossendorf) a II. cenu (Richard Podzemný, Antonín Tenzer a Ing. Jiří Mašek), III. ceny byly ex aequo uděleny dvě Miroslavu Lorenzovi a Antonu Urbanovi a Jaroslav Vančura spolu s Karlem Koželkou se umístili až mezi dalšími odměněnými.

²⁴⁹ Akad. arch. Antonín Tenzer v rozhovoru s Vladimírem Šlapetou, 28. dubna 2000, in: Tomáš Šenberger – Vladimír Šlapeta – Petr Ulrich (eds.), *Osada Baba* (pozn. 247), s. 223; V katalogu vybraných soutěžních projektů o takovém

zveřejněných návrhů ani tak ale docela neosvětluje, co přesně návrhy Janákových studentů mezi ostatními předurčilo k úspěchu.²⁵⁰

V kategorii řadových domů studenti zúročili soustavnou školní práci na tématu bydlení. Mělkou šířkově rozvinutou dispozici řadového domu, s níž uspěli Podzemný s Tenzerem na prvním a Kroužil s Ossendorffem na druhém místě v předchozím školním roce, prověřoval v projektu města pro 10 000 obyvatel právě Kamil Ossendorff.²⁵¹ Stejně tak dispozice projektu Jaroslava Vančury a Karla Koželky, který si vysloužil třetí cenu, zjevně sdílí jisté aspekty disposičního řešení s příspěvkem Karla Koželky k řešení stejné školní práce. Kvalita všech publikovaných návrhů ale byla poměrně vyrovnaná a zásadní rozdíl mezi nimi a oceněnými návrhy Janákových žáků tak z těchto zkušeností nevyplýval. Zatímco první dva návrhy mezi ostatními přeci jen zvolenou orientací dispozice mírně vyčnívají, Vančura s Koželkou řadový dům vyřešili obdobně jako další soutěžící a také si vysloužili od poroty kritiku za přílišnou hloubku dispozice. Zřejmě to tedy nebyly výlučně funkční a technické aspekty návrhů, které vedly k jejich kladnému hodnocení. Několik dobře umístěných návrhů navíc například překročilo očekávanou kubaturu – v soutěži na úsporné domky parametr zdánlivě klíčový. To je i případ návrhu volného domku od dvojice Richard Podzemný a Antonín Tenzer (ve spolupráci s inženýrem Jiřím Maškem), který získal druhé nejvyšší ocenění v dané kategorii. Porotu návrh zaujal zejména neobvyklým disposičním řešením, v němž autoři umístěním kuchyně a jídelny²⁵² do přízemí uvolnili celé první patro domu pouze pro obytnou místnost. S minimalizací ložnic a obslužných prostor ve prospěch velkorysejšího prostoru pro denní obývání nicméně pracovala většina oceněných projektů, byť méně radikálním způsobem. Společným rysem návrhů Janákových žáků a tím snad i podkladem pro jejich úspěch byla u několika z nich zejména větší výtvarná ambice. Prostřednictvím částečně uvolněných přízemí, opatrného zapojení křivek i většího otevření hmoty domu souvislými pásy oken docílily jejich návrhy zdánlivého odlehčení stavby a výraznějšího propojení interiéru s exteriérem.²⁵³ Kýžené prostorové kvality a větší elegance oproti ostatním projektům, v nichž se funkční úspornost pojila i s úsporným architektonickým pojetím, je však v jejich návrzích

---

specifickém vymezení soutěže zmínku nalézt nelze {Starý – Sutnar (eds.) (pozn. 245)}. Stejně tak ve stručných zadáních soutěže o zacílení soutěže na mladé autory nic nestojí, např. *Zprávy Svazu čs. díla*, 1929–1930, č. 2, s. 8; Soutěže, *Architekt SIA XXVIII*, 1929, s. 246. Věk pravděpodobně nejstaršího známého účastníka soutěže, kterých je oproti všem zúčastněným nepoměrně méně, Miroslava Lorence, tedy 33 let této tezi ale zásadně neodporuje.

²⁵⁰ Nedostatečně odůvodněné rozhodnutí poroty se stalo také jedním z bodů kritiky, kterou proti soutěži vnesla skupina architektů z okruhu časopisu *Architekt SIA*. Předně ovšem protestovali proti samotnému způsobu vypsání soutěže, jelikož za zásadně problematické považovali navrhovat levný byt pro „začínajícího člověka“ jako dům pro jedinou rodinu. Úměrně tomu pak rozporovali také ty aspekty soutěžních návrhů, které by stavbu prodražovaly, jako železobetonové konstrukce nebo řazení řadových domů úzkou stranou k sobě. Skupina architektů při SIA, Prohlášení k soutěži svazu „Díla“ na nejmenší řadový domek, *Architekt SIA XXIX*, 1930, s. 31–32

²⁵¹ Řadové domy spojené kratší stranou figurují také v návrhu LA neznámého autora, který si vysloužil čestné uznání. Starý – Sutnar (eds.) (pozn. 245), s. 21

²⁵² Kuchyň i jídelnu autoři posoudili jako místnosti podřadné, které lze využívat jen jistou část dne. Richard Podzemný a Antonín Tenzer, Autorská zpráva, in: Starý – Sutnar (eds.) (pozn. 245), s. 28

²⁵³ Platí to zejména o návrzích na volné domy dvojic Richard Podzemný – Antonín Tenzer a Jaroslav Vančura – Karel Koželka, méně pak pro oba soutěžní návrhy Lubomíra Kroužila s Kamilem Ossendorffem a návrh na řadové domy od Podzemného s Tenzerem.

dosaženo jen za cenu větších prostorových i finančních nároků. Vedle výtvarných kvalit a několika dispozičních nápadů vítězných návrhů lze ale za hromadným úspěchem studentů také tušit jistou náklonnost Janáka k řešení úsporného bydlení, jež se formovala, i když v tomto případě pouze přeneseně, pod jeho kuratelou.²⁵⁴

V následné skutečné výstavbě výstavní kolonie se široce uplatnilo dispoziční schéma obdobné soutěžnímu návrhu volného domku od Podzemného a Tenzera. Rozvinutí objemu stavby do šířky a současné maximální otevření fasády k jihu, zatímco protilehlá fasáda se vůči exteriéru spíše uzavírá, jelikož jsou při ní seskupeny pouze prostory nevyžadující mnoho osvětlení, se na širokých mělkých pozemcích mírného svahu ukázalo jako výhodné. Některé z vil, především vila pro Václava Suka od Hany Kučerové-Záveské, ale i vila Ladislava Žáka pro Hugo Zaorálka, se zjevně zhlédly v Le Corbusierově vile Steinde Monzie v Garches, která je výsostným příkladem takového řešení. Stejně tak se vila mohla vtisknout do paměti Janákovým žákům při jejich nedávné návštěvě Francie.²⁵⁵ Inspirace Corbusierovým dílem, s nímž se mohli seznámit také o rok a půl dříve při návštěvě Weissenhofu, byla nejspíš podnětem k těm prostorovým i výrazovým aspektům jejich návrhů, které jim nakonec daly vyniknout nad ostatními.

Domy na nejmenším půdorysu

Jen v malém časovém odstupu od zmiňované soutěže zadal Janák řešení území na Babě také jako školní úlohu. Ačkoli byla práce publikována s popiskem „*Skupina rodinných domů ve svahovém terénu, jaký přichází např. v okolí Prahy*“²⁵⁶, není se třeba příliš domýšlet, že svažitý pozemek rozdělený dvěma ulicemi a celkově osazený čtyřicátkou domů napodobuje podmínky připravované výstavní osady.²⁵⁷ V rámci úkolu studenti navrhovali domy minimálního půdorysu vhodné pro nejmenší parcely. Rozvíjeli tak typ vertikální dispozice²⁵⁸, který se i v soutěži na nejmenší dům několikrát objevil, například

---

²⁵⁴ Jako předseda poroty měl Janák pravděpodobně v hodnocení významné slovo, zároveň svým studentům ale sotva mohl za účasti pedagogů „konkurenčních“ ateliérů Josefa Gočára a Otakara Novotného a dalších nezávislých členů poroty vysloveně nadřžovat. Jistá míra protekcionismu, alespoň jak můžeme soudit z jeho přístupu k přijímání studentů (viz pozn. Koukalová ad Weltrubský), mu ale nejspíš nebyla vyložena proti mysli. Soustavná příprava studentů na úkoly, s nimiž se v soutěžích skutečně setkávali, mohla být všestranně výhodná, pokud by odměny ze soutěží spadaly do kategorie „prostředků vydělaných na úkolech zadaných škole“, z nichž se podle vzpomínek Kamila Ossendorfa hradily zahraniční cesty Janákovy školy. Viz Hana Vrbová, Kamil Ossendorf, *Architektura ČSSR XLVII*, 1988, č. 3, s. 74–75

²⁵⁵ Téměř třítydenní cestu po Francii škola podnikla na přelomu května a června roku 1929. Kiesling (pozn. 9), s. 300

²⁵⁶ Z našich škol architektury, Uměleckoprůmyslová škola. Škola architektury prof. P. Janáka, *Styl X*, 1929–1930, s. 193–195, cit. s. 195

²⁵⁷ Tento úkol měl také pravděpodobně na mysli Antonín Tenzer, když se zmiňoval o školních pracích ve spojitosti s výstavou. „*V souvislosti s výstavou na Babě zadával profesor Janák podobné úlohy i ve škole, například malé rodinné domy na svahu a na pozemcích Baby, a později se studenty analyzoval i konkrétní výsledky výstavy a tyto analýzy aplikoval ve výuce i v praxi.*“ akad. arch. Antonín Tenzer v rozhovoru s Vladimírem Šlapetou, 28. dubna 2000, in: Tomáš Šenberger – Vladimír Šlapeta – Petr Ulrich (eds.) (pozn. 247), s. 223

²⁵⁸ Zadání bylo dle popisku u publikovaných projektů následující: „*nejmenší půdorys domu, jeho velikosti byly odstupňovány v typy: 6 x 6 m, 6 x 5 m, 5 x 5 m, 6 x 4 m, 5 x 4 m, rozložení bydlení vertikálně, nejmenší parcely*“. Vzhledem ke specificky vertikálně vyvinuté dispozici na malém půdorysu se nabízí úvaha, zda Janáka k formulování úlohy neinspiroval „*typ malého výškového městského domu*“, který jej zaujal v Itálii. Ačkoli volný a městský dům jsou dvě

ve vítězném volném domě Kamila Ossendorfa. V tomto případě ale neomezení úspornou kubaturou navrhovali podstatně vyšší věže. O provázanosti školních a mimoškolních prací studentů svědčí skutečnost, že čtyři z osmi publikovaných návrhů převzaly motiv obytné místnosti zaujímající samostatné patro, kterým Podzemný s Tenzerem oslovili porotu ve svém soutěžním návrhu. Sami původní autoři přitom ve svých návrzích opětovně propojili obývací místnosti s kuchyní a jídelnou. Zároveň lze u návrhů opět tušit jistou inspiraci Le Corbusierem, zejména jeho mezonetovým domem na Weissenhofu. Převýšený obytný prostor sice žádný z návrhů neobsahuje, u několika se ale opakuje plně prosklená stěna obývacího prostoru, u Josefa Škeříka dokonce ve dvou patrech nad sebou.²⁵⁹ Spolu s částečným vynesemím patra na volných sloupech a v případě Podzemného i rámováním střešní terasy tak návrhy vykazují alespoň vnější podobnost s vlivným dílem Le Corbusiera. Mimo konkrétních aluzí se ale společný projekt Janákovy školy vyznačuje velkou stylovou jednotou. Hladké kvádry hojně prořezané neschematicky rozmístěnými okenními otvory budí dojem, že se jejich objem napíná polapeným prostorem a stěny jsou jen tenkou slupkou vymezující jej vůči okolí. Opět tak sdílí či předjímají „*stereotomní výraz*“²⁶⁰, který převládne v následné skutečné zástavbě Baby.

Vedle současně zveřejněných oceněných prací posluchačů ostatních škol architektury, zejména návrhu klasicizujícího krematoria Františka Čermáka, který vznikl na ČVUT pod vedením Antonína Engela, by se projekt Janákových žáků mohl zdát velmi progresivní. Jiné školní práce z ČVUT ale ukazují, že funkcionalismus jako výtvarný názor zde již, alespoň v ateliéru Antonína Mendla, také úspěšně zakořenil.²⁶¹ Zdánlivá srovnatelnost výsledků produkce obou škol ale nijak nezmírnila kritiku, která byla z pozice architektů inženýrů promováných na technice proti ateliérům architektury na Uměleckoprůmyslové škole vedena. Klíčovým argumentem v jejich tažení za zrušením výuky architektury na umělecko-průmyslové škole ale byla údajně nedostatečná technická příprava, které se tu žákům dostávalo.²⁶² Projekty Janákovy školy jako tato skupina

---

zásadně různé úlohy a v textu o italských domech uvádí Janák různé jejich parametry, obecně je definuje jako „*typ, (...) velmi úzký, jen 4, 5, 6 m v průčelí*“, tedy o stejných hodnotách, jaké předpokládala školní práce. Mimo to Janák v článku uvádí, že „*typ městského domu v Itálii ve středověku je malý dům*“, což jistě považoval za aktuálně pozoruhodné zjištění, protože jak sám konstatoval dále: „*Malý dům je nám palčivou otázkou*.“ I při vědomí všech funkčních, konstrukčních i výrazových odlišností italských městských domů a domů, které navrhli v rámci školního úkolu studenti, se nezdá nemožné, že Janáka historická inspirace přiměla tuto cestu prověřit jako jednu z možností přístupu k řešení problému malého domu. Srovnej: Z našich škol architektury, Uměleckoprůmyslová škola. Škola architektury, prof. P. Janáka, *Styl X*, 1929–1930, s. 193–195 a Pavel Janák, Ze staré Itálie. Typ malého výškového městského domu, *Styl XI*, 1930–1931, s. 84–87. V textu Janák zmiňuje zejména Florencii a Veronu. Florencii Janák navštívil v rámci společné cesty školy po italských městech na přelomu června a července roku 1927. Do Rivy a Verony zavítal Janák při jiné příležitosti v dubnu roku 1928. Viz Kiesling (pozn. 9), s. 300

²⁵⁹ Škeříkův projekt zároveň mezi ostatními vyniká expresivní špicí vystupující z půdorysu budovy.

²⁶⁰ Švácha, Osada Baba (pozn. 247), cit. s. 373

²⁶¹ Viz např. Vojtěch Krch, Škola a architektura, *Architekt SIA XXIX*, 1930, s. 114–139

²⁶² Přičemž zrušením byla míněna taková redefinice programu školy, jež by prakticky znamenala zánik školy architektury „*a její nahrazení zvláštní školou, která by vychovávala odborníky určitého druhu, ale ne architektky*“, tak aby jejich vzdělání nemohlo být srovnáváno s absolutoriem architektonického vzdělání na technické škole. Vojtěch Krch, Architektura na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, *Architekt SIA XXXII*, 1933, s. 57, s. 97, s. 161–163, 168, cit. s. 57

rodinných domů či dříve zmiňované Město pro 10 000 obyvatel, které sledovaly více ideový vývoj architektury, hledání optimálních typů a v neposlední řadě adekvátního výrazu spíše než dokonalé provedení návrhů, otázky stavební konstrukce a ekonomie, pak byly vodou na mlýn jejich kritiků. Takové projekty pak označovali za naivní, kuriózní případně módní či líbivé, ale nepraktické.²⁶³ Přesto, že spor nejspíš živily zejména obavy architektů–inženýrů o vlastní prestiž a ušlé příležitosti, alespoň část jejich výtek vůči návrhům studentů uměleckoprůmyslové školy není zcela neopodstatněná.²⁶⁴ Podle mluvčího kritiků Vojtěcha Krcha je „výsledkem práce nadaných, ale nedostatečně školených jednotlivců, řada prací sice nejčastěji odlišných od průměru, ale tím spíše velmi zřídka dobrých a dobře použitelných.“²⁶⁵ Zatímco se samotným hodnocením studentů Uměleckoprůmyslové školy nemůžeme souhlasit, odhadu, že hlavní kvality jejich návrhů spočívají v neustálém hledání nových forem a přístupů k řešení úkolů, lze dát jediné za pravdu.

---

²⁶³ Viz J. Šlégl, Školní výstavy, *Architekt SIA XXVIII*, 1929, s. 136–139 a Výstava školy uměleckoprůmyslové, *Architekt SIA XXX*, 1931, s. 119–120

²⁶⁴ Ať už se jedná o relativně časté rozpory mezi různými výkresy (např. pohledy a půdorysy) k jednotlivým projektům nebo ekonomicky sporné návrhy, jakými jsou právě tří a více podlažní domy na minimálním půdoryse či nejednoznačný přínos dispozičních inovací, jako umístování obytného pokoje v samostatném podlaží.

²⁶⁵ Vojtěch Krch, *Architektura na Uměleckoprůmyslové škole v Praze* (pozn. 262), cit. s. 97

Soutěže na domy s malými byty

V dubnu roku 1930 byl přijat Zákon o stavebním ruchu, který měl stimulovat výstavbu bytů, určených zejména pro „méně zámožné vrstvy obyvatelstva“²⁶⁶. Stát nabízel stavebníkům podporu prostřednictvím záruk, příspěvků nebo daňových úlev, přičemž nejvyšší míra podpory byla nabízena na výstavbu nejspornějších typů bydlení – nájemní domy s nejmenšími byty, svobodárny a noclehárny.²⁶⁷ Zákonná definice malého bytu: „*Za dům s nejmenšími byty jest považovati dům obsahující výlučně nebo převážně byty o kuchyni a jedné obytné místnosti s podlahovou plochou dohromady nejvýše 40 m².*“²⁶⁸ pak ovlivnila zadání soutěží na domy s malými byty, jakých bylo jen v Praze brzy po vydání zákona uspořádáno hned několik.

První z nich, soutěž pražské obce na ideové návrhy činžovních domů s malými byty²⁶⁹, vzbudila ohlasy kritizující způsob zadání a následné hodnocení soutěže.²⁷⁰ Podle požadavků soutěže měla mít obytná jednotka „jednu obytnou místnost, která by byla tak disponována a zařízena, aby bylo aspoň poněkud odděleno spaní od obývání“²⁷¹. Komentáře ve *Stavbě*²⁷² i *Staviteli*²⁷³ ale poukázaly nejenom na nutnost oddělení spaní a obývání, ale také spaní rodičů a spaní dětí, ideálně dále rozdělené dle pohlaví. Zadání tak podle nich principiálně špatně šetří na počtu místností, kde by mělo uspořít primárně na jejich dimenzích a celkově na konstrukci, instalacích etc. Zatímco z pohledu komentátora *Stavby* se nevhodné zadání soutěže ospravedlňuje alespoň jako nouzové řešení v situaci, kdy množství obyvatel bydlí ještě mnohem hůře, než jaký je navrhovaný standard, redakce časopisu *Stavitel* vidí jediné možné řešení v kolektivizaci funkcí, jež lze z obytné jednotky vyloučit, tedy zejména stravování a péče o děti. Jejich názor o krátkozrakosti hodnocení poroty, která se prakticky nezabývala jedinými dvěma návrhy, které navrhovaly domy–komuny, zcela sdílela ve svém komentáři také architektonická sekce Levé

---

²⁶⁶ Zákon č. 45/1930 Sb., o stavebním ruchu, Hlava pátá, O podpoře stavebního ruchu, § 30, odstavec č. 1, <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgmvf6nbvfuya>, vyhledáno 3.6.2021

²⁶⁷ Podpora ve formě státního příspěvku byla nabízena pouze na nájemní domy s nejmenšími byty, svobodárny a noclehárny (Zákon č. 45/1930 Sb., o stavebním ruchu, Hlava pátá, O státním příspěvku, § 47, odstavec č. 1). Podpora formou státní záruky byla nabízena i na výstavbu rodinných domů a nájemních domů neomezených velikostí bytů, jen do nižší procentuální výše (z celého stavebního nákladu) zaručené zápůjčky. (Zákon č. 45/1930 Sb., o stavebním ruchu, Hlava pátá, O státní záruce, § 36, odstavec č. 1 a 2); <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgmvf6nbvfuya>, vyhledáno 3.6.2021

²⁶⁸ Zákon č. 45/1930 Sb., o stavebním ruchu, Hlava pátá, O státní záruce, § 36, odstavec 3, <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgmvf6nbvfuya>, vyhledáno 3.6.2021; Prováděcí nařízení k zákonu minimální plochu malého bytu dále snižovalo na 30 m². Alena Vondrová, *Český funkcionalismus 1920–1940*, Praha, Brno 1978, nestránkováno.

²⁶⁹ Uzávěrka soutěže byla vyhlášena do 30. června. Soutěže, *Stavitel* XI, 1930, s. 58

²⁷⁰ Zejména od redakce časopisu *Stavitel*, jejímž členy byli i nedocení Gillar a Špalek, zazněla kritika poroty z náchylnosti k ovlivňování a uplatňování nepoučených a nevyjasněných hodnotících stanovisek. Red., K soutěži na domy s malými byty, *Stavitel* XI, 1930, s. 64–68

²⁷¹ Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba* IX, 1930–1931, s. 20–27, cit. s. 24

²⁷² *Ibidem*, s. 20–27

²⁷³ Red., K soutěži na domy s malými byty, *Stavitel* XI, 1930, s. 64–68

fronty.²⁷⁴ Jediný, koho hned první pokus o řešení malobytové výstavby uspokojil, byli pisatelé v *Architektu SIA*, podle nichž volné řádkové zastavění a pavlačové domy, uplatněné v oceněných projektech, stačí jako recept, jak i v Praze lze vystavět účelné domy s malými byty.²⁷⁵

Soutěž obce pražské na ideové návrhy činžovních domů s malými byty

V soutěži pražské obce měly návrhy řešit zástavbu území „Za Zelenou liškou“ na Pankráci a na místě někdejší plynárny v Holešovicích. Dvě první ceny byly uděleny návrhům dvojice F. A. Libra a J. Kan (A 100) a tria spolužáků K. Ossendorf – R. Podzemný – A. Tenzer (A B). Oba vítězné návrhy se shodují v uplatnění pavlačových domů, které se v soutěži ukázaly proti schodišťovým domům a domům se střední chodbou jako úspornější. Původní regulace území na Pankráci předepisovala „ornamentální“ zástavbu domů kolmo i paralelně ke střední ose pozemku. Její porušení v zájmu jednotné orientace domů ke světovým stranám uvítali jak komentátoři soutěže, tak zjevně i porota, která návrhy ocenila, navzdory tomu, že jejím členem byl i Pavel Janák, jenž původní regulaci navrhl. Význam této změny pro vhodnou orientaci domů ke světovým stranám přitom nebyl zásadní, pozemek na Pankráci je přibližně symetrický podle střední osy jihozápad–severovýchod, a proto domy orientované k ní kolmo i paralelně mají fasády otočené k světovým stranám poskytující srovnatelné kvality oslunění (jihozápad–severovýchod a jihovýchod–severozápad). Krom manifestační modernizace zastavění uspořádáním domů v řádcích se porušením původní regulace zástavba také uvolnila a ponechala větší prostor zeleni. Na pozemku v Holešovicích se vzhledem k rozměrům pozemku a okolním komunikacím nabízelo domy buď otočit fasádami přímo na jih a na sever (Libra – Kan), nebo naopak na východ a na západ (Ossendorf – Podzemný – Tenzer). Zvolit druhou možnost bylo pro tým Janákových žáků o to důležitější, že v jejich návrzích směřovaly obytné místnosti na obě strany domu, zatímco u většiny návrhů byly k pavlači otočeny pouze kuchyň a koupelna a spíž. Jak vyplývá z *tabulky číselných výsledků reprodukováných projektů*²⁷⁶, odevzdali mladí architekti do soutěže projekt ve třech alternativách, přičemž ocenění byli pouze za jednu z nich. Snad to byl návrh s krytou pavlačí a mezonetovými byty, který byl publikován, byť byl stejně jako ostatní projekty s dvoupodlažními byty předmětem kritiky pro neekonomičnost.

V soutěži se návrhy s vícepodlažní dispozicí bytu vyskytly několikrát, kromě projektu Ossendorfa, Podzemného a Tenzera byla užita také v projektech Jana Gillara a Josefa Špalka (Cirpac), Ferdinanda Fencla (X) a v dalším autorsky neztotožněném návrhu (10.000). Komentátor ze *Stavby* na základě shodného uplatnění ob patro situovaných zasunutých pavlačí vypíchl projekty studentského tria a Ferdinanda Fencla, v nichž

---

²⁷⁴ Architektonická sekce Levé fronty, Zásadní stanovisko k soutěži na domy s malými byty, *Stavitel* XI, 1930, s. 68–73

²⁷⁵ Št., Ideová soutěž obce pražské na náčrtky domů s malými byty, *Architekt SIA* XXIX, 1930, s. 177 a Vojtěch Krch, A ještě ideová soutěž obce pražské na náčrtky domů s malými byty, *Architekt SIA* XXIX, 1930, s. 177–178

²⁷⁶ Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, (pozn. 271), s. 27

spatřoval „*prostorová řešení ve smyslu známých požadavků Loosových*“²⁷⁷. Ve vztahu k Fenclově návrhu by bylo možné s pisatelem souhlasit, neb v něm pracuje s proměnlivou výškou prostor nižších pavlačí a příslušenství a vyššími obytnými prostory, z čehož mu vychází nepravidelný systém podlaží („obslužná“ podlaží k „obsluhovaným“ v poměru 3:2). Projekt Ossendorfa, Podzemného a Tenzera naproti tomu s podlažími nakládá standardně, byť jsou pavlače pouze v každém druhém z nich. Rostislav Švácha připomněl, že vedle Adolfa Loose je možné vzory obdobného řešení hledat u Le Corbusiera, Hanse Scharouna a Mojseje Ginzburga.²⁷⁸ Soudobé projekty posledních dvou jmenovaných také pracují s posuny v podlažnosti a proměnlivou výškou prostor, tudíž i ty bychom mohli vnímat jako ozvuk ideje *raumplanu*, ale pro naše architektky mohly být jejich projekty při navrhování bytových domů zdrojem poučení i v jiných ohledech. Několik návrhů domů–komun, na kterých pracoval Stavební komitét ekonomické rady SSSR (včetně zmiňovaného Ginzburga), byly publikovány v témže čísle *Stavby* jako komentář k malobytové soutěži a Architektonická sekce Levé fronty ve svém vyjádření zdůraznila, že příklady sovětských domů–komun i Scharounova vratislavského boardinghousu jsou u nás již známy a jen výsledky soutěže tomu bohužel neodpovídají.

Gillara se Špalkem z projektu domů–komun pro svůj návrh kromě stěžejní myšlenky zespolečenštění některých funkcí bytu²⁷⁹ a tím i zmenšení vlastní obytné jednotky čerpali také některé dispoziční aspekty – například pro nestandardní řešení přístupu k obytným jednotkám ve více podlažích.²⁸⁰ Návrh trojice Ossendorf–Podzemný–Tenzer neobsahuje s výjimkou společných střešních teras sice žádný prvek kolektivizovaného bydlení, i tak vykazuje jisté podobnosti s některými projekty domů–komun, neobvyklé půdorysy bytů jejich návrhu ale nakonec musely být výsledkem vlastní úvahy.²⁸¹ Návrh mezonetového bytu je netypicky rozvržen s příslušenstvím orientovaným do fasády, jelikož pavlač je zasklená a příslušenství by do ní nebylo možné větrat.²⁸² Ve spodním podlaží mezi vstupní stranou bytu, kde je i spíž a schodiště, a kuchyní při okně vzniká prostor pro jídelnu. V patře bytu se pak nachází dvě místnosti, minimalizovaná kabina pro spaní a

---

²⁷⁷ Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, (pozn. 271), cit. s. 23

²⁷⁸ Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 343

²⁷⁹ Čeští architekti ve svých návrzích propagovali důslednou kolektivizaci, například ve smyslu vyloučení funkce vaření z bytu, zatímco návrhy domů–komun se v míře zespolečenštění provozu lišily a některé z nich navrhuji v podstatě malé a tradiční „rodinné“ byty.

²⁸⁰ Projekt domu–komuny typu E obsahoval obytné buňky bez příslušenství, tedy nejdůsledněji kolektivizované bydlení, jaké zjevně zajímalo i Gillara se Špalkem. Lávky spojující byty na obou stranách středové chodby v jejich projektu vykazují jistou podobnost se sovětským řešením, v němž kvůli přístupnosti více podlaží z jedné společné chodby vzniká řada visutých podest zpřístupňující obytné buňky na horní úrovni. Visutá lávka v rámci bytu se ale objevuje i v Le Corbusierově projektu hotelového domu. Typ E, s. El Lisický, *Obytný dům – komuna*, *Stavitel* XI, 1930, s. 72–73, obr. s. 75 a 76 tamtéž; Le Corbusier a Pierre Jeanneret, *Hotelový typ*, *Stavitel* XI, 1930, s. 71–72

²⁸¹ Množství sovětských projektů pracuje se střední chodbou, i u projektů s pavlačemi se často objevují posuny podlaží a práce s různou výškou prostor i u těch nejpodobnějších projektů pražských architektů, proto nelze hledat jednoznačný vzor pro řešení dispozice bytu.

²⁸² Zde by bylo lze hledat některé podobnosti s návrhy domů–komun. Kuchyňský kout a snad i koupelna při fasádě, zatímco na straně pavlače je obytný prostor, se vyskytuje u typu A, byť se zde jedná o zvláštní kombinaci domu se schodišti i pavlačí. U typu F je při fasádě kuchyňský kout, podobně jako u projektu Ossendorfa–Podzemného–Tenzera. El Lisický, *Obytný dům – komuna* (pozn. 280), s. 72–73, obr. s. 75 a 76

samostatný obytný prostor. Právě důsledné oddělení funkcí bytu do samostatných místností, tj. vlastně šetření na rozměrech místností, nikoliv jejich počtu je snad tím aspektem návrhu, pro nějž jej jako „nejzralejší, věcně nejdokonalejší a nejjasnější“²⁸³ návrh alespoň mezi rodinnými byty vyzdvihla ve svém vyjádření Architektonická sekce Levé fronty. Oddělení prostor podle funkcí zachovává i jejich alternativní návrh jednopodlažní bytové jednotky, opět za cenu přivrácení jednoho pokoje, v tomto případě ložnice, k pavlači.

Soutěž Ústřední sociální pojišťovny

Další soutěž, z níž měly vzejít návrhy na domy s nejmenšími byty, vypsal ještě téhož roku Ústřední sociální pojišťovna.²⁸⁴ Připomínky k zadání předchozí soutěže se vzhledem ke krátkému časovému odstupu do nové soutěže nejspíš nepromítly, a očekávaným cílem tak byly opět „byty o malé kuchyni a velké obytné místnosti, kterou by bylo případně možno i rozdělit, vlastní příslušenství, tedy i předsíň, WC, spíž a lázeň“²⁸⁵ a obytné ploše 30–40 m² ve smyslu zákona o stavebním ruchu.²⁸⁶ Ani přístup soutěžících se mezi soutěžemi příliš neproměnil, byť se více z nich přiklonilo k pavlačovým domům a větší část projektů také uplatnila řádkovou zástavbu.²⁸⁷ Zastánci kolektivního bydlení²⁸⁸, navzdory nezájmu poroty předešlé soutěže se takto koncipovaným projektem vůbec zabývat, opět přispěli návrhem obytného okrsku s úlovými domy, stejně jako autoři mezonetových řešení bytů je dále rozpracovávali i přes předchozí výtky k jejich neekonomičnosti.

K řešení bylo tentokrát území na okraji Pankrácké pláně nad Nuselským údolím, opět s již existujícím regulačním plánem zástavby, který se v soutěži prokázal jako nevhodný. Místo polootevřených bloků na nepravidelný pozemek architekti z velké části navrhovali zástavbu ve volných rádcích, ale jejich orientace ke světovým stranám se mezi projekty diametrálně lišila. Tým studentů Ossendorf–Podzemný–Tenzer ve svém projektu orientoval domy podélně k ose zamýšleného mostu s fasádami téměř přesně k východu a západu, vzhledem k tomu, že jejich projekt opět počítal s obytnými místnostmi na obou stranách domu. Trojice Janákových žáků nadále pokračovala v experimentech s dispozicí

---

²⁸³ ASLEF, Zásadní stanovisko k soutěži na domy s malými byty (pozn. 274), cit. s. 73

²⁸⁴ Soutěž podobně jako předcházející soutěž obce pražské měla efektivně význam pouze ve vytvoření ideových návrhů. Již brzy po soutěži se objevila informace „(...) že Ú. S. P. provede celý projekt na jiném, vhodnějším místě“. Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 73–81, cit. s. 75; Vedení pojišťovny po intervenci Společnosti architektů připustilo, že se stavební akci chystá realizovat jiným způsobem, bez přihlídnutí k původně vysoutěženým projektům. Společnost architektů v Praze, K bytové akci Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Styl XI*. (XVI.), 1931–1932, s. 44a

²⁸⁵ Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 73–88, cit. s. 74

²⁸⁶ Ze směrnic poroty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 77–81, viz s. 81

²⁸⁷ Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze (pozn. 285), viz s. 75

²⁸⁸ Jan Gillar a Josef Špalek tentokrát spolupracovali ještě s Peerem Bückingem a Augustou Müllerovou a do soutěže přispěli s návrhem kolektivizovaného obytného okrsku pod názvem L-Projekt.

mezonetového bytu. Navrhli hned tři různé typy bytových jednotek, lišících se velikostí, počtem lůžek a zejména dispozicí a způsobem přístupu k bytu, jelikož je v rámci šesti-podlažního domu měly obsluhovat pouze dvě kryté pavlače. Úspora na společných komunikacích se pochopitelně projevila větším počtem vertikálních komunikací uvnitř bytů. Zatímco spodní pavlač zpřístupňovala pouze jeden typ mezonetového bytu (typ C), horní pavlač obsluhovala dva různé typy dvoupodlažních bytů, jeden přístupný z pavlače skrze své horní podlaží (typ D) a druhý, který vyžadoval přístup po schodech z pavlače ke svému spodnímu podlaží, a ještě další schodiště propojující etáže v rámci bytu (typ E). Jejich projekt tentokrát nebyl oceněn, ale získal jednu z odměn, a to navzdory tomu, že „pokud (...) projekty navrhuji prostory procházející oběma patry, byly [porotou] shledány neekonomickými a pro ony kategorie nájemníků, kterým tyto byty mají být určeny (hospodářsky nejslabší nájemníky), dosti nevhodnými“²⁸⁹. Prostory otevřené přes obě podlaží bytu s ložnicí umístěnou na galerii nad obytný prostor přitom projekt navrhoval ve všech třech zmíněných typech. Komentátor *Stavby* tentokrát velmi přílehlavě poznamenal, že „podobný typ, společný prostor pro obývání a spaní navrhoval Le Corbusier pro stuttgartskou výstavu“²⁹⁰. Byť i mezi vzpomínanými sovětskými projekty, které patřily mezi zdroje inspirace pro návrhy československých architektů na domy s malými byty, bychom našli příklady obytného prostoru přes dvě podlaží²⁹¹, studentskému triu byl v tomto případě nejspíše vzorem opravdu dům Le Corbusiera na výstavním sídlišti Weissenhof. O tom, jaký dojem osobní návštěva výstavy udělala na Podzemného svědčí nejenom vlastní vzpomínky, ale i vila v Louňovicích, kde se mu obývací pokoj otevřený přes obě podlaží podařilo zrealizovat, prakticky současně s předmětnou soutěží.²⁹² Snaha týž prostorový komfort zprostředkovat i nájemníkům malých bytů ale na porotu soutěže dojem neudělala. Řešení sice má potenciál v rámci omezené obytné plochy malý byt zvětšit alespoň co do kubatury a obyvatelům poskytnout dojem přístupu více světla a vzduchu, vzhledem k zadání soutěže ale komentář tento pokus nejspíš právem považuje za zbytečné plýtvání podlahovou plochou a zdroj komplikací s vytápěním a větráním.

Byty typů A a B, vedle zmiňovaných typů štedře nakládajících s prostorem, představují variantu co možná nejúspornější. Jednopodlažní byty o ploše 25 m² a 29 m² by byly oba přístupné z jediné pavlače. Za který z typů vlastně architekti získali odměnu, není zcela zřejmé, protože v hodnocení bylo vzhledem ke zmiňovaným výhradám vůči mezonetovým bytům údajně „přihlíženo jen k těm řešením, která dala byt po výšce úplně dělený a

---

²⁸⁹ Ze směrnic poroty (pozn. 286), s. 80–81

²⁹⁰ Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze (pozn. 285), cit. s. 77

²⁹¹ Prostor otevřený přes dvě podlaží v rámci malého bytu navrhl například I. N. Sobolev v roce 1927 v soutěži O. S. A. Viz Anatole Kopp, *Town and revolution. Soviet architecture and planning 1917–1935*, překlad Thomas E. Burton, Londýn 1970, s. 128

²⁹² Stejnou inspiraci již o pár let dříve ve svém projektu pro brněnskou kolonii Nový dům (1928) zužitkoval také Hugo Foltýn, avšak bez okna či prosklené stěny, společně oběma podlažím.

prostory co možno dimenzovány úměrně obyvatelům malých bytů^{293, 294} Množství typů bytů, se kterými architekti ve svém projektu přišli, ale mělo zjevně reflektovat skutečnost, že i domácnosti s malými příjmy se liší v počtu obyvatel, hodnotit tedy pouze část projektu by v tomto případě nedávalo docela smysl. Mladí architekti sice v soutěži pro Ústřední sociální pojišťovnu neuspěli stejně velkolepě jako v soutěži předchozí, svým projektem ale prokázali velkou míru samostatnosti a sebevědomí, když navrhli řešení, dosud v podobné soutěži neověřené.

Malý byt podle Janákovy školy

Jelikož „v soutěžích nejde jen o nejlepší, praktické řešení dané úlohy, ale rozhoduje se tu často o principiálních otázkách a základních ideách architektury a také o pojetích, která se nalézají ještě zevně programu soutěže, stavebních řádů nebo názorů vypisovatele“²⁹⁵, podnítily výsledky soutěži Pavla Janáka ke zhodnocení současného stavu poznání na poli výstavby malých bytů. V komentáři k soutěži Ú.S.P. konstatuje, že větší část zúčastněných, byť zatím převahou nijak přesvědčivou, ve svých projektech zohlednila požadavky na oslunění a přímé provětrání prostor, které nejlépe naplňuje řádková zástavba pavlačovými domy. Vzápětí publikoval vlastními výpočty podložené srovnání ekonomické výhodnosti schodišťového a pavlačového domu pro typ domu s malými byty, z něhož vyplývá, že schodišťový dům je ekonomicky únosný jen při čtyřech bytech na patro²⁹⁶ a vůbec nejúspornější náklady na byt lze docílit pavlačovým domem s 8–10 bytovými jednotkami šíře 4–5 metrů na patro.²⁹⁷ Finálním stupněm jeho úvah je nicméně porovnání ideálních malých bytů, jaké soutěže generují, a ekonomickou realitou obyvatel, kterým jsou určeny. Soudí, že zlepšení bytových poměrů nízkopříjmové vrstvy obyvatelstva nelze dosáhnout výstavbou bytů, v nichž si její příslušníci nájem nebudou moci dovolit. Pokud jsou byty navrhované podle dosavadních parametrů moc drahé, „bude třeba ještě dále hledat a menšit typ bytu, bude nutno jít a sestoupit z pohádkových rozměrů 30 m² užitečné plochy na 25 m² a snad ještě na méně m²“.²⁹⁸ Zároveň ve shodě s kritikou, která mířila již na první soutěž obce pražské, nepovažuje „pokoj a kuchyň“ nebo „jedinou obyvací místnost“ za uspokojivou definici malého bytu, a míní, že „je nutno půdorys i v tomto zmenšeném rozsahu reorganizovat rozdělením na bydlení, hospodaření a spaní“²⁹⁹.

---

²⁹³ Ze směrnic poroty (pozn. 286), s. 81

²⁹⁴ V *Tabulce číselných údajů oceněných a odměněných návrhů* jsou mezi odměněnými dva návrhy bez autora – č. 20 heslo W X (dvouetážový) a č. 17 heslo ÚSP. *Stavba IX*, 1930–1931, s. 81

²⁹⁵ Pavel Janák, Po soutěži, *Styl X*. (XV.), 1930–1931, s. 197–199, cit. s. 197

²⁹⁶ Což ovšem nevyhnutelně omezuje možnosti jeho oslunění.

²⁹⁷ Pavel Janák, Schodišťový nebo pavlačový dům jako typ domů s malými byty? Etážový byt jako typ malého bytu? (Ještě k soutěži Ústřední sociální pojišťovny na návrhy domů s malými byty v Praze na Pankráci.), *Styl XI*. (XVI.), 1931–1932, s. 4–6, viz s. 5

²⁹⁸ Pavel Janák, Rozřešili jsme již malý byt?, *Styl XI*. (XVI.), 1931–1932, s. 81–83, cit. s. 82–83

²⁹⁹ *Ibidem*, cit. s. 81

Zcela vstřícně těmto požadavkům ale nevyšly ani školní práce studentů Uměleckoprůmyslové školy na téma malého bytu, kterými Janák jeden ze svých textů na dané téma doplnil. Studenti byty, jak jinak než pavlačového domu, sice zmenšili pod 25 metrů užitné plochy, ale třeba oddělit část na spaní od části pro obývání se jim převážně nedařilo.³⁰⁰ Místo toho ale hojně obytný komfort malých bytů vylepšovali balkony. Také Richard Podzemný³⁰¹ a Kamil Ossendorf ve školní práci omezené imperativem úspornosti na rozdíl od soutěžních projektů navrhli byty jednopodlažní s příslušenstvím při pavlači, tedy takové, s jakými v soutěžích slavila úspěchy jejich konkurence, například Antonín Černý a František Libra s Jiřím Kanem. Janák tak svou úvahou vysvětlil přednosti a zpropagoval již známé řešení. Jeho snaha dále směřovat navrhování malých bytů pomocí propočtení nákladů ale neměla na další práci architektů zásadní vliv, byť se s jeho závěry jistě seznámili.³⁰² Schodišťové domy s větším počtem bytů na patro se i v jeho propočtu ukázaly přibližně srovnatelně výhodné s domy pavlačovými, které mimo své úspornosti měly i několik nevýhod a mezi dalšími soutěžními návrhy ani realizovanými domy tak jednoznačně převahy pavlačový typ domu nad schodišťovým nedosáhl.³⁰³ Jistou opodstatněnost Janákovy myšlenky ale musel zpětně docenit Richard Podzemný, když o několik let později realizoval (ve spolupráci s Josefem Chocholem) svůj jediný dům s malými byty v Libni – pavlačový s užšími a hlubšími byty, který by dobře vyhověl jeho úsporným doporučením.

Soutěž na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela

V soutěžích obce pražské i Ústřední sociální pojišťovny se objevily návrhy domů komun, prosazující novou formu bydlení bez ohledu na soutěžní podmínky, a poroty obou soutěží neprokázaly zvláštní vůli se jimi zabývat. K rozšíření povědomí o ideji kolektivního bydlení ale projekty určitě přispěly. Pavel Janák v jedné ze svých reakcí nepochyboval, „že domy pro hromadné bydlení se záhy stanou aktuálními“, byť zároveň doufal i v zachování „rodinného bytu v tom nejmenším měřítku“.³⁰⁴ Komentář k výsledkům druhé soutěže ve *Stavbě* prorokoval, že „typ hotelového bydlení nesporně by byl přijat značnou

---

³⁰⁰ Publikované projekty jsou uvedeny bez autora. Prakticky tytéž projekty lze najít i mezi školními pracemi Janákovy školy z prosince roku 1930, v případě Ossendorfa a Podzemného jsou práce signované. NTM AAS, fond 121 Práce žáků, karton 20100420/02, Janákova škola – jednotka minimálního [bytu]

³⁰¹ Richard Podzemný ve své školní práci navrhl uspořít obytnou plochu bytu použitím sklopných postelí. Pokud bychom chtěli, i zde lze hledat inspiraci Le Corbusierem, který sklopné postele navrhl ve svém projektu *Nájemného domu pro existenční minimum*. Jeho projekt minimálního bydlení jinak mezi našimi architekty nejspíš neměl větší ohlas, jelikož jeho parametry nebyly ani zdaleka tak úsporné, jak by odpovídalo podmínkám místních malobytových soutěží. Le Corbusier a Pierre Jeanneret, *Nájemný dům 1928 pro existenční minimum*, *Stavitel* XI, 1930, s. 70

³⁰² Ze směrnic poroty k soutěži ÚSP se zdá, že se s Janákovými výpočty, které jí dal k dispozici, seznámila a ve svém hodnocení na ně brala zřetel. Ze směrnic poroty, *Stavba* IX, 1931, s. 77–81; Později například Antonín Černý svou průvodní zprávu k soutěžnímu návrhu začíná obdobnou otázkou, jakou si kladl Janák „Pavlače nebo schodišťový dům?“ a ačkoli došel k jinému závěru než Janák, nepochybně byl s jeho výpočty seznámen. Antonín Černý, Heslo „Minim“, *Stavba* XIII, 1936–1937, s. 144–145, cit. s. 144

³⁰³ Mezi typické nevýhody pavlačových domů patří například hluk z pavlače a nedostatek soukromí. Například při soutěži pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově v roce 1936 pavlačové domy prakticky nebylo možné uplatnit, kvůli svažitosti pozemku a jeho orientaci ke světovým stranám.

³⁰⁴ Janák, Rozřešili jsme již malý byt? (pozn. 298), cit. s. 83

části inteligence“, avšak zároveň předvídal skepsi mezi dělnictvem, kde „by bylo nutno se přesvědčiti napřed zkouškou“. ³⁰⁵ Taková zkouška se naskytlá vzápětí, když se Ústřední dělnický spolek konsumní Včela rozhodl svoje stavební aktivity rozšířit také o výstavbu bytů a v roce 1931 vyhlásil soutěž na nájemní domy s malými byty na pozemek v Praze-Vršovicích. ³⁰⁶

Záhy se ukázalo, že zatím nenastal rozpad rodiny a domácnosti u proletariátu, který očekával Karel Teige, a naopak že „panující ideologie svou školskou výchovou a kulturní politikou se silně zakořenila ve způsobech života, ve zvycích, a částečně i ve světovém názoru proletářské třídy“ ³⁰⁷, v důsledku čehož se i spolek Včela rozhodl „upustit od důsledné kolektivizace svých bytů, vzhledem na citové zvyklosti a morální přežitky v dělnických rodinách“. ³⁰⁸ Byty, které si pro sebe spolek představoval, se tak prakticky nelišily od dosavadního standardu malých bytů. Soutěžní podmínky vyžadující byty s obytnou i samostatnou kuchyní avšak zároveň očekávaly, že soutěžící umožní „postupný rozvoj kolektivních forem [života]“ ³⁰⁹ respektive „postupné vytěšňování individuálního vaření“ ³¹⁰, což měla obyvatelům usnadnit restaurace či společná jídelna v domě. ³¹¹ Hlavním specifikem projektu a nástrojem k postupné kolektivizaci života v domě měla být společná zařízení, počítalo se zejména s přednáškovým sálem, útlukem pro děti včetně loutkového divadla a tělocvičny, centrální prádelnou a žehlírnou, lázněmi, bazénem a s několika obchodními místnostmi. ³¹² Navzdory zklamání Karla Teiga, že architekti

---

³⁰⁵ Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze (pozn. 285), cit. s. 80

³⁰⁶ O rok dříve družstvo dokončilo sklad a balírnu potravin ve Vysočanech. Hubert Guzik, Soutěž družstva Včela na domy s malými byty, in: Hubert Guzik (ed.), *Bydlet spolu*, Praha 2017, s. 110

³⁰⁷ Karel Teige, K soutěži na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela v Praze, *Stavitel* XII, 1931, s. 76–92, cit. s. 81

³⁰⁸ *Ibidem*, cit. s. 83

³⁰⁹ Karel Teige, *Nejmenší byt*, Praha 1932, s. 350

³¹⁰ Teige, K soutěži na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela v Praze (pozn. 307), cit. s. 87 a 89

³¹¹ Vlastní znění soutěžních podmínek pravděpodobně publikováno nebylo. Jejich obsah je obvykle parafrázován podle práce Lenky Kudělkové, která vychází ze zadání zachovaného v pozůstalosti Jiřího Krohy viz Lenka Kudělková: Architektonické a urbanistické dílo Jiřího Krohy v letech 1927–1936. In: Marcela Macharáčková (ed.): Jiří Kroha (1893–1974). Architekt, malíř, designér, teoretik v proměnách umění 20. století, Brno 2007, s. 168–225, resp. s. 208–210. Ve srovnání s publikovanými průvodními zprávami se ale informace neshodují dokonale. Rozcházejí se v terminologii i obsahu, např. J. K. Říha navrhuje i restauraci i společnou jídelnu, ostatní projekty spíše jedno nebo druhé, stejně tak Říha volně zaměňuje termíny dětský útulek a školka, Guzik ovšem útulek interpretuje jako jesle, v projektech s prvky intenzivnější kolektivizace se myslí na pobytové prostory pro děti různého věku. Také oba druhy bytů s obytnou i pracovní kuchyní navrhuje pouze některé projekty a jiné kuchyni vůbec minimalizují na čajovou kuchyni nebo ji alespoň v některých typech bytů vůbec eliminují. Z různorodých výsledků lze soudit, že soutěžní podmínky architektům ponechávaly jistý prostor, jak nový typ proletářského bydlení ztvárnit a umožnit v domě očekávanou postupnou kolektivizaci života. Srovnej: J. K. Říha, Průvodní zpráva hesla Mapa XVI; K. Ossendorf – R. Podzemný – A. Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS; Jan Gillar, Průvodní zpráva hesla M. S. A.; Josef Havlíček – Karel Honzík, Průvodní zpráva hesla Úl, Ladislav Žák, průvodní zpráva hesla Evolution; P. Bücking – A. Müllerová, Průvodní zpráva hesla 10.000 lidí in: *Stavitel* XII, 1931, s. 76–92 a Guzik, Soutěž družstva Včela na domy s malými byty (pozn. 306), s. 110 a 112

³¹² Viz Zuzana Svobodová, Bytová otázka v československé meziválečné architektuře – soutěže na domy s nejmenšími byty v Praze (1930–1931) (bakalářská práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2009, s. 44 a Lenka Kudělková: Architektonické a urbanistické dílo Jiřího Krohy v letech 1927–1936, in: Marcela Macharáčková (ed.): Jiří Kroha (1893–1974). Architekt, malíř, designér, teoretik v proměnách umění 20. století. Brno 2007, s. 208–210

v soutěži převážně neprokázali porozumění pro specifika života dělnictva a navrhli obvyklé „maloměšťácké byty“³¹³, jednalo se, jak upozorňuje Hubert Guzik, o projekt plnohodnotného kolektivního domu rodinného typu.³¹⁴

Způsoby, jakým architekti ve svých projektech vytvářeli podmínky pro očekávanou postupující kolektivizaci, se různily. Jan Gillar, vedle Teiga největší příznivec kolektivizace očekávající zánik rodinné domácnosti, navrhl obytné buňky pro jednotlivce či případně páry a předpokládal pobyt a výchovu dětí ve společném zařízení.³¹⁵ Ladislav Žák obdobnému typu bytů věnoval alespoň část domu a projekt Peera Bückinga a Augusty Müllerové vyhradil jeden ze tří typů bytu pro nerodinné soužití dospělých, v němž nebyla vůbec zřízena kuchyň, jejíž funkci by zastoupila společná jídelna.³¹⁶ Námi sledovaní hrdinové, spolužáci Ossendorf, Podzemný a Tenzer, přestože byli členy Levé fronty, kde se s úvahami o kolektivních domech mohli dobře seznámit, nepřijali, pokud lze soudit z jejich návrhu, představu architektury jako nástroje společenské transformace za vlastní a jejich projekt v soutěži organizované Včelou patřil k těm konzervativnějším.³¹⁷ Za návrh, který obsahoval pouze příslušenstvím vybavené rodinné byty, získali nejvyšší udělenou druhou cenu, sdílenou s návrhem J. K. Říhy.

Oba nejvýše oceněné projekty uplatňují podobný způsob zastavění. Polovinu bloku na pozemku již stojící doplnily jako blok polootevřený a vzniklý vnitřní prostor využily pro zeleň a část společného vybavení. Říha zvolil kombinaci pavlačových domů na protilehlých stranách pozemku se schodišťovými domy v čele a jeho návrh byl „pro svou konstruktivní a prostorovou účelnost a tím i větší hospodárnost“ doporučen k realizaci.³¹⁸ Tým spolužáků, na rozdíl od svých předchozích projektů a v přímém rozporu se závěry, které o ekonomické i hygienické výhodnosti pavlačí učinil Pavel Janák, vyřešil zastavění soustavou domů výlučně schodišťových.³¹⁹ U domů s fasádami k jihu a severu na severní stranu umístili pouze příslušenství, podobně jako by to bylo u domů pavlačových. Všechny domy jsou na úrovni třetího nadzemního podlaží propojeny uzavřeným koridorem, z něhož mohou obyvatelé domu sestoupit do společných provozů umístěných ve

---

³¹³ Teige, K soutěži na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela v Praze (pozn. 307), cit. s. 92

³¹⁴ Guzik, Soutěž družstva Včela na domy s malými byty (pozn. 306), s. 115

³¹⁵ Jan Gillar, Průvodní zpráva hesla M. S. A., *Stavitel* XII, 1931, s. 83–84

³¹⁶ Ladislav Žák, průvodní zpráva hesla Evolution a P. Bücking – A. Müllerová, Průvodní zpráva hesla 10.000 lidí, *Stavitel* XII, 1931, s. 89 a 91–92

³¹⁷ Nelze ovšem vyloučit i možnost, že do soutěže dodali projekt ve více alternativách, které se mohly lišit i měrou uplatněné kolektivizace, a výběr vítězného návrhu s rodinnými byty tak spíše vypovídá o názoru poroty než o názoru autorů. V případě, že bylo pod jedním heslem podáno více alternativních návrhů, „bylo z alternativních řešení vybráno řešení nejlépe vyhovující a toto bylo teprve řádně bodováno“ (Soutěž Včely – Zpráva o práci poroty a výsledek, *Architekt SIA* XXX, 1931, s. 98). Z jedné známé alternativy projektu autorské trojice, která řeší zcela odlišný způsob zastavění parcely, je zřejmé, že se alternativní návrhy mohly lišit poměrně výrazně. Viz Klára Pučerová, diplomová práce, obr. příloha s. XL

³¹⁸ Zpráva o práci poroty a výsledek (pozn. 317), s. 98

³¹⁹ V situaci, kdy publikované projekty oceněných autorů jsou řešeny buď kombinací pavlačového a schodišťového, nebo výlučně schodišťovým systémem, je pozoruhodné tvrzení, že „vlastní budovy řeší oba [nejvýše oceněné] projekty systémem pavlačovým“. Zpráva o práci poroty a výsledek (pozn. 317), s. 98

sníženém a zvýšeném přízemí a jímž je podle autorů vyjádřena „*komunální myšlenka*“³²⁰ projektu. Pro návštěvníky jsou služby v domě přístupné z ulice.

Prostorové aluze na vilu si trojice mladých architektů tentokrát, snad pro neúspěch v minulé soutěži, odpustila. Komfort obyvatelům malých bytů suploval alespoň kontakt s exteriérem prostřednictvím maximalizované plochy oken a společných střešních teras. Společným rysem mnohých projektů ze všech zmíněných soutěží na domy s malými byty, zdá se být přístup k navrhování od bytu a jeho vlastností k domu a jeho eventuálnímu vzhledu jako důsledku, přičemž i regulace zástavby je podmíněná řešením bytů.³²¹ Trio mladých autorů ale patřilo k těm ze soutěžících, kteří užité kvality bytů a celkovou ekonomii projektu vyvažovali i s estetickou stránkou řešení. V soutěži spolku Včela oproti soutěžím předchozím, díky zaměření na jediný obytný komplex namísto celé čtvrti, nejvíce vyniká vlastní vzhled domů. Na projektu týmu Ossendorf–Podzemný–Tenzer stejně jako na příspěvcích například Ladislava Žáka a dua Havlíček–Hončík se ukazuje, že úsporné parametry projektu nevyklučují jeho elegantní řešení, otevírající a zdánlivě odlehčující hmotu domu.

Samotná soutěž byla na našem území první, která od soutěžících očekávala, že prověří možnosti kolektivního domu jako odpovědi na potřebu výstavby dostupných bytů. Na konkrétním případě se ale ukázalo, že zamýšlený cílový uživatel o zespolečnění bydlení spíše nestojí, pokud by to mělo znamenat ztrátu dosud obvyklých funkcí rodinného bytu. Teigova kniha *Nejmenší byt*³²², díky níž se s jeho názory na budoucnost proletářského bydlení mohl seznámit širší okruh čtenářstva, vyšla až rok po soutěži a další pokusy na tomto poli už bezprostředně nepodnítila. Na první realizace kolektivních domů u nás došlo až po druhé světové válce, což jen dokazuje mimořádný význam soutěže. Podle vysoutěženého projektu k výstavbě domů pro spolek nakonec nedošlo. Po uskutečnění soutěže se totiž ukázalo, že na zvolený pozemek existuje regulační záměr, který jej přetíná novou ulicí. V novém projektu, který řešil výstavbu na zmenšeném pozemku, již kolektivní provozy nefigurovaly.³²³

---

³²⁰ K. Ossendorf, – R. Podzemný – A. Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS, *Stavitel* XII, 1931, s. 81; S podobnou myšlenkou a totiž, že pavlačový dům „*vyjadřuje plně kolektivní život v bloku*“ ve svém projektu operují také Josef Havlíček s Karlem Hončíkem. Josef Havlíček a Karel Hončík, Průvodní zpráva hesla ÚI, *Stavitel* XII, 1931, s. 85–87, cit. s. 86; K ideji chodby jako společenského prostoru se nabízí ke srovnání také obytný dům Adolfa Radinga, který vystavěl v roce 1929 na výstavě Německého díla ve Vratislavi. Ten z chodby skutečně učinil prvek kolektivního vybavení, když na její konce umístil společenské místnosti. Jinak se podobně jako u návrhu tria Ossendorf, – Podzemný – Tenzer jednalo o tradiční rodinné bydlení, u Radinga spíše obohacené prvky boarding-housu než kol domu, například společná prádelna měla být opatřena obsluhou.

³²¹ Pavel Janák přístup charakterizoval jako „*nazírání bytu jako typové a prostorové jednotky*“. Janák, Po soutěži (pozn. 295), cit. s. 198

³²² Teige, *Nejmenší byt* (pozn. 309)

³²³ Guzik, *Soutěž družstva Včela na domy s malými byty* (pozn. 306), s. 115

Užší soutěž Ústřední sociální pojišťovny

Alespoň dílčím vyvrcholením soutěží na domy s malými byty, podnícených zmiňovaným zákonem o stavebním ruchu z roku 1930, byla užší soutěž Ústřední sociální pojišťovny³²⁴ vyhlášená v roce 1931. Pozemek na okraji Pankrácké pláně při svahu Nuselského údolí, jehož zastavění nechala pojišťovna řešit v soutěži o rok dříve, byl nakonec posouzen jako nevhodný. Pojišťovna ale získala od pražské obce část pozemku „Za Zelenou liškou“, který se městu na základě předchozí vlastní soutěže také zastavět nepodařilo. Do užší soutěže byli vyzváni architekti, kteří byli oceněni v předešlých soutěžích.³²⁵ Zatímco v první soutěži obce pražské na dané území byli autoři často oceněni za řešení porušující stávající regulaci území, tentokrát byli instruováni ji bezpodmínečně dodržet. Definice požadovaného bytu „o kuchyni a obytné místnosti do 40 m² bez příslušenství“³²⁶ se prakticky nezměnila. Ze sedmi projektů vyzvaných architektů nebo autorských týmů byly nakonec k realizaci vybrány tři návrhy od Františka A. Libry a Jiřího Kana, Bohumíra a Ladislava Kozákových a od Antonína Černého. Zatímco duo Libra–Kan se podrželo pavlačového řešení osvědčeného v předchozích soutěžích, bratři Kozákovi i Antonín Černý zvolili v užší soutěži schodišťové domy a následně pak realizovali podle upravených projektů domy balkonové, respektive domy se zkrácenou pavlačí.³²⁷ Z někdejšího týmu Ossendorf–Podzemný–Tenzer tentokrát spolupracovali pouze Ossendorf s Podzemným a svůj přístup oproti svému staršímu návrhu mezonetových bytů přehodnotili. Poučení kritikou předchozích málo pragmatických řešení navrhli pavlačové domy s etážovými byty nejobvyklejší dispozice s kuchyní a lázní při pavlači a vzájemně oddělenými prostory pro spaní a obývání k opačné fasádě. Slevili také z nároků na balkony a navrhli k obývacímu

---

³²⁴ Přesněji byla soutěž vyhlášena Obecně prospěšnou akciovou společností pro stavbu domů s malými byty, kterou Ústřední sociální pojišťovna zřídila. Ladislav Kozák, *Domy s nejmenšími byty Obecně prospěšné akc. společnosti pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci, Stavba XII, 1934–1935*, s. 4

³²⁵ Podle Antonína Černého Ú. S. P. „vzvala všech 12 autorů, kteří obdrželi ceny buď ve veřejné soutěži Ú. S. P. nebo v soutěži obce pražské“ (Antonín Černý, *Poznámky k reprodukci domu Obecně prospěšné akciové společnosti pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci, Stavba XII, 1934–1935*, s. 6–8). Ve veřejné soutěži obce pražské byly oceněny týmy Ossendorf–Podzemný–Tenzer, Libra–Kan, L. a B. Kozákovi a samostatně pracující Antonín Černý (Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX, 1930–1931*, s. 27). V soutěži Ú. S. P. byly všechny ceny sloučeny a rozděleny mezi čtyři projekty, mezi oceněnými autory byli opět Antonín Černý a F. A. Libra, dále Jan Zázvorka a spolupracující dvojice František Jech a Josef Štěpánek (Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX, 1930–1931*, s. 81). Vzhledem k publikovanému návrhu se užší soutěže zjevně zúčastnil i Adolf Benš, přestože nebyl mezi oceněnými v předchozích soutěžích (Adolf Benš, *soutěžní návrhy domů s malými byty v Praze, Stavitel XIV, 1933–1934*, s. 67). Jehož účast nakonec dává smysl informaci A. Černého o dvanácti zapojených autorech i Ladislava Kozáka o sedmi autorských týmech. Antonín Černý, *Poznámky k reprodukci domu Obecně prospěšné akciové společnosti pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci, Stavba XII, 1934–1935*, s. 6–7, viz. s. 6; Kozák, *Domy s nejmenšími byty OPAS pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci* (pozn. 324), viz s. 4

³²⁶ Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, *K užší soutěži na stavbu domů s malými byty ÚSP v Praze, Stavitel XIV, 1933–1934*, s. 66–70, cit. s. 66

³²⁷ Domy, jaké na Pankráci nakonec realizovali Antonín Černý i B. a L. Kozákovi, mají čtyři byty na patro, dva přístupné přímo ze schodiště a dva vnější ze zkrácené pavlače (balkonu), nahrazující uzavřenou chodbu schodišťového domu. Balkonové domy kombinují atributy domů schodišťových – malý počet bytů na patro a domů pavlačových – možnost přímého větrání a osvětlení všech prostor. Podle Antonína Černého bylo pro daný pozemek toto řešení výhodnější, protože určené rozestupy řad domů byly pro pavlačové domy, jejichž dispozice je z principu mělká, nevhodné, respektive jejich užití by nebylo dostatečně ekonomické. Černý, *Poznámky k reprodukci domů OPAS pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci* (pozn. 325), s. 6–7

prostoru pouze francouzské okno. V zájmu úspor také zvolili namísto dříve preferovaného železobetonového skeletu „holandský“ systém příčných zděných nosných stěn.³²⁸ Vzhledem k podmínkám soutěže mají navrhované byty poměrně velkou plošnou výměru, kolem 48 m² i s příslušenstvím, a poměrně širokých bytových jednotek je tak z každé pavlače přístupno pouze šest.³²⁹ I tak se ale zdá, že si vzali jisté poučení z nedávného Janákova školního cvičení na téma malých bytů a jeho úvah, jak je navrhovat co nejušporněji. Architekti úspěšnějších soutěžních projektů ale zároveň dokázali, že ne pro všechny pozemky a typy regulace jsou pavlačové domy automaticky nejlepším možným řešením.³³⁰

Oceněním v soutěži se tentokrát nový přístup mladým architektům neoplatil. Zmenšeným v užší soutěži Ústřední sociální pojišťovny také značí konec jedné éry v práci spolužáků z Janákovy školy Ossendorfa, Podzemného a Tenzera. Kamil Ossendorf a Richard Podzemný v roce 1931 dokončili studium a v příštích letech spolupracovali ve dvojici na soukromých zakázkách i v širších týmech na veřejných soutěžích. Cesty Richarda Podzemného a Antonína Tenzera, jejichž společné vítězství v soutěži Československého díla bylo v počátcích mimořádně silným nástupem studentů na scénu, se dočasně rozešly. Antonín Tenzer studoval ještě o rok déle a v nejbližších letech se pak soustředil na práci na projektech v ateliéru Jaromíra Krejčara.³³¹ V různých kombinacích se ale absolventi školy Pavla Janáka a další mladí kolegové s nimi spřiznění, zejména Václav Hilský³³² a František M. Černý dále za účelem spolupráce na soutěžních projektech sdružovali. Krom příležitosti k navázání spolupráce³³³ bylo školení u Janáka pro rané úspěchy mladých architektů v soutěžích na domy s malými byty jen dílčím předpokladem. Janák zaměřující svou výuku na architekturu obytných staveb je vedl k důsledné práci s neaktuálnějšími požadavky na racionální a hygienické bydlení. Ossendorf, Podzemný a Tenzer ale v soutěžních projektech zúročili i podněty z ideového prostředí levicových architektů a zároveň vlastní názor na výtvarnou stránku architektonického díla i zjevný obdiv k práci Le Corbusiera. Z hodnocení soutěží a zveřejnění ostatních návrhů pak mohli čerpat zpětnou vazbu a jejich přístup se i v krátkém období necelých dvou let mezi soutěžemi zjevně vyvíjel. Práce časově se ještě překrývající s obdobím studia je tak zároveň i svébytným začátkem jejich samostatných kariér.

---

³²⁸ Ossendorf – Podzemný, K užší soutěži na stavbu domů s malými byty ÚSP v Praze (pozn. 326), s. 66–70

³²⁹ Jejich řešení ale navzdory menšímu počtu bytů na patro není příkladem balkonového typu domu, zmiňovaného výše, naopak všechny jimi navrhované byty mají dispozici charakteristickou pro pavlačové domy.

³³⁰ Černý, Poznámky k reprodukci domů OPAS pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci (pozn. 325), s. 6–7

³³¹ Pučerová, Architekt Antonín Tenzer (diplomová práce) (pozn. 4), s. 44–65

³³² S Richardem Podzemným Václav Hilský až do roku 1939 přímo nespupracoval, tvořili ale součást jednoho ideového okruhu a za účelem spolupráce se Hilský sdružoval s jinými Janákovými žáky – například Rudolfem Jasenským a Karlem Koželkou.

³³³ Kamil Ossendorf nepatřil k těm studentům, kteří k Janákovu přišli ze školy ve Valašském Meziříčí, a přátelství a spolupráci s Podzemným a Tenzerem, tak mohl navázat až právě tam.

Jedna až tři „corbusierovské“ vily

Jak již bylo dříve uvedeno, Richard Podzemný se ve svých nepočtených textech výslovně hlásil k Le Corbusierově vzoru. Prominentní místo v jeho vzpomínkách zaujala návštěva výstavní kolonie Weissenhof ve Stuttgartu. Ta se odehrála hned v počátku druhého roku jeho pražských studií a zdá se, že měla pro něj i jeho spolužáky téměř iniciační význam, jejich společná školní práce se ještě v témže roce zřetelně koncepčně i formálně modernizovala. Zázitek z osobní návštěvy také pro Richarda Podzemného mohl být v počátcích touhy „*naučit se Le Corbusiera nazpaměť*“³³⁴, jak poměr svého okruhu k dílu švýcarského architekta vystihl Václav Hlinský. V ateliérových i mimoškolních pracích ze závěru dvacátých let se Podzemný a jeho spolužáci zjevně přibližovali stylu corbusierových puristických projektů. Mimo to mohla k porozumění práci Le Corbusiera a vybavení studentů Uměleckoprůmyslové školy argumenty do debat s Karlem Teigem přispět i výuka estetika Viléma Dvořáka.³³⁵ Dvořák považoval Le Corbusierovu roli ve formulování cílů moderní architektury za stěžejní a jeho architektonickou teorii vykládal s důrazem na zásadní roli syntézy rozumu a citu jako „*prostředku přehodnocujícího stavební útvar na dílo tvořivého umění*“³³⁶. Již jsme konstatovali, že dvoupodlažní obytná hala s galerií, signifikantní prvek Le Corbusierova projektu domu typu Citrohan rozvíjený i v jeho dalších variacích (konceptu bytového domu Immeuble-villas nebo právě ve vile realizované na Weissenhofu) Richarda Podzemného a jeho kolegy zjevně zaujala. Následně dvoupodlažní obytný prostor proponovali i ve svých školních pracích³³⁷ nebo soutěžních návrzích na domy s malými byty, kde se ale její uplatnění jevilo nehospodárné, a vlastnímu zadání proto prakticky odporující.

Vila v Louňovicích

Richardu Podzemnému se ale záhy po dokončení studia naskytla zakázka, kde mohl efektní prostorový typ dvoupodlažní haly lépe využít. V období hospodářské recese, které nebylo pro architekty příliš optimistické, dostal příležitost realizovat letní dům v Louňovicích u Prahy. Zda mezi stavebníkem a architektem existovala nějaká vazba, která by osvětlovala svěřením úkolu mladému tvůrci, není zřejmé. Ve vlastním soupisu

---

³³⁴ Švácha, Funkcionalistická tvorba Václava Hlinského (pozn. 1), s. 138

³³⁵ Nauku o slohu na Uměleckoprůmyslové škole v Praze Vilém Dvořák vyučoval v letech 1920–1937. Pedagogové a posluchači, in: Pachmanová – Pražanová (pozn. 107), s. 307

³³⁶ Vilém Dvořák, *Teoretikové soudobé architektury*, Praha 1931, cit. s. 136; Význam, který Dvořák Le Corbusierovi přikládal, dokládá pozornost, kterou mu ve svých pracích věnoval, a skutečnost, že jeho postoje používá ve srovnání, i když právě zprostředkovává ideje jiných teoretiků. Po dvou knihách *Teoretikové soudobé architektury a K architektuře a výtvarné práci, část I.* z roku 1931 se k nejucelenějšímu výkladu Le Corbusierovy architektonické teorie Dvořák dopracoval o dva roky později v knize *O některých otázkách praktické estetiky v moderním umění*.

³³⁷ Projekty nápadně příbuzné práci Le Corbusiera Janákovi studenti navrhli v rámci školní práce na téma obytných domů s velkými byty. Například Jarmila Friedrichová a Rudolf Jasenský ve svých projektech navrhli domy, jejichž prostor je rozvržen do dvou dlouhých křídel vzájemně svírajících pravý úhel, jež mohou připomenout zejména prvotní skici Le Corbusiera k vile Stein – de Monzie v Garches, nebo alespoň variaci na dané téma ve vile Václava Suka od Hany Kučerové-Záveské na Babě. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf i Karel Koželka ve svých projektech uplatnili dvoupodlažní obytnou halu s galerií, v kombinaci s terasami zasahujícími hluboko do objemu stavby se opět připomíná Le Corbusierův projekt Immeuble-villas, ale i jeho projekty samostatných vil. AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)

díla Richarda Podzemného je realizace uvedena jako „*letní dům pro paní Z. P.*“³³⁸, lze se ale setkat i s označením „*Paloušova vila*“³³⁹ nebo „*letní vila spisovatele J. A. Palouše*“³⁴⁰. Pravděpodobnější se přitom zdá, že spíše než novinář, režisér a hokejista původem z Českých Budějovic Jan A. Palouš by si vilu na pozemku s bývalým žulovým lomem nechal vystavět Josef Palouš, sochař, který převzal známou pražskou kamenickou firmu po svém otci Ferdinandu Paloušovi.³⁴¹

Louňovice, kde vila vznikla, nebyly klasickým rekreačním zázemím Prahy. Pastviny na svahu místní části Na Horáku byly na stavební parcely rozděleny teprve ve 20. letech 20. století. Ke konci dvacátých let byla také ukončována těžba v okolních žulových lomech, tedy i v lomu na soukromém pozemku Na Horáku práce nejspíš ustala nedlouho před výstavbou vily.³⁴² Projekt architekt datuje do roku 1931 a realizace probíhala nejdéle do roku 1933, kdy byl projekt i se snímky hotové stavby publikován.³⁴³ Autor polohu parcely považoval za „*velmi romantickou*“³⁴⁴ a architektura na neobvyklou přírodní scenerii zjevně reaguje. Dvoupatrová vila na půdorysu blížícím se čtverci se k zatopenému lomu obrací prosklenou stěnou dvoupodlažní obytné haly, terasou i balkonem.³⁴⁵ Přízemí částečně zapuštěné ve svahu ukrývá kuchyň a pokoj pro služku, mimo to je pod přesahem prvního patra vyneseného na sloupech umístěno stání pro auto. Prvnímu patru dominuje obývací hala a terasa, která ji propojuje se zahradou, k protější fasádě jsou umístěny pracovna a jídelna, vstup do předsíně je veden z boční strany. Všechna podlaží jsou propojena jednoramenným schodištěm, na galerii v horním podlaží obytné haly lze ale

---

³³⁸ Podzemný, II. Chronologický seznam prací (pozn. 227), č. 11

³³⁹ Šárka Koukalová, 19 – Louňovice, čp. 92 in: *Průzkum architektury středních Čech* (nepublikovaný výzkum NPÚ), 4.12.2008

³⁴⁰ Mariana Kubištová, *Poetická geometrie. Moderní architektura ve fotografiích Josefa Sudka*, Praha 2018, s. 92; Ladislav Zikmund–Lender, In fundamine [nejen o fotografiích architektury], Artalk, <https://artalk.cz/2016/06/16/in-fundamine-nejen-o-fotografiich-architektury/>, vyhledáno 9. 5. 2021

³⁴¹ Vzhledem k tomu, že stavební úřad nemá projektovou dokumentaci k objektu starší roku 1989, nelze tuto otázku uspokojivě rozřešit. Oba zmiňovaní nositelé jména Palouš, ač pocházející z jiných částí republiky, mohli být příbuzní, či se alespoň znát. To naznačuje i socha hokejisty od Josefa Palouše, která pravděpodobně představuje právě Jana Palouše, kterou navíc zachytil Josef Sudek stejně jako známé a opakovaně publikované fotografie předmětné vily. Totožnost paní Z. P., kterou za stavebníka považoval architekt, zůstává neznámá, manželka Jana Palouše se jmenovala Marie.

³⁴² Bronislava Udržalová (ed.), *Louňovice. 600 let od první písemné zmínky*, Louňovice 2007, s. 38, 98–99

³⁴³ Stejná autorská zpráva s fotografiemi od Josefa Sudka byla publikována v časopisu *Žijeme* a v časopisu *Stavitel*, kde byla doplněna půdorysy, řezem a jedním snímkem navíc. Richard Podzemný, *Obytný dům v Louňovicích, Žijeme II*, 1932–1933, s. 279–280; Richard Podzemný, *Obytný dům v Louňovicích, Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 121–122

³⁴⁴ Richard Podzemný, *Obytný dům v Louňovicích* (pozn. 343), cit. s. 121

³⁴⁵ Architekt v průvodní zprávě uvádí, že „*dům je situován tak, že obytná místnost s terasou má jižní a západní slunce s výhledem do volného prostoru zahrady, na jevanské rybníky a lesy*“. Okno obytné haly je natočené spíše na severozápad a otevíratelná prosklená stěna na terasu, která osvětluje halu z boku, směřuje k jihozápadu. Vzhledem k rozsáhlosti okenních ploch je při letním provozu třeba bát se spíše přehřívání prostoru než nedostatku světla, není tedy zcela jasné, čemu měla kosmetická úprava publikované informace o orientaci domu prospět. Richard Podzemný, *Obytný dům v Louňovicích* (pozn. 343), cit. s. 121

vystoupat i po samostatném schodišti vřetenovém. V nejvyšším patře jsou umístěny dvě ložnice a koupelna orientované k jihovýchodu a rozsáhlý balkon obepínající nároží.

Dvoupodlažní hala s galerií, která podle Vladimíra Šlapety představuje „*jakýsi symbol corbusiánského ducha v interiéru*“³⁴⁶, našla v naší architektuře uplatnění několikrát – ve vlastním domě Bohuslava Fuchse v Brně, polovině dvojdomu od Hugo Foltýna v kolonii Nový dům v Brně, i pražské vile Karla Jíšeho od architektů Karla Honzíka a Josefa Havlíčka. Oproti zmiňovaným stavbám louňovická vila sleduje věrněji konkrétní vzor Le Corbusierova domu typu Citrohan, jež mohl Podzemný osobně obdivovat na Weissenhofu. Projekt domu typu Citrohan měl postupně několik různých variant, avšak jeho neměnnou charakteristikou byly nosné delší obvodové stěny a maximálně uvolněná užší průčelí, do jednoho z nich se otevírala i převýšená hala. Nosné boční stěny, a tím i kontrast téměř slepých fasád s prosklenými, jsou na vile v Louňovicích zachovány i přes zdvojenou šířku objektu. Konkrétně stuttgartskou realizaci pak vila v Louňovicích nejvíce připomíná okny obytné haly, respektive prosklenou stěnou, protože skleněné plochy zaujímají celou výšku i šířku každého z podlaží a vzájemně je odděluje pouze nezbytný průvlak. Podzemný zreprodukoval i umístění zimní zahrady ve zdvojeném zasklení spodního okenního otvoru. Použitím vřetenového schodiště se však vila v Louňovicích více podobá ostatním lokálním variacím dvoupodlažní haly, protože kombinace dvou typů schodišť sice byla přítomna v několika starších variantách projektu domu Citronan, ale u realizace ve Stuttgartu se uplatnila pouze schodiště přímá. Richard Podzemný navíc schodiště v Louňovicích použil k malebnému narušení ortogonálního půdorysu, kdy jej zpola vysunul mimo obrys stavby a jeho oblou stěnu možná plánoval prosklít, ale ve výsledku do její horní části pouze vetkl okno.³⁴⁷ K motivu schodiště vystupujícího z hlavní hmoty stavby se nabízí připomenout, že spíše než půlválcové útvary (či útvary jinak křivkově definované), které se u Le Corbusierových vil vyskytují zejména v ustoupeném přízemí či střešních útvarech³⁴⁸, zde schodiště s vřetenem v linii obvodového zdíva připomíná schodiště sanatoria Zonnestraal v Hilversumu, jež jsme už dříve uváděli v souvislosti se školními pracemi Janákovy školy.

Louňovickou vilu ovšem není třeba vykládat jen jako soubor citací prvků z jiných architektonických děl. Přes poměrně konkrétní spojitost s domem typu Citrohan ze stuttgartské výstavní kolonie předpokládáme, že cílem architekta nebyla tvorba variace dané stavby, ale snaha obdobnými prostředky dosáhnout vlastních cílů, tedy zejména stavbu

---

³⁴⁶ Vladimír Šlapeta, Le Corbusier a česká moderní architektura, in: Vladimír Šlapeta – Václav Jandáček (eds.), *Stavební kniha 2004. Český funkcionalismus*, Brno 2004, s. 39–105, cit. s. 97

³⁴⁷ K prosklení v celé ploše by ukazoval způsob zakreslení schodiště v půdoryse, kde není vyznačeno jeho krytí plnou stěnou. Okno je patrné na nedatované fotografii i v mladší plánové dokumentaci. Jelikož jeho tvaru odpovídá i zdroj světla z boční stěny na fotografii zahradní fasády vily, z doby krátce po dokončení stavby, je třeba stav s třídílným oknem považovat za původní, vzhledem k půdorysu ale není jednoznačné, zda to byl prvotní záměr. Viz Koukalová, 19 – Louňovice, čp. 92 (pozn. 339), Příloha 2 a Příloha 3

³⁴⁸ V případě vily na Weissenhofu Le Corbusier do tohoto oblého výklenku v přízemí umístil toaletu. Podobně si počínal Bohuslav Fuchs u svého vlastního domu, kde válcový útvar na celou výšku stavby skrývá toaletu pro každé podlaží. V domu Hugo Foltýna v kolonii Nový dům se válcový útvar podobně jako u Le Corbusiera projevuje pouze v přízemí skrytém přesahem prvního patra, je v něm ovšem umístěno právě točité schodiště.

opticky odlehčit a mírou otevřenosti ji vizuálně i prakticky propojit se zahradou. Stavba se zahradou symbolicky srůstá i využitím pravděpodobně lokálního materiálu – lomového kamene, který se uplatnil nejenom na cestičkách a schodech v zahradě, ale i na terase domu, kde přirozená modelace povrchu kamenů kontrastuje s hladkými povrchy bílých fasád i technicistními prvky zábradlí a rámu okenních ploch.³⁴⁹ Provázanost exaktní „technické“ krásy stavby a „organické“ krásy prostředí, jež ji obklopuje, chápeme jako situačně podmíněné, vzhledem k již zmiňovaným charakteristikám pozemku, a zároveň jako vlastní povaze architekta, který v průběhu celé své kariéry usiloval o to, propojit interiér s exteriérem a umožnit obyvatelům staveb kontakt se zelení. Působivé fotografie³⁵⁰ spojující v pohledech vilu s lomem a části stavby s úseky zahrady, které pořídil Josef Sudek, jsou poté, co byla vila v roce 1966 výrazně přestavěna, hlavním zdrojem informací o jejím původním vzhledu.³⁵¹

Zmiňované fotografie následně slávu vily a jejího tvůrce rozšířily i za hranice Československa. Krátký text v italském architektonickém magazínu *Casabella* doplnil výběr fotografií ukazující příklady československé moderní architektury od Kotěrova Laichtěrova domu po Podzemného vilu v Louňovicích.³⁵² V samotném textu nicméně není o stavbě či autorovi ani zmínka a krom architektonických kvalit vily tak k uveřejnění snímků v exkluzivním výběru zřejmě přispěla i jejich vlastní výtvarná hodnota a skutečnost, že je měl Josef Setnička, redaktor časopisu *Stavitel*, který na článku spolupracoval, k dispozici.

Dvě vily v Českých Budějovicích

Štěstí na zakázky mladého architekta neopouštělo. Alois Zimmermann, od kterého, jak předpokládáme, vzešla iniciativa při pořizování návrhu na sokolovnu v Borovanech³⁵³, přesídlil do Českých Budějovic, kde si roku 1932 nechal od Richarda Podzemného a Kamila Ossendorfa navrhnout rodinný dům.³⁵⁴ O rok později začala stejná dvojice

---

³⁴⁹ Přímo do terasy krom dveří – otevíratelné stěny směřuje také neotvíravé prosklení směrem ke schodišti v předsíni, dělené na čtyřikrát tři nízká obdélná pole asociující okna průmyslových objektů.

³⁵⁰ Část ze souboru fotografií vily v Louňovicích se nachází ve sbírce fotografie Uměleckoprůmyslového muzea, kromě známých fotografií jsou součástí sbírky dva snímky, které nejspíš nikdy publikovány nebyly. UPM, Sběrka fotografie, Sudek Josef, *Richard Ferdinand Podzemný Paloušova letní vila, 1931, Louňovice 30. léta 20. stol.*, zmiňované snímky – inv. č. GF56210, GF56186

³⁵¹ Jistou vývojovou fázi ukazuje už nedatovaná historická fotografie ze sbírky současných majitelů, na níž je vidět kamenná podezdívka západní části vykonzolané terasy a nové schodiště z terasy na vrchní balkon. Motivací zásadních úprav v roce 1966 bylo zatékání do objektu a nemožnost jej uspokojivě vytopit. Střecha při úpravě z ploché s dostředným spádem na pultovou dostala výrazné přesahy, což porušilo původní siluetu objektu. Zároveň byla plocha domu zvětšena zastavěním terasy a odpovídající části horního patra. Stavba byla dále upravována v roce 1997, kdy byla rozdělena na dvě samostatné jednotky, což zcela změnilo zbytky původní vnitřní dispozice a vynutilo si také vznikl nového přístupu v druhém patře přes někdejší balkon. Koukalová, 19 – Louňovice, čp. 92 (pozn. 339), Katalogový list, Příloha 3 a Příloha 4

³⁵² Paolo de Giovanni, Architettura nuova in Cecoslovacchia, *Casabella* VIII, 1935, č. 86/XIII, s. 18–39

³⁵³ Viz kapitola Náčrt sokolovny do Borovan u Českých Budějovic

³⁵⁴ Zprostředkovatelskou roli mezi architekty a stavebníkem měl hrát jeho syn František Zimmermann, který se s architekty seznámil na pražských vysokoškolských kolejích. Milan Šilhan a Vladimír Šlapeta se zároveň domnívají že, „*autorita projektantů je pak patrně vyjádřena i pořadím v označení [projektů], které není dáno abecedně*“ a tedy, že

architektů na parcelu nedaleko od parcely Zimmermannovy projektovat dům pro JUDr. Františka Švece. Oba stavebníci se mohli seznámit při schůzích okresního zastupitelstva, a díky tomu si také předat doporučení na architektky i atraktivní stavební lokalitu.³⁵⁵ Domy se nacházejí ve vilové čtvrti, která začala ve třicátých letech vznikat na jižním okraji kolonie řadových domů stavebního družstva Havlíček, území ohraničeném tokem Malše a korytem Mlýnské stoky.³⁵⁶

Obě vily mají stejnou základní hmotovou koncepci podélných kvádrů, dispozičně řešených jako dvojtrakt, jejichž severní strana s obslužnými provozy je přisazena těsně k okraji pozemku, zatímco jižní průčelí s obytnými místnostmi se otevírá do zahrady. Obě mají také konstrukci ze železobetonového skeletu. Vila Aloise Zimmermanna je skromnější co do velikosti i provedení. Vstup do dvoupodlažní stavby je při patě točitého schodiště, které podobně jako v Louňovicích vystupuje z obdélného půdorysu stavby, zde se ovšem jedná o jedinou vertikální komunikaci v domě. V každém podlaží je samostatná bytová jednotka. Přízemí je rozlohou větší, vedle předsíně, kuchyně, šatny a lázně je při severní fasádě ještě pokoj pro služku, čemuž v obytné části odpovídá větší obývací pokoj s jídelnou, ze kterého lze po krátkém schodišti vystoupit na zahradu.³⁵⁷ V patře je na západní straně část hmoty odejmuta ve prospěch terasy, na niž vede přístup z obytného pokoje, který je menší než pokoj v přízemí a má přímé propojení s kuchyní. Skeletová konstrukce tu nebyla využita k uplatnění pásových oken, oproti původnímu návrhu byly ale okenní otvory rozšířeny a obě ložnice v patře doplnily malé balkony.

Vila Františka Švece představuje komfortnější typ bydlení. Přízemí je cele vyhrazeno zázemí domu se sklepem, prádelnou, garáží a bytem domovníka. Půlválec schodiště vystupující z plochy severní fasády je oproti domu Zimmermannovu umístěn lehce asymetricky. Pozoruhodný je proměňující se půdorys schodiště. Zatímco od vstupu se do prvního patra stoupá po standardním točitém schodišti, obě obytná podlaží spojuje hlouběji do plochy domu zasahující schodiště na půdorysu podkovy, jež umožňuje průhled rozšířeným zrcadlem. Kromě bočního okna je schodiště osvětleno i shora skrze kruhové skleněné tvárnice. Hlavní obytné podlaží je na stranu do zahrady mírně vykonzolováno na sloupech, výrazněji před hmotu domu předstupuje prostorná terasa přístupná z obytného pokoje a zároveň vlastním točitým schodištěm propojená se zahradou a další dlážděnou terasou v ní. Druhou okenní osu do obývacího pokoje zaujímá zimní zahrada o hloubce předsazení fasády. Do zahrady shlíží také pracovna, kterou lze otevřením posuvné stěny

---

s projektem byl osloven R. F. Podzemný a ten pak Kamila Ossendorfa ke spolupráci přizval. Pokud Podzemný již dříve zmiňovaný návrh sokolovny v Borovanech z roku 1929 skutečně vypracoval na popud Aloise Zimmermanna, nelze tento postupný vývoj vztahů vyloučit. U publikovaného projektu jsou ale oba architekti uvedeni standardně v abecedním pořadí. Srovnej: Šilhan, Rodinný dům Aloise Zimmermanna (pozn. 237), viz s. 142; Milan Šilhan – Vladimír Šlapeta, 87/ Rodinný dům Františka Švece, in: Vladimír Šlapeta – Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 339–392 a Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel XVI*, 1937–38, s. 60–61

³⁵⁵ Šilhan, Rodinný dům Aloise Zimmermanna (pozn. 237), s. 144

³⁵⁶ *Ibidem*, s. 141

³⁵⁷ Přízemí je mírně nad terémem a stavba má polozapuštěný suterén.

propojit s obývacím pokojem a vytvořit tak souvislý prostor na šíři celého podlaží. Severní trakt zaujímá předsíň, šatna, pokoj pro služku a kuchyň. Druhé patro je ustoupené a skoro polovina podlaží patří průběžné terase, zbytek patra je vyhrazen dvěma ložnicím, mezi nimiž je prostor pro šatnu a koupelnu. Část terasy před východní ložnicí ještě stíní markýza – sklobetonová deska na štíhlých válcových sloupech, kompoziční pandán protilehlé spodní terasy analogické konstrukce. Součástí obou projektů byly i návrhy zahrad, u vily F. Švece měla být kromě terasy na terénu i okružní cestička a buď kruhové jezírko, jaké Podzemný navrhl v několika dalších projektech, nebo podle provedení kresby spíše květinový záhon uvnitř kruhového obrazce. Komponovaná výsadba různými druhy stromů navržená v projektech obou staveb pravděpodobně realizace nedošla.³⁵⁸

Milan Šilhan soudí, že dům Aloise Zimmermanna, „*si v sobě zachoval mnoho z minimalismu a sociálních hledisek uplatněných v Podzemného a Ossendorfových soutěžních návrzích na nájemní domy s malými byty*“³⁵⁹, a „*vliv mnohem luxusnějších Le Corbusierových staveb se v něm projevuje pouze v ojedinělých detailech a kompozičních prvcích*“³⁶⁰ zatímco u domu Františka Švece „*mohli architekti dosáhnout velkorysejšího projevu, pro vily v Garches nebo Poissy tolik typického*“³⁶¹. Připomeneme-li si ale mezonetové malé byty zmiňovaných architektů nebo jejich stylově vytříbené návrhy úsporných domů v soutěži Československého díla, vyjádření sociálního obsahu záměrně asketickou formou bychom hledali marně. Více než kvůli vývoji stylového názoru autorské dvojice se obě stavby odlišují svým stavebním programem a snad také možnostmi či přáními stavebníka. I vila v Louňovicích, oběma československými realizacím chronologicky předcházející, dokládá, že byl Richard Podzemný hotov formulovat architekturu emocionálně působivou, odkazující se k dílu Le Corbusiera.

Domy v Českých Budějovicích jsou ale spíše než přímou reakcí na Le Corbusiera součástí širšího proudu jeho recepce u nás. O jejich dispozičním řešení můžeme uvažovat i jako o „typu Baba“, jelikož v zástavbě pražské výstavní čtvrti se širkově rozvinutá dvoutraktová dispozice a výrazné odlišení funkcí severního a jižního průčelí uplatnily vzhledem k orientaci pozemků a aktuálně akcentovaným požadavkům na přímé osvětlení a provětrání všech prostor i u staveb, které se tím neodkazují ke Corbusierově vzoru a jeho vile v Garches, kde „*jasně ukázal kontradikci mezi vstupním a zahradním průčelím*“³⁶². Afinitou k Babě si lze vysvětlit použití obdobné dispozice u prostšího domu Aloise Zimmermanna i nápadněji „corbusierovského“ domu Františka Švece. Zástavba výstavní osady Baba byla Richardovi Podzemnému jistě dobře známa nejenom proto, že představovala nejkoncentrovanější příklad soudobé výstavby u nás, ale také vzhledem k tomu, že jako zaměstnanec Janákova ateliéru, který na Babě realizoval hned tři domy, se tu

---

³⁵⁸ Šilhan, Rodinný dům Aloise Zimmermanna (pozn. 237), viz s. 143

³⁵⁹ Ibidem, cit. s. 146

³⁶⁰ Šilhan, Rodinný dům Aloise Zimmermanna (pozn. 237), cit. s. 146

³⁶¹ Ibidem cit. s. 146

³⁶² Vladimír Šlapeta, Le Corbusier a česká moderní architektura (pozn. 346), cit. s. 97

pravděpodobně vyskytoval i pracovně.³⁶³ Také jednotlivé prvky konstituující tento výraz bychom mohli spíše stopovat v okruhu pražských emocionálních funkcionalistů než přímo k mistrovi, který jim byl vzorem. Vysazení hmoty prvního patra a jeho symetrické dělení do tří os, stejně jako schodiště oble vystupující z uličního průčelí nápadně připomínají Šaldovu vilu od Jana E. Kouly na Smíchově, vyváženost diagonální kompozice předsazené terasy a ohraničené části terasy střešní ověřila na vile Václava Suka na Babě Hana Kučerová-Záveská, spirála samonosného schodiště do zahrady si elegancí nezadá se schodištěm u vily pro Karla Jišeho od dua Havlíček – Honzík. Vnitřní schodiště domu Františka Švece má půdorys shodný se schodištěm vlastního Janákova domu na Babě, kde je vzhledem k jeho umístění ve středu dispozice ještě užitečnější jeho volné zrcadlo, díky němuž může do interiéru vnikat více světla.³⁶⁴ Zda se Podzemný na příkladu Janákova domu inspiroval, nebo na řešení sám při práci v jeho ateliéru přišel, nelze jednoznačně říci. Zimní zahrada integrovaná v okně i trubková konstrukce rámuující terasu, oblíbené prvky Richarda Podzemného, naznačují, že se jeho iniciativě jeho učitel ani v případě vlastního domu nebránil.

Argumentovali jsme, že rozdíly mezi oběma českobudějovickými domy jsou dány příležitostí, kterou skýtalo zadání, nikoliv stylovým vývojem autorů v čase. To ovšem neznamená, že mezi oběma realizacemi neměli architekti preference, patřičné fotografické dokumentace a následného publikování se dočkala pouze vila Františka Švece, na níž mohli předvést více ze svého umu.³⁶⁵ Dnes je rozdíl mezi oběma stavbami ještě markantnější, jelikož vila Františka Švece je památkově chráněna, a díky tomu také udržována v původním stavu, zatímco na domě Aloise Zimmermanna poté, co byl zateplen, získal nová jinak dělená okna, přístavbu zvětšující prostor vstupu a zároveň přišel o původní balkóny, lze někdejší půvaby jen tušit.

Obytný dům s restaurací v Uherském Hradišti

Na téma volby architektonického výrazu a práce, kterou se architekti chtěli prezentovat a kterou nikoli, se hodí připomenout ještě projekt domu s restaurací pro Cyrila Piláta v Uherském Hradišti. Projekt z roku 1931 také vznikl ve spolupráci Richarda Podzemného s Kamilem Ossendorffem.³⁶⁶ Stavba slučující hostinskou provozovnu a obytnou část se třemi byty je řešena v souladu s požadavky moderní architektury na funkci a hygienu,

---

³⁶³ Podle Vladimíra Šlapety se Richard Podzemný ze třech vil, které Janák na Babu navrhl, podílel zejména na projektu architektonicky vlastní vily. Šlapeta – Palkovský, *Výstava jednoho domu* (pozn. 34), s. 22; Dům, který si Janák postavil sám pro sebe, kupodivu ideál dvoutraktové dispozice neztělesňuje.

³⁶⁴ Kvůli tomuto specifickému rysu schodiště se příbuznost jeho pojetí s vlastním domem Pavla Janáka na Babě zdá podstatnější než školní práce Kamila Ossendorfa, který navrhl řadové domy s většími byty, z jejichž obrysu podobně jako u domu JUDr. Švece vystupuje půlválcová hmota schodiště. AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)

³⁶⁵ Ossendorff – Podzemný, *Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích* (pozn. 354), s. 60–61

³⁶⁶ Podzemný tuto spolupráci ve svém soupise díla ovšem zapomněl uvést, na všech plánech jsou ale architekti podepsáni oba. R. Podzemný – K. Ossendorff, *Vila pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti*, Národní galerie v Praze, *Sbírka architektury*, sign. AP 105 a Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště, dokumentace k objektu J. E. Purkyně 493

sleduje dvoutraktovou dispozici a orientaci obytných místností ke slunečným stranám. Horizontální okna jsou tak rozsáhlá, jak jen to tradiční zděná konstrukce umožňuje.³⁶⁷ Celkový objem domu je dělen do tří za sebou řazených hmot, což částečně rozrušuje určitou těžkopádnost rozsáhlé stavby. Jediný prostor pro architektonickou finesu představuje předsazená přízemní hmota restaurace. V původním návrhu ji architekti zvýraznili do strany směřujícím půlkruhovým závěrem a stěny osadili velkými, přibližně čtvercovými okny, jež měla kopírovat i půdorysnou křivku. V prováděcím projektu byla hmota řešena ortogonálně, díky třem sloupům v interiéru podpírajícím konstrukci horního podlaží byly nenosné stěny provozovny otevřeny výlohou probíhající průběžně i přes oba rohy. Rozdíl mezi podlahou vyšší obchodní místnosti a standardně dimenzovaných ostatních prostor vyrovnává v interiéru rampa – vzhledem k jejímu vedení vprostřed dispozice mezi kuchyní, skladištěm a dvěma pokoji nelze předpokládat, že zde architekti aspirovali na architektonickou promenádu po vzoru Le Corbusiera. Moderní výraz nicméně stavbě dlouho nevydržel, již v roce 1940 byly průběžné výkladce nahrazeny obyčejnými okny, chystala se nová sedlová střecha³⁶⁸ a střešní terasu později ještě doplnily pseudohistorizující arkády. I za doby existence v původně zamýšlené podobě byla stavba daleka elegance a nápaditosti jiných projektů svých autorů, a ti tak neměli důvod usilovat o její publikaci. Zatímco ve školních a soutěžních návrzích mohli dát architekti plně prostor svým představám, v pragmatické realitě stavebního trhu neměli vždy příležitost své schopnosti náležitě uplatnit. První polovina třicátých let neskýtala pro architekty tolik práce, aby si mohli dovolit ji odmítat, a mladí architekti i na méně zajímavých regionálních zakázkách mohli načerpat cenné zkušenosti.

---

³⁶⁷ Oproti původnímu návrhu byla obytná část o jedno podlaží snížena, původně tedy mohlo být zamýšlených bytů více.

³⁶⁸ Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště, dokumentace k objektu J. E. Purkyně 493

Soutěže na zdravotnické stavby

V jednom ze svých soupisů díla uvádí Richard Podzemný, že jeho „architektonická činnost byla zaměřena na obory bydlení, stavby zdravotnické, veřejné budovy, urbanistické úkoly a spolupráce s výtvarnými umělci“³⁶⁹. Přestože projekty zdravotnických objektů a později také několik realizací v tomto oboru představují podstatnou část jeho díla, nelze i vzhledem k šíři uvedeného výčtu soudit, že by tomuto typu staveb věnoval přednostní pozornost. Veřejné soutěže představovaly jedinečnou příležitost získat zakázku většího rozsahu, a aniž bychom chtěli snižovat význam sociálního citění architektů při výběru práce, lze se domnívat, že se do soutěží na sanatoria a nemocnice zapojovali jednoduše proto, že byly aktuálně vypsané. Sanatoria navíc svým pobytovým charakterem nejsou příliš vzdálena obytným stavbám – oboru, v němž se již skupina mladých architektů pohybovala sebevědomě, a na jejichž příkladu si také ověřila, že i v široce obeslaných soutěžích mohou uspět. Také konkurenci v soutěžích jim tvořili architekti, s nimiž se nedávno střetli v soutěžích na domy s malými byty, jen malá část architektů se na zdravotnické stavby vysloveně zaměřovala, případně se v závislosti na úspěších a díky dalším pobídkám na tento úkol postupně specializovala.

TBC sanatorium ve Vyšných Hágách

V roce 1932 se Richard Podzemný zúčastnil jak soutěže na menší ústav pro léčbu tuberkulózy, který chtěl ve Starém Smokovci postavit Všeobecný penzijní ústav, tak soutěže vypsané Ústřední sociální pojišťovnou na velké TBC sanatorium ve Vyšných Hágách. Projekt pro Starý Smokovec vypracoval Podzemný společně s Františkem Míškem, dalším ze spolužáků z Janákovy školy. Návrh ale nebyl ani oceněn, ani odměněn, v důsledku čehož také nebyl publikován, a proto jeho podobu neznáme. Na soutěži vypsané Ú. S. P. spolupracoval Podzemný opět s Míškem a zároveň s Kamilem Ossendorffem. Jejich projekt do Vyšných Hágů se setkal s dílčím úspěchem, získali za něj odměnu, respektive byl projekt zakoupen. K návrhu byly publikovány základní situace, půdorysy a celkový pohled s nízkou mírou detailu, představu o architektonickém pojetí tak máme pouze dílčí.³⁷⁰

Diskuze o soutěži se nicméně týkala především otázek dispozice. Porota totiž nenalezla jednoznačnou odpověď na otázku, zda programu lépe vyhovuje řešení ústředním blokem, nebo koncepce pavilonová, a ocenila zástupce obou možností. Tři ceny byly sloučeny a uděleny ex aequo návrhům Augusty Müllerové, Gustava Paula s Františkem Čermákem a Františka A. Libry s Jiřím Kanem.³⁷¹ Při příležitosti publikování výsledků soutěže ve

---

³⁶⁹ Podzemný, Soupis se „životopisem“ (pozn. 33), (nestránkováno)

³⁷⁰ F. Míšek – K. Ossendorff – R. Podzemný, Sanatorium ve Vyšných Hágách (zákres do fotografie, axonometrická situace a půdorysy), *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 1, 17–18

³⁷¹ Výsledky zjevně nebyly prezentovány zcela jasně, u několika reprodukcí návrhu Bohumíra Kozáka je uvedeno, že byl oceněn a stejně jako autoři dvou dalších vítězných projektů dostal prostor se ke svému projektu vyjádřit, zatímco projektu Augusty Müllerové, pravděpodobně taktéž vítěznému, pozornost věnována nebyla. Srovnej *Stavba* XI, 1933, s. 49–59 a [Soutěže] Vyřízené: Sanatorium ústřední sociální pojišťovny ve Vyšných Hágách, *Stavitel* XIII, 1932, s. 144

Stavbě dostali někteří ocenění prostor, který využili k bližšímu osvětlení dispozičních řešení vlastních návrhů a jejich předností.³⁷² Autoři publikace o moderní architektuře na Slovensku na základě toho došli k následujícímu závěru: „*Jadro problému, ako ho opisoval časopis Stavba, bolo v tom, že oproti symetrickej kompozícii, ktorá stelesňovala historicky formalistické riešenie, avantgarda preferovala asymetrické usporadanie hmôt. V tejto zdanlivo formálnej stránke problému sa koncentroval zápas za novú architekturu.*“³⁷³ Taková interpretace i autorský tým Míšek – Ossendorf – Podzemný, jenž navrhl hlavní budovu sanatoria jako vícepodlažní symetrický blok³⁷⁴, řadí na stranu „historicky formalistických řešení“. Návrhy nicméně nelze rozdělit na „formalistické“ a „progressivní“ podle míry symetrie jako jediného aspektu projektů. Návrhy se liší také mírou koncentrace zastavění, přičemž základní varianty centrální – bloková dispozice a dispozice decentralizovaná – pavilonová se v jednotlivých příkladech dále různí více vertikálním nebo horizontálním rozvržením hmot. Variace různým způsobem odpovídají na požadavky zadání. Dispozice koncentrovaná může být vhodnější po stránce stavební ekonomie a ochrany proti nepříznivému klimatu, dislokované pavilony naopak lépe vyhovují nutnosti pacienty navzájem izolovat. Symetrická řešení sledují primárně v programu obsažené dělení provozů pro mužské a ženské pacienty, asymetrická si více všímají specifických potřeb pacientů s kostní tuberkulózou oproti pacientům s onemocněním plicním. Návrhy řešené symetricky byly jak mezi příklady blokové, tak i pavilonové dispozice a v pojetí fasád či detailu nijak zvlášť z průměru funkcionalistické architektury nevyčnívají.³⁷⁵ Je ale pozoruhodné, jak monumentálně některé návrhy vynívají, například Kozákův do středu hmotově gradující blok s konvexně vypjatými bočními křídly navíc doplněný osovou kompozicí cest a užitkových budov vzbuzuje asociace přímo barokní.

Formální stránce se hodnocení prakticky nevěnovalo a zásadní spor o novou architekturu tu tedy nejspíš neprobíhal. Vzhledem k množství podaných variant se porotě nelze divit, že našla dobrá řešení mezi výsledky různých přístupů.³⁷⁶ Vystavěno nakonec bylo sanatorium symetrické blokové podle návrhu F. A. Libry a J. Kana a stalo se jedním z prvních příkladů koncentrované blokové dispozice, k jejíž preferenci se vývoj typologie

---

³⁷² Red., Dvě soutěže na sanatoria pro TBC v Tatrách; Gustav Paul – František Čermák, Proč asymetricky?; Bohumír Kozák, Soutěžní návrh na stavbu sanatoria ve Vyšných Hágách pro tuberkulosní pojištěnce Ústřední sociální pojišťovny; F. A. Libra – J. Kan, Soutěžní návrh sanatoria ve Vyšných Hágách, vše *Stavba* XI, 1933, s. 49–59

³⁷³ Matúš Dulla – Henrieta Moravčíková, *Architektúra Slovenska v 20. storočí*, Bratislava 2003, cit. s. 124

³⁷⁴ Blok ve smyslu relativní půdorysné i hmotové ucelenosti stavby, nikoliv blok ve smyslu dispozice s vnitřním dvorem.

³⁷⁵ Respektive z těch návrhů, jejichž podobu známe. Oceněné návrhy jsou vyobrazeny u textů jejich autorů ve *Stavbě*. Symetrické pavilonové řešení V. Ukleina a V. Moravce bylo publikováno v *Architektu SIA* XXXIII, 1934, s. 85. Přestože byl návrh podán „hors concours“, zpochybňuje zjednodušující tvrzení, že v „soutěži byly představeny návrhy, které můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na projekty blokové–symetrické a pavilonové–asymetrické“. Viz Kristýna Kopecká, František Čermák – Gustav Paul, *Zdravotnické stavby 30. – 60. let* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013, s. 43

³⁷⁶ Zároveň práce poroty čelila i dalším výtkám než jen, že definitivně nevytyčila vhodnější typ. Kritizována byla kvůli nedostatečné přípravě soutěže a pro podezření z ovlivňování a nedodržování anonymity návrhů. II., K soutěžím na sanatoria v Tatrách, *Stavitel* XIII, 1932, s. 122–128, viz s. 124

nemocnic po období, v němž byly prosazovány přednosti pavilonových řešení, dále ubíral.³⁷⁷ U sanatoria zaměřeného na léčbu jednoho typu nemoci se ale bloková dispozice uplatňovala snáze než u polyfunkčních nemocničních komplexů a aspekty větší integrace částí se tak při jejich navrhování prosazovaly postupně. I některé soutěžní projekty založené na teoreticky již zastarávající dispozici pavilonové ale představovaly řešení s mnohými výhodami a následná diskuze mohla jediné přispět k tříbení dalšího směru při navrhování nemocnic u nás.³⁷⁸

Trio Míšek – Ossendorf – Podzemný ve svém projektu usilovalo zejména o ponechání většiny pozemku pro souvislou plochu zeleně.³⁷⁹ Návrh je tedy blokový, půdorysně úsporný díky krátkým příčným traktům a vlastnímu objektu pro lékařská oddělení umístěnému paralelně k hlavní budově, s níž jej propojují chodby. Zalomení bočních křídel podobně jako u několika dalších návrhů potlačuje masivnost dlouhé fronty hlavního průčelí. Optickou hradbu přívětivě narušuje i předsunutý dvoupodlažní pavilon se sálem a jídelnami, který svými půlkruhově zakončenými závěry připomene nerealizovaný projekt Ossendorfa a Podzemného pro restauraci v Uherském Hradišti. Zatímco u jiných soutěžních návrhů symetrii stavby umocňuje i její centrální umístění v rámci pozemku, zde jsou všechny objekty soustředěny prakticky v jedné linii sledující vrstevnice svahu a hlavní budova je umístěna asymetricky. Snaha o uplatnění přirozeného půvabu prostředí v projektu se promítla i do organického vinutí promenádních cest. Stručné hodnocení projektu ve *Staviteli*, „domovské“ revue autorů, kromě poukazu na práci s krajinnou komponentou uvádí, že jsou objekty *dobře provozně vyřešeny*.³⁸⁰

Univerzitní město v Bratislavě

Mezi projekty zdravotnických zařízení patří i soutěžní návrh na univerzitní město v Bratislavě, které mělo pojmut fakultní kliniky s 1200 lůžky³⁸¹ a dále několik budov přírodovědecké fakulty, fakulty právnickou a filozofickou, rektorát, knihovnu a budovy ubytování. Tým autorů F. M. Černý, B. Holý, K. Ossendorf a R. Podzemný získal třetí

---

³⁷⁷ Františku Čermákovi, přestože sám v soutěži reprezentoval řešení hmotově rozvolněné, se retrospektivním pohledem realizace podle návrhu dua Libra – Kan zdá být „dobrým dokladem vysoké technické úrovně i provozní vyspělosti předválečné československé architektury“. František Čermák, Vývoj nemocničního monobloku v Československu, *Architektura ČSR XXIX*, 1970, s. 300–305, cit. s. 300

³⁷⁸ Například návrh, který autoři Paul a Čermák chápou jako pavilonový, svou rozvolněnou dispozici kompenzuje výškovým vývinem některých částí a spíše než tradiční podobu pavilonové dispozice, kterou v soutěži zastupuje návrh dvojice Uklein – Moravec, tak představuje kombinaci pavilonového a blokového typu, jak o ní v článku k vlastnímu návrhu sanatoria pro Starý Smokovec uvažoval Adolf Benš. I tento zástupce „pavilonové“ dispozice v rámci soutěže tak ve skutečnosti představuje článek typologického vývoje na cestě k polyfunkčnímu bloku. Srovnej Adolf Benš, Pokud je sanatorní typ stabilizován? *Stavba XI*, 1933, s. 60–64

³⁷⁹ F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Průvodní zpráva hesla MOP, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 12–16

³⁸⁰ II., K soutěžím na sanatoria v Tatrách (pozn. 376), cit. s. 126

³⁸¹ Podzemný, Soupis se „životopisem“ (pozn. 33), (nestránkováno)

cenu³⁸² za svůj návrh *La Franconi* pojmenovaný podle inženýra italského původu³⁸³, který byl někdejším majitelem pozemku, na němž mělo být univerzitní město vystavěno. Podobně jako u projektu Míška, Ossendorfa a Podzemného pro Vyšné Hágy je návrh pro Bratislavu řešen s ohledem na zachování celistvých zelených ploch, které v tomto případě mohou být využity pro zahrady přírodovědecké fakulty.³⁸⁴ Budovy jsou uspořádány do dvou kolmých řad, fakulty od západu k východu a kliniky od severu k jihu. Ačkoli jsou kliniky budovy samostatně stojící, komunikačně jsou všechny propojeny dvoupodlažní chodbou.³⁸⁵ Budovy klinik jsou řešeny jednotně, deskový objem se otáčí ke slunečné straně průběžnou terasou a lůžkovými pokoji, chodba je vedena na protilehlé straně a k ní ve středu budovy přisazený kolmý trakt obsahuje vertikální komunikace a operační a léčebné prostory. Dispozice určená seskupením lůžkového křídla a kolmo napojeného křídla s dalšími léčebnými i doplňkovými provozy³⁸⁶ je výrazem snahy o integraci součástí provázaného nemocničního provozu v jedné budově, formování jednotlivých částí však odpovídá jejich různým funkčním požadavkům. Charakteristické spojení lůžkové a provozní části nemocnice se stane základní myšlenkou projektů pražské motolské nemocnice, na kterých už ale František M. Černý a Kamil Ossendorf pracovali v jiném autorském týmu než Richard Podzemný. Bohumil Holý se v téže soutěži prezentoval samostatným návrhem. Prakticky stejně řešené kliniky jako v projektu univerzitního města pro Bratislavu navrhli taktéž v roce 1933 B. Holý a F. M. Černý v soutěži na zastavění Kraví hory v Brně.³⁸⁷

Odbočka k soutěži na velkostržnici v Praze Na Manínách

Posledním společným úspěchem týmu složeného převážně z absolventů Janákovy školy, jehož jádrem byla nejdéle spolupracující dvojice Ossendorf – Podzemný, byla soutěž na pražskou velkostržnici v roce 1935. Stejná skupina autorů jako u zmiňovaného projektu pro Bratislavu, tedy F. M. Černý, B. Holý, K. Ossendorf a R. Podzemný, zde získala dělenou druhou nejvyšší cenu.³⁸⁸ Jestliže zdravotnické stavby mohly být do jisté míry

---

³⁸² Respektive III. cenu uvádí R. F. Podzemný v soupisu díla (Podzemný, Soupis se „životopisem“ (pozn. 33), nestránkováno). Dle vyhlášení výsledků byly uděleny dvě ceny nejvyšší (B. Fuchs – J. Kumpošt – J. Marek a A. Liebscher – Milan Harminec) a tři ceny nižší, mezi které patřil také projekt, na němž spolupracoval Podzemný. Soutěž vyřizene: Univerzitní město v Bratislavě, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 40

³⁸³ <https://bratislava.dnes24.sk/osobnosti-bratislavy-viete-preco-by-sa-most-lafranconi-mal-volat-lanfranconi-292155>, vyhledáno 24.5.2021

³⁸⁴ F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla *La Franconi*, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 52–53

³⁸⁵ Podle průvodní zprávy jsou obě podlaží chodby přímo osvětlena a větrána, což by předpokládalo jejich vedení po terénu, na situaci vzhledem k nízké míře rozlišení vidět nejsou. F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla *La Franconi*, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 52–53, viz s. 52

³⁸⁶ Aspekty obdobného řešení v sobě obsahovaly už projekty sanatorií pro Vyšné Hágy. V projektu Míška, Ossendorfa a Podzemného jsou v příčných křídlech lůžkové části doplňkové obslužné provozy, zatímco léčebná část je v samostatné budově, podobně je tomu i u projektu F. A. Libry a J. Kana.

³⁸⁷ F. M. Černý – B. Holý, Průvodní zpráva hesla MB, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 60–63

³⁸⁸ Dle výsledků byly dvě druhé ceny uděleny návrhům týmů J. K. Říha – R. Špera – A. Markovič a F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný. Tým V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana získal jednu

úkolem příbuzným architektuře pro bydlení, na niž se zaměřovali primárně, s podobným úkolem jako byl rozsáhlý logisticko-obchodní komplex tržnice dosud neměli zvláštní zkušenosti, ačkoli část Janákových studentů v roce 1930 vypracovávala jako školní úkol tržnici, byť podstatně menší. Studentský projekt Antonína Tenzera na longitudinální halu tržnice zastřešenou parabolickou klenbou³⁸⁹ sdílí tento zásadní rys konstrukce s hlavní halou soutěžního návrhu čtveřice Černý – Holý – Ossendorf – Podzemný, což samo o sobě vzhledem k relativně rozšířenému používání parabolických kleneb není příliš pozoruhodné.³⁹⁰ Zato kolektiv Smetana – Hilský – Jasenský – Koželka ve svém projektu navrhl velmi specifické zastřešení sérií konoidních kleneb po vzoru francouzského inženýra Eugena Freyssineta.³⁹¹ Jelikož je Freyssinet také autorem tržnice s parabolickou konstrukcí,³⁹² mohli bychom tento inspirační zdroj zvažovat i v případě Tenzerovy školní práce a oceněného soutěžního projektu jeho někdejších spolužáků. Zdá se, že ačkoli všichni jmenovaní architekti měli vzdělání z uměleckých škol, na které architekti – inženýři zahlíželi, sami sledovali vývoj na poli inženýrských konstrukcí a neváhali ve svých projektech novinky z tohoto oboru použít.³⁹³ Pro úspěch projektů v soutěži byla ovšem spíše než konstrukce haly důležitá funkční provázanost areálu a vhodnost jeho napojení na dálkové komunikační trasy. Vedle hodnotného řešení provozní stránky komplexu projekt skupiny F. M. Černý, B. Holý, K. Ossendorf a R. Podzemný zaujal Josefa Chochola, který pro časopis *Stavitel* projekty hodnotil, zejména „*naprostou suverenitou výtvarného projevu*“³⁹⁴, jež by byla také garancí, „*že velkostržní komplex vybudovaný podle tohoto*

---

z třetích cen, rozdělených mezi tři autorské kolektivy. Soutěže: Vyřizené: Velkostržnice v Praze, *Stavba* XII, 1934–1935, s. 188

³⁸⁹ AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03, Janákova škola – tržnice na Letné

³⁹⁰ Za nejnápadnější příklad takového řešení jistě platí Pylon A na brněnském výstavišti od Josefa Kalouse a Jaroslava Valenty realizovaný v roce 1928.

³⁹¹ Architekti se v autorské zprávě na inspiraci u Freyssineta sami odvolávají: „*Osvětlení hal (...) je severní se shora soustavou betonových šikmých kleneb. Konstrukce, které užil Freyssinet, (...)*“. Obdobné konoidní klenby, které navrhli ve svém soutěžním projektu, použil Eugen Freyssinet v železničním depu v Bagnaux (asi 1927) a továrně na radiátory v Dammarie-les-Lys (1928–1929). V tomto konkrétním případě tak vzor řešení výjimečně není třeba hledat u favorita našich architektů Le Corbusiera a jeho „*motivů katalánských segmentových kleneb*“, kde jej viděl Rostislav Švácha, protože se jedná o zcela specifické uplatnění klenby s proměnlivým průřezem a prosklenými čely. Srovnej: V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana, Průvodní zpráva hesla „Trh C“, *Stavitel* XV, 1935–1936, s. 69–70, cit. s. 70; Bernard Espion, *Thin concrete shells by Eugène Freyssinet*, https://www.researchgate.net/publication/333964668_Thin_concrete_shells_by_Eugene_Freyssinet, nestránkováno, vyhledáno 2. 6. 2021; Švácha, Funkcionalistická tvorba V. Hilského (pozn. 1), cit. s. 139

³⁹² Centrální tržnici v Reměši navrhl E. Freyssinet ve spolupráci s architektem Emilem Maigrottem, vystavěna byla mezi lety 1927 a 1929. Espion, *Thin concrete shells by Eugène Freyssinet* (pozn. 391), nestránkováno

³⁹³ Nakonec nelze docela vyloučit ani možnost, že i zde mohla jistou roli hrát výuka Pavla Janáka. Cestu do Francie škola podnikla na přelomu května a června roku 1929. Jedním z jejích cílů byla pochopitelně i Paříž a Freyssinetovo depo v Bagnaux, které je na předměstí Paříže, tak hypoteticky Janák se svými žáky mohli navštívit. Ať už znalost konoidních kleneb mladí architekti nabyli osobní návštěvou či jakkoli jinak, jejich uplatnění bychom mohli spatřovat i v jednom z návrhů vinohradského Husova sboru od Pavla Janáka. Z pouhého pohledu na řez to nelze tvrdit s určitostí. Vzhledem k tomu, že ve finálním projektu bylo použito shedové osvětlení, tedy systém nabízející velice podobný druh horního osvětlení, bylo by logické si řadu „valených“ kleneb v projektu vysvětlovat jako konoidy – prostředek osvětlení po vzoru Freyssineta. Kiesling (pozn. 9), s. 300; [Pavel Janák], Řez příčný 10. 10. 1929, AAS NTM, fond 85 – Janák, složka 221. Reprodukce plánu byla publikována a citováno je, dle: Vendula Hnídková, *Pavel Janák – Organizátor života* (dizertační práce), Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, Praha 2011, s. 178

³⁹⁴ Josef Chochol, Pražská velkostržnice, *Stavitel* XV, 1935–1936, s. 60–68, cit. s. 67

*plánu, včlenění se do celkového obrazu města bez nejmenších rušivých dojmů*³⁹⁵. K realizování žádného z projektů nakonec nedošlo, možná při příležitosti hodnocení této soutěže ale Josef Chochol vytušil příbuznost mezi vlastním názorem a prací mladých architektů, a i díky tomu vzápětí s Richardem Podzemným navázal spolupráci.³⁹⁶

Soutěže na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole

Praha nutně potřebovala navýšit lůžkové kapacity nemocnic a zastarávající Všeobecnou nemocnici na Karlově nebylo možné rekonstruovat, aniž by bylo kam její provoz dočasně přesunout.³⁹⁷ Veřejná soutěž vypsána v roce 1936 na pobočku Všeobecné nemocnice, pro kterou byl vybrán pozemek v Praze-Motole, ale nebyla připravena tak dobře, aby umožnila situaci promptně a uspokojivě řešit. Program rozsáhlého podniku byl „zbytečně podrobný, ale za to neorganizovatelný“³⁹⁸ a architekti na jeho přeložení do podoby projektů dostali pouhé tři měsíce. Sama porota doporučila program přepracovat, a místo aby vybrala nejlepší projekt, který by bylo možné rovnou realizovat, ceny sloučila a rovnoměrně rozdělila mezi projekty týmů F. M. Černý–K. M. Ossendorf–S. Vacek, F. Čermák–G. Paul a J. Štěpánek–K. Řepa, poslední oceněný byl kolektiv autorů J. Chochol–R. Podzemný–A. Špalek, pro něj byla vyčleněna nižší čtvrtá cena.³⁹⁹ Oceněné projekty navíc podobně jako u vítězů soutěže ve Vyšných Hágách nepředstavovaly jediný princip řešení, a rozhodnutí tak neposkytovalo návod na optimální další postup.

Jako dobrou zprávu alespoň v tom ohledu, že „jsme venku ze zajetí pavilonového systému“, a díky tomu „v Motole nebude nová Bulovka“⁴⁰⁰, vnímal výsledky soutěže Josef Havlíček. Blokované koncentrování provozu je podle něj krokem k „jasné organizaci“, ke „zjednodušení a kontrolovatelnosti“⁴⁰¹ provozu. Také kolektiv autorů Chochol–Podzemný–Špalek prezentoval způsob zastavení, jaký si zvolili, jako blokový.⁴⁰² O jejich projektu ale stejně jako i o dalších z řad oceněných či odměněných projektů platí slova Františka Čermáka, a totiž, že „projekty byly koncipovány spíše jako soubory vedle sebe

---

³⁹⁵ Chochol, Pražská velkotržnice (pozn. 394), cit. s. 67

³⁹⁶ Zároveň je třeba podotknout, že se oba architekti již dříve museli alespoň trochu znát, jelikož byli oba členy Levé fronty. Také jsme upozorňovali, že ke změně v modu spolupráci u Richarda Podzemného pravděpodobně přispělo, že se v roce 1935 jako architekt osamostatnil, zatímco se dosud se svými kolegy veřejných soutěží zúčastnil vedle práce, kterou dělal pro Pavla Janáka.

³⁹⁷ Reakce. V časopisu „Architekt SIA“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 173

³⁹⁸ Josef Havlíček, K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936. *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 113–121, cit. s. 121

³⁹⁹ R. F. Podzemný ve svých soupisech díla uvádí, že za projekt získali cenu třetí, což nejspíš odpovídá tomu, že udělení čtvrté ceny je z principu nestandardní a čtenářům neznalým okolností by taková informace nemusela být srozumitelná.

⁴⁰⁰ Havlíček, K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936. (pozn. 398), cit. s. 113

⁴⁰¹ *Ibidem*

⁴⁰² Josef Chochol – Richard F. Podzemný – Alois Špalek, Průvodní zpráva k soutěžnímu projektu, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 162–163; kratší verze téže zprávy publikována také jako J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Průvodní zpráva, *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 121–122

řazených lůžkových objektů, k nimž se od severu připojovala křídla léčebných komplexů“ a „bloky v tomto pojetí netvořily ještě provozní celky s jedním ústředním komunikačním jádrem, ale byly to spíše podélné dispozice s několika centry“⁴⁰³, tedy že vývoj směrem k monoblokové koncepci sice výrazně pokročil, ale nebyl ještě zdaleka ukončen.⁴⁰⁴

Jak jsme již konstatovali v projektech týmu Richarda Podzemného i autorského kolektivu Františka M. Černého a Kamila Ossendorfa, lze sledovat souvislosti s projektem fakultních klinik pro Bratislavu.⁴⁰⁵ Jednotlivé kliniky mají v tomto případě obdobný rozvrh, ale jsou řazeny v rámci pozemku vedle sebe a komunikačně jsou navzájem propojeny.⁴⁰⁶ Komplementy s výukovými a správními provozy v poměru k lůžkové části objemově narostly. Tým Černý–Ossendorf–Vacek to řešil prodloužením příčného křídla otočeného k severu, v projektu skupiny Chochol–Podzemný–Špalek jsou komplementy v tělesech rovnoběžných k lůžkové části, se kterou jsou spojeny pomocí „dvoranových křídel s ochozy“⁴⁰⁷. Bloku se blížíci dispozice projektu, na němž spolupracoval Podzemný, byla kromě provozní stránky opět motivovaná již několikrát připomínaným zájmem na udržení zelených ploch „ve velikých a celistvých komplexech“⁴⁰⁸ zbytečně netříštěných. Celkové působení dlouhé fronty obytných křídel vypínajících se na svahu by se nejspíš tolik nelišilo od „palácových“ monobloků sanatorií, které byly navrhovány do Vyšných Hágů.

Nabízí se mezi oběma soutěžemi, respektive jejich hodnocením, hledat srovnání. Podle Matúše Dully a Henrietty Moravčíkové se v soutěži na sanatorium v Tatrách střetly symetrické formalistní blokové návrhy a progresivní návrhy asymetrické pavilonové.⁴⁰⁹ V souvislosti s projekty na nemocnici v Motole vyslovil Rostislav Švácha myšlenku příbuznou, totiž že „pravověrně funkcionalistickému pojetí úkolu“⁴¹⁰ projektování nemocnic

---

⁴⁰³ Čermák, Vývoj nemocničního monobloku v Československu (pozn. 377), cit. s. 300

⁴⁰⁴ Vyšší stupeň integrace částí, který neodpovídá Čermákovu popisu, byl uplatněn například u projektu Bohumila Holého a také u společného projektu Jaromíra Krejčara a Antonína Tenzera.

⁴⁰⁵ Další marginální souvislosti se zmíněnými staršími projekty týmu Černý – Holý – Ossendorf – Podzemný pro Bratislavu a dvojice Holý – Černý pro Brno je umístění předseznaných výukových aul k jižní straně lůžkové části, které se v soutěži na motolskou nemocnici objevilo v odměněném projektu, na němž se podíleli Václav Hilský, Rudolf Jasenský, František Jech a Karel Koželka.

⁴⁰⁶ Komunikační chodba v Bratislavském projektu vedla kolmo a spojovala domy napříč, zde jsou jednotlivé kliniky spojeny na podélné ose. V projektu autorů Chochol – Podzemný–Špalek je chodba v přízemí jediným komunikačním prostorem, který spojuje samostatně formované pavilony, u projektu tria Černý – Ossendorf – Vacek jsou kliniky rozděleny do dvojice a trojice podle předpokládaných fází a jejich chodby propojují lůžkové části každého z objektů ve více podlažích.

⁴⁰⁷ Chochol – Podzemný – Špalek, Průvodní zpráva k soutěžnímu projektu (pozn. 402), cit. s. 162

⁴⁰⁸ Ibidem, cit. s. 163

⁴⁰⁹ Respektive hlavním předmětem srovnání ve stati je pouze dichotomie symetrické – asymetrické, v souladu s výkladem dua Čermák – Paul o jejich asymetrickém, pavilonovém řešení se ale zdá, že i zde pisatelé tyto dvě kategorie vnímají spojitě. Viz Dulla – Moravčíková, *Architektúra Slovenska v 20. storočí* (pozn. 373), cit. s. 124–126 a Paul – Čermák, *Proč asymetricky?* (pozn. 372), s. 52–54

⁴¹⁰ Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 418–422

odpovídá lépe „*system »co funkce, to samostatná jednotka«*“⁴¹¹, tedy opět spíše řešení pavilonové. V pozdější soutěži na Motol přitom převažovala tendence k blokovému nebo bloku se přibližujícím uspořádání.

Zároveň výraz motolského projektu Chochola, Podzemného a Špalka považuje Rostislav Švácha za „*těžký [a] grandiózní*“⁴¹², příznačný pro změnu Chocholova tvůrčího přístupu v druhé polovině třicátých let, v níž opět získává na významu výtvarná stránka architektonického díla oproti jeho stránce utilitární. Zdravotnické objekty s blokovým řešením se tedy jeví jako překvapivě monumentální jak v roce 1932, kdy je snad lze ještě považovat za historizující přežitky⁴¹³, tak v roce 1936, kdy už v nich můžeme spatřovat projev pozdního osobního stylu, jenž se vymaňuje z funkcionalistických doktrín. V kontextu tvorby Richarda Podzemného se ale projekty z obou soutěží nezdají být co do koncepce i výrazu příliš vzdáleny. Navíc volba blokové dispozice nemocnic má své jednoznačné funkční opodstatnění spočívající v možných úsporách stran stavební a provozní ekonomie. Monumentální vyznění těchto projektů se nám tak nejeví jako apriorně záměrné, ale spíše rezultující ze zvoleného dispozičního typu a zároveň příznačné pro omezenost prostředků moderní architektury, které by umožňovaly rozsáhlé objemy staveb a plochy fasád výrazově artikulovat či zdánlivě přibližovat lidskému měřítku.

V užší soutěži pouze mezi oceněnými autory, která se konala v následujícím roce, získali Richard Podzemný s Josefem Chocholem opět třetí cenu.⁴¹⁴ Druhá soutěž ale nevyvolala takový ohlas jako předcházející soutěž veřejná a nebyly publikovány všechny odevzdané projekty tak, abychom mohli posoudit, jak se přístup autorů proměnil. V návrhu F. M. Černého, K. Ossendorfa a S. Vacka se, jak se zdá, bloková integrace dále prohlubovala. Dvojici František Čermák – Gustav Paul se pravděpodobně podařilo odstranit závady v přehlednosti provozu vytýkané prvnímu návrhu,⁴¹⁵ a v druhé soutěži zvítězili.⁴¹⁶ V dispozičním principu zopakovali těsné podélné zřetězení klinik v souvislý blok. Realizaci návrhu ale zastavila válka a na část pozemku zbylou po vyhrazení prostoru zamýšlené stavbě autoři navrhli provizorní nemocnici barákovou.⁴¹⁷ Jako nouzové řešení tak

---

⁴¹¹ Švácha, Od moderny k funkcionalismu (pozn. 25), s. 418

⁴¹² Rostislav Švácha, Josef Chochol. Pokus o intimnější portrét, *Umění* XLII, č. 1, 1994, s. 21–49, cit. s. 31

⁴¹³ Teze slovenských autorů předpokládá, že ještě v roce 1932 probíhal boj o prosazení nové architektury, což se ale v prostředí pražských architektů, jejichž návrhy jsou zde předmětem srovnání, nezdá časově přílehavé.

⁴¹⁴ Podzemný, II. Chronologický seznam prací (pozn. 227), nestránkováno

⁴¹⁵ K prvnímu návrhu: Havlíček, K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936. (pozn. 398), s. 113–121, viz s. 120; I na druhé vítězném návrhu ale nepřehlednost a zbytečně velkou obestavěnou plochu kritizoval jeden z porotců, Adolf Benš, který po obou soutěžích srdnatě hájil svoje přesvědčení o kvalitách výše zmíněného návrhu trojice F. M. Černý, K. Ossendorf a S. Vacek. Adolf Benš, K užší soutěži na motolské klinické nemocnice, *Stavitel* XVI, 1937–1938, s. 31

⁴¹⁶ V soupisu díla zároveň R. F. Podzemný uvádí, že „*ministerstvo veřejných prací přislíbilo na základě užší soutěže zadati nám k vypracování definitivních plánů pavilony infekční tuberkulosní a prosekturu*“. Zda na projektu probíhala další práce a jak případná kooperace mezi autory vítězného řešení a architektky pověřenými navržením jednotlivých objektů vypadala, není známo. Podzemný, II. Chronologický seznam prací (pozn. 216), nestránkováno

⁴¹⁷ Kopecká, František Čermák – Gustav Paul. Zdravotnické stavby 30. – 60. let (pozn. 375), s. 55–59

navzdory tendenci, která se vyjevila v soutěži, vznikla na motolském pozemku nejdříve nemocnice pavilonového typu.

Další soutěže na domy s malými byty

Soutěže na domy s malými byty na začátku dekády měly sice v architektonické obci velký ohlas, zrealizovat se ale nakonec podařilo zlomek ze zamýšlených obytných souborů.⁴¹⁸ Obzvláště neuspokojivá se situace jevila v Praze, jelikož obec pražská nebyla v uvádění svých stavebních záměrů ve skutečnost tak úspěšná jako například municipalita brněnská a zároveň poptávka po bydlení byla v hlavním městě pochopitelně největší.⁴¹⁹ Teoretická práce na koncepci široce dostupného bydlení nicméně dále pokračovala. V roce 1935 se v Praze konal sjezd Mezinárodní federace pro bytovou péči a stavbu měst (IFHTP), kde vystoupili i naši architekti, odborníci na bytovou politiku a představitelé města.⁴²⁰ Zároveň se sjezdem se konala Výstava československých měst, představující v datech současnou situaci v jednotlivých městech na grafických panelech vyhotovených tzv. pracovní kanceláři nezaměstnaných architektů.⁴²¹ Své teoretické práce zde představili také Jiří Kroha – *Ekonomie nejmenšího bytu* a dvojice Ivan Šula – Jarmila Lisková – *Nájemný dům v současné výstavbě*.⁴²²

Zákon o stavebním ruchu z roku 1930⁴²³ byl nejdříve upravován pomocí nařízení⁴²⁴, v roce 1936 jej pak nahradil zákon nově upravený⁴²⁵. „*Stavby nájemních domů s byty určenými pro chudé osoby*“ mohly podle nové verze zákona získat podporu, pokud budou „*obsahovati výlučně byty o jedné obytné místnosti s podlahovou plochou této místnosti*

---

⁴¹⁸ Ze soutěže na domy s malými byty na Pankráci a v Holešovicích v roce 1930 byla nakonec realizovaná pouze jediná skupina pavlačových domů s devadesáti byty na území Holešovic. Jaroslav Dlouhý, *Bytová péče pražské obce, Stavba XII, 1934–1935*, s. 141–143, viz s. 143. Část pozemku na Pankráci posléze na základě další soutěže úspěšně zastavěla Ústřední sociální pojišťovna.

⁴¹⁹ Oldřich Stibor, *K novému zákonu o stavebním ruchu – zvláště pak ke kapitole V. péče o chudé, Stavba XIII, 1936–1937*, s. 141–142, viz s. 142

⁴²⁰ Referáty H. Kubišty – O malých bytech v ČSR, O. Fierlingera – K osidlovací otázce v Československé republice, F. A. Libry – Vliv zákona o stavebním ruchu na půdorys bytu a Jaroslava Dlouhého – Bytová péče pražské obce, přednesené na kongresu, byly následně otištěny ve *Stavbě – Stavba XII, 1934–1935*, s. 130–143

⁴²¹ V tomto pracovním tělese zřízeném pražskou obcí působili i čelní představitelé naší architektonické avantgardy, kteří zároveň malé byty prakticky řešili v soutěžích. Za podíl na výstavním projektu jsou v časopisecké noticce chváleni například Václav Hilský, Josef Chochol, Josef Kittrich či Kamil Ossendorf. Klub architektů a „Stavba“ ke kongresu bydlení 1935, *Stavba XII, 1934–1935*, s. 144; Ve shodě s Hubertem Guzikem se domníváme, že architekti byli pověřeni prací odbornou, tj. interpretací dat a jejich grafickým ztvárněním. Rostislav Švácha, který měl příležitost hovořit s pamětníkem této události – Václavem Hilským, ve vztahu k Josefu Chocholovi o této práci uvádí, že se vzhledem k nouzi o práci musel ujmout i zakázky na „*lepení výstavních panelů pro kongres o bytové otázce*“. Srovnej Hubert Guzik, *Expert o bydlení. Mezinárodní bytový kongres v Praze*, in: Klára Pučerová – Michal Kohout – David Tichý (eds.), *Jak jsme chtěli bydlet*, Praha 2018, s. 38–45, viz s. 44 a Švácha, Josef Chochol. Pokus o intimnější portrét (pozn. 412), cit. s. 39

⁴²² Karel Koželka, *Snahy v Českém obytném stavebnictví, Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl II, 1940*, s. 193–202, viz s. 202

⁴²³ Zákon č. 45/1930 Sb., o stavebním ruchu viz <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6485/1/2/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu>, vyhledáno 3.6.2021

⁴²⁴ Prováděcím nařízením byla maximální možná výměra obytné plochy snížena ze 40 m² na 30 m². Vládní nařízení z roku 1934 dále umožnilo podporu podle předmětného zákona poskytovat i na domy s byty o ploše obytné místnosti alespoň 20 m², v tomto případě se mělo jednat o byty určené pouze pro bydlení dočasné. Dr. H. Kubišta, *O malých bytech v ČSR, Stavba XII, 1934–1935*, s. 130–131

⁴²⁵ Zákon č. 65/1936 Sb. o stavebním ruchu viz <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6485/1/2/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu>, vyhledáno 3.6.2021

nejvýše 24 m čtverečních“, přičemž „byt o jedné obytné místnosti nepozbývá této své povahy, obsahuje-li mimo příslušenství další místnost s podlahovou plochou do 10 m čtverečních“.⁴²⁶ Maximální rozlohou obytné plochy (34 m²) tak byl nový zákon kompromisem mezi parametry podle zákona z roku 1930 (40 m²) a podle jeho prováděcího nařízení (30 m²). Zvolená maximální rozloha, stejně jako její pevně stanovené dělení na místnosti o 24 a 10 m² si vysloužila kritiku pro nahodilost.⁴²⁷ Dělení plochy na dvě obytné místnosti v principu reagovalo na kritiku zákona z roku 1930, podle nějž prakticky nebylo možné v bytě oddělit spaní rodičů a dětí.⁴²⁸ Jiné parametry zákona budily reakce různé, zatímco Antonín Černý uvítal, že přímé osvětlení všech prostor včetně vedlejších bylo považováno pouze za doporučené, protože to umožňuje lepší práci s půdorysem bytu⁴²⁹, podle Oldřicha Stibora mělo být na stanovení stupně komfortu bytu v zákoně pamatováno⁴³⁰. Zákon byl později dále novelizován⁴³¹, ještě v roce 1936 ale podle jeho parametrů vyhlásila obec pražská soutěž na domy s nejmenšími byty na Břevnov.

Soutěž na domy s nejmenšími byty na Břevnov

Jedním z úspěšnějších meziválečných podniků obce pražské na výstavbu malých bytů se stala tzv. Akce 2000 malých bytů.⁴³² V jejím rámci architekti řešili zástavbu několika pozemků, z nichž největší bylo území na Břevnově mezi dnešní Patočkovou ulicí a ulicí Pod Marjánkou. V soutěži se ukázalo, jak se uvažování architektů o malých bytech vyvinulo. Vzhledem k orientaci pozemku a jeho svažitému terénu soutěžící paušálně upustili od pavlačových domů a řešili domy schodišťové, které by se jim svou úsporností

---

⁴²⁶ Zákon č. 65/1936 Sb. o stavebním ruchu, Hlava V, O bytové péči o chudé, § 58, odstavce 1 a 2, <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6485/1/2/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu>, vyhledáno 3.6.2021

⁴²⁷ Stibor, K novému zákonu o stavebním ruchu (pozn. 419), s. 141–142

⁴²⁸ Viz kapitola Soutěže na domy s malými byty

⁴²⁹ Černý, Heslo „Minim“ (pozn. 302), viz s. 144. Formulace požadavku „budiž hleděno na to, aby všechny místnosti obytné i vedlejší byly, pokud možno, přímo osvětlené a přímo větratelné“ pochází až z nařízení k zákonu Nařízení č. 80/1936 Sb., o podpoře podle hlav IV až VI zákona ze dne 26. března 1936, č. 65 Sb. z. a n., o stavebním ruchu, § 12, odstavec 2, <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgm3f6obqfuya#>, vyhledáno 3. 6. 2021

⁴³⁰ Stibor, K novému zákonu o stavebním ruchu (pozn. 419), s. 141–142, viz s. 142; Paradoxně ve vlastním projektu, který vypracovali v soutěži na malobytové domy na Břevnově, ale navrhli koupelny, které nelze přímo větrat.

⁴³¹ Václav Hilský, Akce 2000 malých bytů pro chudé pražské obce, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 202

⁴³² Nelze dát docela za pravdu Václavu Hilskému, když uvádí, že „Akce dva tisíce malých bytů pro chudé jest dosud největší bytovou akcí, kterou obec pražská dle svého programu uskutečnila“, jelikož domy byly z větší části realizovány přibližně do roku 1940, tedy za asi 4 roky, zatímco mezi lety 1925 až 1930 obec údajně realizovala 2403 byty (369 se státní podporou a 2034 bez), tedy množství minimálně srovnatelné. Srovnej Hilský, Akce 2000 malých bytů (pozn. 431), s. 202 a Dlouhý (pozn. 418), s. 142; Ještě méně přesné je tvrzení Václava Hilského v témže textu, že obec pražská „rozepsala roku 1930 veřejnou soutěž na ideové řešení domů o 10.000 malých bytech na Pankráci“, protože takové množství bytů při navrhovaném relativně nízkém zastavění (převážně maximálně čtyřpatrovými domy) by bylo jen stěží možné na pozemky umístit. Podle projektu F. A. Libry (s nejvíce publikovanými výkresy) můžeme provést přibližný výpočet, pokud na oba pozemky umístil asi čtyřicet pět čtyřpodlažních domů s průměrně deseti byty na patro, pak celkový počet bytů i při značné míře přibližnosti takové metody nemohl přesáhnout dva tisíce. Srovnej Hilský, Akce 2000 malých bytů (pozn. 431), s. 202 a Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, (pozn. 271), s. 20–27

vyrovnaly nebo je dokonce předčily. Pozemek klesá směrem k severu, navržená regulace orientuje domy ke svahu kolmo s fasádami k slunným stranám východ–západ. Byty přístupné převážně po čtyřech z jednoho schodiště tak měly srovnatelně příznivé podmínky. Možnost upustit od přímého osvětlení a větrání předsíní, případně i dalších částí příslušenství využilo několik z nich. Mezi projekty se vyskytly takové, které se snažily docílit větší společenské přínosnosti řešení nad rámec požadavků soutěže. Jiří Štursa ve svém projektu uvažuje o možnosti byty posléze sdružit v kvalitnější rodinné bydlení, pravděpodobně poté, co bytů přestane být kritický nedostatek.⁴³³ V projektu Jiřího Krohy a Oldřicha Stibora je rozvíjena myšlenka, že velikost malého bytu by neměla být ideálním průměrem, nýbrž by se měla odvíjet od počtu jeho obyvatel, zejména množství dětí. Navrhli proto osm různých variant dispozice bytu s mírnými rozdíly v obytné ploše a speciální místnosti pro děti z vícečetných rodin, které by ani při maximální ploše bytu o 34 m² v něm neměly dostatek prostoru.⁴³⁴ Tyto projekty, které by na území umístily také jednoznačně největší množství bytů, ale byly pouze odměněny. Vítězem soutěže se stal Antonín Černý, který nenavrhoval zvláštní inovace, ale nabízel příznivý poměr bytů k obestavěnému prostoru a přívětivou obsluhu domů s přístupy v čelech při ulici.

Ani projekt Josefa Chochola a Richarda F. Podzemného, za který obdrželi druhou cenu, neřešil nadstavbu soutěžního programu, ale spíše kvalitu vlastních bytů. Díky hřebenovitému půdorysu a umístění schodišť v jádru dispozice lze všechny byty větrat příčně, protože se otevírají okna alespoň do dvou stran, veškeré příslušenství je osvětleno přímo. Skeletovou konstrukci, kterou navrhují i ostatní projekty, Chochol s Podzemným využívají k otevření východních méně členitých průčelí pásovými okny. Rozsáhlé okenní plochy ve všech bytech doplňují mělké balkony. Důrazem na maximální možné prolamování fasád zároveň se členitým půdorysem vystupují navržené domy z typicky asketického výrazu úsporné hromadné výstavby. Právě požadavek úspornosti, například vzhledem k tomu, že navrhují řešení co do obestavěného prostoru v soutěži nejméně ekonomické,⁴³⁵ v jejich projektu ustupuje obytnému komfortu a estetické stránce řešení. Z prvků typických pro obytné stavby Richarda Podzemného nechybí střešní terasa ani chodba propojující podélně celý dům na úrovni přízemí, čímž je umožněn přístup ke všem bytům z ulic na obou stranách domu.⁴³⁶ Skutečnost, že návrh Josefa Chochola a Richarda Podzemného získal v soutěži druhou cenu navzdory neúspornosti, odchylkám od zadání soutěže i vadám ve vypracování projektové dokumentace, byla předmětem ostré kritiky v textu časopisu *Architekt SIA*, který se věnoval výsledkům soutěže.⁴³⁷

---

⁴³³ Úprava na bydlení typu svobodárny v úvahu nepřipadá, vzhledem k rozloze a vybavení bytů i absenci společenských prostor. Jiří Štursa, Návrh ze soutěže pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 149

⁴³⁴ Jiří Kroha – Oldřich Stibor, Heslo: „26.000“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 151–152

⁴³⁵ Respektive z oceněných a odměněných projektů viz Srovnávací tabulka oceněných a odměněných návrhů ideové soutěže pražské obce na nájemné domy s malými byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 146

⁴³⁶ Josef Chochol – Richard F. Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 146

⁴³⁷ Redakce, Soutěž na domy s malými byty v Praze, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 113–118, viz s. 116

Realizovány nakonec byly poněkud nečekaně nejenom domy podle vítězného projektu Antonína Černého, který je autorem osmi domů na severovýchodním okraji území, ale také osm domů v západní části území podle projektu skupiny Hilský – Jasenský – Jech – Koželka, jenž si v soutěži vysloužil pouze odměnu.⁴³⁸ Jeden dům podle jiného projektu, než s jakým v soutěži získal odměnu, na Břevnově realizoval Jiří Štursa.⁴³⁹ V jihozápadní části pozemku pak realizovalo jednotlivé domy několik dalších architektů, kteří se na předních příčkách soutěže nevyskytli vůbec.⁴⁴⁰ Vzhledem k rozdělení projektů ne zcela ve shodě s výsledky soutěže se zdá, že obec pražská kromě zmírnění bytové krize prostřednictvím soutěže usilovala také o to, poskytnout práci architektům. K tíživé situaci architektů pražská obec zjevně nebyla lhostejná, pokud jim dříve dávala práci prostřednictvím pracovní kanceláře nezaměstnaných architektů.

Zda výběr projektů na ostatní území vytipovaná k zastavění v rámci Akce 2000 malých bytů probíhal soutěží, nebo šlo spíše o přerozdělování práce na základě první soutěže, nelze jednoznačně říci. V autorské zprávě Františka Míška k jeho pavlačovým domům vystavěným v rámci dané akce v Libni se uvádí, že „obytné domy jsou v principu provedeny dle návrhu oceněného ve veřejné ideové soutěži »Akce 2000 malých bytů obce pražské« z r. 1936“⁴⁴¹. Nelze vyloučit, že je zde míněna soutěž na území na Břevnově, jelikož František Míšek v ní jako jeden z mála navrhl pavlačové domy a hypoteticky by tak alespoň navrženou dispozici domu mohl uplatnit i jinde.⁴⁴² Zároveň příležitost realizovat na dalších územích dostali taktéž architekti ocenění v břevnovské soutěži – druzí Chochol a Podzemný v Libni, třetí F. M. Černý a Kamil Ossendorf v Holešovicích.⁴⁴³ Výsledky dalších soutěží na konkrétní území publikovány nebyly a Richard Podzemný pavlačové domy v Libni, jedinou stavbu, kterou nakonec přispěl k pražskému fondu úsporných bytů, ve svém soupise jako soutěž neuvádí.⁴⁴⁴

---

⁴³⁸ V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Domy na Břevnově skupiny VI. a VIII., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 203

⁴³⁹ Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 523

⁴⁴⁰ *Ibidem* s. 341 a 517

⁴⁴¹ František Míšek, *Obytné domy pro chudé hlav. Města Prahy ve Vysočanech*, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 204–205, cit. s. 204

⁴⁴² Míškův návrh „ABC“ měl být mezi zakoupenými projekty. Redakce, *Soutěž na domy s malými byty v Praze*, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 113–118, viz s. 118;

⁴⁴³ Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 341

⁴⁴⁴ Podzemný, II. Chronologický seznam prací (pozn. 227) nestránkováno, položka č. 11

Domy pro chudé obce pražské v Libni

*Obytné domy pro chudé hlav. Města Prahy ve Vysočanech*⁴⁴⁵ podle projektu Františka Míška a *Domy pro chudé v pražské Libni*⁴⁴⁶ od Josefa Chochola a Richarda F. Podzemného spolu, navzdory názvům, pod nimiž byly realizace publikovány, těsně sousedí.⁴⁴⁷ Zda byla Josefu Chocholovi a Richardovi F. Podzemnému zakázka na projekt přidělena na základě ocenění v břevnovské soutěži, nebo v rámci Akce 2000 malých bytů proběhla na pozemek nová soutěž, jak indikuje výše uvedená zpráva Františka Míška, není zcela zřejmé. Z publikované situace se ovšem zdá, že celkově měly na pozemku na samém okraji Libně mezi Sokolovskou (dříve Královskou) třídou a zelenými plochami podél říčky Rokytky vzniknout stavby čtyři, realizovány však byly právě dvě.⁴⁴⁸ Existující regulace pozemku, podle níž ulice vedou přibližně v ose východ – západ a kterou Chochol s Podzemným považovali za nepřilíš příznivou, podmínila pavlačové řešení dispozice.⁴⁴⁹ Domy směřují stranou se vstupy a pavlačemi k severozápadu a část výlučně obytná je otočena k jihovýchodu. Ze srovnání se soutěžemi na domy s malými byty na Břevnově i staršími soutěžemi na území na Pankráci vyplývá, že volba pavlačové nebo schodišťové dispozice nebyla tolik věcí architektovy preference, nebo vývojem oblíbenosti jednotlivých typů v čase, jako spíš věcí podmínek, které pozemek k uplatnění určitého typu poskytoval.

Projekt J. Chochola a R. F. Podzemného byl magistrátem schválen v roce 1938. Stavbu realizovanou na základě tohoto projektu Podzemný ve svém soupise díla uvádí k roku 1939, v roce 1940 byly schváleny plány skutečně provedené varianty. „*Celý stavební objekt je vlastně skupinou dvou obytných domů*“⁴⁵⁰, každý z domů má vlastní schodiště a vlastní pavlač. Z pavlačí je v každém patře přístupno osm bytů, při šesti podlažích včetně posledního ustoupeného, v němž jsou menší jednopokojové byty a společné sušárny, v celém objektu vzniklo osmdesát osm bytů. Byty odpovídají typickému řešení pavlačových domů, při severní fasádě je předsiň, samostatná toaleta, kuchyně a přes ní přístupná lázeň,⁴⁵¹ při fasádě jižní je hlavní obytný pokoj a vedle něj ložnice, oddělená pouze částecnou příčkou a závěsem. Hloubková dispozice bytů, umožňující umístit při každé pavlačí více bytů, přibližně odpovídá doporučením, která pro navrhování úsporných

---

⁴⁴⁵ Míšek, *Obytné domy pro chudé hlav. Města Prahy ve Vysočanech* (pozn. 441), s. 204–205

⁴⁴⁶ Josef Chochol – R. F. Podzemný, *Domy pro chudé obce pražské v Libni*, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 203–204

⁴⁴⁷ Podle dnešního dělení katastrálních území se obě stavby nacházejí v Libni, na území Prahy 9. Dům Josefa Chochola a Richarda F. Podzemného zaujímá tu stranu pozemku, který je blíže katastrálnímu území Vysočan, nezdá se proto, že by odlišná označení mohla odpovídat historickému vývoji hranic území.

⁴⁴⁸ Tomu odpovídá i označení objektu v projektech Chochola a Podzemného jako skupina D. Domy na části pozemku blíže Sokolovské ulici vznikly zjevně později na jiném dispozičním principu.

⁴⁴⁹ Chochol – Podzemný, *Domy pro chudé obce pražské v Libni* (pozn. 446), viz s. 203

⁴⁵⁰ *Ibidem*, cit. s. 203

⁴⁵¹ Byty se k sobě přimykají v zrcadlových dvojicích, což umožňuje sdružit vodovodní a odpadové instalace.

malobytových domů formuloval Janák,⁴⁵² jen větší plocha obytných místností rozdělená na 24 a 10 m² odpovídá zákonu z roku 1936. František Míšek ve svém projektu Janákova doporučení naplnil ještě věrněji, při stejné obytné ploše zachoval šířku bytu do pěti metrů, lázeň je ale vzhledem k tomu větraná sekundárně přes kuchyň. Bytů ovšem Míšek ve svém domě na stejném pozemku jako Chochol a Podzemný zvládl umístit o dvanáct více.

V rámci projektů domů s malými byty, na nichž se podílel Richard Podzemný, se tento jeví jako jednoznačně nejekonomičtější, což bylo nejspíš podmínkou jeho realizace. Stran architektonického ztvárnění se dům zdá trochu zaostávat za obvyklými ambicemi jeho návrhů. Karel Honzík hledal alespoň drobné nuance projektu, jež by svědčily pro architektovu schopnost projevit své výtvarné cítění i krajně omezenými prostředky, v tom, jak „*příznivý formát okna a jak příznivé jeho dělení použili projektanti, na rozdíl od druhých, kteří se spokojili pouze [s] uspokojením věcné účelnosti*“⁴⁵³. Dojem z lapi-dární hmoty se architekti také snažili vylepšit rozlišením ploch v barvě a struktuře omítek, „*kdy stěny při pavlačích byly provedeny barvou lomeně bílou a v jemně zatřené omítce štukové, kdežto ostatní plocha průčelí byla omítnuta bříзолitem ve stríkané struktuře a v barvě lomeně hnědavé*“⁴⁵⁴. Jižní stěna je opět světlá a styk omítek na bočních průčelích akcentuje rozdíl hmot mezi standardními a ustoupeným podlažím. Opětovný návrat barvy na fasády domů, rozšířený v pražské architektuře druhé poloviny třicátých let, je zevně nejnápadnějším prvkem, který dům odlišuje od obdobných realizací z počátku desetiletí. Pouze na papíře původního projektu skončila dvě povlovná, rampy připomínající schodiště, kterými architekti zamýšleli zpřístupnit pavlač v prvním podlaží od východu a přes roh od jihu. Na rozdíl od pavlači v ostatních patrech by tato byla průchozí mezi oběma polovinami domu. Komunikační přínos takového řešení se však jeví jako zanedbatelný, a naopak by zvýšený provoz na pavlači mohl snižovat pocit soukromí obyvatel přilehlých bytů. Zda z realizace tohoto prvku, který vzhledem k četnosti opakování můžeme považovat spíše za Podzemného příspěvek k projektu, sešlo kvůli nákladům, nebo jeho užití architekti přehodnotili, nevíme. Stejně tak byly věže hlavních schodišť zakončeny plochou střechou místo původně plánované, jež by kopírovala sklon posledního ramene schodiště.⁴⁵⁵ I přes úsilí stavbu dílčími motivy vizuálně kultivovat je dům svým úsporným výrazem podobnější ostatním realizacím malobytových domů než jejich elegantnějším variacím, které Podzemný navrhoval v soutěžích. Pokud bychom výběrové soupisy díla považovali za doklad toho, jak moc si architekt konkrétních vlastních projektů cení, pak musíme konstatovat, že pavlačové domy v Libni ani v jednom z nich nevedl.⁴⁵⁶ Nicméně u Františka Illka a Alexandra Paula si architekti nechali vyhotovit

---

⁴⁵² Viz kapitola Malý byt podle Janákovy školy

⁴⁵³ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 7

⁴⁵⁴ Chochol – Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni (pozn. 446), viz s. 204

⁴⁵⁵ Popisované prvky jsou na schválených projektech z roku 1938, projekty provedené stavby z roku 1940 je postrádají. Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8, Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9.

⁴⁵⁶ Podzemný, Soupis se „životopisem“ (pozn. 33), (nestránkováno) a Richard Podzemný, *Seznam prací. Soutěže, pozůstalost R. F. P.*, nestránkováno

reprezentativní snímky, na nichž domy podle Rostislava Šváchy zaujímají „*hrdinské pózy*“⁴⁵⁷.

---

⁴⁵⁷ Švácha, Josef Chochol. Pokus o intimnější portrét (pozn. 412), cit. s. 31

Obytné domy Zemské banky

Skupina obytných domů Zemské banky byla nejenom „zářivým úspěchem celého pražského emocionálního funkcionalismu“⁴⁵⁸, ale zejména Richarda Podzemného, jemuž byl projekt na základě vyzvané soutěže pořádán v roce 1936 svěřen.⁴⁵⁹ Po několika letech nadějného, avšak planého soutěžení realizoval Podzemný svou první pražskou stavbu, jež se rovnou stala jednou z vůbec nejobdivovanějších funkcionalistických staveb na území hlavního města. O podmínkách soutěže vypsané Zemskou bankou ani o výběru oslovených architektů bohužel prakticky nic nevíme.⁴⁶⁰ Vladimír Šlapeta uvádí, že mezi účastníky byl také Jaroslav Fragner a v porotě zasedl zkušený juror Pavel Janák.⁴⁶¹ Soutěž byla vyhlášena v květnu s uzávěrkou pravděpodobně někdy v průběhu letních měsíců. Dokumentace pro stavební řízení pochází z podzimu roku 1936 a 12. prosince bylo stavbě uděleno stavební povolení.⁴⁶² Stavba byla dokončena za čtrnáct měsíců včetně projektu⁴⁶³, tedy nejspíš ještě před koncem roku 1937. Část fotografií hotové stavby pořídil Josef Sudek v červnu roku 1938.⁴⁶⁴

Luxusní nájemní domy

Obytné domy Zemské banky se jednoznačně řadí mezi nájemní domy vyššího standardu, lze se setkat i s označením „luxusní nájemní domy“⁴⁶⁵. V jistém smyslu nadstandardní, oproti zkušenosti podstatné části obyvatel starší zástavby, byly i nově stavěné malé byty, protože každý z nich měl vlastní příslušenství – kuchyně a koupelny s tekoucí vodou a splachovacím záchodem.⁴⁶⁶ Vytápění a ohřev vody v malobytových domech byly ale

---

⁴⁵⁸ Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 418

⁴⁵⁹ R. F. Podzemný, *Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky v Praze–XIX.*, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I*, 1939, s. 9–14, viz s. 9

⁴⁶⁰ Žádné dokumenty týkající se soutěže nelze nalézt ani v archivu stavebního úřadu Prahy 6, ani ve fondu Zemské banky v archivu České národní banky.

⁴⁶¹ Vladimír Šlapeta, in: Šlapeta – Palkovský, *Výstava jednoho domu* (pozn. 34), viz s. 2

⁴⁶² Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, materiály k objektu nám. Svobody 728, plány č. III 52608 a III 61733

⁴⁶³ Podzemný, *Umění žít* (pozn. 14), s. 4

⁴⁶⁴ Při fotografování terasy byli fotograf i architekt vzhledem k blízkosti budovy Ministerstva obrany zatčeni. NA, fond Policejní ředitelství Praha II – Odbočka zpravodajské ústředny při Policejním ředitelství Praha, sign. 202-55-64; Vzhledem k tomu, je možné se domnívat, že sprchující se postava na fotografii z terasy je architekt osobně (viz obr. příloha č. 283) Zbylé publikované fotografie mohly být pořízeny již dříve.

⁴⁶⁵ Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 418, Ve druhém vydání publikace už toto přídatné jméno ve spojitosti s obytnými domy Zemské banky nenajdeme. Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 418

⁴⁶⁶ Podle tabulky publikované v článku Luděk Kubeše a Karla Storchy bylo aktuálně na území velké Prahy pouze 32 % bytů vybavených koupelnou a celá polovina všech bytů měla pouze společný záchod, z nichž významná část ani nebyla splachovací. Luděk Kubeš – Karel Storch, *Bydlení a bytové formy*, *Stavba XIV*, 1938, s. 173–184, s. 180

typicky řešeny lokálními kamny na uhlí.⁴⁶⁷ Nově stavěné domy pro zámožnější vrstvy obyvatel technickým standardem domy s malými byty jednoznačně převyšovaly. Mohly být vytápěny centrálně, případně i užívat vyšší míry elektrifikace, být vybaveny výtahem atd., obvykle ale nedosahovaly stejných hygienických standardů. Podmínkou podpory malobytové výstavby bylo zákonem nejdříve požadované a posléze alespoň doporučené přímé osvětlení a provětrání všech prostor. Stavitelé komfortních nájemních domů, stavební podnikatelé či instituce podporu neužívali, ale měli zájem na výnosnosti podniku, a na scénu se tak vrátila trojtraktová dispozice, s jejíž pomocí bylo možno výhodněji využít plochu stavební parcely. Zatímco ještě na začátku dekády se architekti snažili světlíky vymýtít, v hlubokých půdorysech pražských luxusních domů z druhé poloviny století se bez nich často nemohli obejít. Střední trakt je v nich nejčastěji řešen halou, která je prosklenou či otevíratelnou stěnou spojená s pokojem, takže se přeci jen oproti neo-světleným středním chodbám jedná o pokrok. Charakteristické pro luxusní nájemné domy je také jejich náročnější materiálové řešení. Před polovinou dekády se celoplošné keramické či kamenné obklady vyskytovaly u jednotlivých staveb významných institucí – sídel Všeobecného penzijního ústavu a Elektrických podniků či budovy pojišťovny Merkur.⁴⁶⁸ V druhé polovině třicátých let se ale jejich používání výrazně rozšířilo, právě i na nájemní domy. Dobou vzniku, technickým standardem, a nakonec i vzhledem mají obytné domy Zemské banky s nastíněnou skupinou domů mnoho společného, zároveň z ní ale několika aspekty podstatně vyčnívají.

Zemská banka

Zemská banka, dříve Zemská banka království českého jako stavebník neinvestovala do nemovitostí poprvé, informace, které máme o její stavební činnosti, jsou nicméně skoupé. Krátce po svém založení zahájila banka svou stavební činnost výstavbou reprezentativního sídla v ulici Na příkopě. Budovu podle projektu Osvalda Polívky dotvářela i náročná vnější a vnitřní výtvarná výzdoba. Historizující výraz a zdobnost si zachovává i budova na protějším nároží, taktéž od architekta Polívky, o jejíž prostory se banka rozšířila kolem roku 1910.⁴⁶⁹ Stejný architekt pro banku navrhoval i na počátku 20. let budovu filiálky v Bratislavě.⁴⁷⁰ V polovině dekády banka angažovala ve správě záležitostí stran

---

⁴⁶⁷ Například Chochol s Podzemným v autorské zprávě k návrhu domů s malými byty na Břevnově soudí, že je třeba, aby byly bytové jednotky „vytápěny lokálně s ohledem na pravděpodobné potíže s organizací úhrady na vytápění ústřední“. Naopak na začátku dekády při navrhování domu pro Včelu Podzemného a spol. tento problém ještě netrápil, a navrhli tak klidně vytápění ústřední. Srovnej: Chochol – Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově (pozn. 436), s. 146 a Ossendorf – Podzemný – Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS (pozn. 320), s. 81; Opatření ohledně přivozu či skladování uhlí a způsobů ohřevu vody pro lázeň prostřednictvím kuchyňského sporáku se vyskytují ve značném množství zpráv k projektům podaným v malobytových soutěžích.

⁴⁶⁸ Všeobecný penzijní ústav – Josef Havlíček, 1932–1934, Budova Elektrických podniků – Adolf Benš a Josef Kříž, 1927–1935, Palác Merkur – Jaroslav Fragner, 1934–1935

⁴⁶⁹ Respektive výstavbu v letech 1908–1910 uvádí Švácha, Od moderny k funkcionalismu (pozn. 25), s. 521. Dokončení až k roku 1912 klade Roman Prahel – Petr Šámal, *Umění jako dekorace a symbol. Výzdoba reprezentačních staveb Prahy v éře historismu, secese a moderny*, Praha 2012, s. 120, 140–141, 161

⁴⁷⁰ <https://www.bratislavskenoviny.sk/historia/20805-zemska-banka-skrvyala-sochu-masaryka>, vyhledáno 8.6.2021

architektury mladého architekta Karla Stráníka, který se mohl pochlubit čerstvou zkušeností z pařížského ateliéru Le Corbusiera.⁴⁷¹ Stráník přímo pro banku navrhl až na sklonku třicátých let adaptaci dvorany v mladší z obou pražských budov.⁴⁷² Její pojetí je ve vztahu k původní stavbě kontextuální, množství uměleckých děl, jimiž svoji realizaci doplnil, zachovává decorum historizující stavby.⁴⁷³ Zcela moderní vilu⁴⁷⁴ si od architekta nechal v roce 1930 soukromě postavit tehdejší ředitel banky Felix Goller. Z jeho vlastního vkusu o stavební politice instituce, kterou řídil, ovšem nelze mnoho soudit. Goller byl navíc v roce 1935 penzionován⁴⁷⁵. K roku 1938 banka vlastnila minimálně dva domy pro své zaměstnance v Praze a Bratislavě, o nichž bohužel nevíme ani tolik, zda je banka nechala vystavět, nebo je získala koupí.⁴⁷⁶ O obytných domech v Bubenči se v záznamech banky explicitně neuvádí, zda byly určeny pro zaměstnance.⁴⁷⁷ Na jejich stavbě byl Karel Stráník pověřen vrchním stavebním dozorem⁴⁷⁸ a je důvodné předpokládat, že se podílel také na přípravě vlastní soutěže, kterou banka prozíravě zvolila jako cestu získání co možná nejlepšího návrhu. Vzhledem k významu stavebníka bychom nad architekturou a výzdobou domu v Bubenči mohli uvažovat i jako nad prostředkem institucionální reprezentace.

Dispozice

Existující regulace vybraného pozemku v Bubenči předpokládala ukončení bloku mezi ulicemi Terronskou a Československé armády zkosením, tak aby náměstí Svobody uzavírala rovná fronta zástavby, nikoli nároží.⁴⁷⁹ Podle architekta „*byl pozemek původně určen pro stavbu veřejné budovy s velkým rizalitem do náměstí, 25 m širokým a 5 metrů hlubokým*“⁴⁸⁰, očekávaná hloubka zastavění činila šestnáct metrů, respektive dvacet

---

⁴⁷¹ Hrabová (pozn. 39), s. 68

⁴⁷² Švácha, *Od moderny k funkcionalismu* (pozn. 25), s. 467–471, s. 521

⁴⁷³ m, *Přestavba budovy Zemské banky v Praze, Volné směry XXXVII, 1941–1942*, s. 53–55

⁴⁷⁴ Hrabová (pozn. 39), s. 73

⁴⁷⁵ http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/GOLLER_Felix_28.4.1872-6.9.1938https://www.historie.cnb.cz/cs/regulace_a_dohled/pocatky_regulace_a_dohledu/zemske_penezni_a_uverni_ustavy_cast_i.html, vyhledáno 8.6.2021

⁴⁷⁶ Závěrka účtů Zemské banky za rok 1938, s. 55

⁴⁷⁷ Závěrka účtů Zemské banky za rok 1938; Složka archivních materiálů ke stavbě uložená v archivu ČNB je nade-psána *Dům čp. 728 Bubeneč. Stavba budovy pensijního fondu*. Archiv ČNB, fond: ZB, sign.: B–IV/dd, karton 2109, neuspořádáno

⁴⁷⁸ Podzemný, *Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky* (pozn. 459), viz s. 11

⁴⁷⁹ Situační plán staveniště na nároží ulice Terronské a Na růžku ve skupině XV. V Bubenči (V Praze, dne 8. srpna 1936), Archiv ČNB, fond: ZB, sign.: B–IV/dd, karton 2109, neuspořádáno

⁴⁸⁰ Podzemný, *Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky* (pozn. 459), cit. s. 9

jedna v místě rizalitu. Obytných domů mělo být na pozemku vystavěno pět.⁴⁸¹ Doslovnému naplnění požadavků se architekt ve snaze o optimální využití dané situace vyhnul. Zastavění podle finálního projektu hloubku rizalitu snižuje na necelé tři metry, zato jej rozšiřuje téměř dvojnásobně. Především ovšem architekt přišel „s myšlenkou všechny domy spojit v jeden celek“⁴⁸² a navrhl nestejně hluboké zastavění na principu hřebínku. Každá z pěti sekcí vystupuje směrem do zahrady vlastním hlubokým rizalitem, otevřený prostor mezi nimi vpouští světlo a vzduch do nitra základní trojtraktové dispozice.

Všechny domy nebo vlastně spíše všech pět sekcí jednoho domu obsluhuje společný vstup ve středu hlavního průčelí, z nějž je přístupná chodba propojující v úrovni přízemí celý dům. Z chodby je přístupno patero schodišť a výtahů, úschovna kočárků, zadní vchody k obchodním prostorům směřujícím do ulice, jejich příslušenství a směrem do zahrady sedm garsoniér. Chodbu přímo osvětlují úseky zimní zahrady. Stejná chodba se opakuje v prvním suterénu, kde má dům technické zázemí – sklad uhlí, kotelnu, strojovnu, sklad odpadu, prádelnu, sušárnu, žehlírnu, sklepy k bytům, sklady k obchodním prostorům, a zázemí pro řidiče. I zde je chodba přirozeně osvětlena díky rozdílu úrovní mezi přízemím a níže položenou zahradou. Druhý suterén oproti prvnímu posunutý jen o půl patra se nachází pod zahradou, jsou v něm garáže, k nimž je svedena rampa po obvodu zahrady, a prostor přirozeně osvětlují sklobetonové světlíky v ploše trávníku. V druhém suterénu je vedle garáží správkárna a další prostory pro řidiče a pod částí zahrady s tenisovým kurtem také protiletický kryt.

Ve střední části má dům šest pater a terasu, křídla do bočních ulic mají čtyři plná patra a páté ustupující, také s částí střešní terasy. Typické podlaží na rozdíl od přízemí není podélně průchozí, sekce jsou vzájemně oddělené a z každého z pěti schodišť jsou přístupné dva byty. Celkem je v domě dvacet dvoupokojových bytů, šestnáct třípokojových a osmnáct čtyřpokojových. Do všech bytů se vstupuje prostornou předsíní – halou, která je přímo osvětlena dveřmi na užitkovou lodžii na dvorní straně. V rizalitech vystupujících do zahrady jsou umístěny všechny kuchyně, pokoje pro služky a u větších bytů také dětské pokoje. Z předsíně jsou dále přístupny koupelny a toalety, taktéž osvětlené z lodžie směrem do dvora. Do uliční fasády směřují obývací pokoje a ložnice, případně pracovny. Ke každému z obývacích pokojů přísluší lodžie na celou šíři pokoje či lodžie a zimní zahrada, u bytů v hlavním průčelí do náměstí jsou zimní zahrady u pracoven. Mírně netypické jsou půdorysy bytů v ohybu domu, kde se boční křídla připojují ke střední části. Hlavní střešní terasa je od západu prosklenou stěnou chráněna proti větru, část je kryta markýzou a zbytek je přístupný slunci, nachází se zde sprchy, stoly na pingpong a dětské pískoviště. V zahradě jsou kromě travnaté plochy situovány tenisové hřiště a kruhové dětské hřiště.

---

⁴⁸¹ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁴⁸² Ibidem

Konstrukce, technické a materiálové vybavení⁴⁸³

Konstrukci tvoří železobetonový skelet vyplněný zdivem Petráš⁴⁸⁴, fasády do obou průčelí jsou vykonzolované. Příčky v bytech jsou z porézních cihel, byty vzájemně a od schodišť a výtahových šachet stejně jako jednotlivé obchodní prostory izolují dvojitě příčky vyplněné plstí nebo struskou. Stěny od stropů jsou izolovány asfaltokorkovými pásy. Pod stropem bedničkové konstrukce je vedeno ústřední teplovodní topení systému Critall. Do bytů je přivedena elektřina i plyn pod vlastním měřičem, kamna ale bylo možno zřídit i na uhlí. Obklady ve vstupní hale jsou z jaroškovského mramoru, stěny schodiště se stupni z broušené žuly jsou opatřeny matným černým keramickým obkladem. Matný bílý keramický obklad v kombinaci s broušenými skleněnými deskami je použit v kuchyních, koupelnách a klozetech. Uliční průčelí je cele obloženo mrazuvzdornými lomeně bílými dlaždicemi Alit. Dřevěná okna mají patentované kování Osa „*umožňující otevření libovolně velikých křídel o 180 ° bez použití svislých sloupků*“⁴⁸⁵.

„Skleňák“ – geneze přezdívky

Jak bylo již výše uvedeno, domů bylo původně na pozemku plánováno pět a architekt se rozhodl je spojit v dům jediný. Z toho plyne první posun v označení projektu, respektive stavby. Zatímco plánová dokumentace pro stavební řízení⁴⁸⁶ i článek Josefa Chochola⁴⁸⁷ používají označení v množném čísle, tedy Obytné domy Zemské banky, autor ve vlastní zprávě už logicky realizaci označuje jako obytný dům v singuláru⁴⁸⁸. Kdy se stavbě začalo přezdívat „Skleněný dům“ či „Skleněný palác“ a nejlidověji pak „Skleňák“, je obtížné určit blíže. Původní označení částečně ztratilo význam se znárodněním majetku banky, pro uznání, které stavba budila záhy po svém vzniku, si ale speciální označení mohla vysloužit rovnou. Původ „skleněné“ části přezdívky je vcelku samozřejmý, méně už to, zda se stavba dříve jevila jako dům, či jako palác. Dva dokumenty z archivu

---

⁴⁸³ Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky (pozn. 459), viz s. 10–11

⁴⁸⁴ Podle autorské zprávy k vile v JUDr. Švece v Českých Budějovicích se jako výplň skeletových konstrukcí používaly 30 cm silné křemelínové tvárnice Petráš. Ossendorf – Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích (pozn. 354), s. 60–61; Výhoda tvárnice spočívala v jejich nízké hmotnosti, které bylo docíleno „*vylehčením hlíny lignitem, který při výpalu vyhoří*“. Radko Chodura, heslo: František Petráš, <https://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/petras-frantisek>, vyhledáno 23. 6. 2021

⁴⁸⁵ Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky (pozn. 459), cit. s. 11

⁴⁸⁶ Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, materiály k objektu nám. Svobody 728, plány č. III 52608 a III 61733 (neuspořádáno)

⁴⁸⁷ Chochol, Nová architektura (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze) (pozn. 38), s. 8–9

⁴⁸⁸ Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky (pozn. 459), s. 9–14

stavebního úřadu MČ Prahy 6 z let 1960⁴⁸⁹ a 1982⁴⁹⁰ shodně uvádějí vedle adresy také název „Skleněný dům“, stejně stavbu označuje Karel Honzík v Podzemného nevydané monografii.⁴⁹¹ První publikovanou zmínku o „Skleněném paláci“ bychom našli asi v roce 1985 u Rostislava Šváchy.⁴⁹² Ani to ale neřeší dilema, zda se domu původně přezdívalo palác, následně byl tento pojem v období socialismu nepohodlný a až později se opět vrátil na scénu, nebo s tím, jak v čase rostl obdiv k architektonickému výkonu, stával se z domu postupně palác. Ve třicátých letech nicméně označení palác příslušelo spíše reprezentativním stavbám s administrativní či kombinovanou funkcí a označení obytného domu názvem palác by se mohlo jevit jako matoucí, pro funkcionalisty až jako pejorativní. Autor zjevně přijal za vlastní zlidovělý výraz a v textech ze 70. a 80. let sám používá zkrácený tvar „Skleňák“.⁴⁹³ Podle stejného vzoru začal později označovat i stěžejní dílo své pozdní tvorby Plavecký stadion v Podolí řečený „Plavák“.⁴⁹⁴ Dnes jednoznačně převažuje označení „Skleněný palác“ bez ohledu na jeho nejasný původ.⁴⁹⁵ Symetrická kompozice se středním rizalitem a honosným ústředním vstupem rozhodně přispívá k tomu, že stavba vzbuzuje asociace paláce.

Dispozice v souvislostech

K vystižení toho, co z obytného domu Zemské banky učinilo stavbu obdivovanou zároveň pro vysoký technický standard i pro půvab formy,⁴⁹⁶ se vrátíme zpět k dispozici. Skica publikovaná v katalogu k výstavě věnované domu naznačuje, že cesta k jejímu řešení nebyla přímočará.⁴⁹⁷ Svářela se na ní snaha pozemek zastavět účelně a ekonomicky a zároveň zachovat přímé osvětlení a provětrání všech prostor. Právě skutečnost, že na tento hygienický ideál Podzemný nerezignoval, „Skleňák“ od většiny soudobých luxusních nájemních domů odlišuje. Standard přímého osvětlení a provětrání všech prostor architekt dosud uplatňoval bez výjimek, přičemž původ tohoto přístupu jistě můžeme spojit s výukou Pavla Janáka. Jeho škola, jak jsme konstatovali v příslušné kapitole, produkovala návrhy maximálně dvoutraktových dispozic již od poloviny dvacátých let.

---

⁴⁸⁹ Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, materiály k objektu nám. Svobody 728, „Koncept – vyjádření vedoucího odboru 3(?). 11. 1960“ (neuspořádáno)

⁴⁹⁰ Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, materiály k objektu nám. Svobody 728, „Bubeneč – rekonstrukce parteru 25.5.1982“ (neuspořádáno)

⁴⁹¹ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 1

⁴⁹² Švácha, Od moderny k funkcionalismu (pozn. 25), s. 411, 418

⁴⁹³ Bauer (pozn. 78) s. 6; Podzemný, Umění žít (pozn. 14), s. 4; Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁴⁹⁴ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 11

⁴⁹⁵ Viz například <https://www.pamatkovykatalog.cz/cinzovni-dum-skleneny-palac-18010142>, vyhledáno 15. 6. 2021 či PV [Petr Vorlík], Obytný dům Zemské banky, tzv. Skleněný palác in: Lenka Popelová – Radomíra Sedláková et al., *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009, s. 108–111.

⁴⁹⁶ Chochol, Nová architektura (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze) (pozn. 38), s. 8–9

⁴⁹⁷ Vladimír Šlapeta, in: Šlapeta – Palkovský, Výstava jednoho domu (pozn. 34), viz s. 2

Nejlepší návod, jak požadavek na přímé osvětlení a provětrání skloubit s nutností neplýtvat zastavitelnou plochou, ale podal Pavel Janák osobně na příkladu Obytného domu družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích (1927 projekt, 1928–1929 realizace). Ze zprávy k vývoji tohoto projektu je zjevné, že Pavel Janák při jeho navrhování řešil stejný problém jako Richard Podzemný o dvě ulice dál necelých deset let poté. Citovat z ní proto budeme delší úsek:

„Dům, který vznikl spojením čtyř domovních parcel, je projektován jako jeden celek. Má pět schodišť, ale pouze 2 vchody, po jednom z každé ulice. Tyto vchody vedou k vnitřní kryté pasáži, z níž všech pět schodišť je přístupno. Ostatní vchody, obvyklé ke »všem« schodištím, ušetřeny. Schodiště rozložena jsou co možno v pravidelných vzdálenostech, takže typy bytů, jichž je celkem 54, se opakují. Pro staveniště v této části města byla »dovolená« hloubka zastavění 16 m. Ta vede ovšem naše stavebnictví k nehygienickým půdorysům trojtraktovým, se středním traktem pro příslušenství, ovšem bez přímého osvětlení a pouze s »průduchy«. V projektu domu Družstva bylo v úmyslu setrvat při dispozici dvojtraktové. Ovšem cena pozemku, jež právě je způsobena velkou dovolenou hloubkou zastavění, nutila, aby »dovolené« zastavění bylo disponováno jinak, do křídel připojených ke schodištím.“⁴⁹⁸

Pro ekonomii využití pozemku při zachování výhod dvoutraktové dispozice je stěžejní koncepce rozšíření zastavěné plochy o dvorní křídla. Dispozice „Skleňáku“ je prakticky trojtraktová, neboť dům se do dvora rozšiřuje rizality, nikoli samostatnými křídly. Hygienické výhody dvoutraktu jsou ale díky hlubokým zářezům mezi rizality zachovány. Krajně pozoruhodné je, že Podzemný u domů Zemské banky použil shodně s Janákovou stavbou také krytou pasáž – chodbu, která zpřístupňovala všechna vnitřní schodiště. A to tím spíše, že komunikaci procházející celým přízemím domu bychom jinak byli ochotni považovat za motiv odvozený z projektu obytných domů pro družstvo Včela, kde jej poprvé Richard Podzemný společně se svými spolužáky použil. Zatímco v průvodním heslu k projektu pro Včelu autoři uvedli, že koridorem, jenž prostupuje celým domem, je vyjádřena „komunální myšlenka“⁴⁹⁹, u „Skleňáku“ se zdá, že stejně jako u Janákovy domu je princip „méně vstupů než vnitřních schodišť“ zejména prostředkem prostorové úspory. Ostatně i u projektu pro Včelu bychom se mohli domnívat, že atraktivním prostorem ke kolektivnímu užívání by byla spíše zahrada a střešní terasy než chodba, byť by se na ní obyvatelé domů nevyhnutelně potkávali. Další příklady, kde Podzemný užívá komunikace, prostupující sdruženými domy – projekt malobytových domů na Břevnov a pavlačové domy v Libni, ale žádnou prostorovou úsporu nepředstavují, a svědčí proto pro víru v jistý společenský význam společné komunikace. Tuto rovinu pravděpodobně svojí krytou pasáží u úřednických domů Janák nesledoval, ale z hlediska časové souslednosti jeho

---

⁴⁹⁸ Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích, *Styl IX*, 1928–1929, s. 17–18, cit. s. 17

⁴⁹⁹ Ossendorf – Podzemný – Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS (pozn. 320), s. 81; Viz kapitola Soutěž na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela

studenti projekt znali dříve, než se zúčastnili zmiňované soutěže pro družstvo Včela, a mohli se z něj poučit, aniž by v užití stejného motivu byla ideová souvislost.

Při vzpomínání na projekt domů Zemské banky Podzemný soudil, že myšlenkou „*spojit všechny domy v jeden celek*“⁵⁰⁰ vytvořil „*nový obytný typ*“⁵⁰¹. V době vzniku si ale sotva mohl nevšimnout, že Janák čelil stejnému problému, co do podmínek i kýžených dispozičních standardů, a že k řešení dospěli obdobnými prostředky. Kromě zmiňovaných dvorních křídel a společné chodby vzájemná podobnost obou projektů zahrnuje například také garáže umístěné v podzemí pod dvorem, včetně sklobetonových světlíků sloužících k jejich osvětlení. Mimo inspirace Janákovým projektem se ale v dispozici projevují také dobově aktuálnější tendence, například motiv ústřední haly. Dispozice je nicméně jenom osnovou, na jejímž základě vyrůstá dům. V tomto případě přispěla k efektivnímu zastavení pozemku i otevření domu světlu a vzduchu. Půdorysný rozvrh ale není zdaleka vším, co z domu činí „Skleněný palác“.

Podstatné radosti – Slunce, vzduch a zeleň

Vžité označení „Skleňák“ si dům Zemské banky pochopitelně vysloužil díky nevidaně rozsáhlým proskleným plochám. Pásky, v nichž se střídají okna s lodžemi a zimními zahradami, obíhají prakticky bez přerušování celé uliční průčelí. I zmiňovaný Janákův dům má, zejména na dobu svého vzniku, fasádu hojně proraženou okny, prosklené plochy v průčelí jsou navíc větší oproti původnímu projektu rovněž prosklené lodžie. Zásadní rozdíl mezi oběma domy je v konstrukčním systému – skeletová konstrukce a vykonzolovaná fasáda jsou nutnými předpoklady průběžných okenních pásů. Zde tedy nelze než s architektem souhlasit, že to byl „*vzor architekta Le Corbusiera*“⁵⁰², který mu pomohl „*k vytvoření nové, moderní prosvětlené architektury*“⁵⁰³. Dílčí naplnění Le Corbusierových pěti bodů moderní architektury bychom našli v několika nerealizovaných návrzích Richarda Podzemného. Nejúplněji snad v pracích z doby studií – návrhu volného domu podaném v soutěži Československého díla společně s Antonínem Tenzerem a projektu sokolovny do Borovan u Českých Budějovic. V realizacích na pásová okna nakonec nikdy nedošlo, třebaže skeletová konstrukce by to například u vily JUDr. Švece v Českých Budějovicích umožňovala. V realizaci domu v Bubenči architekt hleděl otevřením fasády domu poskytnout obyvatelům městského bytu „*průhledy, které mají osvěžovat zelení a pocitem volného prostoru*“⁵⁰⁴.

---

⁵⁰⁰ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁵⁰¹ Ibidem

⁵⁰² Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁵⁰³ Ibidem

⁵⁰⁴ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

Ve svém vzpomínání na „Skleňák“ Podzemný zároveň reprodukoval poznatek Karla Honzíka, a totiž že „se konečně bydlí ve fasádě“⁵⁰⁵. Poznámka byla vzhledem k tomu, že plná plocha fasády ustoupila oknům, aby zvýšila komfort obyvatel, jistě míněná jako kompliment. Ztráty reprezentativní funkce fasády poté, co uvolnila místo životu, by sotva v době vzniku domu někdo želel. Přesto poznámka poukazuje i na odvrácenou stránku této skutečnosti, že život v domě je kvůli tomu zároveň přístupný pohledům zvenčí, podobně jako zboží za výlohou. V tomto ohledu je k soukromí obyvatel Podzemný přeci jen ohleduplnější než jeho vzor Le Corbusier, jehož hromadné obytné stavby – dům Armády spásy (1932), Švýcarská studentská kolej (1932) a nájemní dům s jeho vlastním bytem (1933) v Paříži a dům Clarté (1932) v Ženevě, jsou prosklenou plochou otevřeny v plné výšce podlaží.⁵⁰⁶ Kromě upřímného zájmu Richarda Podzemného o „bydlícího člověka“⁵⁰⁷ se zde ukazuje, že i v roce 1936 myslel na Le Corbusiera – puristu a jeho stavby před rokem 1929. „Populárním pražským symbolem moderní české architektury třicátých let“⁵⁰⁸ se tak mírně paradoxně stal dům, jehož dispozice v jádru odpovídá Janákovým nárokům na funkční stránku moderní architektury z druhé poloviny dvacátých let a konstrukčním a stylovým výdobytkům Le Corbusiera ze stejného období. Stylová návaznost na toto období práce Le Corbusiera je poměrně charakteristickým rysem československé architektury třicátých let, rozvíjeným navíc tak cílevědomě, že se nejedná pouze o zpoždění „periferie“ vůči „centru“, ale o záměrný program.

Kolektivní dům versus luxusní apartment-house

Podle Vladimíra Šlapety „Richard F. Podzemný spojil výhody luxusního individuálního obydlí v nájemném domě s některými myšlenkami „domů-komun““⁵⁰⁹ s poukazem k tomu, že na počátku třicátých let se Podzemný jako člen Levé fronty podílel na jejich „vývoji“⁵¹⁰. Již v kapitole o soutěžích na domy s malými byty z počátku třicátých let jsme ale poukázali na to, že projekty, na nichž se Podzemný podílel, byly stran kolektivizace vždy poměrně rezervované. U domu v Bubenči se ale k zamyšlení nabízí spíše, jaké části společného vybavení domu by bylo lze z konceptu kolektivizovaného bydlení odvodit. Jistá míra „sdružení všech komunálních služeb v jednom celku“⁵¹¹, například zřízení společné prádelny a sušárny, byla obvyklá jak u výstavby úsporné (bez zvláštních kolektivních prvků), tak u ostatních obytných domů vyššího obytného standardu. Rozdíl tkvěl hlavně v tom, zda se očekávalo jejich využití samotnými obyvateli či služkou, pro kterou

---

⁵⁰⁵ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁵⁰⁶ Datace staveb dle Rostislav Švácha, *Le Corbusier*, Praha 1989, s. 47

⁵⁰⁷ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

⁵⁰⁸ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), cit. s. 1

⁵⁰⁹ Vladimír Šlapeta, in: Šlapeta – Palkovský, *Výstava jednoho domu* (pozn. 34), cit. s. 2

⁵¹⁰ *Ibidem*

⁵¹¹ Vladimír Šlapeta, in: Šlapeta – Palkovský, *Výstava jednoho domu* (pozn. 34), cit. s. 2

měli luxusnější nájemní domy stále vyhrazené pokoje. Společné garáže jsou jednoznačně prvkem vyššího standardu bydlení. Obchodní parter se také spíše pojí se záměrem parcelu ekonomicky využít, i když i u návrhů kolektivizované výstavby se pochopitelně myslelo na obchody jako součást občanské vybavenosti. Nakonec i společné střešní terasy bychom našli jak v projektech malobytových domů, tak domů typu boardinghouse s obsluhou a společenskými prostory na způsob hotelu i u nájemních domů s byty pro tradiční rodinné bydlení.⁵¹² Zřizování střešních teras také primárně souvisí s rozšířením užívání plochých střech, a i na domech s prvky kolektivizace se pojí s jejich avantgardním architektonickým výrazem.

Klíčový aspekt „*kolektivizovaných úlových obytných domů*“⁵¹³, o kterých Šlapeta hovoří, spočíval v přesunutí některých tradičních funkcí domácnosti – typicky vaření nebo výchovy dětí z bytu do společného provozu, což bychom u „Skleňáku“ hledali sotva. Není ovšem pochyb, že projektování domů s vybavením obdobným jako u domu Zemské banky si Richard Podzemný vyzkoušel v soutěžích na domy s malými byty a soutěži na dům s kolektivními prvky pro družstvo Včela. Prostory a zařízení ke společnému využití obyvateli ovšem, jak jsme nastínili výše, nejsou výlučným prvkem kolektivních domů. V díle Richarda Podzemného se pak podobné vybavení v projektech malobytových domů a v nájemním domě vyššího standardu jeví zejména jako snaha poskytnout maximum obytného komfortu všem bydlícím bez ohledu na rozlohu bytu. Co do společné výbavy domu bychom „Skleňák“ stejně dobře jako s projektem pro Včelu nebo možná lépe mohli srovnat s již zmiňovaným úřednickým domem Pavla Janáka i Le Corbusierovým luxusním nájemním domem Clarté.⁵¹⁴ To ovšem nijak nepopírá, že kvalitou společných prostor domu, například rozlehlou a vybavenou střešní terasou, mezi pražskými nájemními domy „Skleňák“ do jisté míry vyčníval.

Výtvarná výzdoba

Výtvarná výzdoba doplňuje architekturu ústřední vstupní haly. Použití působivých materiálů – kamenných obkladů, skla a leštěného kovu dodávalo na vznešenosti vstupním prostorům mnohých soudobých pražských činžovních domů s nákladnějšími byty. Přítomnost uměleckých děl v nich ale byla zjevně výjimkou a zde právě předpokládáme, že se projevil specifický vkus či požadavky objednavatele stavby – Zemské banky, jejíž původní budova je charakteristická výtvarnou výzdobou téměř excesivní. Karel Honzík sice v architektonické monografii později uvádí, že „*potřeba sepnout architekturu s družnými výtvarnými obory byla u Podzemného předvídatá v době, kdy kolem dokola mezi*

---

⁵¹² Z malobytových domů se střešními terasami můžeme uvést soubory nájemních domů s malými byty od Josefa Poláška při ulici Vranovská (1931) a při ulici Skácelova (1932). Střešní terasy má boardinghouse od Hanse Scharonou a dům s rodinnými byty od Adolfa Radinga, oba na výstavním sídlišti WuWA ve Vratislavi (1929). Z domů s rodinnými byty a zároveň střešními terasami společnými pro obyvatele domu se nabízí bytový dům Ludwiga Miese van der Rohe na Weissenhofu (1927) a i Le Corbusierův ženevský dům Clarté (1932).

⁵¹³ Vladimír Šlapeta, in: Šlapeta – Palkovský, Výstava jednoho domu (pozn. 34), cit. s. 2

⁵¹⁴ Pochopitelně s výhradami, že Janákov dům nemá střešní terasu, jelikož střecha domu je sedlová, a dům Clarté stojí volně mimo blokovou strukturu, a nemá tudíž uzavřený dvůr či zahradu.

architektury panoval inženýrský technicismus, značně lhostejný ke kulturním kvalitám lidského prostředí“, před prací na „Skleňáku“ ale s umělci architekt spolupracoval pouze na společných návrzích pomníků. Ve vstupní hale je uprostřed schodiště instalována socha matky s dítětem od Bedřicha Stefana, na každé z bočních stěn je terakotový reliéf od Jana Laudy zobrazující dvojici ležících ženských poloaktů personifikujících čtyři roční období a nad vstupními dveřmi je doplňují tři leptaná skla od Jana Baucha s tematicky rozdělenými skupinami zvířat zastupujícími trojici živlů.⁵¹⁵ Univerzální nadčasové náměty v sobě neskrývají aluze na bankovní prostředí, tiž umělci se ale uplatnili při zmiňované Stráníkově úpravě dvorany Zemské banky.⁵¹⁶ Richard Podzemný se se jmenovanými umělci mohl znát z S.V.U. Mánes, spolupracoval s nimi ale nejspíš poprvé a naposledy a Stráník se na jejich výběru jako provádějící architekt zastupující v projektu zájmy Zemské banky mohl podílet. Poměrně konzervativní pojetí výtvarných děl je charakteristické i pro další stavby Richarda Podzemného, kvalitou ale realizace ve vstupní hale domu Zemské banky za architekturou nijak nezaostávají. Jejich přítomnost je na rozdíl od vlastní architektury stavby příznakem vývoje funkcionalistické architektury a její nově nalézané vůle „být vlídným hostitelem ostatních výtvarných umění“⁵¹⁷.

Ozvuky Skleňáku

Stavba obytného domu Zemské banky byla pro Richarda Podzemného první realizace, kterou se jako samostatný architekt v Praze prosadil. Ve „Skleňáku“ se mu podařilo realizovat esenci toho, o co ve svých dosavadních projektech usiloval. Dům nabízí kvalitní bydlení a jeho prakticky řešená dispozice je zároveň základem vnějšího vzhledu i jeho výtvarné působivosti. K tomu, aby mohl „Skleňák“ sklízet obdiv například jako „bez nadsázky nejlepší moderní obytné domy v Praze“⁵¹⁸, kromě výkonu architekta jistě přispěly i prostředky, které banka mohla do realizace vložit, a netypická parcela, jež umožnila silný prostorový účín stavby. Pro Richarda Podzemného musela realizace představovat nezanedbatelný kariérní posun. Dříve než stačil Josef Chochol publikovat svoji ódu na dům Zemské banky⁵¹⁹ a než byly snímky stavby publikovány s poznámkou o

---

⁵¹⁵ [Snímky realizace], *Volné směry* XXXV, 1938–1939, č. 6–8, s. 189–194

⁵¹⁶ Podle textu zprávy byli Stráníkem povoláni „Jan Bauch, Kaplický a Stefan“, obrazová dokumentace navíc ukazuje keramickou mozaiku s emblémy oborů lidské činnosti od J. Laudy a K. Tichého. Jan Bauch v bance vytvořil mozaiku s motivem živlů, Jan Kaplický je autorem mramorového reliéfu zobrazujícího akty, čím přispěl Bedřich Stefan, uvedeno není. m, Přestavba budovy Zemské banky v Praze, *Volné směry* XXXVII, 1941–1942, s. 53–55; MaP [Marcela Pánková], heslo Jan Bauch, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění* (A-M), Praha 1995, s. 53

⁵¹⁷ Chochol, *Nová architektura* (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze) (pozn. 38), cit. s. 9

⁵¹⁸ Hilský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem (pozn. 6), cit. s. 532

⁵¹⁹ Chochol, *Nová architektura* (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze) (pozn. 38), s. 8–9

architektuře „čistého a jasného vkusu“⁵²⁰ v časopise *Casabella*, stačil architekt nově objevený recept na úspěch několikrát zopakovat.

První z projektů Richarda Podzemného, který sdílí podstatné prvky koncepce se „Skleňákem“, je již zmiňovaný soutěžní návrh na domy s malými byty pro Břevnov.⁵²¹ Vzhledem k tomu, že město soutěž vyhlásilo přibližně měsíc potom, co byl Podzemný vyzván k účasti v soutěži Zemské banky, musel na obou projektech pracovat v podstatě zároveň. Kromě časové souslednosti pro tezi, že projekt malobytových domů koncepci po návrhu na domy Zemské banky částečně „podědil“, svědčí i kritika břevnovského projektu pro nevhodnost a nedodržení podmínek.⁵²² Zatímco u „Skleňáku“ hřebínkový půdorys vyřešil problém s hloubkou zastavění, v soutěži města porušil podmínky jednotné hloubky zastavění i odstupů od regulačních čar. Mezi ostatními podanými projekty návrh Chochola a Podzemného vyčníval hygienickou úrovní řešení s přímým osvětlením a provětráním všech prostor včetně schodišť a předsíní, které soutěž explicitně nevyžadovala, a snad i díky tomu byl oceněn. Ostatní odchylky od zadání by mohly vysvětlovat, proč se nakonec jejich projekt na zastavění území neuplatnil, na rozdíl od návrhu, jenž byl sice poctěn pouze odměnou, ale zato zjevně lépe dodržel zadání. Také fasády, otevřené pásovými okny v plné délce, by mezi strohou úspornou výstavbou mohly působit jako vítaná obměna, ale zjevně lépe se hodily k domu s většími byty, kde by neztěžovaly umístování nábytku a nepředstavovaly takové riziko tepelných ztrát, kterýchžto závad se u břevnovského projektu obávala redakce časopisu *Architekt SIA*.⁵²³

Obytné domy továrny Jirásko

Projekt, který asi nejvěrněji následuje vzor „Skleňáku“, navrhl Richard Podzemný v roce 1938 pro továrnu Jirásko.⁵²⁴ Továrna na kancelářský nábytek Václava Jiráska sídlila od roku 1930 v objektu vybudovaném podle návrhu architekta Františka Havleny v Libni, částečně na místě někdejšího pivovaru.⁵²⁵ Projekt trojice obytných domů měl na budovu továrny z jižní strany těsně navázat. Vzhledem k tomu, že „Skleňák“ byl v roce 1938 již

---

⁵²⁰ L'architettura Mondiale, Bohemia. Architettura Csr, *Casabella* XI, No. 141, 1939, s. 38–39, cit. s. 38; Zpráva informuje primárně o sloučení architektonických časopisů, zmínka o dvou projektech Richarda Podzemného „*due casa d'abitazione a Praga, dell'archietto R. F. Podzemny, di un gusto limpido a preciso*“ je tak součástí referátu o obsahu z prvního ročníku *Architektury ČSR*.

⁵²¹ Viz kapitola *Soutěž na domy s nejmenšími byty na Břevnov*

⁵²² Redakce, *Soutěž na domy s malými byty v Praze, Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 113–118, viz s. 116

⁵²³ „(...) nejsou zakresleny u těchto jednotek bytových skříně. Pak by se totiž ukázalo, jak těžko by se umísťovaly, neboť v ložnici pro příliš mnoho oken není místo (...)“ a „(...) užívání pásového okna v obytné budově, nadměrnou plochou zvyšujícího ochlazování. Jest závadou ještě větší právě u těchto bytů, jelikož zde se bude jednati o vrstvy obyvatel velmi chudých, které nebudou míti na vytápění, proto každá zbytečná ztráta tepla jest zde nejvyšším nedostatkem.“ Redakce, *Soutěž na domy s malými byty v Praze* (pozn. 522), cit. s. 116

⁵²⁴ Podzemný, II. Chronologický seznam prací (pozn. 227), nestránkováno

⁵²⁵ Lukáš Beran – Vladislava Valchářová (eds.), *Pražský industriál. Technické stavby a průmyslová architektura Prahy*, Praha 2005, s. 95

dokončen, mohla poptávka po službách Richarda Podzemného reagovat na úspěch dostavěného domu. Zároveň se ale nezdá bez souvislosti, že školu Pavla Janáka v roce 1938 absolvoval Josef Jirásko, s největší pravděpodobností příbuzný majitele továrny.⁵²⁶ Jako spolužáci se s Podzemným sice nepotkali, Pavel Janák ale jistě mohl tento kontakt zprostředkovat a svého někdejšího žáka a spolupracovníka doporučit.

Projekt obytných domů pro továrnu byl publikován zároveň s fotografiemi hotového „Skleňáku“ a na první pohled je téměř možné je zaměnit.⁵²⁷ Charakteristické traktování fasády střídáním oken, lodžii a zimních zahrad architekt zopakoval prakticky beze zbytku. Vybraný pozemek v Libni je taktéž rohový, dokonce s podobným úhlem napojením ulic jako u „Skleňáku“, střední rizalit i výškové odstupňování hmot v Bubenči podmíněné regulací zde chybí. Opět se uplatnila hřebínková dispozice se třemi hlubokými rizalidy do dvora, tři části domu ale zůstávají navzájem oddělené a každá má vlastní vstup. Konstrukce je navržena opět skeletová. Na rozdíl od „Skleňáku“ by vykonzolovaná, a tudíž plně uvolněná byla jen fasáda do ulice. Dispozice bytů je řešena podobně jako u domů Zemské banky, ovšem ze vstupní haly je vydělena samostatná předsíň, čímž jsou v příčné ose domu za sebou v podstatě čtyři místnosti. Halu lze otevíratelnou stěnou propojit s obývacím pokojem, předsíň je zmenšena na nejnútnejší prostor vstupu a zůstává tak navzdory dosavadním architektonickým zvyklostem bez přímého osvětlení a větrání. Poučení o tom, že je-li předsíň v podstatě zmenšena na zádveří, lze „*tento prostůrek, ve kterém nevznikají žádné výpary, snadno prosvětlit a vyvětrat vysoce zasklenými dveřmi*“⁵²⁸, mohl Podzemný učinit z výsledků malobytové soutěže na Břevnově, kde se jeho přístup k hygienickému řešení bytů ukázal být až zbytečně důsledným. Přímý přístup světla a vzduchu do všech ostatních prostor zajišťují hluboké mezery mezi jednotlivými rizalidy, toto řešení navíc zachovává oddělení obytných pokojů od vstupu, kuchyně a toalety i při otevřené stěně haly. Netypická situace vzniká v bytě v nároží, který nemá žádnou místnost orientovanou do dvora, a odvětrání koupelny si vynutilo ojedinělý světlík. Ten zároveň vydutou sklobetonovou stěnou sliboval osvětlení haly. V souladu s konvexně vypjatým nárožím, v němž je umístěn obývací pokoj, jsou křivkově deformovány i další stěny v bytě. K uplatnění křivek, které nejsou prostou úsečí kruhu, dospěl architekt v tomto projektu nejspíš poprvé. Všechny byty ve čtyřech typických podlažích domu jsou pouze dvoupokojové, v přízemí jsou byty a tři garsoniéry a tři obytné kuchyně, zatímco obchodní prostory zde nejsou navrženy žádné. Půdorys ustoupeného pátého patra publikován nebyl.

Společné vybavení domu podobné „Skleňáku“ dům prakticky nemá, i co do velikosti bytů by se jednalo o bydlení skromnější. Rozdíly v obou projektech patrně nejvíce

---

⁵²⁶ Koželka, Pavel Janák a škola (pozn. 111), s. 92; Nejspíše v roce 1939 také Janákovi studenti jako jeden z úkolů navrhovali grafickou úpravu reklamy pro továrnu Jirásko. AAS NTM fond 121 – Práce žáků, složka 20050322/05, Janákova škola – reklama továrny na [nábytek]

⁵²⁷ R. F. Podzemný: Obytné domy pro Prahu VIII. (pouze reprodukce), *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel*, Styl I, 1939, s. 14; *L'architettura Mondiale, Bohemia* (pozn. 520), s. 38

⁵²⁸ Černý, Heslo „Minim“, (pozn. 302), cit. s. 144

souvisí s rozdílnými požadavky investorů. Architekt podržel důraz na propojení bytů s exteriérem, kterým zároveň vzniká elegantní odlehčená fasáda. K realizaci však nedošlo.

Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory

V poněkud redukované podobě se variaci na „Skleňák“ podařilo Richardovi Podzemnému realizovat díky stavební aktivitě Spořitelny města Kutné Hory. Spořitelna ve městě již dříve vystavěla menší dělnickou kolonii zvanou Orlov.⁵²⁹ V soutěži vypsané v roce 1939⁵³⁰ poptávalo ředitelství spořitelny dům s byty vyššího standardu pro své zaměstnance.⁵³¹

Dům musel navázat na stávající hladinu zastavění a disponuje proto pouze dvěma patry a podkrovím, jehož obytné kvality jsou vylepšeny průběžným vikýřem. K soutěži, jíž se měli účastnit například i pražský architekt Jan Gillar či v Kutné Hoře působící Rudolf Ryšán,⁵³² uvedl Richard Podzemný následující: „*Hlavní směrnicí při výběru projektu byl požadavek přímého provětrání a prosvětlení všech místností, ačkoliv to v podmínkách soutěže nebylo, proti půdorysu se světlíky a středními neosvětlenými obytnými halami. Je to tím více překvapující, že tento požadavek kladl místní stavitel, který projekty posuzoval a ředitelství doporučoval. Je z toho patrné, že se města dosud správně brání půdorysu s hlubokým zastavěním a světlíky a dávají přednost hygieničtějšímu, prosvětlenému a provětranému bytu.*“⁵³³ Dispoziční řešení s hlubokým rizalitem do dvora tak i zde architekt zopakoval za účelem prosvětlení a provětrání dispozice v hloubce. Zároveň je architektovo hodnocení výhod vlastního projektu třeba brát s rezervou, typické podlaží totiž obsahuje tři byty, dva větší, které opravdu požívají těchto hygienických kvalit, a mezi nimi garsoniéra s okny pouze do uličního průčelí a příslušenstvím, jehož větrání bylo stejně třeba vyřešit světlíky. Dispozice větších dvoupokojových bytů se opět vrací k ústřední hale bez oddělené předsíně podobně jako u „Skleňáku“. Tomu přibližně odpovídá i zbytek řešení půdorysu bytu, kuchyně, pokoj pro služku a samostatná toaleta směřují do dvora. Novinkou je šatna, přes kterou je přístupná koupelna, přičemž obě místnosti jsou osvětleny a větrány lodžii směrem do dvora. Přes šatnu vede přístup do ložnice, zároveň přístupné i přes obývací pokoj. Dům má cihelnou konstrukci se železobetonovými stropy a dvěma pilíři v průčelí taktéž z armovaného betonu. Dům proto nemá fasádu srovnatelně otevřenou pásovými okny jako „Skleňák“ nebo výše zmiňovaný projekt na

---

⁵²⁹ Aleš Pospíšil, *Zmizelá Kutná Hora. Stavby první republiky*, Kutná Hora, 2019, s. 139; Text o architektovi nespávně referuje jako o Františku Richardovi Podzemném.

⁵³⁰ V soupisu díla architekt uvádí užší soutěž k roku 1938, v publikované autorské zprávě je soutěž datována do roku 1939. Srovnej Podzemný, II. Chronologický seznam prací (pozn. 227), nestránkováno a R. F. Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* III, 1941, s. 193

⁵³¹ Pospíšil, *Zmizelá Kutná Hora* (pozn. 529), s. 139

⁵³² *Ibidem*, s. 139

⁵³³ Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory (pozn. 530), s. 193

domy továrny Jirásko. Ve středním zavěšeném rizalitu domu se ale obývací pokoje větších bytů manifestují typickou sdruženou dvojicí balkonu a zimní zahrady. Ve středu rizalitu je horizontální okno zmiňovaného jednopokojového bytu pro svobodné.

Společné zázemí domu – prádelna, sušárna, žehlárna a sklepy jsou v podzemí. Ve vstupní hale jsou umístěny boxy na kočárky. Technické ani materiálové řešení projektu není příliš náročné, „*topení v pokojích je lokální, v kuchyni a v koupelně je zaveden plyn a sporáky jsou kombinované*“⁵³⁴, okna jsou dřevěná. Zda došlo na realizaci dvojice váz, které měly doplňovat schodiště haly, není jasné.⁵³⁵ Fasáda v kombinaci břízlité omítky a kabřincových obkladů soklu a vikýře připomíná spíše malobytové domy v Libni než přepychový celoplošně obložený „Skleňák“. Použití zavěšeného rizalitu může být inspirováno jeho dobově častým výskytem u pražských činžovních domů, stejně tak jej ale můžeme chápat jako varianci na „Skleňák“ v situaci, kdy není vykonzolovaná celá fasáda.⁵³⁶

Obytné domy pensijního ústavu ČKD v Praze

V roce 1939 se Richard Podzemný účastnil užší soutěže na zastavění pozemku na rohu Resslovy ulice a Karlova náměstí obytnými domy s obchodními místnostmi pro Českomoravskou Kolben–Daněk. Skutečnost, že všechny publikované návrhy jsou stran dispozice řešeny velice podobně, jelikož „*úlohy řešiti na rohu uzavřených bloků nájemné domy bývají v základě podobné a poněvadž mimo to při této soutěži s předepsaným programem různé okolnosti předepisovaly i výšku a hloubku zastavení*“⁵³⁷, jak konstatoval ve vysvětlení rozhodnutí poroty Kamil Roškot. Všechny čtyři publikované z šesti podaných projektů opakují poměrně hlubokou trojtraktovou dispozici s ústřední halou a ve všech bylo minimálně k odvětrání koupelen nezbytné použití světlíků. Nejinak je tomu v projektu Richarda Podzemného, který v soutěži skončil bez ocenění. Jeho projekt bez přímého osvětlení zanechává nejenom koupelnu a toaletu, ale také předsíň, halu a šatnu. Konkurenční projekt Karla Honzíka a Vojtěcha Kerharta přitom dokázal, že alespoň halu lze v daných podmínkách s exteriérem propojit přes lodžii zakusující se do hloubky půdorysu, tedy podobným způsobem, jako je tomu u „Skleňáku“. U garsoniér umístěných do křídla směřujícího dovnitř bloku si s nemožností jejich příslušenství přímo osvětlit či větrat nelámali hlavu žádný z autorů projektů. Jak poznamenal Pavel Janák k jiné soutěži, taktéž řešící blok obytných domů „*v nedobré situaci mnozí architekti, ač znají dobré zásady z paměti, pracují ihned jinak, podle nedobrych praktik podnikatelů a domácích*

---

⁵³⁴ Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory (pozn. 530), s. 193

⁵³⁵ Pospíšil, Zmizelá Kutná Hora (pozn. 529), s. 141

⁵³⁶ Přímou spojitost zdejšího zavěšeného rizalitu s Le Corbusierovým pařížským domem v ulici Nungesser et Coli, jehož vztah k pražským domům s obdobným způsobem řešení průčelí byl již vícekrát předmětem úvah historiků umění, bychom zde nehledali. (Esenci zmíněné diskuze shrnula a novými poznatky opatřila Hrabová (pozn. 39), s. 119–122, zejména s. 120)

⁵³⁷ [Kamil] Roškot, Soutěž na návrhy obytných domů pensijního ústavu ČKD v Praze, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I*, 1939, s. 186

*pánů*⁵³⁸. Projekty na zastavění proluky při Karlově náměstí jistě nejsou nejhorsšími příklady vytěžování stavební parcely za každou cenu, ukazují ale ochotu architektů z již uznaných zásad hygieny opět ustoupit.

Pozoruhodně jednotné je i vnější ztvárnění domů. Skeletovou konstrukci všichni architekti využili k co možná největšímu otevření fasád pásy oken. Richard Podzemný sice jako jediný na jižní fasádě směrem do náměstí nechá prosklené pásy střídajících se oken lodžií a zimních zahrad probíhat zcela bez přerušení, ozvěna „Skleňáku“ v jeho řešení ještě rezonující zde už ale prakticky splývá s dalšími projekty, které s týmiž motivy pracují jako s prvky všeobecně rozšířeného stylu. I v umístění kavárny v akcentované hmotě na nároží domu jsou si projekty navzájem blízké, „*nejvýraznější architektura rohu budovy*“⁵³⁹ ale byla nakonec jedním z argumentů, na jejichž základě porota rozhodla o vítězství návrhu dvojice architektů Josefa Fuchse a Jaroslava Kabeše.

Překvapivě silněji se „Skleňák“ jako vzor hygienického půdorysného řešení nájemního domu s většími byty připomněl v soutěži na obytné domy městské spořitelny v Kladně, které se Richard Podzemný neúčastnil a jíž patřila výše citovaná glosa Pavla Janáka. Projekt odměněný nejvyšší cenou, který v soutěži podala čtveřice architektů Václav Hilský, Rudolf Jasenský, František Jech a Karel Koželka, navrhuje dvoutraktové řešení domu na parcele, již podobným způsobem jako pozemek řešený v soutěži na dům ČKD uzavírá blok. Jasenský i Koželka patřili mezi Podzemného spolužáky, takže ani jim nebyl cizí „*fanatismus Janákovy speciálky*“⁵⁴⁰, spočívající dle soudu Karla Honzík v trvání na zásadách přímého osvětlení a provětrání všech prostor. Způsob, jakým jejich naplnění v návrhu dosáhli, ale napovídá, že půdorys „Skleňáku“ jim mohl být užitečným příkladem. Půdorys je v zásadě dvojtraktový, společná schodiště a kuchyně bytů vystupují z hmoty domu v rizalitech do dvora, vstupní hala i veškeré příslušenství jsou osvětleny a větrány přes užitkové lodžie. K návrhu navíc architekti vypracovali alternativu, která sice nevyhovuje zadání, ale nabízí úsporu plochy komunikačních prostor ve prospěch prostor obytných sdružením všech domů do jednoho celku se společným vstupem, z něž by byla přístupna všechna schodiště.⁵⁴¹ Také pojetí fasády, maximální možné nepřerušené prosklení a hmoty zimních zahrad vystupující z negativního prostoru lodžií prozrazují vrcholné dílo Richarda Podzemného jako zdroj inspirace.

Jako poslední dozvuk „Skleňáku“ v díle Richarda Podzemného nelze opomenout obytný dům na rohu Italské a Mánesovy ulice, který navrhl v roce 1958. Ve své poválečné tvorbě

---

⁵³⁸ Pavel Janák, Soutěž na obytné domy Městské spořitelny na Kladně, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 192

⁵³⁹ Roškot, Soutěž na návrhy obytných domů pensijního ústavu ČKD v Praze (pozn. 537), s. 186

⁵⁴⁰ Honzík, Monografie o díle R. F. P. (pozn. 8), s. 11

⁵⁴¹ V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Průvodní zpráva soutěžního návrhu architektů V. Hilského, R. Jasenského, F. Jecha, K. Koželky na obytné domy Městské spořitelny na Kladně, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 192–194, viz s. 194

se k navrhování obytných staveb při této příležitosti vrátil výjimečně. Dům pro Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění vznikl v jiných společenských podmínkách než „Skleňák“ a jeho důmyslné dispozici či exkluzivnímu technickému zpracování se nijak neblíží.⁵⁴² V průčelí se stále střídají okna, balkony a zimní zahrady, vzhledem k tomu, že fasáda nebyla zbavena nosné funkce, nepůsobí povědomá skladba už tak „lehce a krásně“⁵⁴³ jako její předobraz. Na bydlícího člověka a to, jak lze jeho obytné prostředí vylepšit výhledem a zelení, ale zjevně architekt pamatoval stále.

---

⁵⁴² Viz projektová dokumentace k objektu 1624/20 a 1624/28 Praha 2 Vinohrady, Archiv stavebního úřadu MČ Praha 2

⁵⁴³ Hilský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem (pozn. 6), cit s. 532

Závěr

Sledovali jsme přibližně deset let tvorby Richarda Podzemného, období ohraničené smělymi studentskými pracemi a korunované stavbou obytného domu Zemské banky, známějšího jako „Skleňák“, prakticky životní zakázkou, kterou si architekt stačil vysoutěžít ještě před dosažením třiceti let věku. V počátcích rané etapy díla Richarda Podzemného, jež se vyznačuje silnou výrazovou jednotou, byl přelomový zážitek z exkurze do výstavní kolonie Weissenhof ve Stuttgartu, kterou Janákova škola podnikla na začátku akademického roku 1927–1928. Práce školy se již v témže a následujícím akademickém roce výrazně přiblížily funkcionalismu mezinárodního stříhu, zatímco podobnost s vlastním dílem Janákovým v nich slábla. Navzdory rozpačitému hodnocení Janákovy tvorby z daného období z jeho školy vzešla výrazná generace funkcionalistických tvůrců.⁵⁴⁴ Výuka se zaměřovala na praktické aspekty problému bydlení, jeho kvality a dostupnosti, předmětem zpracovávaných úkolů byl především půdorys a urbanistická koncepce. Janákovův pedagogický přístup podněcoval k experimentálnímu hledání nových možností i sledování zahraničních inspirací, zároveň ale vedl i ke kritickému zkoumání skutečných výhod či nevýhod daných řešení. Přesto, že jsme této otázce věnovali hodně prostoru, nelze přínos Janákovy školení pro tvorbu Richarda Podzemného přeceňovat. Zcela jistě ale není bez významu a Podzemného školní i mimoškolní práce z let studia se zdají být organickou součástí Podzemného práce sledovaného období. Ze školy a kolektivně zpracovávaných úkolů vzešla pozdější týmová spolupráce a s ní spojené úspěchy v soutěžích.⁵⁴⁵ Podzemný a jeho kolegové v nich hojně uplatňovali přesvědčení o nutnosti dostatečného oslunění a větrání, které Janák akcentoval ve výuce i vlastních teoretických příspěvcích. Ve svých návrzích, okouzlení dílem Le Corbusiera, neřešili výlučně praktické aspekty úkolu, ale sledovali i estetické zřetele, anebo experimenty s prostorem. Mladí architekti se sice zajímali o současné dění a společenskou roli architektury, měli ale také zároveň vlastní hlavu. Přesto, že byli členy levicových architektonických organizací do svých návrhů nezapojili prvky sociálního inženýrství ani nezavrhl architekturu jako tvůrčí disciplínu.

V tomto ohledu zůstává nejasné, zda školení Pavla Janáka mohlo tento postoj posilovat či nikoli. Zatímco až do poloviny dvacátých let bylo jasné Janákovy stanovisko, že

---

⁵⁴⁴ Janák v předmětném období realizoval stavby pozoruhodně různorodé. Karlu Honzíkovi se první projevy jeho příklonu k novému slohu jevíly příliš vyspekulovaně konstruktivistické, zatímco jindy soudil, že Janák sice měl jistý smysl pro funkčnost, ale funkcionalistou nebyl a svůj sklon k expresivitě později lépe uplatnil při rekonstrukcích památek. Honzík, *Ze života avantgardy* (pozn. 138), s. 103 a Honzík, *Monografie o díle R. F. P.* (pozn. 8), s. 6

⁵⁴⁵ S množstvím svých budoucích spolupracovníků se Richard Podzemný setkal až při studiu u Pavla Janáka, takto se seznámil s Kamilem Ossendorfem, Bohumilem Holým, Františkem Míškem a Antonínem Drábkem. Jak poukázal Kamil Ossendorf, nebyli to pouze „architekti–Valaši“, kdo patřil mezi významné absolventy Janákovy školy. (Vrbová (pozn. 254), s. 74–75) Zároveň vazby na Valašské Meziříčí a na zdejší odbornou školu, i vzhledem k tomu, kolik jejích absolventů se na pražské Uměleckoprůmyslové škole sešlo, nelze přehlédnout. Souvisí s nimi i dlouhodobé přátelství a budoucí spolupráce Václava Hilského s mnohými absolventy Janákovy školy včetně Richarda Podzemného. Naopak s Bohumilem Kupkou se Podzemný na meziříčské škole minul a souběžně studovali až u Janáka, ale jejich spolupráce se přesto na Valašské Meziříčí orientovala.

architektura je tvůrčím projevem ducha, v období studia Richarda Podzemného – v druhé polovině dvacátých a na začátku třicátých let – se k věci nevyjadřoval. Studenty také v tomto ohledu mohl více zajímat názor Le Corbusiera, v jehož díle se po zmiňované exkurzi na Weissenhof zhlédli a vzbuzený zájem je mohl poměrně rychle přivést k poznání, že ani on, navzdory Teigovu nesouhlasu, nepřestal architekturu za umění považovat.⁵⁴⁶ Přestože Janákovu působení v tomto ohledu nemáme na základě čeho posoudit, nezdá se bez souvislosti, že velká část předních představitelů „emocionálního“ proudu funkcionalismu prošla vzděláním na školách Pavla Janáka nebo Josefa Gočára⁵⁴⁷, někdejších čelných představitelů svrchované artistních směrů české architektury – kubismu a rondokubismu. I v protestu Václava Hilského proti názoru vědeckých funkcionalistů o významu materiálních podmínek pro konstituci slohu, totiž tvrzení, že „gotiku nevytvořil kámen, nýbrž idea“⁵⁴⁸, jako by mluvil i za Pavla Janáka.⁵⁴⁹

Sám Podzemný si ze studia u Janáka podle vlastních slov odnesl poznání, že „práce architekta souvisí s jeho poměrem k člověku a jeho životnímu prostředí“⁵⁵⁰. Zájem o člověka jako východisko architektovy práce sice může snadno vyznít jako klišé, dílo Richarda Podzemného ale svědčí o tom, že tento zájem skutečně sledoval. Součástí architektovy představy o kvalitním prostředí k životu byl dostatek volného prostoru, slunce a zeleně a neopominutelnými prvky jeho staveb jsou proto terasy, rozměrné okenní otvory, zimní zahrady i přímé propojení interiéru se zahradou. S těmito motivy Podzemný skládal kompozice spíše vyváženě harmonické než okázalé, nebo za každou cenu originální. Jedním z motivů, který z palety projektů vyvstává, je zdání, že projekty nerealizované odrážely architektovy náročnější vize, velkorysejší práci s konstrukcí i prostorem, které v praxi nebylo tak snadné uplatnit. Ale i tam, kde předpokládáme, že měl Richard Podzemný nejlepší příležitost skutečně zhmotnit svoji představu – u Skleňáku, u vůbec první realizace vily v Louňovicích a náročnější z vil v Českých Budějovicích, zůstává forma relativně střídámá, nepřekračující hranice praktického opodstatnění.

---

⁵⁴⁶ „Teigův nesouhlas“ je zde pochopitelně míněn jako nadsázka a poukaz ke způsobu, jakým se Teige k práci Le Corbusiera vztahoval. Nejflagrantnějším příkladem je polemika mezi oběma aktéry, vyvolaná Teigovou kritikou Mundanea. Výhrady vůči Le Corbusierovým tvůrčím metodám se ale vyskytly již mnohem dříve v textu předcházejícím manifestu *Náš názor na novou architekturu*, na jehož formulaci měl Teige jistě podstatný podíl. Zásady nové architektury, *Stavba III*, 1924–1925, s. 155–156; K polemice, jež se původně objevila na stránkách *Stavby* (1928–1929) a almanachu *Musaion* (1931) souborně např. Vladimír Šlapeta, *Le Corbusier a česká moderní architektura* (pozn. 346), s. 57–73

⁵⁴⁷ Zatímco Janák ve vlastních textech nenabízí indicie k zodpovězení této partikulární otázky, Josef Gočár se všeobecně vyjadřoval velmi málo. I vzpomínky na jeho školu budí dojem, že studenty poměrně málo usměřňoval a spíše se jim nesnažil předat konkrétní naučení. Viz „Vzpomínky“ in: Zdeněk Lukeš – Pavel Panoch et al., *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 406–415

⁵⁴⁸ Švácha, *Funkcionalistická tvorba architekta Václava Hilského* (pozn. 1), cit. s. 139

⁵⁴⁹ Z již vzpomínaného textu Pavla Janáka lze se zvoláním Václava Hilského srovnat například následující pasáž: „Cihly, železo a stavební hmoty svezené na stavenišťě, složené podle účelu a potřeby, nedělají samy architekturu. Musí přijít duch, aby je vyzvedl na jich pravá mísa. Uvědomili jsme si tu víc než kdekoliv jinde, že materiálu je třeba tvaru, konstrukci organisace a obě že může vyjít vždy jen z ducha.“ Stejnou ideu o primátu ducha v organizaci hmoty nicméně vyjadřuje celý text. Janák, *Architektura – hmota či duch?* (pozn. 30), s. 170–174

⁵⁵⁰ Otázka pro jubilanta R. F. P. (pozn. 17), s. 89

Nikdy se nebránil symetrii, pokud vyplývala z povahy vnitřního programu, ani jisté monumentalitě související s blokovou organizací hmot či regulací pozemku. Zdá se, že se situací, do níž svou prací vstupoval, chtěl spolupracovat tak, aby stavba nenarušila vlastní kvality pozemku, ale naopak je zvýraznila. V případě projektů velkých zdravotnických komplexů do Vyšných Hágů, Bratislavy i Motola situoval stavby na pozemku s ohledem na zachování souvislých ploch zeleně, louňovická vila částečně na sloupech zdvižená nad zahradou graduje dramatický terén pozemku s lomem, „Skleňák“ přijal úlohu stavby dominující náměstí. Hodná pozornosti je i Podzemného střídmá práce s neortogonálním tvaroslovím. Až do závěru třicátých let bychom v projektech nenašli křivku, jež není prostou úsečí kruhu, přestože Le Corbusier zejména interiéry svých staveb složenými, organicky působícími křivkami nenosných stěn modeloval již ve svém puristickém období, k němuž naši architekti včetně Podzemného vzhlíželi. Zůstává otázkou, zda vzal architekt v tomto případě doslovněji než sám Le Corbusier jeho tvrzení o primárních geometrických formách (včetně válce), které nejpronikavěji zasahují smysly pozorovatele,⁵⁵¹ nebo se jednalo o vlastní estetickou preferenci.

Selektivní přejímání Le Corbusierova vzoru, které se u nás projevilo zřídka či zpozděnou reflexí jeho tvorby, zejména těch projektů, jež se vyznačují nepokrytou monumentalitou či naopak romantickou inspirací lidovým stavitelstvím a přírodními tvary, lze vnímat jako místní specifikum i další z dokladů o „české přisnlosti“⁵⁵². Učením o společenské odpovědnosti architekta a nutnosti vědeckého přístupu k práci byla prodechnuta architektonická teorie Karla Teiga a alespoň částečně mu v tom přizvukovala i dobová odborná debata. Tvorba Richarda Podzemného je příkladem umného kompromisu mezi evokací formálních i konstrukčních aspektů díla Le Corbusiera a důrazem na ekonomii, přiměřenost a hygienické parametry půdorysů. I v tomto ohledu chápeme „Skleňák“ jako jeden z vrcholů heroického období českého funkcionalismu rozkročeného mezi technickým vizionářstvím, vědomím etické odpovědnosti architekta vůči společnosti i neochotou vzdát se architektury jako prostředku uměleckého vyjádření. Když Josef Chochol stavbu podle projektu z roku 1936 o tři roky později oslavoval za to, že se přiblížila „ideálu nové architektury“⁵⁵³, neměl na mysli architekturu posledních let, ale spatřoval ve Skleňáku příkladné zhmotnění cílů nové architektury, přestože úsilí o její nastolení v tu chvíli trvalo již více než deset let.

Představený soubor Podzemného projektů a realizací dokládá, že fenomenální úspěch „Skleňáku“ nebyl náhodný, ale byl výsledkem soustavné práce, jejíž plody bylo možné

---

⁵⁵¹ Le Corbusier, *Za novou architekturou*, překlad Pavel Halík, Praha 2005, cit. s. 7–8

⁵⁵² Koncept „přisnlosti“ jako záměrné, eticky motivované formální zdrženlivosti, jež lze v dějinách české architektury pozorovat už od počátku dvacátého století, představil Rostislav Švácha v úvodní stati knihy jinak se věnující stavbám z přelomu tisíciletí. Text *Česká přisnlost a její nepřítelé* se zabývá i ambivalentním postojem meziválečné avantgardy a zejména Karla Teiga k dílu a tvůrčím metodám Le Corbusiera, ne však přímo ve zde uvedeném smyslu. Rostislav Švácha, *Česká architektura a její přisnlost: padesát staveb 1989–2004*, Praha 2005, s. 8–21

⁵⁵³ Chochol, *Nová architektura (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze)* (pozn. 38), cit. s. 9

sklidit v okamžiku, kdy se k tomu naskytla příležitost, respektive vhodná zakázka. Neopiratelný podíl na této skutečnosti má i Zemská banka jako velkorysý stavebník a ekonomická konjunktura období před válkou. Zároveň je ale „Skleňák“ a jeho následující „ozvuky“ dokladem, jak dlouho si tvůrce s inspirací puristickým obdobím Le Corbusierovy tvorby vystačil. Teprve v závěru třicátých let architekt souběžně s opakováním ověřeného přístupu – elegantního, ale zároveň poněkud univerzálního stylu bílých kvádrů – začal hledat i nové cesty k diferencovanějšímu ztvárnění jednotlivých architektonických úkolů. Kromě zmiňovaných ozvuků Skleňáku Podzemný, stále převážně v puristickém duchu, ozvláštňeném jen užitím kamenem obložených podezdívek, navrhl na sklonku dekády ještě vilu v Čisovicích, dvě vily v Praze-Troji a nerealizovanou vilu v Dolních Beřkovicích. Zároveň realizoval i turistickou chatu ve Zděchově u Vsetína, stavbu z velké části dřevěnou, odkazující se k tradici místního lidového stavitelství. K hledání typu moderního obydlí vhodného pro venkov přispěl návrhem domku průmyslového dělníka v soutěži Ministerstva školství a národní osvěty. Vedle toho s Kamilem Ossendorffem a Antonínem Tenzerem v soutěži na druhou budovu Národního muzea zkoušeli význam instituce vyjádřit formami neodvozenými z klasicizující architektury, kontrastem plných a prosklených stěn v kombinaci s plochými obloukovými rizality a mělkými konkávními nikami pro umístění uměleckých děl. Zde bychom mohli stále uvažovat o inspiracích dílem Le Corbusiera, byť jinými jeho aspekty než doposud. Při navrhování letního domu s ateliérem pro rodinné známé Podzemný naopak zjevně myslel hlavně na dílo F. L. Wrigtha. Stavba z režného zdiva s nízkým dřevěným krovem však nebyla zbudována v rozsahu dle původního plánu, čímž je oslabeno zamýšlené horizontální rozvinutí stavby. Obrat k tradici, lidové architektuře a k hledání způsobu, jak moderní architekturou vhodně vstoupit i do prostředí vesnic, je oblastí, jíž se architekti teoreticky zabývali v průběhu války. Poválečná obnova Lidic, na níž se Richard Podzemný významně podílel, je jedním z nejzávažnějších výsledků tohoto úsilí.

Po období čtyřicátých let charakteristických nejasným hledáním toho, kam může moderní hnutí dále směřovat, a následující éře socialistického realismu se Podzemný ke svým meziválečným kořenům opět vrátil.⁵⁵⁴ Mimo formálních reminiscencí na jazyk funkcionalistické architektury, nejlépe patrných na projektu motolské nemocnice nebo budovy letních šaten plaveckého stadionu v Podolí, rozvíjel aspekty osobitého přístupu, který se osvědčil již v období jeho rané práce. Zejména v působivém řešení podolského stadionu opět zužitkoval citlivý přístup k pozemku i přehled o technickém pokroku a nových realizacích nejen u nás, ale i v zahraničí.⁵⁵⁵

---

⁵⁵⁴ Dílu Richarda Podzemného v období po kritice „zbytečnosti“ v architektuře je věnován text Barbora Řepková, Richard F. Podzemný. Dlouhý život funkcionalismu in: Vladimír 518 (ed.), *Architektura 58–89*, vyjde v nakladatelství BiggBoss, 2021

⁵⁵⁵ Více k plaveckému stadionu v Podolí a možným inspiracím zahraniční architekturou viz Barbora Řepková, Sen o stadionu. Dlouhá cesta ke stavbě stadionu v Praze–Podolí, *Umění LXVII*, 2019, č. 1–2, s. 81–90

Dvacátá a třicátá léta v české architektuře, na něž Richard Podzemný nepřestal vzpomínat jako na dobu tvůrčí svobody i přínosných diskuzí a konfrontací,⁵⁵⁶ představují období mimořádného intelektuálního kvasu. To můžeme sledovat i na stránkách odborných časopisů, jež jsou pro nás dnes jedním z hlavních zdrojů informací o problémech, které architekti řešili, a zájmech, jež sledovali. Vedle upřímných snah architektů přispět svou prací k všeobecnému pokroku se v nich zároveň zračí i nedůvěra k práci porot a rozpačitost jejich hodnocení, stejně jako nevraživost mezi jednotlivými profesními či ideovými skupinami. Architekturu jako disciplínu užitou formovala také nutnost vycházet vstříc poplávce, chtěl-li se architekt svou prací uživit. Bližší pohled na jednu tvůrčí osobnost nastiňuje, že k úspěchu kromě talentu přispívaly i společenské vazby, možnost vlastní práci propagovat a do jisté míry i „přízeň osudu“. O to vzácnější je, pokud může stavba „v ruce architekta-umělce vykvést až do sublimních květů lyrické básně“⁵⁵⁷.

---

⁵⁵⁶ Podzemný, Slova tvůrců (pozn. 16), s. 645–646

⁵⁵⁷ Chochol, Nová architektura (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze) (pozn. 38), cit. s. 8

Seznam použité literatury a pramenů

Archivy

Archiv stavebního úřadu MČ Praha 2

Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6

Archiv stavebního úřadu MČ Praha 8

Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9

Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště

Archiv stavebního úřadu MÚ Valašské Meziříčí

Archiv České národní banky, fond Zemské banky

Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II

Archiv architektury a stavitelství NTM, fond Práce žáků [Janákovy školy], fond Richard Podzemný, fond Soutěže

Státní okresní archiv Vsetín, fond Archiv Města Valašské Meziříčí, fond Městský národní výbor Valašské Meziříčí

Sbírka architektury NG

Sbírka fotografie UPM

Soupisy díla

Richard Podzemný, *Soupis se „životopisem“*, pozůstalost R. F. P.

Richard Podzemný, *Seznam prací. Soutěže*, pozůstalost R. F. P.

Richard Podzemný, *II. Chronologický seznam prací* pozůstalost R. F. P.

Ostatní prameny

Karel Honzík, *Monografie o díle Richarda Podzemného*, (nepublikovaný strojopis z pozůstalosti R. F. P.), asi 1964

Šárka Koukalová, 19 – Louňovice, čp. 92 in: *Průzkum architektury středních Čech* (nepublikovaný výzkum NPÚ), 4.12.2008

Barbora Řepková, osobní rozhovor autorky s architektovou dcerou Radanou Hamsíkovou, 22. 11. 2020

Výroční zpráva za školní rok 1924–25, Moravská zemská knihovna v Brně, sign. UK-0075.000, Valašské Meziříčí

Výroční zpráva za školní rok 1925–26, Moravská zemská knihovna v Brně, sign. UK-0075.000, Valašské Meziříčí

Závěrka účtů Zemské banky za rok 1938

Publikace

- Milena Bartlová (ed.), *Michael Baxandall – Inteligence obrazu a jazyk dějin umění: Výbor z textů*, Praha 2019
- Lukáš Beran – Vladislava Valchářová (eds.), *Pražský industriál. Technické stavby a průmyslová architektura Prahy*, Praha 2005
- Le Corbusier, *Za novou architekturu*, překlad Pavel Halík, Praha 2005
- Jiří Demel – Josef Pastorčák, *Almanach k 120. výročí od založení odborného školství na Valašsku*, Valašské Meziříčí 1994
- Matúš Dulla – Henrieta Moravčíková, *Architektúra Slovenska v 20. storočí*, Bratislava 2003
- Vilém Dvořák, *Teoretikové soudobé architektury*, Praha 1931
- Vilém Dvořák, *K architektuře a výtvarné práci. část I.*, Praha 1931
- Vilém Dvořák, *O některých otázkách praktické estetiky v moderním umění. díl I., architektura*, Praha 1933
- Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007
- Hubert Guzik, *Čtyři cesty ke koldomu*, Praha 2014
- Hubert Guzik (ed.), *Bydlet spolu*, Praha 2017
- Vendula Hnídková (ed.), Pavel Janák *Obrys doby*, Praha 2009
- Karel Honzík, *Ze života avantgardy*, Praha 1963
- Lada Hubatová–Vacková, *Tiché revoluce uvnitř ornamentu. Studie z dějin uměleckého průmyslu a dekorativního umění v letech 1880–1930*, Praha 2011
- Pavel Janák (ed.), *Výstava bydlení, Stavba osady Baba*, Praha 1932
- Norbert Kiesling, *Pavel Janák*, Praha 2011
- Anatole Kopp, *Town and revolution. Soviet architecture and planning 1917–1935*, překlad Thomas E. Burton, Londýn 1970
- Martina Koukalová – Petr Zajíc, *Neuskutečněné stavby ve Valašském Meziříčí*, Valašské Meziříčí 2019
- Mariana Kubištová, *Poetická geometrie. Moderní architektura ve fotografiích Josefa Sudka*, Praha 2018
- Marcela Macharáčková (ed.), *Jiří Kroha (1893–1974). Architekt, malíř, designér, teoretik v proměnách umění 20. století*, Brno 2007
- Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998
- Martina Pachmanová a Markéta Pražanová (eds.), *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze 1885–2005*, Praha 2005
- Zdeněk Lukeš – Pavel Panoch et al., *Josef Gočár*, Praha 2010
- Josef Pechar – Petr Ulrich, *Programy české architektury*, Praha 1981
- Petr Pelčák – Ivan Wahla, *Josef Polášek*, Brno 2004
- Marcel Pencák, *Hradecký architekt Vladimír Fultner ve spleti české moderny*, Brno 2013

- Aleš Pospíšil, *Zmizelá Kutná Hora. Stavby první republiky*, Kutná Hora 2019
- Roman Prahel – Petr Šámal, *Umění jako dekorace a symbol. Výzdoba reprezentačních staveb Prahy v éře historismu, secese a moderny*, Praha 2012
- Klára Pučerová – Michal Kohout – David Tichý (eds.), *Jak jsme chtěli bydlet*, Praha 2018
- Max Risselada (ed.), *Raumplan versus Plan Libre. Adolf Loos and Le Corbusier, 1919–1930*, Delft 1991
- Oldřich Starý – Ladislav Sutnar (eds.), *Nejmenší dům*, Praha 1931
- Tomáš Šenberger – Vladimír Šlapeta – Petr Ulrich (eds.), *Osada Baba. Plány a modely*, Praha 2000
- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1985
- Rostislav Švácha, *Le Corbusier*, Praha 1989
- Rostislav Švácha, *Česká architektura a její přísnost: padesát staveb 1989-2004*, Praha 2005
- Vladimír Šlapeta, *Frank Lloyd Wright a česká architektura*, Praha 2001
- Karel Teige, *Nejmenší byt*, Praha 1932
- Stephan Templ, *Baba – Osada Svazu čs. Díla Praha*, překlad Jana Tichá, Praha 2000
- Bronislava Udržalová (ed.), *Louňovice. 600 let od první písemné zmínky*, Louňovice 2007
- Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Prahy 6 – Bubeneč*, Praha 2017
- Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004
- Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A–L*, Praha 2012
- Kimberly Elman Zarecor, *Utváření socialistické modernity. Bydlení v Československu v letech 1945–1960*, Praha 2015

Stati v kolektivních publikacích

- Hubert Guzik, *Expertí o bydlení. Mezinárodní bytový kongres v Praze*, in: Klára Pučerová – Michal Kohout – David Tichý (eds.), *Jak jsme chtěli bydlet*, Praha 2018, s. 38–45
- Vendula Hnídková, *Češi mezi Čechy. Optimum existenčního minima – architektura pracovních a přesídleneckých táborů v Praze*, in: Milena Bartlová (ed.), *Co bylo Československo? Kulturní konstrukce státní identity*, Praha 2017, s. 191–197
- Lada Hubatová–Vacková: *Fantastický ornament a volná škola: výtvarný experiment a pedagogická avantgarda Emanuela Pelanta*, in: idem, *Tiché revoluce uvnitř ornamentu. Studie z dějin uměleckého průmyslu a dekorativního umění v letech 1880–1930*, Praha 2011
- Lada Hubatová–Vacková – Tomáš Zapletal, *Kontexty spisu Věda, průmysl a umění*, in: Lada Hubatová–Vacková – Tomáš Zapletal (eds.), *Gottfried Semper. Věda, průmysl a umění*, Praha 2016, s. 172–194
- Pavel Janák, *Tři školy architektury na Uměleckoprůmyslové škole, Padesát let Státní uměleckoprůmyslové školy v Praze 1885–1935*, in: Jaroslav Benda – Otakar Novotný –

Jaromír Pečírka (eds.), *Padesát let Státní uměleckoprůmyslové školy v Praze 1885-1935*, Praha 1935

DKa [Daniela Karasová], heslo Ladislav Vrátník, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 918

JL [Jaroslava Lencová], heslo Podzemný Richard in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 628

MaP [Marcela Pánková], heslo Bauch Jan, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění (A-M)*, Praha 1995, s. 53

Barbora Řepková, Richard F. Podzemný. Dlouhý život funkcionalismu in: Vladimír 518 (ed.), *Architektura 58–89*, vyjde v nakladatelství BiggBoss, 2021

Milan Šilhan, 33/ Rodinný dům Aloise Zimmermanna, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 141–144

Milan Šilhan, 34/ Rodinný dům JUDr. Františka Švece, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 145–149

Milan Šilhan – Vladimír Šlapeta, 87/ Rodinný dům Františka Švece, in: Vladimír Šlapeta – Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 339–392

PŠ [Pavel Škranc], První vila Stanislava Suchardy, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Prahy 6 – Bubeneč*, Praha 2017

Rostislav Švácha, Architektura dvacátých let v Čechách, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská, *Dějiny českého výtvarného umění. Díl 5. 1939-1958*, Praha 2005, s. 11–35

Vladimír Šlapeta, Architektura třicátých let v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská, *Dějiny českého výtvarného umění. Díl 5. 1939-1958*, Praha 2005, s. 389–412

Vladimír Šlapeta, Le Corbusier a česká moderní architektura, in: Vladimír Šlapeta – Václav Jandáček (eds.), *Stavební kniha 2004. Český funkcionalismus*, Brno 2004, s. 39–105

PV [Pavel Vlček], heslo Moravec Pavel, in: idem (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004

PV [Pavel Vlček], čp. 151/XIX, in: idem (ed.), *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A–L*, Praha 2012

PV [Petr Vorlík], Obytný dům Zemské banky, tzv. Skleněný palác, in: Lenka Popelová – Radomíra Sedláková et al., *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009, s. 108–111

Katalogy

Vladimír Šlapeta – Jan Palkovský, *Výstava jednoho domu, Skleněný obytný dům v Praze-Dejvicích*, Richard F. Podzemný 1936-38, (kat. výst.), Malá galerie – Louny (březen-duben 1985) a Fragnerova galerie – Praha (červen 1985)

Alena Vondrová, *Český funkcionalismus 1920–1940*, (kat. výst.) Praha – Brno 1978

Sborníky

Martina Flekačová, „Architekti–Valaši“. Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí a přínos jejích učitelů a absolventů k moderní architektuře města in: *Východní Morava. Dějiny – lidé – krajina III*, Brno 2013, s. 52–75

Kamila Valoušková, Rondokubismus na Valašsku. Vliv Josefa Místeckého na nábytkovou a interiérovou tvorbu na Moravě, in: Svatava Urbanová – Lumír Dokoupil – Jakub Ivánek – Petr Kadlec (eds.), *Valašsko, historie a kultura*, Ostrava 2014, s. 375–384

Články

Architektonická sekce Levé fronty, Zásadní stanovisko k soutěži na domy s malými byty, *Stavitel XI*, 1930, s. 68–73

Jan Bauer, Přerušovaný monolog architekta (rozhovor s R. P. vedl Jan Bauer), *Večerní Praha*, 2.12.1970, s. 6

Adolf Benš, Pokud je sanatorní typ stabilizován? *Stavba XI*, 1933, s. 60–64

Adolf Benš, Soutěžní návrhy domů s malými byty v Praze, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 67

P. Bücking – A. Müllerová, Průvodní zpráva hesla 10.000 lidí, *Stavitel XII*, 1931, s. 91–92

Le Corbusier a Pierre Jeanneret, Hotelový typ, *Stavitel XI*, 1930, s. 71–72

František Čermák, Vývoj nemocničního monobloku v Československu, *Architektura ČSR XXIX*, 1970, s. 300–305

Antonín Černý, Poznámky k reprodukci domu Obecně prospěšné akciové společnosti pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci, *Stavba XII*, 1934–1935, s. 6–7

Antonín Černý, Heslo „Minim“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 144–145

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla La Francioni, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 52–53

F. M. Černý a B. Holý, Průvodní zpráva hesla MB, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 60–63

Le Corbusier a Pierre Jeanneret, Nájemný dům 1928 pro existenční minimum, *Stavitel XI*, 1930, s. 70

Jaroslav Dlouhý, Bytová péče pražské obce, *Stavba XII*, 1934–1935, s. 141–143

O. Fierlinger – K osidlovací otázce v Československé republice, *Stavba XII*, 1934–1935, s. 132–135

Jan Gillar, Průvodní zpráva hesla M. S. A, *Stavitel XII*, 1931, s. 83–84

Paolo de Giovanni, Architettura nuova in Cecoslovacchia, *Casabella VIII*, 1935, č. 86/XIII, s. 18–39

Josef Havlíček – Karel Honzík, Průvodní zpráva hesla Úl, *Stavitel XII*, 1931, s. 85–87

Josef Havlíček, K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936. *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 113–121

V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana, Průvodní zpráva hesla „Trh C“, *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 69–70

- Václav Hlinský, Akce 2000 malých bytů pro chudé pražské obce, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 202
- Václav Hlinský, Architekt Rudolf Jasenský, *Architektura ČSR* V, 1946, s. 306–307
- Václav Hlinský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem, *Architektura ČSR* XXI, 1962, č. 8, s. 532–533
- Václav Hlinský, Architekt Richard Podzemný, *Architektura ČSR* XXVI, 1987, č. 2, s. 164–167
- Vendula Hnídková, Pracovní tábory v meziválečném Československu: konečné řešení nezaměstnanosti, *Era 21* XVI, 2016, č. 4, s. 43–45
- Karel Honzík, Estetika v žaláři, *Stavba* V, 1926–1927, s. 166–172
- Josef Chochol, Pražská velkotržnice, *Stavitel* XV, 1935–36, s. 60–68
- Josef Chochol – Richard F. Podzemný – Alois Špalek, Průvodní zpráva k soutěžnímu projektu, *Stavba* XIII, 1936–1937, s. 162–163
- Josef Chochol – Richard F. Podzemný – Alois Špalek, Průvodní zpráva, *Stavitel* XV, 1935–1936, s. 121–122
- Josef Chochol – Richard F. Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově, *Stavba* XIII, 1936–1937, s. 146
- Josef Chochol, Nová architektura (Několik poznámek k reprodukci obytných domů Zemské banky v Praze), *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 8–9
- Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 203–204
- Pavel Janák, Cesta uměleckoprůmyslové školy, *Výtvarná práce*, 1923, s. 176–184
- Pavel Janák, Architektura – hmota či duch?, *Styl* V, 1924–1925, s. 170–174
- Pavel Janák, Nejmenší domek, *Styl* VI, 1926–1927, s. 179–197
- Pavel Janák, K novému půdorysu malého městského bytu, *Styl* VIII (XIII), 1927–1928, s. 67–70
- Pavel Janák, Příspěvky ku stavbě měst. Krise bloku, *Styl* IX, 1928–1929, s. 4–7
- Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích, *Styl* IX, 1928–1929, s. 17–18
- Pavel Janák, Bydlíme hustě nebo řídko?, *Styl* X, 1929–1930, s. 33–39 a 95–97
- Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel, *Výtvarné snahy* XI, 1929–30, s. 113–127, 138–143
- Pavel Janák, Po soutěži, *Styl* X. (XV.), 1930–1931, s. 197–199
- Pavel Janák, Schodišťový nebo pavlačový dům jako typ domů s malými byty? Etážový byt jako typ malého bytu? (Ještě k soutěži Ústřední sociální pojišťovny na návrhy domů s malými byty v Praze na Pankráci.), *Styl* XI. (XVI.), 1931–1932, s. 4–6
- Pavel Janák, Rozřešili jsme již malý byt?, *Styl* XI. (XVI.), 1931–1932, s. 81–83
- Pavel Janák, K akci o úpravě působnosti architektů, *Stavitel* XIII, 1932, s. 100–106
- Pavel Janák, Srovnávací studie mezi osídlením domky s přidělenou půdou a kolektivním bydlením, *Stavba* XII, 1934–1935, s. 182–185

Pavel Janák, Školství stavebnictví a architektury v Č. S. R. 1919–1934 v číslicích, *Stavitel* XVI, 1937–1938, s. 1–3

Pavel Janák, Soutěž na obytné domy Městské spořitelny na Kladně, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 192

Pavel Janák, Architektura a škola, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* III, č. 10, 1941, s. 238–245

Michal Janata, Nevyhýbat se žádnému úkolu. S Antonínem Tenzerem u příležitosti jeho 90. narozenin hovoří Pavel Halík a Rostislav Švácha, *Architekt* XLIV, 1998, č. 25–26, s. 15–17

František Janda, Existenční a vývojové zabezpečení Umělecké besedy, *Život*, 1925, s. 11–20

Bohumír Kozák, Soutěžní návrh na stavbu sanatoria ve Vyšných Hágách pro tuberkulosní pojištěnce Ústřední sociální pojišťovny, *Stavba* XI, 1933, s. 55–57

Ladislav Kozák, Domy s nejmenšími byty Obecně prospěšné akc. společnosti pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci, *Stavba* XII, 1934–1935, s. 4

Karel Koželka, Snahy v Českém obytném stavebnictví, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 193–202

Karel Koželka, Pavel Janák a škola, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* IV, 1942, s. 90–92

František Krásný, Soutěžní návrh školy ve Valašském Meziříčí, *Architekt SIA* XXX, 1931, s. 78

Vojtěch Krch, Škola a architektura, *Architekt SIA* XXIX, 1930, s. 114–139

Vojtěch Krch, Architektura na Umělecko-průmyslové škole v Praze, *Architekt SIA* XXXII, 1933, s. 57, 97, 161–163, 168

Jiří Kroha – Oldřich Stibor, Heslo: „26.000“, *Stavba* XIII, 1936–1937, s. 151–152

Luděk Kubeš – Karel Storch, Bydlení a bytové formy, *Stavba* XIV, 1938, s. 173–184

H. Kubišta, O malých bytech v ČSR, *Stavba* XII, 1934–1935, s. 130–132

František A. Libra – Jiří Kan, Soutěžní návrh sanatoria ve Vyšných Hágách, *Stavba* XI, 1933, s. 58–59

František A. Libra, Vliv zákona o stavebním ruchu na půdorys bytu, *Stavba* XII, 1934–1935, s. 130–143

El Lisický, Obytný dům – komuna, *Stavitel* XI, 1930, s. 72–73

Josef Místecký, Architekt Bohumír Kupka, *Architektura ČSR* V, 1946, s. 313

F. Míšek – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla MOP, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 12–16

František Míšek, Obytné domy pro chudé hlav. Města Prahy ve Vysočanech, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 204–205

Dana Motyčková – Kateřina Sedlická, Podíl regionálních architektů na Zaměřovací akci při České akademii věd a umění, *Národopisný věstník* XXII (64), 2005, s. 9–20

- Pavel Ondračka – Jan Sedlák, Zapomenutá Uměleckoprůmyslová škola ve Valašském Meziříčí – Almanach: upomínka, ale nikoliv pramen, *Prostor Zlín* 3, 1995, č. 10–11, s. 5
- K. Ossendorf – R. Podzemný – A. Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS, *Stavitel* XII, 1931, s. 81
- Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, K užší soutěži na stavbu domů s malými byty ÚSP v Praze, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 66–70
- Kamil Ossendorf – Richard F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel* XVI, 1937–1938, s. 60–61
- Gustav Paul – František Čermák, Proč asymetricky?, *Stavba* XI, 1933, s. 52–54
- R. P., Sjezd levých architektů, *Stavitel* XIII, 1932, s. 128–131
- Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, *Žijeme* II, 1932–1933, s. 279–280
- Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 121–122
- R. F. Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky v Praze–XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 9–14
- R. F. Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* III, 1941, s. 193
- Richard Podzemný, Keramika v architektuře, *Umění a řemesla*, 1962, s. 192–194
- Richard Podzemný in: Diskuzní příspěvky (II. sjezd svazu architektů), *Architektura ČSR* XXIII, 1964, s. 414–415
- Richard Podzemný, Slova tvůrců, *Architektura ČSR* XXVII, 1968, č.9–10. s. 645–646
- Richard Podzemný, Umění žít, *Ahoj na sobotu*, 1971, č. 15, s. 4
- Otázka pro jubilanta ... ak. arch. Richarda Podzemného, *Architektura ČSR* XLI, 1982, s. 89
- Josef Polášek, K vývoji školních budov, *Stavitel* IX, 1928, s. 157–167
- Josef Polášek, Nové směry ve stavbě škol, *Stavitel* XIII, 1932, s. 121–134
- Kamil Roškot, Soutěž na návrhy obytných domů pensijního ústavu ČKD v Praze, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 186
- Barbora Řepková, Sen o stadionu. Dlouhá cesta ke stavbě stadionu v Praze–Podolí, *Umění* LXVII, 2019, č. 1–2, s. 81–90
- J. K. Říha, Průvodní zpráva hesla Mapa XVI, *Stavitel* XII, 1931, s. 76–79
- Společnost architektů v Praze, K bytové akci Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Styl* XI. (XVI.), 1931–1932, s. 44a
- Oldřich Starý, Výstava škol architektury na Akademii umění v Umělecko-průmysl. škole v Praze, *Stavba* VI, 1927–1928, s. 16–17
- Oldřich Starý, Uměleckoprůmyslová škola v Praze, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl* III, 1941, s. 233–234
- Oldřich Starý, Soutěž na Vysokou školu stranickou velkým poučením na naší cestě vpřed, *Architektura ČSR* XIV, 1955, s. 16–38

- Oldřich Stibor, K novému zákonu o stavebním ruchu – zvláště pak ke kapitole V. péče o chudé, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 141–142
- Jiří Šetlík, Uměleckoprůmyslová škola v Praze 1885–1995, *Umění a řemesla XXXVII*, č. 2, 1995, s. 2–4
- Jiří Štursa, Návrh ze soutěže pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 149
- Vladimír Šlapeta, Bauen, Wohnen, Leben. Ein Gespräch mit Antonin Tenzer, *Werk, Bauen+Wohnen*, 1988, č. 12, s. 58–66
- Vladimír Šlapeta, Antonín Tenzer devadesátiletý, *Architekt XLIV*, č. 25–26, 1998, s. 18
- J. Šlégl, Školní výstavy, *Architekt SIA XXVIII*, 1929, s. 136–139
- Josef Štěpánek, Josef Plečnik, učitel a mistr, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl IV*, 1942, s. 57–41
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368–378
- Rostislav Švácha, Pavel Janák a český funkcionalismus, *Umění XXX*, č. 6, 1982, s. 516–524
- Rostislav Švácha, Josef Chochol. Pokus o intimnější portrét, *Umění XLII*, č. 1, 1994, s. 21–49
- Rostislav Švácha, Funkcionalistická tvorba architekta Václava Hilského, *Umění XLIII*, 1995, s. 134–148
- Karel Teige, K soutěži na nájemné domy s malými byty pro dělnický spolek Včela v Praze, *Stavitel XII*, 1931, s. 76–92
- Radek Váňa – Jiří Horský, Interview s Antonínem Tenzerem letošním držitelem Ceny Obce architektů osobnosti české architektury, *Architekt XLV*, č. 12, 1999, s. 96 a 128
- Kamila Valoušková – Ivana Martišková, Architekt Josef Místecký, *Valašsko XXXI*, č. 2, 2013, s. 38–42
- R. J. Vonka, Nizozemské školy, *Stavitel VIII*, 1927, s. 49–58
- Hana Vrbová, Kamil Ossendorf, *Architektura ČSSR XLVII*, 1988, č. 3, s. 74–75
- Zdeněk Wirch, Dvě speciálky architektury, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel a Styl III*, 1941, s. 234–236
- Ladislav Žák, Práce st. odborných škol pro zpracování dřeva, *Výtvarné snahy XI*, 1929–1930, s. 35–39
- Ladislav Žák, průvodní zpráva hesla Evolution, *Stavitel XII*, 1931, s. 89
- Uměleckoprůmyslová škola v Praze. Speciální škola prof. P. Janáka. Bohumil Pýcha, Josef Obalil, Fr. Syrovátka, Antonín Pechánek: Návrh kaple pro Domanín, 1922, *Styl IV (IX)*, 1923–1924, s. 66–67
- Uměleckoprůmyslová škola v Praze. Speciální škola prof. P. Janáka, *Styl IV (IX)*, 1923–1924, s. 68–69
- Uměleckoprůmyslová škola v Praze, všeobecná a speciální škola pro architekturu prof. P. Janáka, *Styl V*, 1924–1925, s. 159–169
- Zásady nové architektury, *Stavba III*, 1924–1925, s. 155–156

Soutěže, *Architekt SIA XXVIII*, 1929, s. 246

Zprávy Svazu čs. díla, 1929–1930, č. 2, 3

Skupina architektů při SIA, Prohlášení k soutěži svazu „Díla“ na nejmenší řadový domek, *Architekt SIA XXIX*, 1930, s. 31–32

Soutěže, *Stavitel XI*, 1930, s. 58

Št., Ideová soutěž obce pražské na náčrtky domů s malými byty, *Architekt SIA XXIX*, 1930

Red., K soutěži na domy s malými byty, *Stavitel XI*, 1930, s. 64–68

Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 20–27

Ze směrnic poroty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 77–81

Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 73–88

Soutěž Včely – Zpráva o práci poroty a výsledek, *Architekt SIA XXX*, 1931, s. 98

Výstava školy umělecko-průmyslové, *Architekt SIA XXX*, 1931, s. 119–120

II., K soutěžím na sanatoria v Tatrách, *Stavitel XIII*, 1932, s. 122–128

[Soutěže] Vyřízení: Sanatorium ústřední sociální pojišťovny ve Vyšných Hágách, *Stavitel XIII*, 1932, s. 144

Red., Dvě soutěže na sanatoria pro TBC v Tatrách. *Stavba XI*, 1933, s. 49

Soutěže vyřízené: Univerzitní město v Bratislavě, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 40

Soutěže: Vyřízené: Velkotržnice v Praze, *Stavba XII*, 1934–1935, s. 188

Klub architektů a „Stavba“ ke kongresu bydlení 1935, *Stavba XII*, 1934–1935, s. 144

Redakce, Soutěž na domy s malými byty v Praze, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 113–118

Reakce. V časopisu „Architekt SIA“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 173

Srovnávací tabulka oceněných a odměněných návrhů ideové soutěže pražské obce na nájemné domy s malými byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 146

Soutěž na návrhy obytných domů pensijního ústavu ČKD v Praze, *Architektura I*, 1939, s. 186–191

L'architettura Mondiale, Bohemia. *Architektura Csr, Casabella XI*, No. 141, 1939, s. 38–39

m, Přestavba budovy Zemské banky v Praze, *Volné směry XXXVII*, 1941–1942, s. 53–55

Architektonická soutěž na ideový návrh Vysoké stranické školy při ústředním výboru Komunistické strany Československa, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 3–15

Red., Poznámka pod čarou ad Vladimír Šlapeta, Pražský „Skleňák“, *Československý architekt XXXI*, 1985, č. 15, s. 7

Bakalářské, diplomové a dizertační práce

Dita Dvořáková, *Ladislav Žák (1900-1973)* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2009

Martina Flekačová (Koukalová), *Architektura a urbanismus Valašského Meziříčí ve dvacátém století* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2011

Vendula Hnídková, *Pavel Janák – Organizátor života* (dizertační práce), Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, Praha 2011

Markéta Holubová, *Architekt Karel Kotas a jeho tvorba pro velká města. Brno, Ostrava, Praha* (diplomní práce), Katedra dějin umění, FF UP, Olomouc, 2009

Martina Hrabová, *Mýtus a realita: čeští asistenti Le Corbusiera 1924–1937* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2016

Pavla Knápková, *Státní odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí 1874–1951. Významní umělci z řad pedagogů a studentů* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2012

Kristýna Kopecká, *František Čermák – Gustav Paul. Zdravotnické stavby 30. – 60. let* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013

Kateřina Kozáková, *Pražské Husovy sbory třicátých let 20. století* (bakalářská práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013

Markéta Malíková, *Borovanská farnost od počátku 20. století do roku 1953* (diplomová práce), Katedra církevních dějin a patristiky, Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2009

Klára Pučerová, *Architekt Antonín Tenzer. Projekty a realizace 1930–1945* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2007

Klára Pučerová, *Architekt Antonín Tenzer* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2015

Barbora Řepková, *Richard Ferdinand Podzemný a Plavecký stadion v Praze-Podolí* (bakalářská práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2018

Marcela Suchomelová, *Krajina s nábytkem. Návrhy, plány a konstrukce Jana E. Kouly (1896–1975) a jeho pojetí "lidového bytu (domu)"* (dizertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2017

Zuzana Svobodová, *Bytová otázka v československé meziválečné architektuře – soutěže na domy s nejmenšími byty v Praze (1930–1931)* (bakalářská práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2009

Martin Tomášek, *Historie tělesné výchovy a sportu v Borovanech* (bakalářská práce), Katedra tělesné výchovy a sportu, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2019

Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* (bakalářská práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013

Lucie Vašíčková, *Meziválečné sociální bydlení na Moravě* (diplomní práce), Katedra teorie a dějin výtvarných umění FF UP, Olomouc 2009

Internetové odkazy

Bernard Espion, *Thin concrete shells by Eugène Freyssinet*, https://www.researchgate.net/publication/333964668_Thin_concrete_shells_by_Eugene_Freyssinet, vyhledáno 2.6.2021

Radko Chodura, heslo: František Petráš, <https://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/petras-frantisek>, vyhledáno 23.6.2021

Anna Šourková, heslo: František Faulhammer, http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FAULHAMMER_Franti%C5%A1ek_27.11.1897-8.2.1985, vyhledáno 25.11.2020

Gilbert Nicolas, *Anne-Marie Chatelet, Dominique Lerch, Jean-Noël Luc (dir.), L'école de plein air. Une expérience pédagogique et architecturale dans l'Europe du XXe siècle. Histoire de l'éducation* [En ligne], mis en ligne le 25 mai 2009, <https://journals.openedition.org/histoire-education/1122>, vyhledáno 29. července 2020

Ladislav Zikmund–Lender, *In fundamine [nejen o fotografiích architektury]*, Artalk, <https://artalk.cz/2016/06/16/in-fundamine-nejen-o-fotografiich-architektury/>, vyhledáno 9.5.2021

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6485/1/2/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu/zakon-c-65-1936-sb-o-stavebnim-ruchu>, vyhledáno 3.6.2021

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzg-myf6nbvfuya>, vyhledáno 3.6.2021

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgm3f6obqfuya#>, vyhledáno 3.6.2021

<https://bratislava.dnes24.sk/osobnosti-bratislavy-viete-preco-by-sa-most-lafranconim-al-volat-lanfranconi-292155>, vyhledáno 24.5.2021

<https://www.bratislavskenoviny.sk/historia/20805-zemska-banka-skryvala-sochu-masaryka>, vyhledáno 8.6.2021

<https://cs.isabart.org/person/25313>, vyhledáno 6.3.2021

<https://pamatkovykatalog.cz/suchardova-vila-13676676>, vyhledáno 5.3.2021

<https://pamatkovykatalog.cz/pamatnik-lidice-2342375>, vyhledáno 27. 6. 2021

<https://pamatkovykatalog.cz/ochranne-pasmo-arealu-pamatniku-lidice-14539809>, vyhledáno 27. 6. 2021

<https://www.pamatkovykatalog.cz/cinzovni-dum-skleneny-palac-18010142>, vyhledáno 15.6.2021

<https://www.svumanes.cz/spolek/seznam-clenu>, vyhledáno 24.02.2021

<http://www.arch-pavouk.cz/index.php/architekti/95-303-janak-pavel>, vyhledáno 27. 7. 2021

Seznam příloh

Příloha A: Soupis absolventů Janákovy školy

Příloha B: Richard Podzemný, *Soupis se „životopisem“*, pozůstalost R. F. P., nestránkováno

Příloha C: Richard Podzemný, *Seznam prací. Soutěže*, pozůstalost R. F. P., nestránkováno

Příloha D: Richard Podzemný, *II. Chronologický soupis díla*, pozůstalost R. F. P., nestránkováno

Příloha E: Richard Podzemný, *II. Chronologický soupis díla*, pozůstalost R. F. P., nestránkováno – přepis ve sjednocené úpravě, s poznámkami

Příloha F: Obrazová příloha viz Seznam vyobrazení

Příloha A: Soupis absolventů Janákovy školy

Soupis absolventů Janákovy školy

Legenda:

- V soupisu Karla Koželky
- V soupisu VŠUP 1885–2005
- V obou soupisech, datace dle soupisu Karla Koželky
- V obou soupisech, datace dle VŠUP 1885–2005

- 1922: Josef Grus: Janák
 Obalil Josef: Janák, Plečnik
 Pechánek Antonín: Janák, Plečnik
 Ploň František: Janák, Plečnik
 Podpěra Blahomír: Janák, Plečnik
 Smlísek Antonín: Dítě, Kysela, Janák, Plečnik
 1923: Černý F. M.: Janák
 Pýcha Bohumil: Plečnik, Janák
 Smetana Pavel: Janák
 1924: Holý Bohumil
 Huja Josef
 Polášek Josef
 Vaníček Bohuslav
 1925: Lešovský Gustav
 Petřů Josef
 Faulhammer František
 Cafourek Jiří
 (Holý Bohumil)
 Vaníček Bohuslav
 1926: Halabala Jindřich

- 1933: Friedrichová Jarmila
 (Koželka Karel)
 Navrátil Antonín
 Tenzer Antonín
 1934: Drábek Antonín
 Mann Karel
 (Škerík Josef)
 1935: Kubiček Jan
 1936: Kubečka Vladimír
 Nerad Karel
 Vazda František
 Vrána Karel
 1937: (Drábek Antonín)
 Kalík Ferdinand
 Plesník Zdeněk
 Podzemný Robert
 1938: Jirásko Josef
 Marek Jaroslav
 Růžička František
 Šula Jan
 Volák Ludvík
 1939: Heller Jiří Jan
 Pivac Anđelko
 (Kouba Miroslav)
 (Volák Ludvík)
 1940: (Hasal Jaromír)
 1941: Hasal Jaromír
 Kouba Miroslav

- Khava Karel
 Kropáček Antonín
 Matějček František
 Morávková Jřina
 (Sobol František)
 1942: Rudolf Stanislav
 Rathouský Josef
 Sobol František
 Stadler Jaroslav
 Zabokrtský Karel
 1943: Hradil Vladimír: Janák, Sokol, J. E.
 Koula
 Libra Miloš: Janák, Sokol, Koula
 Šebele Antonín: Janák
 Skalík Oldřich: Janák, Sokol, Koula

Signatury z archivu NTM:

- Kasl Václav
 Strimplova Eva
 Škarpíšek Josef
 Škarpíšek Jaromír
 Srba Ladislav

Zdroje:

- Karel Koželka, Pavel Janák a škola, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styř IV*, 1942, s. 90–92, viz s. 92
 Pedagogové a posluchači, 1885–2005, in: Martina Pachmanová a Markéta Pražanová (eds.), *Vysoká škola uměleckopřímyslová v Praze 1885–2005*, Praha 2005, s. 312–314
 Archiv architektury a stavitelství NTM, fond Práce žáků [Janákovy školy]

Richard Podzemný

16. března 1907

Křivé okres Válašské Meziříčí/nyní Vsetín/

Vysoká škola uměleckoprůmyslová od r. 1926 do roku 1931.

Od r. 1931 do r. 1935 u profesora arch. Pavla Janáka, do r. 1950 samostatný, od r. 1950 do nynějška v Pražském projektovém ústavu.

Po roce 1945 člen komise stavební ÚNV v Praze asi 1 rok. V roce 1948 člen akčního výboru pro ustavení celostátní organizace čsl. výtvarných umělců a architektů. V téže době člen kulturní patronátní komise v Rychnově n/Kn. spolu se spis. Pujmanovou, Polikánovou, ak. mal. Tittelbachem. Ministerstvem školství jmenován předsedou zkušebních komisí pro státní zkoušky na Vys. škole uměl. průmyslové. Mimo to jsem trvale ve funkcích výtvarných umělců-hlavně Svazu čsl. arch. do nynějška.

16. března 1962 udělila mně vláda ČSSR za třicetiletou vynikající práci v oboru architekt. projektování čestný titul
Zasloužilý umělec.

Praha Bubenec, Slavičková ul. 151 Telefon: 32 56 82

Pracoviště: Pražský projektový ústav, Praha 7 Kostelní 44
Telefon: 37 95 65

K odstavci " Dílo" v životopisném dotazníku uvádím jen významější práce provedené v soutěžích i realizacích.

Na soutěžích jsem pracoval již během studií na škole u profesora arch. Janáka.

Absolvoval jsem v roce 1931 a do dnešního dne vypracoval 127 prací, převážně samostatných, nebo se svými spoluautory (ponejvíce s ak. arch. Tenzerem, Osendorfem, Hílským, Holým, F. M. Černým).

Ze 127 prací bylo 66 soutěží, veřejných i omezených.

Z těchto soutěží jsem obdržel :

13	I. cen
7	II. cen
8	III. cen
1	IV. cenu
15	odměn

bylo vypracováno 18 užších soutěží a pouze 4 z celkového počtu nebyly oceněny ani odměněny.

Architektonická činnost byla zaměřena na obory bydlení, stavby zdravotnické, veřejné budovy, urbanistické úkoly a spolupráce s výtvarnými umělci.

Před II. světovou válkou v letech třicátých účastnili jsme se téměř všech soutěží v otázkách bydlení, kde jsme obdrželi nejvyšší ceny.

V letech 1930 vypsal veřej. soutěž Svaz čsl. Díla, kde jsme obdrželi I. a II. cenu, 1931 Obec Pražská I. cenu, dělnické družstvo "Včela" ve Vršovicích II. cenu, Ústř. soc. pojišť. odměna a j., v roce 1946 byla veřejná soutěž na "Výstavbu nových Lidic", kde jsme obdrželi I. cenu a v užší soutěži také I. cenu, 1937 v užší soutěži na Zamskou Banku v Dejvicích I. cena.

Z oboru zdrav. staveb to byly tyto soutěže v r. 1932 sanatorium ve Vysných Hágách - nejvyšší odměna, r. 1933 univerzitní město s klinikou pro 1.200 lůžek v Bratislavě - III. cena, r. 1936 veřejná soutěž na Motolskou nemocnici v Praze - III. cena, r. 1937 užší soutěž na tutéž nemocnici opět III. cena, r. 1946 užší soutěže na nemocnici II. typu v Rychnově n/Kn. v Ledči n/Sázavou a Nové Pace vesměs oceněno I. cenami a 1958 veřejná soutěž na Dětskou fakultní a městskou nemocnici v Motole, kde jsme s arch. Tenzerem obdrželi II. nejvyšší cenu a na základě toho též realizaci.

Veřejné budovy: v r. 1935 Velkotržnice v Praze na Manínách II. cena nejvyšší, v r. 1937 Obchodní komora v Olomouci III. cena, v r. 1942 užší soutěž na obřadní síň se hřbitovem ve Val. Meziříčí I. cena. Užší soutěž na oblastní divadlo ve Val. Meziříčí I. cena, v r. 1946 veř. soutěž na Staroměstskou radnici III. cena, v r. 1964 veř. soutěž na Festivalové kino v Karlových Varech - odměna.

Školské objekty: v r. 1928 učitelský ústav ve Val. Meziříčí - III. cena
v r. 1946 Živnostenské školy v Ústí n/Orl. - I. cena
v r. 1952 Vysoká škola Stranická - III. cena

Urbanistické práce: v r. 1939 uzší soutěž na regul. plán
Val.Meziříčí - I.cena
v.r. 1942 uzší soutěž na regul. plán
Vysokého Mýta- IV.cena
v r. 1946 uzší soutěž na regul. plán
v Přerově-doporučeno k provedení.

Ve spolupráci s výtvarnými umělci byly provedeny tyto soutěže:

V letech : 1933 veř.soutěž Pomník Jana Nerudy Malostranské nám.
nejvyšší odměna (soch.Ducháčková)
1933 uzší soutěž se soch.Jiříkovským na pomník
Adolfa Hejduka v Písku - II.cena
1935 uzší soutěž se soch.Stefunkem pomník padlým
Čechům a Slovákům v Turč,sv.Martině - I.cena
1935 Ducháčková veř.soutěž na pomník T.G.Masaryka
v Ostravě - odměna
Ducháčková veř.soutěž na pomník T.G.Masaryka
v Praze - nejvyšší odměna
1941 se soch.Ducháčkovou veř.soutěž na pomník
B.Němcové v Praze - II.nejvyšší cena
1952 Uzší soutěž se soch.Malejovským na Stalinův
pomník v Plzni - I.cena
1954 Památník Osvobození v Pardubicích se soch.Male-
jovským
1962 Veř.soutěž na Fučíkův pomník v Plzni se soch.
Ducháčkovou - II.cena

Na realizovaných pracích jsem spolupracoval a provedeny byly u
Obytného domu v Dejvicích práce nár.umělce Jana Landy,zasl.umělce
Stefana a ak.mal.Bauchy.

U polikliniky v Břevnově s akad.soch.Ducháčkovou,sochařem Jiří-
kovským, ak.mal.Těhnikem a Podzemnou a prof.Hladíkem.

Na kulturním domě v Lidicích spolupracoval prof.ak.soch.Malejov-
ský a u domu Nár.výb.prof.Nušl ak.soch.

V roce 1935 jsem spolupracoval na pomníku spis.Hviezdoslava v
Dolnom Kulině se soch.Stefunkem,
1935 na památníku Padlým Čechům a Slovákům také se soch.
Stefunkem
1958 se soch.Malejovským na památníku Osvobození v Pardu-
bicích
1965 u Plaveckého stadionu v Praze Podolí byla realizována
díla ak.soch.Jancouška,ak.soch.Chlupáče,prof.Fišárka,
ak.soch.Pacíka a prof.Kaplického.

Z větších provedených prací uvádím:

Z roku 1938 Obytný pětidům v Praze Dejvicích "Skleňák" zvaný.
1946 Dětské jesle v Mostku u Dvora Králové,Kralupech
n/Vltavou, a Val.Meziříčí.
1948 Kulturní dům v Pasece u Olomouce (akce mňh.zeměděl.)
1952 Výstavba "Nových Lidic" (arch.Marek,Jirsák,Hilský a
Tenzler)
1956 Kulturní dům v Lidicích včetně objektů kolem středu
náměstí
1962 Poliklinika v Praze Břevnově

V roce 1965 Plavecký stadion v Podolí
1965 Vyhlídková terasa v Rajske zahradě Pražského
hradu proved. s prof. Benšem.
1966 Realizuje se DFN a MN v Praze v Motole s ak.
arch. Tenzerem.

Neuvádím menší úkoly, obytné domy, vnitřní zařízení a podobně.

Seznam prací. / soutěže /

Bydlení:	nejmenší typ volného domku pro svaz čl. Díla v Praze.	II. cena
	Nejmenší typ řadového domku tamtéž	I. cena
	Nájemné domy s malými byty na území v Holešovicích a na Pankráci pro obec pražskou	I. cena
	Nájemné domy s malými byty pro Ú S P.	zakoupení
	Nájemné domy s malými byty pro kons. spolek " Včela " v Praze.	II. nejv. cen
	Uzší soutěž na malé byty v nájemných domech pro Ú S P. v Praze	
	Uzší soutěž na nájemné domy pro Zem. banku v Praze-Dejvicích	I. cena
	Nejmenší byty obce pražské v náj. domech v Praze Břevnově.	II. cena
	Nájemný dům v Kutné Hoře /uzší soutěž/	I. cena
	Návrh na 4 obytné, nájemné domy pro tov. Jirasko v Praze	
	Návrh na rodinný dům ~~ve Val. Mezifíči~~ Závorského v Brozanech	
	Návrh na rodinnou vilu s ordinací pro MUDr. Cella v Dol. Bečkovcích	
Nemocnice a sanatoria :	Sanatorium pro tbc. ve St. Smokovci	
<i>zdrav. střediska</i>	Sanatorium pro tbc. ve Vyš. Hágách v Tatrách pro Ú S P.	nejv. zakoup.
	Universitní město s klinikami v Bratislavě.	III. cena
	Pobočka pražské všeob. nem. s klinik. v Praze v Motole	III. cena
	Uzší soutěž na pobočku pražské všeob. nem. s klinikami tamtéž	III. cena
Školy :	Učitelství ústav ve Val. Mezifíči	III. cena
	Návrh rodinné školy ve Val. Mezifíči	
	<i>Příspěvek k škole ve Val. Mezifíči</i>	
	<i>Zimní škola s internátem v Úst. n. p. I. cena</i>	
	<i>Výchozí škola staniční v Praze</i>	III. cena

Různé :	Svítlidla pro svaz čl. Díla	I. cena
	Velkotržnice v Praze na Maninách	II. nejv.cena
	Museum na Hradčanech	zakoupení
	Museum na výstavišti v Praze	zakoupení
	Obchodní a živnost. komora v Olomouci	III. cena
	Uzší soutěž na Žižkovskou záložnu	
	Přestavba star. radnice v Praze	zakoupeno
	Uzší soutěž na městské lázně v Olomouci	
	Uzší soutěž na policejní říd. v Olomouci	
	Výstaviště v Olomouci	zakoupení
	Obytné domy s kavárnou pro ČKD. v Praze	
	Soutěž na budovy finančních úřadů a justičního paláce v Praze	nejvyšší ocenění
Regulace:	Regulační plán města Mukačeva	
	Regulační plán města Val. Mezifíčí zadáno a provádí se	nejv. cena

Provedené stavby:

Obytný dům v Louňovicích u Prahy
 Obytný dům s restaurací v Uh. Hradišti
 Rodinný dům pro JUDr. Frant. Zimmermanna v Č. Budějovicích
 Rodinný dům pro JUDr. Frant. Švece v Čes. Budějovicích
 Obytný, nájemný dům Zemské banky v Praze-Dejvicích
 Rodinný dům v Čísovicích u Mníšku
 Obytný dům spořitelny města Kutné Hory

Vnitřní zařízení.

Zařízení bytu Ing. B. Turka v Jugoslávii
 Zařízení vlastního bytu.
 Zařízení ~~xxxxxxx~~ bytu p. Vízka v Praze.

II. Chronologický seznam prací.

- 1928.
1. Veřejná soutěž na zařízení provozovny holiče s bytem pro st. ústř. školu byt. průmyslu v Praze / spolupracovník K. Ossendorf / ..... odměna
  2. Veř. soutěž na měšťanskou školu v Lužici.
  3. Veř. soutěž na učitelský ústav ve Val. Mezifíři / spolupracovník B. Kupka / ..... III. cena.
- 1929.
4. Náčrt sokolovny do Borovan u C. Budějovic.
  5. Veř. soutěž na ovětlivací tělesa vypsaná svazem Čes. Dila a svazem elektr. / sp. Ossendorf / .. I. cena
- 1930.
6. Veř. soutěž na nejmenší typ volného domku vypsaná svazem Čes. Dila / spoluprac. A. Tenzer / .. II. cena
  7. Veř. soutěž na nejmenší typ řadového domku vypsaná svazem C. D. / spoluprac. A. Tenzer / ... I. cena.
  8. Veř. soutěž na domy s malými byty vypsaná obcí pražskou na území v Holešovicích a na Pankráci v rámci akce na postavení 10.000 malých bytů / spoluprac. Ossendorf- Tenzer / ..... I. cena.
  9. Veř. soutěž vypsaná Ústř. soc. pojišťovnou v Praze na území u přeměnění nuselského území pro 1.200 bytů / spoluprac. Ossendorf-Tenzer / .... zakoupení
- 1931.
10. Veř. soutěž na domy s malými byty se spol. jídelnami, přednáškovým sálem, láznemi a mateřskou školou. Vypsaná ústředním konsoma. děl. spol. "Včela" / spolupracovník Ossendorf- Tenzer / ..... II. cena nejvyšší.
  11. Projekt na vilu pro pí. Z.P. v Loňovicích..realisov.
  12. Uzávěrka soutěž vypsaná Ústřed. soc. pojišťovnou na domy s malými byty na území na Pankráci v Praze pro 450 bytů / spoluprac. Ossendorf /.
  13. Projekt na volný obytný dům s restaurací pro F. Filáta v Uherském Hradišti..... realisováno.

14. Veř. soutěž na sanatorium pro Tbc vypsáná Ústřední soc. poj. ve St. Smokovci v Tatrách. /s Míškem/
15. Projekt na rodinný dům pro A. Zimmermanna, říd. učitele v Čes. Budějovicích/ s Ossendorffem/...Realisov.
16. Náčrt na spolkový dům pro D T J ve Valašském Meziříčí.
17. Veř. soutěž na sanatorium pro Tbc vypsáná Ústřed. soc. pojišťovnou pro 400 lůžek ve Vyšných Hágách v Tatrách / s Ossendorffem a Míškem/.....Nejvyšší zakoup
18. Veř. soutěž vypsáná min. veř. prací na zastavení pozemků při karlovarské cestě v Bratislavě v universitním městě s klinikami pro 1200 lůž. /s Holým, Černým, Ossendorffem/.....III.cena
19. Veř. soutěž - pomník Jana Nerudy v Praze na Malostr. náměstí/ s akad. soch. Ducháčkovou.....Nejvyšší odměna
20. Veř. soutěž na regulační plán města Mukačeva, Podkarpatská Rus / s Ossendorffem a Holým/
21. Užší soutěž na pomník Adolfa Hejduka v Písku, s akad. soch. Jiříkovským/ .....II.cena
22. Projekt na rodinný dům pro J Udr. Frant. Švece v Čes. Budějovicích / s Ossendorffem/.....Realisováno
23. Zařízení bytu / kuchyně, obýv. pokoje a ložnice pro ing. R. Turka v Jugoslavii.
24. Veř. soutěž na velkotržnici v Praze na Manínách, /s Holým, Černým a Ossendorffem/.....II. nejvyšší cena
25. Užší soutěž - pomník padlým Čechům a Slovákům na Slovensku v Turč. sv. Martině/s akad. sochařem Štefunkem/ .....I.cena a zadání.
26. Veř. soutěž na pomník pres. Masaryka v Mor. Ostravě. s akad. soch. V. Ducháčkovou/.....Odměna
27. Návrh na pomník Hviezdoslava s okolní úpravou v Dolnom Kubíně / s akad. soch. Štefunkem/...Realisováno.
28. Návrh na úpravu náměstí s veř. toaletami v Dol. Kubíně.

I c	1
II c	2
III c	3
odm.	2

9

29. Zařízení vlastního bytu, kuchyně a obýv.
pokoje ..... realizováno

1936.

30. Veřejná soutěž vypsaná min. veř. prací na pobočku
pražské všeobecné nemocnice v Praze - Motolech 1330
1. Etak / spoluprac. Dr. Chechel, Dr. Špalek
..... III. cena

31. Uzší soutěž na obytné domy Zemské banky v Praze -
Dejvicích s přílehlými obchodními místnostmi a
garážemi ..... realizováno

32. Veřejná soutěž vypsaná obcí pražskou na nejmenší
byty pro chudé v Břevnově - 320 bytů / spoluprac. d
Dr. Chechel / ..... II. cena.

33. Zařízení bytu K. Vízka v Praze, 1. k.nice a obýv. pokoj.
..... realizováno

1937

34. Uzší soutěž na pobočku pražské všeobecné nemocnice,
vypsaná min. veř. prací v Praze - Motolech / spolu-
Prac. Dr. Chechel / ..... III. cena
Ministerstvo veř. prací přislíbilo na základě uzší
soutěže zadati nám k vypracování definitivních plánů pavil-
ny infekční tuberkulózní a prosekturu.

35. Veř. soutěž vypsaná zemským úřadem v Praze na dru-
hou budovu Nár. zaseda na Hradčanech / spoluprac.
Dr. Chechel / ..... zakoupení.

36. Veř. soutěž na vlastní budovu Obchodní živnosten-
ské komory v Olomouci / spoluprac. Drábek / ... III. cena.

1938.

37. Uzší soutěž na budovu žižkovské záložny v Praze na Žiž-
kově / spoluprac. Moavec /

38. Veřejná soutěž na pomník presidenta Osvooboditele v Praze na
Hradčanech / spoluprac. ak. sochaři Ducháček, Ducháč-
ková / ..... nejvyšší odměna

39. Veřejná soutěž vypsaná obcí pražskou na přestavbu
Staroměstské radnice v Praze / spoluprac. Moravec /
..... odměna

40. Uzší soutěž na městské lázně v Olomouci / spolu-
prac. Drábek / .....

41. Uzší soutěž na stavbu budovy polic. říd. v Ol-
mouci / spoluprac. Drábek /

42. Veřejná soutěž na výstaviště v Olomouci / spo-
luprac. Drábek / ..... odměna .

43. Projekt na obytné domy tov. Jirasko v Praze VIII.
44. Úzší soutěž na obytný dům speřitelny města Kutné Hory v Kutné Hoře..... realizováno
45. Projekt na letní domek K. Víška v Čisovicích u Knišku ..... realizováno
46. Úzší soutěž na regulační a zastavovací plán města Valašského Meziříčí / spoluprac. Hlinský- Tenzer/ .... I. ce
Na základě uzší soutěže zadáno.
47. Návrh nájemného domu ve Valašském Meziříčí / spoluprac. Hlinský-Tenzer /
48. Návrh na rodinnou školu ve Valaš. Meziříčí / spoluprac. Hlinský- Tenzer/
49. Úzší soutěž vypsaná Českomoravskou Kolben- Daněk na zastavění pozemku " U Šálků " na Karlově nám. obytnými domy s obchodními místnostmi.
50. Návrh na rodinný dům s ordinací okresního lékaře MUDr. Sellerta v Dol. Bečkovicích.
51. Návrh na rodinný dům velkostatkáře Závorského v Brozanech.
52. Návrh na obytný dům s ordinací MUDr. Adolfa Bártka na Vsetíně.
53. Projekt na dva nájemné domy pro chůvě a 90 ti byty pro obec. pražskou v Libni / spoluprac. Br. Chochoel /
..... realizováno.
54. Návrh na turistickou chatu pro ak. malíře Ludvíka Klímska ve Zdechově u Vsetína ..... realizováno.
1940. 55. Veř. soutěž vypsaná zemským úřadem na druhou budovu Nár. muzea v Praze v Holešovicích na výstavišti / spoluprac. Cassendorf- Tenzer / ..... zakoupení.
56. Veř. soutěž vypsaná zemským úřadem na budovy finančních a justičního paláce na pozemcích býv. plynárny v Praze na Žitkově/ spoluprac. Cassendorf- Tenzer / jeano s nejvyšších ocenění.
1941. 57. Návrh na přístavbu hotelu pro J. Hejného na Malé Škále u Turnova - 25 pokojů.

58. Projekty na dva obytné rodinné domy pro tov. Jirásko v Praze - Troji ..... provedeno.
59. Ústí soutěž na domek městského dělníka s malým hospodářským pro min. školství a nár. osvěty.
60. Projekt stavebního skladiště, hospodářské budovy a prodejny s prodejnou pro hospodářské družstvo "Svoboda" ve Val. Meziříčí. / spoluprac. Tenzer ..... ve stavbě.
61. Projekt letního domku JUdr. B. v Mníchovicích .. proveden
62. Návrh na úpravu sportoviště pro město Val. Meziříčí / spoluprac. Tenzer /.
63. Návrh na s ladiště pro Fr. Portelku ve Val. Meziříčí ..... v projektu.
64. Veř. soutěž na pomník B. Němcové / Ducháčkova II. nejv. cena.
65. Návrh na přestavbu hostince v Křivém u Val. Meziříčí.
66. Ústí s utěží na regulační a zastavovací plán města Vysokého Mýta ..... IV. cena.
67. Projekt na rodinný domek v Praze. .... provedeno
68. Chata a 3 rod. domky arch. B. v Mor. Ostrově, projekt.
69. Ústí soutěž na pomník B. Němcové / Ducháčkova. /
70. Ústí soutěž na hřbitov ve Val. Meziříčí s obřadními síněmi a hospodářskými budovami / spoluprac. A. Tenzer. / !..... I. cena a doporuč. k provedení. /
71. Rodinný domek p. G. v Paskově u Ostrovy
72. Hotel s biografem v Lidečku, projekt.
73. Ústí soutěž na hřbitov ve Vsetíně.
74. Provozáčcí situační plány hřbitova ve Val. Meziříčí / spol. Tenzer /

1944.

75. Návrh krematoria ve Val. Meziříčí /spol. Tenzer/.
76. Návrh hřbitovní kaple a správních budov na hřbitov ve Val. Meziříčí / spol. Tenzer/.
77. Veřejná soutěž na Lidice /spol. Hlinský-Tenzer/. I.cena
78. Užší soutěž na divadlo s hotelem ve Val. Meziříčí / spol. Tenzer/ I. cena
79. Užší soutěž na zastavení pozemku nemocnicí v Plzni / spol. Hlinský- Tenzer /
80. Užší soutěž na regulační plán Přerov / spol. Tenzer/.
81. Užší soutěž na Lidice / spol. Tenzer-Hlinský /.
82. Veřejná soutěž na Staroměstskou radnici / spol.Hlinský-Tenzer / III. cena
83. Regulační plán Kralup provádí se
84. Směrné plány pro obnovu Sedlčanska pro 7 obcí s osadami / spol. Hlinský-Tenzer-Holý / provedeno
85. Užší soutěž na nemocnici II.typu v Rychnově nad Kněžnou / spol. Tenzer / I. cena
86. Užší soutěž na nemocnici II.typu v Ledči nad Sázavou / spol. Tenzer / I. cena
87. Užší soutěž dostavby nemocnice II.typu v Jaroměři / spol. Tenzer /
88. Užší soutěž na nemocnici II.typu v Nové Pace / spol. Tenzer / I. cena
89. Náčrty na nemocnici II.typu v Zábřehá na Moravě /sp.Tenzer/
90. Dům pro lékaře v Humpolci realizováno / spol.Tenzer /

91. Náčrt stavby nemocnice v Humpolci /spol. Tenzer /
92. 4 nájemné domy ve Valašském Meziříčí / spol. Tenzer / realizováno
93. Náčrty průmyslové školy ve Vsetíně /spol. Hlinský-Tenzer /
94. Užší soutěž na živnostenské školy v Ústí /sp. Tenzer/ I.cena
95. Typ jeslí ve Val. Meziříčí /spol. Tenzer / realizováno
96. Typ jeslí v Mostku, Dvůr Králové /sp.Tenzer/ realizováno
97. Typ jeslí v Kralupech n. Vlt. / sp.Tenzer/ realizováno
98. Kulturní dům v Pasece u Olomouce /sp.Tenzer/ realizováno
99. Užší soutěž na Oblastní nemocnici na Vinohradech

1950

Vstup do socialistického sektoru "Projektovní atelier".

100. Nemocnice II.typu v Litvínově projekt
101. Adaptace pro zdravotní obvodní střediska v Praze
4 z nich realizovány
102. Zastavení náměstí v Lidicích s návrhy na budovy
103. Ústav experimentální chirurgie v Krči realizováno
104. Užší soutěž na Stalinův pomník v Plzni realizováno I.cena
105. Užší soutěž na úpravu vjezdu do tunelu pod Letnou- odměna
106. " " " " " " " " nejvyšší ocenění
ad 104, 105, 106 spol. soch. Malejovský
107. Užší soutěž na VSŠ III. cena /pracováno s kolektivem
arch. a umělců/
108. Projekt náměstí v Lidicích s budovami

109. Typové podklady objektů T 22 /spoluautoři: Dostál, Urbanec/

110. Jesle na Žižkov

111. Stalinův pomník v Pardubicích /soch. Malejovský/

Příloha E: Richard Podzemný, *II. Chronologický soupis díla*, pozůstalost R. F. P., nestránkováno – přepis ve sjednocené úpravě, s poznámkami

1928

1) Veřejná soutěž na zařízení provozovny holiče s bytem pro st. Ústřední školu bytového průmyslu v Praze / s K. Ossendorfem / odměna

2) Veřejná soutěž na měšťanskou školu v Lužci

3) Veřejná soutěž na učitelský ústav ve Valašském Meziříčí / s B. Kupkou / III. cena

*1929

1929

4) Náčrt sokolovny do Borovan u Českých Budějovic

5) Veřejná soutěž na osvětlovací tělesa vypsána svazem Československého Díla / s K. Ossendorfem / I. cena

1930

6) Veřejná soutěž na nejmenší typ volného domku vypsána svazem Československého Díla / s A. Tenzerem / II. cena

7) Veřejná soutěž na nejmenší typ řadového domku vypsána svazem Československého Díla / s A. Tenzerem / I. cena

8) Veřejná soutěž na domy s malými byty vypsána obcí pražskou na území v Holešovicích a na Pankráci v rámci akce na postavení 10 000 malých bytů / s K. Ossendorfem a A. Tenzerem / I. cena

9) Veřejná soutěž vypsána ústřední sociální pojišťovnou v Praze na území u přemostění nuselského údolí pro 1200 bytů / s K. Ossendorfem a A. Tenzerem / zakoupení

1931

10) Veřejná soutěž na domy s malými byty se společnými jídelnami, přednáškovým sálem, lázněmi a mateřskou školou, vypsána ústředním konsum. děl. spol. „Včela“ / s K. Ossendorfem a A. Tenzerem / II. cena, nejvyšší

11) Projekt na vilu pro paní Z. P. v Louňovicích / realizováno

12) Užší soutěž vypsána Ústřední soc. pojišťovnou na domy s malými byty na území na Pankráci v Praze pro 430 bytů / s K. Ossendorfem

13) Projekt na volný obytný dům s restaurací pro F. Piláta v Uherském Hradišti / realizováno
* Stavebníkem byl Cyril Pilát. R. F. Podzemný na projektu spolupracoval s Kamilem Ossendorfem.

1932

14) Veřejná soutěž na sanatorium pro TBC vypsaná ústřední sociální pojišťovnou ve Starém Smokovci v Tatrách / s F. Míškem

15) Projekt na rodinný dům pro A. Zimmermanna, řídícího učitele v Českých Budějovicích / s K. Ossendorfem / realizováno

16) Náčrt na spolkový dům pro DTJ ve Valašském Meziříčí

17) Veřejná soutěž na sanatorium pro TBC vypsaná Ústřední sociální pojišťovnou pro 400 lůžek ve Vyšných Hagách v Tatrách / s K. Ossendorfem a F. Míškem /nejvyšší zakoupeno

1933

18) Veřejná soutěž vypsaná ministerstvem veřejných prací na zastavění pozemku při karlovarské cestě v Bratislavě univerzitním městem s klinikami pro 1200 lůžek / s B. Holým, F. M. Černým, K. Ossendorfem / III. cena

19) Veřejná soutěž na pomník Jana Nerudy v Praze na Malostranském náměstí / s. akad. soch. Ducháčkovou / nejvyšší odměna

20) Veřejná soutěž na regulační plán města Mukačeva, Podkarpatská Rus / s K. Ossendorfem a B. Holým

21) Užší soutěž na pomník Adolfa Hejduka v Písku / s akad. soch. Jíříkovským / II. cena

22) Projekt na rodinný dům pro JUDr. Františka Švece v Českých Budějovicích / s K. Ossendorfem / realizováno

23) Zařízení bytu (kuchyně, obývacího pokoje a ložnice) pro Ing. R. Turka v Jugoslávii

1935

24) Veřejná soutěž na velkotržnici v Praze na Maninách / s B. Holým, F. M. Černým a K. Ossendorfem / II. nejvyšší cena

25) Užší soutěž na pomník padlým Čechům a Slovákům na Slovensku v Turčianském sv. Martině / s akad. soch. F. Štefunkem / I. cena a zadání

26) Veřejná soutěž na pomník prezidenta Masaryka v Moravské Ostravě / s akad. soch. V. Ducháčkovou / odměna

27) Návrh na pomník Hviezdoslava s okolní úpravou v Dolnom Kubíně / s akad. soch. F. Štefunkem / realizováno

28) Návrh na úpravu náměstí s veřejnými toaletami v Dolnom Kubíně

29) Zařízení vlastního bytu, kuchyně a obývacího pokoje / realizováno

1936

30) Veřejná soutěž vypsaná ministerstvem veřejných prací na pobočku pražské všeobecné nemocnice v Praze-Motole -- 1330 lůžek / s Dr. J. Chocholem a Dr. A. Špalkem / III. cena

31) Užší soutěž na obytné domy Zemské banky v Praze-Dejvicích s přílehlými obchodními místnostmi a garážemi / realizováno

32) Veřejná soutěž vypsaná obcí pražskou na nejmenší byty pro chudé v Břevnově – 320 bytů / s Dr. J. Chocholem / II. cena

33) Zařízení bytu K. Vízka v Praze, ložnice a obývací pokoj / realizováno

1937

34) Užší soutěž na pobočku pražské všeobecné nemocnice, vypsaná ministerstvem veřejných prací v Praze-Motole / s Dr. Chocholem / III. cena

Ministerstvo veřejných prací přislíbilo na základě užší soutěže zadati nám k vypracování definitivních plánů pavilony infekční, tuberkulózní a prosekturu.

35) Veřejná soutěž vypsaná zemským úřadem v Praze na druhou budovu Národního muzea na Hradčanech / s Dr. J. Chocholem / zakoupení

36) Veřejná soutěž na vlastní budovu Obchodní živnostenské komory v Olomouci / s A. Drábkem / III. cena

1938

37) Užší soutěž na budovu žižkovské záložny v Praze na Žižkově / s Moravcem

38) Veřejná soutěž na pomník prezidenta Osvoboditele v Praze na Hradčanech / s Akad. Soch. Ducháčkem a Ducháčkovou / nejvyšší odměna

39) Veřejná soutěž vypsaná obcí pražskou na přestavbu Staroměstské radnice v Praze / s Moravcem / odměna

40) Užší soutěž na městské lázně v Olomouci / s A. Drábkem

41) Užší soutěž na stavbu budovy policejního ředitelství v Olomouci / s A. Drábkem

- 42) Veřejná soutěž na výstaviště v Olomouci / s A. Drábkem / odměna
- 43) Projekt na obytné domy továrny Jirásko v Praze VIII
- 44) Užší soutěž na obytný dům spořitelny města Kutné Hory v Kutné Hoře / realizováno
- 45) Projekt na letní domek K. Vízka v Čisovicích u Mníšku / realizováno

1939

- 46) Užší soutěž na zastavovací plán města Valašské Meziříčí / s V. Hliským a A. Tenzerem / I. Cena
Na základě užší soutěže zadáno.
- 47) Návrh nájemného domu ve Valašském Meziříčí / s V. Hliským a A. Tenzerem
- 48) Návrh na rodinnou školu ve Valašském Meziříčí / s V. Hliským a A. Tenzerem
- 49) Užší soutěž vypsaná Českomoravskou Kolben–Daňek na zastavění pozemku „U Šálků“ na Karlově náměstí obytnými domy s obchodními místnostmi
- 50) Návrh na rodinný dům s ordinací okresního lékaře MUDr. Gellerta v Dolních Beřkovicích
- 51) Návrh na rodinný dům velkostatkáře Záveského v Brozanech
- 52) Návrh na obytný dům s ordinací MUDr. Adolfa Bártka na Vsetíně
- 53) Projekt na dva nájemné domy pro chudé s 90 byty pro obec pražskou v Libni / s Dr. J. Chocholem / realizováno
- 54) Návrh na turistickou chatu pro akad. mal. Ludvíka Klimka ve Zděchově u Vsetína / realizováno

1940

- 55) Veřejná soutěž vypsaná zemským úřadem na druhou budovu Národního muzea v Praze v Holešovicích na výstavišti / s K. Ossendorfem a A. Tenzerem / zakoupení
- 56) Veřejná soutěž vypsaná zemským úřadem na budovy finančního a justičního paláce na pozemcích bývalé plynárny v Praze na Žižkově / s K. Ossendorfem a A. Tenzerem / jedno z nejvyšších ocenění

1941

- 57) Návrh na přístavbu hotelu pro J. Nejedlo na Malé skále u Turnova – 25 pokojů
- 58) Projekty na dva obytné rodinné domy pro továrnu Jirásko v Praze – Troji / provedeno

- 59) Užší soutěž na domek městského dělníka s malým hospodářstvím pro Ministerstvo školství a národní osvěty
- 60) Projekt obvodového skladiště, hospodářské budovy a obytného domu s prodejnou pro hospodářské družstvo „Budoucnost“ ve Valašském Meziříčí / s A. Tenzerem / ve stavbě
- 61) Projekt letního domu JUDr. B. v Mnichovicích / realizováno
- 62) Návrh na úpravu sportoviště pro město Valašské Meziříčí / s A. Tenzerem
- 63) Návrh na skladiště pro Františka Fortelku ve Valašském Meziříčí
* R. F. Podzemný na projektu spolupracoval s Antonínem Tenzerem.
- 64) Užší soutěž na pomník Boženy Němcové / s V. Ducháčkovou / II. nejvyšší cena
- 65) Návrh na přestavbu hostince v Křivém u Valašského Meziříčí
- 66) Užší soutěž na regulační a zastavovací plán města Vysokého Mýta / IV. cena
- 67) Projekt na rodinný domek v Praze
- 68) Projekt – Chata a 3 rodinné domky arch. B. v Moravské Ostravě
- 69) Užší soutěž na pomník Boženy Němcové / s V. Ducháčkovou
- 70) Užší soutěž na hřbitov ve Valašském Meziříčí s obřadními síněmi a hospodářskými budovami / s A. Tenzerem / I. cena a doporučení k provedení
- 71) Rodinný domek p. G. v Paskově u Ostravy
- 72) Hotel s biografem v Lidečku
- 73) Užší soutěž na hřbitov ve Vsetíně
* R. F. Podzemný na projektu spolupracoval s Antonínem Tenzerem.
- 1944**
- 74) Prováděcí situační plány hřbitova ve Valašském Meziříčí / s A. Tenzerem
- 75) Návrh Krematoria ve Valašském Meziříčí / s A. Tenzerem
- 76) Návrh hřbitovní kaple a správních budov na hřbitov ve Valašském Meziříčí / s A. Tenzerem
- 1945**
- 77) Veřejná soutěž na Lidice / s V. Hilským a A. Tenzerem / I. cena

78) Užší soutěž na divadlo s hotelem ve Valašském Meziříčí / s A. Tenzerem / I. cena doporučeno k provedení

79) Užší soutěž na zastavení pozemku nemocnicí v Plzni / s V. Hilským a A. Tenzerem

1946

80) Užší soutěž na regulační plán Přerova / s A. Tenzerem / doporučeno k provedení

81) Užší soutěž na Lidice / s V. Hilským a A. Tenzerem / doporučeno k provedení / (1946)

82) Veřejná soutěž na Staroměstskou radnici / s V. Hilským a A. Tenzerem / III. cena

83) Regulační plán Kralup / provádí se

84) Směrné plány pro obnovu Sedlčanska pro 7 obcí s osadami / s V. Hilským, A. Tenzerem a B. Holým / provedeno

85) Užší soutěž na nemocnici II. typu v Rychnově nad Kněžnou / s A. Tenzerem / I. cena

86) Užší soutěž na nemocnici II. typu v Ledči nad Sázavou / s A. Tenzerem / I. cena

87) Užší soutěž dostavby nemocnice II. typu v Jaroměři / s A. Tenzerem

88) Užší soutěž na nemocnici II. typu v Nové Pace / s A. Tenzerem / I. cena

89) Náčrty na nemocnici II. typu v Zábřehu na Moravě / s A. Tenzerem

90) Dům po lékaře v Humpolci / s A. Tenzerem / realizováno

*1948

91) Náčrt dostavby nemocnice v Humpolci / s A. Tenzerem

92) 4 nájemné domy ve Valašském Meziříčí / s A. Tenzerem / realizováno

*1947

93) Náčrty průmyslové školy ve Vsetíně / s V. Hilským a A. Tenzerem

94) Užší soutěž na živnostenské školy v Ústí nad Orlicí / s A. Tenzerem / I. cena

95) Typ jeslí Valašské Meziříčí / s A. Tenzerem / realizováno

*1947

96) Typ jeslí v Mostku, Dvůr Králové / s A. Tenzerem / realizováno

*1947

97) Typ jeslí v Kralupech nad Vltavou / s A. Tenzerem / realizováno

*1947

98) Kulturní dům v Pasece u Olomouce / s A. Tenzerem / realizováno

99) Užší soutěž na Oblastní nemocnici na Vinohradech

po 1950 (Vstup do socialistického sektoru „Projekční ateliér“)

100) Nemocnice II. typu v Litvínově

101) Adaptace pro zdravotní obvodní střediska v Praze / 4 z nich realizovány

102) Zastavění náměstí v Lidicích s návrhy na budovy

103) Ústav experimentální chirurgie v Krči / realizováno

104) Užší soutěž na Stalinův pomník v Plzni / se soch. Malejovským / I. cena / realizováno

105) Užší soutěž na úpravu vjezdu do tunelu pod Letnou / se soch. Malejovským / odměna

106) Užší soutěž na úpravu vjezdu do tunelu pod Letnou / se soch. Malejovským / nejvyšší ocenění

107) Užší soutěž na Vysokou stranickou školu / spolupráce s kolektive architektů a umělců / III. cena / *1954

108) Projekt náměstí v Lidicích s budovami

109) Typové podklady objektů T 22 / s Dostálem a Urbancem

110) Jesle na Žižkově

111) Stalinův pomník v Pardubicích / se soch. Malejovským
*realizováno / 1953

Seznam vyobrazení

1. **Richard Ferdinand Podzemný,**
<http://www.isabart.org/person/17831>, vyhledáno 05.07.2021
2. **Richard Ferdinand Podzemný (na Masarykově koleji),**
<https://youtu.be/C2SFTka-DJA>, vyhledáno 05.07.2021
3. **Richard Ferdinand Podzemný a Anna Podzemná-Suchardová**
<https://youtu.be/C2SFTka-DJA>, vyhledáno 05.07.2021
4. **Josef Místecký, vitrína do salónu, 1921**
Kamila Valoušková, Rondokubismus na Valašsku. Vliv Josefa Místeckého na nábytkovou a interiérovou tvorbu na Moravě in: Svatava Urbanová – Lumír Dokoupil – Jakub Ivánek – Petr Kadlec (eds.), *Valašsko, historie a kultura*, Ostrava 2014, s. 375–384, s. 380 (fotografie ze soukromé sbírky)
5. **Josef Místecký, interiér obývacího pokoje architekta vlastní vily ve Valašském Meziříčí na Králově ulici, 1926–1927**
Kamila Valoušková, Rondokubismus na Valašsku. Vliv Josefa Místeckého na nábytkovou a interiérovou tvorbu na Moravě in: Svatava Urbanová – Lumír Dokoupil – Jakub Ivánek – Petr Kadlec (eds.), *Valašsko, historie a kultura*, Ostrava 2014, s. 375–384, s. 380 (fotografie ze soukromé sbírky)
6. **Josef Místecký, náčrt vlastní vily na Králově ulici ve Valašském Meziříčí**
Z pozůstalosti J. Místeckého, repro: Kamila Valoušková – Ivana Martišková, Architekt Josef Místecký, *Valašsko XXXI*, č. 2, 2013, s. 39
7. **Josef Místecký, návrh na dům s provozovnou pro L. Štorkána, 1922**
Kamila Valoušková – Ivana Martišková,
Architekt Josef Místecký, *Valašsko XXXI*, č. 2, 2013, s. 40,
(Z pozůstalosti J. Místeckého)
8. **Práce žáků Josefa Místeckého, Skříně – R. Podzemný, II. roč., J. Kuna II. roč., L. Petráš, II. roč.**
Drobné umění V, 1924, s. 138
9. **Práce žáků Josefa Místeckého, Dekorativní pásy – B. Kavan, III. roč., J. Vančura, III. roč., R. Podzemný, II. roč.**
Drobné umění výtvarné snahy V, 1924, s. 137
10. **Práce žáků Josefa Místeckého, Kredenc, R. Podzemný, II. ročník**
Drobné umění výtvarné snahy V, 1924, s. 132
11. **J. Cafourek, Antická studie, 27. října 1922**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – studie antiky (1920, 1922-1923)

12. **Studie antiky, 1922**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – studie antiky (1920, 1922–1923)
13. **Josef Polášek, Návrh rodinného domu, 1923**
Uměleckoprůmyslová škola v Praze. Speciální škola prof. P. Janáka,
Styl IV (IX), 1923–1924, s. 68
14. **Antonín Vítek, Řadový rodinný domek, 1924**
Uměleckoprůmyslová škola v Praze, všeobecná a speciální škola pro architekturu prof. P. Janáka, *Styl* V, 1924–1925, s. 159–169, s. 163
15. **Josef Petruš, Řadový rodinný domek, 1924**
Uměleckoprůmyslová škola v Praze, všeobecná a speciální škola pro architekturu prof. P. Janáka, *Styl* V, 1924–1925, s. 159–169, s. 165
16. **Ferdinand Hrozinka, Návrh rodinného domku, 1924**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07,
Janákova škola – rodinný dům řadový (1924)
17. **Ferdinand Husar, Návrh nouzového domku, 1925**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06,
Janákova škola – nouzový domek (1925)
18. **Stanislav Režný, Čtyřdomek, 1925**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06,
Janákova škola – nouzový domek (1925)
19. **Karel Dudych, Dvojdomek, 1925**
Pavel Janák, Nejmenší domek. Práce školy architektury na umělecko-průmyslové škole v Praze, *Styl* VI (XI), 1925–1926, s. 179–197, s. 185
20. **Jaroslav Vančura, Malý městský byt, 1927**
Pavel Janák, K novému půdorysu malého městského bytu.
Styl VIII, 1927–1928, s. 67–70, s. 68
21. **Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů**
Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích, *Styl* IX, 1928–1929, s. 17–18, s. 17
22. **Bohumír Kupka – Ladislav Petráš, Skupina obytných domů o více bytech**
Pavel Janák, Příspěvky ku stavbě měst. Krise bloku, *Styl* IX, 1928–1929, s. 4–7, s. 4
23. **Antonín Wagner, Skupina obytných domů o více bytech**
Pavel Janák, Příspěvky ku stavbě měst. Krise bloku, *Styl* IX, 1928–1929, s. 4–7, s. 6
24. **[Antonín Wagner], Skupina třípatrových domů o více bytech, [1927]**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/06,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel [...]

25. **Josef Liška, Skupina třípatrových domů o více bytech, 1927**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/06,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel [...]
26. **Bohumil Holý, Kaplička, 1921**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – kaplička (1921)
27. **Antonín Smíšek, Kaple**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – kaple v Domaníně (1921)
28. **František Plhoň, Náčrt kaple, 1921**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – kaple v Domaníně (1921)
29. **František Syrovátka a Antonín Pechánek, Návrh kaple pro Domanín**
Uměleckoprůmyslová škola v Praze. Speciální škola prof. P. Janáka. Fr. Syrovátka,
Antonín Pechánek: Návrh kaple pro Domanín, 1922,
Styl IV (IX), 1923–1924, s. 66–67, s. 67
30. **Antonín Pechánek, Návrh kaple pro Domanín**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – kaple v Domaníně (1921)
31. **Jiří Cafourek, Deska padlým žákům**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20061005/01,
Janákova škola – pamětní deska padlým [žákům UPŠ] (1922–1923)
32. **Ferdinand Husar, Úprava vestibulu**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07,
Janákova škola – úprava vestibulu
33. **[?] Jasenský, Návrh čekárny elektrické dráhy spojené s krámem**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07,
Janákova škola – čekárna elektrické dráhy
34. **Ferdinand Husar, Čekárna elektrické dráhy s kioskem**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090424/07,
Janákova škola – čekárna elektrické dráhy
35. **František Chmelík, Prodejna mléka**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06,
Janákova škola – návrh kiosku pro prodej mléka (1924–1925)
36. **Stanislav Režný, Návrh kiosku pro prodej mléka**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06,
Janákova škola – návrh kiosku pro prodej mléka (1924–1925)

37. **Artemij Kornijčuk (vlevo), František Quis (vpravo), Obchodní dům**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06,
Janákova škola – obchodní dům (1924)
38. **Josef Petruš (vlevo), Ferdinand Husar (vpravo), Obchodní dům**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/06,
Janákova škola – obchodní dům (1924)
39. **Josef Šmíd, Restaurační pavilon, 1927**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
40. **Ladislav Petráš, Restaurační pavilon**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
41. **Ladislav Petráš, Restaurační pavilon**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
42. **František Míšek, Návrh kavárny a restaurace pro 500 osob na výstaviště v Brně**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
43. **František Míšek, Restaurační pavilon**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
44. **Antonín Wagner, Restaurační pavilon**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
45. **Bohumír Kupka, Restaurační pavilon**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – restaurační pavilon s [...]
46. **Pavel Janák, Pavilon Uměleckoprůmyslové školy v Praze, 1927–1928**
<https://www.bam.brno.cz/objekt/c166-pavilon-umeleckoprumslove-skoly-v-praze>,
vyhledáno 22. 7. 2021 (Výstaviště 405/1), zdroj: Muzeum města Brna
47. **Richard Podzemný, Návrh ciferníku hodin**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – návrh ciferníku hodin (1926–1927)
48. **Richard Podzemný, Návrh židle, 1927**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/06,
Janákova škola – návrh židle (1927)

49. **Richard Podzemný, Stolní lampa**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/05,
Janákova škola – stolní lampy (1926)
50. **Richard Podzemný, Návrhy ubrusů**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20050317/02,
Janákova škola – textilní vzory (1926)
51. **Richard Podzemný, Návrh ubrusu**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – návrh ubrusu (1926–1927)
52. **Kamil Ossendorf, Návrh ubrusu**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/04,
Janákova škola – návrh ubrusu (1926–1927)
53. **Richard Podzemný, Návrh rodinného domku, 1927**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janákova škola – návrh rodinného domku (1927)
54. **Richard Podzemný, Návrh rodinného domku, 1927**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janákova škola – návrh rodinného domku (1927)
55. **Richard Podzemný, Návrh rodinného domku, 1927**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janákova škola – návrh rodinného domku (1927)
56. **Jaroslav Vančura, Město pro 10 000 obyvatel, situační plán**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 113
57. **Jaroslav Vančura, Město pro 10 000 obyvatel, situační plán**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090428/06,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel [...]
58. **Město pro 10 000 obyvatel, situační plán**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/02,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel
59. **Le Corbusier, La Ville radieuse, 1935**
http://expositions.bnf.fr/lumieres/grand/uto_288.htm, vyhledáno 22. 7. 2021
(La Ville radieuse, Boulogne-sur-Seine, éditions de l'Architecture d'aujourd'hui, 1935)
60. **Rudolf Slováček, Nájemní dům, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janákova škola – nájemní dům pro malé [město] (1928)

61. **Bohumír Kupka, Typový nájemní dům s velkými byty a garážemi**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 125
62. **Jan Duiker, Sanatorium Zonnestraal, Hilversum, 1928**
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Sanatorium_Zonnestraal#/media/Bestand:Mr.M. C. Dressel huyspaviljoen, overzicht van de zuidvleugel, dan wel scheeve vleugel, tijdens restauratie - Hilversum - 20422171 - RCE.jpg](https://nl.wikipedia.org/wiki/Sanatorium_Zonnestraal#/media/Bestand:Mr.M._C._Dressel_huyspaviljoen,_overzicht_van_de_zuidvleugel,_dan_wel_scheeve_vleugel,_tijdens_restauratie_-_Hilversum_-_20422171_-_RCE.jpg), vyhledáno 22. 7. 2021
63. **Kamil Ossendorf, Řadový rodinný domek, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janáková škola – řadový domek pro malé město (1928)
64. **Kamil Ossendorf, Řadový rodinný domek, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janáková škola – řadový domek pro malé město (1928)
65. **Karel Koželka, Řadový rodinný dům**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 119
66. **Kamil Ossendorf, Domy s krámem, dílnou a bytem**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 120
67. **František Míšek, Typový dům na náměstí s obchodními místnostmi a bytem majitele ve II. a III. patře**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 126
68. **Richard Podzemný, Dům pro svobodné muže a ženy**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 139
69. **Richard Podzemný, Dům pro svobodné muže a ženy, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/04,
Janáková škola – město pro 10 000 obyvatel
70. **Richard Podzemný, Dům pro svobodné muže a ženy, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05,
Janáková škola – město pro 10 000 obyvatel
71. **Antonín Wagner, Radnice, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05,
Janáková škola – malé město (1928–1929)
72. **František Míšek, Sbor Čsl. církve s obytným domem, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janáková škola – sbor církve československé v [Klatovech]

73. **František Míšek, Sbor Čsl. církve s obytným domem, 1928**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janákova škola – sbor církve československé v [Klatovech]
74. **Pavel Janák, Modlitebna církve Českosl. v Praze Král. Vinohrady, 10. 10. 1929**
Norbert Kiesling, Pavel Janák, Praha 2011, s. 94
75. **Pavel Janák, Přizemi a 1. patro variantních návrhů Husova sboru, 26. 3. 1929**
Vendula Hnídková, *Pavel Janák – Organizátor života* (dizertační práce),
Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, Praha 2011, s. 176
(NTM, AAS, fond 85 – Janak, složka 221)
76. **Josef Liška, Sbor Čsl. církve s obytným domem**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090416/01,
Janákova škola – sbor církve československé v [Klatovech]
77. **Nesignováno, Sbor církve Československé, nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel
78. **Nesignováno, Sbor církve Československé, nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel
79. **Pavel Janák, Husův sbor na Vinohradech, 1932–1933 (projekt 1931)**
[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Hussite_church_\(Vinohrady\)#/media/File:
Hus%C5%AFv_sbor_na_Vinohradech.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Hussite_church_(Vinohrady)#/media/File:Hus%C5%AFv_sbor_na_Vinohradech.JPG)
80. **Karel Koželka, Obecná škola, nedatováno**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 138
81. **Eugène Beaudouin – Marcel Lods, Škola na volném vzduchu, Suresnes, 1932**
[https://expositions-virtuelles.citedelarchitecture.fr/vegetal/03-theme05-ssttheme03-
doc06bis.html](https://expositions-virtuelles.citedelarchitecture.fr/vegetal/03-theme05-ssttheme03-doc06bis.html), vyhledáno 21.7.2021
82. **Richard Podzemný, Letní lázně, nedatováno**
Pavel Janák, Město pro 10 000 obyvatel,
Výtvarné snahy XI, 1929–1930, s. 113–127, 138–143, s. 141
83. **Richard Podzemný, Letní lázně, 1929**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20090513/05,
Janákova škola – město pro 10 000 obyvatel
84. **Karel Koželka, Obchodní dům a garáže, 1929**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03,
Janákova škola – obchodní dům a garáže (1929)

85. **Antonín Tenzer, Tržnice, nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03,
Janákova škola – tržnice na Letné
86. **Antonín Tenzer, Tržnice, nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03,
Janákova škola – tržnice na Letné
87. **Antonín Tenzer, Tržnice, nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03,
Janákova škola – tržnice na Letné
88. **Richard Podzemný, Studie úpravy nábřeží, nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03,
Janákova škola – Masarykovo nábřeží v [Praze]
89. **Jaroslav Vančura, Úprava náměstí republiky, 1929–1930**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03,
Janákova škola – úprava náměstí Republiky v [Praze] (1929–1930)
90. **Miroslav Kett, Návrh regulace v Radlicích, 1930**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03
Janákova škola – regulace v Radlicích (1930)
91. **Nesignováno, [Návrh regulace], nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03
Janákova škola – regulace v Radlicích (1930)
92. **Nesignováno, [Návrh regulace], nedatováno**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20060414/03
Janákova škola – regulace v Radlicích (1930)
93. **Bohumír Kupka – Richard Podzemný, Soutěžní návrh učitelského ústavu ve Val. Meziříčí, 1929**
Martina Koukalová – Petr Zajíc, *Neuskutečněné stavby ve Valašském Meziříčí*, Valašské Meziříčí 2019
(Bohumír Kupka – Richard Podzemný, Soutěžní návrh učitelského ústavu ve Val. Meziříčí, Stavební rádce II, 1929–1930, č. 104, s. 823–824)
94. **Bohumír Kupka – Richard Podzemný, Soutěžní návrh učitelského ústavu ve Val. Meziříčí, 1929**
Bohumír Kupka – Richard Podzemný, Soutěžní návrh učitelského ústavu ve Val. Meziříčí, 1928, *Stavitel XIII*, 1932, s. 137
95. **Bohumír Kupka, Perspektiva učitelské akademie, občanské a obecné školy, 1929**
Martina Koukalová – Petr Zajíc, *Neuskutečněné stavby ve Valašském Meziříčí*, Valašské Meziříčí 2019, s. 20

96. **František Krásný, Soutěžní návrh školy ve Valašském Meziříčí, 1929**
František Krásný, Soutěžní návrh školy ve Valašském Meziříčí,
Architekt SIA XXX, 1931, s. 78
97. **Miloslav Laml, Náčrt na novostavbu učitelského ústavu ve Val. Meziříčí, 1930**
SOA Vsetín, fond AM Valašské Meziříčí, Inv. č. 1598/1
98. **Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, 1929**
Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, Sbíрка architektury NG, AP106/b
99. **Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, 1929**
Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, Sbíрка architektury NG, AP106/a
100. **Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, 1929**
Richard Podzemný, Sokolovna v Borovanech, Sbíрка architektury NG, AP106/a
101. **R. F. Podzemný a Antonín Tenzer, Soutěžní návrh řadového domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 10
102. **R. F. Podzemný – Antonín Tenzer, Soutěžní návrh řadového domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 11
103. **Lubomír Kroužil – Kamil Ossendorf, Soutěžní návrh řadového domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu,
Svaz československého díla, Praha 1931, s. 13
104. **Jaroslav Vančura – Karel Koželka, Soutěžní návrh řadového domu 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 14, 15
105. **Lubomír Kroužil – Kamil Ossendorf, Soutěžní návrh volného domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 26, 27
106. **R. F. Podzemný – Antonín Tenzer, Soutěžní návrh volného domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 28
107. **Antonín Urban, Soutěžní návrh volného domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 28
108. **Jaroslav Vančura – Karel Koželka, Soutěžní návrh volného domu, 1929**
Oldřich Starý a Ladislav Sutnar (ed.), *Nejmenší dům*. 18 projektů ze Soutěže
československého díla na typ nejmenšího řadového a volného domu, Praha 1931, s. 33

109. **Janákova škola, Domy na nejmenším půdorysu, 1930**
Z našich škol architektury, Umělecko-průmyslová škola. Škola architektury,
prof. P. Janáka, *Styl X*, 1929–1930, s. 193–195, s. 193
110. **Rudolf Jasenský, Jarmila Friedrichová, Kamil Ossendorf, Karel Mann,
Domy na nejmenším půdorysu, 1930**
Z našich škol architektury, Umělecko-průmyslová škola. Škola architektury,
prof. P. Janáka, *Styl X*, 1929–1930, s. 193–195, s. 194
111. **František Tröster, Antonín Tenzer, Richard Podzemný, Josef Škeřík
Domy na nejmenším půdorysu, 1930**
Z našich škol architektury, Umělecko-průmyslová škola. Škola architektury,
prof. P. Janáka, *Styl X*, 1929–1930, s. 193–195, s. 195
112. **František Čermák, Návrh krematoria, 1929**
Z našich škol architektury, Vysoká škola architektury na čes. vys. učení
technickém v Praze, škola prof. Antonína Engela, *Styl X*, 1929–1930, s. 192
113. **Jar. Lácha, Domek pro weekend**
Komposiční cvičení na škole architektury prof. Dr. Mendla
na čes. vys. škole technické v Praze
Vojtěch Krch, Škola a architektura, *Architekt SIA XXIX*, 1930, s. 114–139, s. 138
114. **Helena Skálová, Domek pro weekend**
Komposiční cvičení na škole architektury prof. Dr. Mendla
na čes. vys. škole technické v Praze
Vojtěch Krch, Škola a architektura, *Architekt SIA XXIX*, 1930, s. 114–139, s. 138
115. **Josef Hrubý, projekt pasantního hotelu v Praze**
Ústav Dr. Antonína Mendla na čes. vys. škole technické v Praze
Vojtěch Krch, Škola a architektura, *Architekt SIA XXIX*, 1930, s. 114–139, s. 120
116. **Pavel Janák, Zastavovací plán pozemku na Zelené lišce,
Praha-Pankrác, 1927**
Rostislav Švácha, Pavel Janák a český funkcionalismus, *Umění XXX*,
č. 6, 1982, s. 516–524, s. 516
117. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, – Antonín Tenzer, Návrh na domy s malými
byty na území Holešovic a Pankráce, Ideová soutěž pražské obce, 1930**
a) situace Holešovice, b) situace Pankrác, axonometrie, řezopohled, půdorysy, řez
Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 23–24
118. **Antonín Černý, Návrh na domy s malými byty na území Holešovic a Pankráce,
Ideová soutěž pražské obce, 1930, situace Pankrác, půdorys bytu**
Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 20

119. **F. A. Libra – Jiří Kan, Návrh na domy s malými byty na území Holešovic a Pankráce, Ideová soutěž pražské obce, 1930, situace Pankrác, Holešovice**
Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 21–22
120. **F. A. Libra – Jiří Kan, Návrh na domy s malými byty na území Holešovic a Pankráce, Ideová soutěž pražské obce, 1930, půdorys bytu, půdorys řady**
Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 21–22
121. **Ferdinand Fencl, Návrh na domy s malými byty na území Holešovic a Pankráce, Ideová soutěž pražské obce, 1930, půdorys bytu, řezy**
Soutěž pražské obce na domy s nejmenšími byty, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 25
122. **Jan Gillar – Josef Špalek, Kolektivní obytné domy, Ideová soutěž pražské obce, 1930, půdorys**
Jan Gillar – Josef Špalek, Kolektivní obytné domy (ze soutěže na malé byty obce pražské, heslo „Cirpac“), *Stavitel XI*, 1930, s. 85–89, s. 86
123. **Le Corbusier – Pierre Jeanneret, Hotelový typ, 1928**
Le Corbusier – Pierre Jeanneret, Hotelový typ, *Stavitel XI*, 1930, s. 71–72
124. **Stavební komité ekonomické rady R. S. F. S. R. (Ginzburg – Pasternak – Vladimirov – Barš) Obytná komuna, typ E**
El Lisický, Obytný dům – komuna, *Stavitel XI*, 1930, s. 72–73, s. 75
125. **Le Corbusier, vývoj půdorysu domu typu Citrohan, 1919–1927**
Max Risselada (ed.), *Raumplan versus Plan Libre*.
Adolf Loos and Le Corbusier, 1919–1930, Delft 1991, s. 100
126. **Le Corbusier, Immeubles-Villas, 1922**
půdorys přízemí, půdorys patra, pohled na obytný blok
Max Risselada (ed.), *Raumplan versus Plan Libre*.
Adolf Loos and Le Corbusier, 1919–1930, Delft 1991, s. 101
127. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný – Antonín Tenzer Návrh na domy s nejmenšími byty pro soutěž Ústřední sociální pojišťovny v Praze, 1930**
pohled, půdorys bytů, řez
Klára Pučerová, *Architekt Antonín Tenzer. Projekty a realizace 1930–1945* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2007, obr. příloha XXXVII, XXXVIII
128. **Ferdinand Fencl, Soutěžní návrh na domy s nejmenšími byty ÚSP v Praze na Pankráci, 1930, půdorys řad, půdorys bytů, řez**
Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 73–81, s. 78
129. **Antonín Černý, Soutěžní návrh na domy s nejmenšími byty ÚSP v Praze na Pankráci, 1930, axonometrická situace, půdorys byt**
Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 73–81, s. 73–74

130. **F. A. Libra, Soutěžní návrh na domy s nejmenšími byty ÚSP v Praze na Pankráci, 1930, axonometrická situace, půdorys byt**
Soutěž na domy s nejmenšími byty Ústřední sociální pojišťovny v Praze, *Stavba IX*, 1930–1931, s. 73–81, s. 76
131. **[Richard Podzemný (vlevo), Kamil Ossendorf (vpravo), Půdorys malého bytu, 1930]**
Pavel Janák, Rozřešili jsme již malý byt?, *Styl XI. (XVI.)*, 1931–1932, s. 81–83, s. 81, 82
132. **Richard Podzemný, Půdorys malého bytu, 1930**
NTM AAS, fond 121 Práce žáků, karton 20100420/02,
Janákova škola – jednotka minimálního [bytu]
133. **Kamil Ossendorf, Půdorys malého bytu, 1930**
NTM AAS, fond 121 Práce žáků, karton 20100420/02,
Janákova škola – jednotka minimálního [bytu]
134. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, axonometrie**
K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS, *Stavitel XII*, 1931, s. 80–81, s. 81
135. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorysy obytných jednotek**
K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS, *Stavitel XII*, 1931, s. 80–81, s. 81
136. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorysy I. přízemí, II. přízemí, I. patro bytů a společná komunikace, I.–V. patro bytů**
K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Průvodní zpráva hesla SVS, *Stavitel XII*, 1931, s. 80–81, s. 80
137. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný – A. Tenzer, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela – alternativní varianta, 1931, axonometrie, půdorysy obytných jednotek**
Klára Pučerová, *Architekt Antonín Tenzer. Projekty a realizace 1930–1945* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2007, obr. příloha XL
138. **J. K. Říha, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, axonometrie**
J. K. Říha, Soutěžní návrh nájemných domů s malými byty pro dělnický spolek Včela v Praze, *Stavitel XII*, 1931, str. 78–79, s. 79
139. **Jan Gillar, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorys I. patro**
Jan Gillar, Průvodní zpráva hesla M. S. A, *Stavitel XII*, 1931, s. 82

140. **Jan Gillar, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorys obytné buňky**
Jan Gillar, Průvodní zpráva hesla M. S. A, *Stavitel* XII, 1931, s. 82
141. **Josef Havlíček – Karel Honzík, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorys přízemí**
Josef Havlíček – Karel Honzík, Průvodní zpráva hesla Úl, *Stavitel* XII, 1931, s. 84
142. **Josef Havlíček – Karel Honzík, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorysy bytů**
Josef Havlíček – Karel Honzík, Průvodní zpráva hesla Úl, *Stavitel* XII, 1931, s. 84
143. **Ladislav Žák, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, axonometrie**
Ladislav Žák, průvodní zpráva hesla Evolution, *Stavitel* XII, 1931, s. 89
144. **Ladislav Žák, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorysy bytů**
Ladislav Žák, průvodní zpráva hesla Evolution, *Stavitel* XII, 1931, s. 88
145. **P. Bücking – A. Müllerová, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorys typického podlaží**
P. Bücking – A. Müllerová, Průvodní zpráva hesla 10.000 lidí, *Stavitel* XII, 1931, s. 90
146. **P. Bücking – A. Müllerová, Soutěžní návrh na obytný dům s malými byty pro dělnický spolek Včela, 1931, půdorys bytu pro nerodinné soužití**
P. Bücking – A. Müllerová, Průvodní zpráva hesla 10.000 lidí, *Stavitel* XII, 1931, s. 90
147. **Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty v užší soutěži Ú.S.P. na pozemek Za zelenou liškou (OPAS), 1931 pohledy, půdorys typického podlaží**
Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, K užší soutěži na stavbu domů s malými byty ÚSP v Praze, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 69
148. **Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty v užší soutěži Ú.S.P. na pozemek Za zelenou liškou (OPAS), 1931, situace**
Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, K užší soutěži na stavbu domů s malými byty ÚSP v Praze, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 69
149. **Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty v užší soutěži Ú.S.P. na pozemek Za zelenou liškou (OPAS), 1931, půdorysy bytů**
Kamil Ossendorf – Richard Podzemný, K užší soutěži na stavbu domů s malými byty ÚSP v Praze, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 69
150. **Schéma zastavění pozemku Za zelenou Liškou podle výsledků užší soutěže Ú.S.P., resp. OPAS – Obecně prospěšné akc. Společnosti**

pro stavbu domů s malými byty

Stavba XII, 1934–1935, s. 3

151. **Bohumír Kozák – Ladislav Kozák, Domy s nejmenšími byty OPAS
Za zelenou liškou na Pankráci, 1931, půdorys provedeného typu domu**
Boh. Kozák – Lad. Kozák, Domy s nejmenšími byty Obecně prospěšné akc. společnosti pro stavbu domů s malými byty v Praze, na Pankráci, Bloky A, B, *Stavba XII, 1934–1935, s. 5*
152. **Bohumír Kozák – Ladislav Kozák, Návrh na domy s malými byty v užší soutěži
Ú.S.P. na pozemek Za zelenou liškou (OPAS), půdorys neprovedeného typu domu**
Boh. Kozák – Lad. Kozák, Návrh z užší soutěže na řešení situace a půdorysu domů s nejmenšími byty OPAS v Praze na Pankráci, neprovedený
Stavba XII, 1934–1935, s. 4
153. **F. A. Libra – J. Kan, Domy s nejmenšími byty OPAS
Za zelenou liškou na Pankráci, 1931, půdorys poloviny domu**
Stavba XII, 1934–1935, s. 6
154. **Vilová čtvrť na Horáku, Louňovice, cca 30. léta 20. století**
Bronislava Udržalová (ed.), *Louňovice. 600 let od první písemné zmínky*, Louňovice 2007, s. 35
155. **Jarmila Friedrichová, Volný obytný dům pětietážový dům s velkými byty, 1931**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)
156. **Le Corbusier, Vila Stein de Monzie, 20. 7. 1926 a. q.**
Max Risselada (ed.), *Raumplan versus Plan Libre. Adolf Loos and Le Corbusier*, 1919–1930, Delft 1991, s. 50
157. **Oldřich Osolobě, Volný obytný dům s velkými byty, 1931**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)
158. **Richard Podzemný, Volný obytný dům s velkými byty, duben 1931**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)
159. **Karel Koželka, Obytný dům s velkými byty, 24. 4. 1931**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)
160. **Kamil Ossendorf, Řadový dům s většími byty, duben 1931**
AAS NTM, fond 121 – Práce žáků, složka 20100420/01, Janákova škola – obytný dům s velkými byty (1931)

161. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, pohled ze zahrady**
Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 122 (snímek Josef Sudek)
162. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, snímky terasy**
Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 121 (snímky Josef Sudek)
163. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, pohled z boku**
Paolo de Giovanni, Architettura nuova in Cecoslovacchia, *Casabella VIII*, 1935, č. 86/XIII, s. 18–39, s. 38
164. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, pohled od vstupu**
UPM, Sběrka fotografie, Sudek Josef, *Richard Ferdinand Podzemný. Paloušova letní vila, 1931, Louňovice 30.léta 20.stol.*, inv. č. GF56210, nedatováno
165. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, pohled ze zahrady**
UPM, Sběrka fotografie, Sudek Josef, *Richard Ferdinand Podzemný. Paloušova letní vila, 1931, Louňovice 30.léta 20.stol.*, inv. č. GF56114, nedatováno
166. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, pohled od vstupu**
UPM, Sběrka fotografie, Sudek Josef, *Richard Ferdinand Podzemný. Paloušova letní vila, 1931, Louňovice 30.léta 20.stol.*, inv. č. GF56186, nedatováno
167. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, snímky terasy**
UPM, Sběrka fotografie, Sudek Josef, *Richard Ferdinand Podzemný. Paloušova letní vila, 1931, Louňovice 30.léta 20.stol.*, inv. č. GF56184, nedatováno
168. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, snímky terasy**
UPM, Sběrka fotografie, Sudek Josef, *Richard Ferdinand Podzemný. Paloušova letní vila, 1931, Louňovice 30.léta 20.stol.*, inv. č. GF53100 (vlevo), 51648 (vpravo), nedatováno
169. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, řez**
Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 122
170. **Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, 1931, půdorysy sníženého přízemí, přízemí a 1. patra**
Richard Podzemný, Obytný dům v Louňovicích, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 122
171. **Obytný dům v Louňovicích, severní pohled**
Šárka Koukalová, 19-Louňovice, čp. 92 in: *Průzkum architektury středních Čech* (nepublikovaný výzkum NPÚ), 4.12.2008, Příloha 2, nestránkováno (RD čp. 92, rok 1997, soukromá sbírka majitele)
172. **Bernard Bijvoet – Jan Duiker, Sanatorium Zonnestraal, Hilversum, 1928**
Josef Polášek, Sanatorium Zonnestraal v Hilversumu, *Stavitel X*, 1929, s. 1–8, s. 2
173. **Hugo Foltýn, polovina dvojdomu v kolonii Nový dům, 1928**
půdorysy, pohledy, řez

<https://www.bam.brno.cz/objekt/c187-rodinny-dum-v-kolonii-novy-dum>, vyhledáno 24.7.2021, (Muzeum města Brna)

174. **Bohuslav Fuchs, Vlastní dům Brno-Žabovřesky, 1927–1928, půdorysy přízemí a 1. patra**

<https://www.archiweb.cz/b/vlastni-vila-bohuslava-fuchse>, vyhledáno 24.7.2021

175. **Bohuslav Fuchs, Vlastní dům Brno-Žabovřesky, 1927–1928**

<https://www.bam.brno.cz/objekt/c216-vlastni-dum-bohuslava-fuchse>, vyhledáno 24.7.2021, (Muzeum města Brna)

176. **Josef Havlíček – Karel Honzík, Vila Karla Jiřeho, 1929**

https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/praha-nebrani-v-demolici-unikatnich-vil-na-vine-je-i-nedostatek-pamatkaru-20190515.html, vyhledáno 24.7.2021
(Deník/Zuzana Macková)

177. **Josef Havlíček – Karel Honzík, Vila Karla Jiřeho, 1929, půdorysy přízemí a 1. patra**

<https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/2964-vila-karla-jiseho>, vyhledáno 24. 7. 2021
(Josef Havlíček – Karel Honzík, *MSA 3. Stavby a plány*, Praha 1931, s. 17)

178. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, rodinný dům Aloise Zimmermenna v Českých Budějovicích, 1932**

Milan Šilhan, 33/ Rodinný dům Aloise Zimmermanna, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 142

179. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, rodinný dům Aloise Zimmermenna v Českých Budějovicích, 1932, pohled jižní průčelí, realizováno s odchylkami**

Milan Šilhan, 33/ Rodinný dům Aloise Zimmermanna, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 142

180. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, rodinný dům Aloise Zimmermenna v Českých Budějovicích, 1932, pohled severní průčelí**

Barbora Staňková, *Funkcionalismus a vilová architektura počátku 30. let 20. století v Jižních Čechách*, Ústav kulturních studií, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2017
(archiv Stavebního úřadu v Českých Budějovicích)

181. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, rodinný dům Aloise Zimmermenna v Českých Budějovicích, 1932, půdorys přízemí**

Milan Šilhan, 33/ Rodinný dům Aloise Zimmermanna, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 143

182. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933**

Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel XVI*, 1937–1938, s. 60–61, s. 60

183. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933, řez**
Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel XVI*, 1937–1938, s. 60–61, s. 61
184. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933, půdorys přízemí a plán zahrady**
Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel XVI*, 1937–1938, s. 60–61, s. 60
185. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933, půdorys 1. a 2. patra**
Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel XVI*, 1937–1938, s. 60–61, s. 61
186. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933, jižní průčelí**
Barbora Staňková, *Funkcionalismus a vilová architektura počátku 30. let 20. století v Jižních Čechách*, Ústav kulturních studií, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2017
(archiv Stavebního úřadu v Českých Budějovicích)
187. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933, pohled schodištěm vzhůru, pohled na terasu**
Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům dr. F. Š. v Českých Budějovicích, *Stavitel XVI*, 1937–1938, s. 60–61, s. 61
188. **Kamil Ossendorf – R. F. Podzemný, Rodinný dům JUDr. Františka Švece Českých Budějovicích, 1933, detail venkovního schodiště**
Milan Šilhan, 34/ Rodinný dům JUDr. Františka Švece, in: Eva Erbanová – Milan Šilhan – Rostislav Švácha, *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 145–149
189. **Jan E. Koula, Vila Jaroslava Šaldy Praha-Smíchov, 1929, zahradní průčelí**
Jan E. Koula, Vila v Praze, *Stavba VIII*, 1929–1930, s. 76–79, s. 76
190. **Jan E. Koula, Vila Jaroslava Šaldy Praha-Smíchov, 1929, pohled z boku**
Jan E. Koula, Vila v Praze, *Stavba VIII*, 1929–1930, s. 76–79, s. 77
191. **Jan E. Koula, Vila Jaroslava Šaldy Praha-Smíchov, 1929, uliční průčelí**
Jan E. Koula, Vila v Praze, *Stavba VIII*, 1929–1930, s. 76–79, s. 76
192. **Jan E. Koula, Vila Jaroslava Šaldy Praha-Smíchov, 1929, půdorys přízemí a 1. patra**
Jan E. Koula, Vila v Praze, *Stavba VIII*, 1929–1930, s. 76–79, s. 77
193. **Hana Kučerová–Záveská, Vila Václava Suka, 1932, zahradní průčelí**
<http://www.slavnevily.cz/vily/praha/sukova-vila>, vyhledáno 24. 7. 2021

194. **Josef Havlíček – Karel Honzík, Vila Karla Jiřeho, 1929,**
<http://www.slavnevil.cz/vily/praha/vila-karla-jiseho>, vyhledáno 24.7.2021
195. **Pavel Janák, Vlastní dům, 1932, půdorysy 1. a 2. patra**
<https://www.archiweb.cz/b/vlastni-dum-architekta-janaka>, vyhledáno 24.7.2021
196. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, únor 1931, půdorys suterénu a přízemí**
R. Podzemný – K. Ossendorf, Vila pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, Národní galerie v Praze, Sběrka architektury, sign. AP 105
197. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, únor 1931, půdorys 1. a 2. patra**
R. Podzemný – K. Ossendorf, Vila pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, Národní galerie v Praze, Sběrka architektury, sign. AP 105
198. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, únor 1931, pohled od města**
R. Podzemný – K. Ossendorf, Vila pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, Národní galerie v Praze, Sběrka architektury, sign. AP 105
199. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, únor 1931, řez**
R. Podzemný – K. Ossendorf, Vila pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, Národní galerie v Praze, Sběrka architektury, sign. AP 105
200. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, duben 1931 a. q., půdorys suterénu a přízemí**
Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště, dokumentace k objektu J. E. Purkyně čp. 493
201. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, duben 1931 a. q., půdorys 1. patra**
Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště, dokumentace k objektu J. E. Purkyně čp. 493
202. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, duben 1931 a. q., řez**
Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště, dokumentace k objektu J. E. Purkyně čp. 493
203. **K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Dům s restaurací pro pana C. Piláta v Uherském Hradišti, duben 1931 a. q.,
pohledy: jihozápad, severovýchod, jihovýchod, severozápad**
Archiv stavebního úřadu MÚ Uherské Hradiště, dokumentace k objektu J. E. Purkyně čp. 493

204. **Obytný dům s restaurací, J. E. Purkyně čp. 493, Uherské Hradiště, jihovýchodní a jihozápadní průčelí, současný stav**
(foto autorka, 18. 6. 2020)
205. **G. Paul – F. Čermák, F. Fencl, V. Uklein – J. Moravec, J. Bradáč – J. Kadela, J. Gočár – MUDr. J. Říha, Bedřich Feuerstein – Josef Chochol (heslo: V. H.), Soutěžní návrhy na TBC sanatorium ve Vyšných Hágách, 1932, situace**
Red., Dvě soutěže na sanatoria pro TBC v Tatrách, *Stavba XI*, 1933, s. 49–51, s. 50
206. **B. Kozák, A. Müllerová, F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, F. A. Libra – J. Kan – MUDr. S. Basař, J. Zázvorka – J. Žák, Soutěžní návrhy na TBC sanatorium ve Vyšných Hágách, 1932, situace**
Red., Dvě soutěže na sanatoria pro TBC v Tatrách, *Stavba XI*, 1933, s. 49–51, s. 51
207. **F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na TBC Sanatorium ve Vyšných Hágách, 1932, axonometrická situace**
F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Sanatorium ve Vyšných Hágách, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 1, 17–18, s. 17
208. **F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na TBC sanatorium ve Vyšných Hágách, 1932, pohled na krajinu, zákres do fotografie**
F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Sanatorium ve Vyšných Hágách, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 1, 17–18, s. 1
209. **F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na TBC sanatorium ve Vyšných Hágách, 1932, půdorysy 1.–5. podlaží**
F. Míšek – K. Ossendorf – R. F. Podzemný, Sanatorium ve Vyšných Hágách, *Stavitel XIV*, 1933–1934, s. 1, 17–18, s. 18
210. **Bohumír Kozák, Soutěžní návrh na sanatoria pro TBC ve Vyšných Hágách, 1932, axonometrická situace**
Bohumír Kozák, Soutěžní návrh na stavbu sanatoria ve Vyšných Hágách pro tuberkulosní pojištěnce Ústřední sociální pojišťovny, *Stavba XI*, 1933, s. 55–57, s. 57
211. **F. A. Libra – J. Kan, Soutěžní návrh na sanatoria pro TBC ve Vyšných Hágách, 1932, perspektiva**
F. A. Libra – J. Kan, Soutěžní návrh sanatoria ve Vyšných Hágách, *Stavba XI*, 1933, s. 58–59, s. 59
212. **Gustav Paul – František Čermák, Soutěžní návrh na sanatoria pro TBC ve Vyšných Hágách, 1932, perspektiva**
Gustav Paul – František Čermák, Proč asymetricky?, *Stavba XI*, 1933, s. 52–55, s. 55
213. **Gustav Paul – František Čermák, Soutěžní návrh na sanatoria pro TBC ve Vyšných Hágách, 1932, schéma provozu**
Gustav Paul – František Čermák, Proč asymetricky?, *Stavba XI*, 1933, s. 52–55, s. 54
214. **Bedřich Feuerstein – Josef Chochol, Soutěžní návrhy na TBC sanatorium ve Vyšných Hágách, 1932, axonometrická situace**

Bedřich Feuerstein – Josef Chochol, Sanatorium ve Vyšných Hágách,
Staviteľ XIV, 1933–1934, s. 8

215. **Soutěžní návrhy na univerzitního města v Bratislavě, 1933, situace**

Staviteľ XIV, 1933–1934, s. 53–60

216. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Soutěžní návrh univerzitního města v Bratislavě, situace**

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla La Franconi, *Staviteľ XIV*, 1933–1934, s. 52–53, s. 55

217. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Soutěžní návrh univerzitního města v Bratislavě, půdorys**

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla La Franconi, *Staviteľ XIV*, 1933–1934, s. 52–53, s. 54

218. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana, J. K. Říha – R. Špera – A. Mirkovič, J. Zázvorka – J. Žák, Soutěžní návrhy na velkostržnici na Maninách, 1935, situace**

Staviteľ XV, 1935–1936, s. 58

219. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Soutěžní návrh pražské velkostržnice na Maninách, 1935, řez**

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla SS, *Staviteľ XV*, 1935–1936, s. 62–68, s. 64

220. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Soutěžní návrh pražské velkostržnice na Maninách, 1935, perspektiva**

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla SS, *Staviteľ XV*, 1935–1936, s. 62–68, s. 63

221. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Soutěžní návrh pražské velkostržnice na Maninách, 1935, model, pohled směrem k Holešovicím**

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla SS, *Staviteľ XV*, 1935–1936, s. 62–68, s. 66

222. **F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Soutěžní návrh pražské velkostržnice na Maninách, 1935, model, pohled od Holešovic**

F. M. Černý – B. Holý – K. Ossendorf – R. Podzemný, Průvodní zpráva hesla SS, *Staviteľ XV*, 1935–1936, s. 62–68, s. 66

223. **V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana, Soutěžní návrh pražské velkostržnice na Maninách, 1935, axonometrie**

V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana, Průvodní zpráva hesla „Trh C“, *Staviteľ XV*, 1935–1936, s. 69–70, s. 67

224. **V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana, Soutěžní návrh pražské velkostržnice na Maninách, 1935, podélný a příčný řez**

V. Hilský – R. Jasenský – K. Koželka – P. Smetana , Průvodní zpráva hesla „Trh C“, *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 69–70, s. 69

225. **Eugène Freyssinet, Továrna na radiátory Dammarie-les-Lys Francie, 1928–1929**
http://www.columbia.edu/cu/gsap/BT/BSI/SHELL_MS/shell_ms.html, vyhledáno 24. 7. 2021
226. **Eugène Freyssinet, Železniční depo, Bagnaux, Francie, 1927**
http://www.columbia.edu/cu/gsap/BT/BSI/SHELL_MS/shell_ms.html, vyhledáno 24. 7. 2021
227. **Eugène Freyssinet, Tržnice, Remeš, Francie, 1927–1929**
<https://www.cnews.fr/culture/2012-09-14/la-renaissance-du-marche-couvert-de-reims-117845>, vyhledáno 24. 7. 2021
228. **Pavel Janák, Modlitebna církve Českosl. v Praze Král. Vinohrady, 10.10.1929, podélný řez**
Vendula Hnídková, *Pavel Janák – Organizátor života* (dizertační práce), Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, Praha 2011, s. 178
(NTM, AAS, fond 85 – Janák, složka 221)
229. **J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, situace**
J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Průvodní zpráva,
Stavitel XV, 1935–1936, s. 121–122, s. 123
230. **J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, axonometrická situace**
J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Průvodní zpráva,
Stavitel XV, 1935–1936, s. 121–122, s. 123
231. **J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, axonometrická situace**
J. Chochol – R. F. Podzemný – A. Špalek, Průvodní zpráva,
Stavitel XV, 1935–1936, s. 121–122, s. 122
232. **B. Fuchs – J. Kumpošt, K. Janů – J. Štursa – J. Voženílek, F. Čermák – G. Paul, Soutěžní návrhy na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, situace**
Adolf Benš, *Motolská nemocnice a urbanistická forma*,
Volné směry XXXIII, 1937, s. 40–43, s. 42
233. **V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, situace**
Josef Havlíček, *K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936*, *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 113–121, s. 114
234. **J. Krejcar – A. Tenzer, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, situace**

- Josef Havlíček, K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936, *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 113–121, s. 115
235. **F. M. Černý – K. Ossendorf – S. Vacek – MUDr. K. Přerovský, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, situace**
Josef Havlíček, K soutěžím na pobočku Všeobecné nemocnice s univerzitními klinikami v Praze-Motole 1936, *Stavitel XV*, 1935–1936, s. 113–121, s. 119
236. **Augusta Müllerová, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, situace**
Augusta Müllerová, Průvodní zpráva k soutěžnímu návrhu, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 164–167
237. **F. Čermák – G. Paul, Soutěžní návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole, 1936, axonometrická situace**
Kristýna Kopecká, *František Čermák – Gustav Paul. Zdravotnické stavby 30. – 60. let* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013, s. 54
238. **F. Čermák – G. Paul, Návrh na pobočku pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole z užší soutěže, 1937, fotografie modelu**
Kristýna Kopecká, *František Čermák – Gustav Paul. Zdravotnické stavby 30. – 60. let* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013, s. 55
239. **F. Čermák – G. Paul, Pobočka pražské Všeobecné nemocnice v Praze-Motole finální projekt s umístěním barákové nemocnice, 1937, situace**
Kristýna Kopecká, *František Čermák – Gustav Paul. Zdravotnické stavby 30. – 60. let* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2013, s. 59
240. **J. Chochol – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, situace**
J. Chochol – R. F. Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 147
241. **J. Chochol – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, celkový půdorys**
J. Chochol – R. F. Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 147
242. **J. Chochol – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, perspektiva**
J. Chochol – R. F. Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 147
243. **J. Chochol – R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, půdorysy bytů**
J. Chochol – R. F. Podzemný, Ideová soutěž na náčrtky nájemních domů s malými byty obce pražské v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 146

244. **Antonín Černý, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, situace**
Antonín Černý, Heslo „Minim“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 144–145, s. 144
245. **Antonín Černý, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, perspektiva**
Antonín Černý, Heslo „Minim“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 144–145, s. 145
246. **Antonín Černý, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, půdorys přízemí, 1.–4. patra**
Antonín Černý, Heslo „Minim“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 144–145, s. 145
247. **V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, perspektiva**
V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Návrh ze soutěže pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 148
248. **V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, půdorys typického podlaží**
V. Hilský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Návrh ze soutěže pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 148
249. **Jiří Štursa, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, perspektiva**
Jiří Štursa, Návrh ze soutěže pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 149
250. **Jiří Štursa, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, půdorys bytů s alternativou většího bytu**
Jiří Štursa, Návrh ze soutěže pražské obce na domy s nejmenšími byty v Praze-Břevnově, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 149
251. **Jiří Kroha – Oldřich Stibor, Soutěžní návrh na domy s malými byty obce Pražské v Praze-Břevnově, 1936, půdorys domu**
J. Kroha – O. Stibor, Heslo: „26.000“, *Stavba XIII*, 1936–1937, s. 151–152, s. 150
252. **Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938, situace a detail razítka**
Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8,
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9
253. **Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938, pohled od severozápadu**
Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8,
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9
254. **Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938, pohled od severozápadu**

Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8,
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9

255. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938, pohled od jihozápadu

Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8,
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9

256. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938, půdorys typického podlaží

Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8,
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9

257. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1940 a. q., půdorys typického podlaží, provedený stav

Projektová dokumentace k objektům U školičky 1913/6 a 2218/8,
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 9

258. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, půdorys bytu

Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 203–204, s. 198

259. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od severu

J. Chochol – R. F. Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 203–204, s. 197
(foto: F. Illek – A. Paul)

260. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od severozápadu

J. Chochol – R. F. Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 203–204, s. 197
(foto: F. Illek – A. Paul)

261. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od západu

J. Chochol – R. F. Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 203–204, s. 199
(foto: F. Illek – A. Paul)

262. Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od východu

J. Chochol – R. F. Podzemný, Domy pro chudé obce pražské v Libni, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940, s. 203–204, s. 199
(foto: F. Illek – A. Paul)

263. **Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od západu**
(foto: autorka, 2021)
264. **Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od severozápadu**
(foto: autorka, 2021)
265. **Josef Chochol – R. F. Podzemný, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od jihovýchodu**
(foto: autorka, 2021)
266. **František Míšek, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, pohled od severozápadu**
František Míšek, Obytné domy pro chudé hlav. Města Prahy ve Vysočanech, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 204–205, s. 201
(foto František Míšek)
267. **František Míšek, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, půdorys bytu**
František Míšek, Obytné domy pro chudé hlav. Města Prahy ve Vysočanech, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* II, 1940. s. 204–205, s. 201
268. **František Míšek, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od severu**
(foto: autorka, 2021)
269. **František Míšek, Domy s malými byty obce pražské, Praha-Libeň, 1938–1939, pohled od jihu**
(foto: autorka, 2021)
270. **Situační plán staveniště na nároží ulice Terronské a Na Růžku ve skupině XV. v Bubenči, 8. 8. 1936**
Archiv ČNB, fond: ZB, sign.: B–IV/dd, karton 2109, neuspořádáno
271. **Geometrický – polohopisný plán na vyznačení změn při poz. parc. čís. kat. 240/61, 240/63, 240/64, 240/58, 240/59, 210/16, 210/77, 237/5 a 237/8 v Bubenči, 17. 10. 1936**
Archiv ČNB, fond: ZB, sign.: B–IV/dd, karton 2109, neuspořádáno
272. **R. F. Podzemný, Obytné domy Zemské banky v Praze XIX, září 1936, detail razítka**
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 6, Dokumentace k objektu nám. Svobody 728, plány č. III 52608
273. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys přízemí a situace**
R. F. Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky v Praze–XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 10

274. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys typického podlaží**
<https://www.archiweb.cz/b/domy-zemske-banky-skleneny-palac>, 25. 7. 2021
 (R. F. Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky v Praze–XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I*, 1939, s. 14)
275. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys posledního podlaží**
<https://www.archiweb.cz/b/domy-zemske-banky-skleneny-palac>, 25. 7. 2021
 (R. F. Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky v Praze–XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I*, 1939, s. 14)
276. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, řez**
<https://www.archiweb.cz/b/domy-zemske-banky-skleneny-palac>, 25. 7. 2021
 (R. F. Podzemný, Technický a dispoziční popis obytného domu Zemské banky v Praze–XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I*, 1939, s. 14)
277. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys 1. (dole) a 2. (nahore) podzemního podlaží**
 Vladimír Šlapeta – Jan Palkovský, *Výstava jednoho domu, Skleněný obytný dům v Praze-Dejvicích, Richard F. Podzemný 1936-38*, (kat. výst.), Malá galerie – Louny (březen-duben 1985) a Fragnerova galerie – Praha (červen 1985), s. 4
278. **R. F. Podzemný, Soutěžní návrh – Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys přízemí**
 Vladimír Šlapeta – Jan Palkovský, *Výstava jednoho domu, Skleněný obytný dům v Praze-Dejvicích, Richard F. Podzemný 1936-38*, (kat. výst.), Malá galerie – Louny (březen-duben 1985) a Fragnerova galerie – Praha (červen 1985), s. 12
279. **R. F. Podzemný, Skica – Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys typického podlaží [?]**
 Vladimír Šlapeta – Jan Palkovský, *Výstava jednoho domu, Skleněný obytný dům v Praze-Dejvicích, Richard F. Podzemný 1936-38*, (kat. výst.), Malá galerie – Louny (březen-duben 1985) a Fragnerova galerie – Praha (červen 1985), s. 22
280. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, půdorys dvou typů bytu**
 Vladimír Šlapeta – Jan Palkovský, *Výstava jednoho domu, Skleněný obytný dům v Praze-Dejvicích, Richard F. Podzemný 1936-38*, (kat. výst.), Malá galerie – Louny (březen-duben 1985) a Fragnerova galerie – Praha (červen 1985), s. 18
281. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, pohled z nám. Svobody**
 R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I*, 1939, s. 9 (foto Josef Sudek)
282. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, dva pohledy z náměstí Svobody, pohled ze dvora (vpravo dole)**

- R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 11 (foto Josef Sudek)
283. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, střešní terasy**
R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 12–13 (foto Josef Sudek)
284. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, pohled na interiér – chodba v přízemí**
R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 12 (foto Josef Sudek)
285. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, pohled na interiér bytu**
R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-XIX., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl* I, 1939, s. 12 (foto Josef Sudek)
286. **R. F. Podzemný, Obytný dům Zemské banky v Praze-Bubenči, 1936, interiér haly,**
(foto autorka 2021)
287. **Jan Lauda, terakotové reliéfy (podzim – zima – jaro – léto), Jan Bauch, tabule leptaného skla; Bedřich Stefan, socha matky s dítětem hala domu Zemské banky v Praze-Bubenči**
Volné směry XXXV, 1938–1939, s. 192–194
288. **Jan Bauch, tabule leptaného skla, „lesní zvěř“ (nahore), „vodní živočichové“ (uprostřed), „ptactvo“ (dole)**
hala domu Zemské banky v Praze-Bubenči, (foto autorka 2021)
289. **Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů, 1927, pohled z ulice Jugoslávských partyzánů**
Pavel Janák, Dům družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích, *Styl* XI, 1931–1932, s. 153
290. **Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů, 1927, pohled do dvora,** (foto autorka 2021)
291. **Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů, 1927, půdorys přízemí**
Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích, *Styl* IX, 1928–1929, s. 17–18, s. 18
292. **Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů, 1927, půdorys suterénu**
Pavel Janák, Obytný dům družstva pro stavbu úřednických domů v Praze-Dejvicích, *Styl* IX, 1928–1929, s. 17–18, s. 18
293. **Le Corbusier – Pierre Jeanneret, Dům Clarté, Ženeva, 1930–1932, jižní průčelí**

Le Corbusier – Pierre Jeanneret, Obytný dům „Clarté“ v Ženevě, *Stavitel* XIV, 1933–1934, s. 25–29, s. 27

294. **Le Corbusier – Pierre Jeanneret, Dům Clarté, Ženeva, 1930–1932, půdorys přízemí (dole) a horního patra bytů (nahore)**
<https://en.wikiarquitectura.com/building/immeuble-clarte/>, vyhledáno 25. 7. 2021
295. **R. F. Podzemný, Obytné domy pro továrnu Jirásko, Praha-Libeň, 1938, pohled, půdorys přízemí (uprostřed) a typického podlaží (dole)**
R. F. Podzemný, Obytné domy pro Prahu VIII., *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel*, Styl I, 1939, s. 14
296. **R. F. Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory, 1939, půdorys přízemí (nahore) a půdorys patra (dole)**
R. F. Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel*, Styl III, 1941, s. 192–193
297. **R. F. Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory, 1939, uliční průčelí**
R. F. Podzemný, Obytný dům Pensijního fondu Spořitelny města Kutné Hory, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel*, Styl III, 1941, s. 193
298. **R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na obytné domy pensijního ústavu ČKD v Praze, 1939, pohled**
Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I, 1939, s. 191
299. **R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na obytné domy pensijního ústavu ČKD v Praze, 1939, půdorysy typického podlaží (nahore) a přízemí (dole)**
Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I, 1939, s. 191
300. **K. Ossendorf – A. Tenzer, Soutěžní návrh na obytné domy pensijního ústavu ČKD v Praze, 1939, pohled a půdorys typického podlaží**
Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I, 1939, s. 190
301. **K. Honzík – V. Kerhart, Soutěžní návrh na obytné domy pens. ústavu ČKD v Praze, 1939, pohled, půdorys 2. a 3. patra a detail obytného podlaží**
Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I, 1939, s. 189
302. **J. Fuchs – J. Kabeš, Soutěžní návrh na obytné domy pens. ústavu ČKD v Praze, 1939, pohled a půdorys obytného podlaží**
Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl I, 1939, s. 185 a 187
303. **V. Hlinský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Soutěžní návrh na obytné domy Městské spořitelny na Kladně, 1939, pohled, půdorysy obytného podlaží (uprostřed) a přízemí (dole)**
V. Hlinský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Průvodní zpráva soutěžního návrhu architektů V. Hlinského, R. Jasenského, F. Jecha, K. Koželky na obytné domy Městské spořitelny na Kladně, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel*, Styl I, 1939, s. 192–194, s. 193

304. **V. Hlinský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Soutěžní návrh na obytné domy Měst. spořitelny na Kladně, 1939, půdorys obytného podlaží –alternativa**
V. Hlinský – R. Jasenský – F. Jech – K. Koželka, Průvodní zpráva soutěžního návrhu architektů V. Hlinského, R. Jasenského, F. Jecha, K. Koželky na obytné domy Měst. spořitelny na Kladně, *Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel*, Styl I, 1939, s. 192–194, s. 194
305. **R. F. Podzemný, Dům pro Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959**
Václav Hlinský, Richard Podzemný zasloužilým umělcem,
Architektura ČSR XXI, 1962, č. 8, s. 532–533, s. 533
306. **R. F. Podzemný, Letní domek v Čisovicích, 1938, vstupní průčelí, půdorys přízemí (vlevo) a patra (vpravo)**
Architektura, spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl III, s. 17
(foto: F. Illek – A. Paul)
307. **R. F. Podzemný, Rodinný dům pro továrnu Jirásko, 1940
půdorys přízemí, jižní průčelí**
Projektová dokumentace k objektům Čimická čp. 772
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 8
308. **R. F. Podzemný, Rodinný dům pro továrnu Jirásko, 1940
půdorys přízemí, jižní průčelí**
Projektová dokumentace k objektům Libišská čp. 627
Archiv stavebního úřadu MČ Praha 8
309. **R. F. Podzemný, Soutěžní návrh na domek městského dělníka s početnou rodinou, 1940, pohled, půdorysy přízemí (vlevo) a podkroví (vpravo)**
AAS NTM, fond 50 – Soutěže, složka 20040701/10, Domek městského dělníka s početnou [rodinou]
310. **R. F. Podzemný, Návrh vily Hugo Gellerta, Dolní Beřkovice [?], 1939, pohled**
AAS NTM, fond Podzemný, složka 20081009/07,
Vila pana Dr. Hugo Gellerta v Horních [Beřkovicích]
311. **R. F. Podzemný, Turistická chata Ludvíka Klímka, Zděchovice u Vsetína, 1939**
<https://ludvik-klimek.webnode.cz/fotogalerie/hotel-klimek/#a4-web-jpg>, vyhledáno 25. 7. 2021
312. **R. F. Podzemný, Turistická chata Ludvíka Klímka, Zděchovice u Vsetína, 1939, pohled na jižní průčelí, půdorys 1. patra**
<https://ludvik-klimek.webnode.cz/fotogalerie/hotel-klimek/#hotel-klimek-plan-1-w-jpg>,
<https://ludvik-klimek.webnode.cz/fotogalerie/hotel-klimek/#hotel-klimek-plan-4-w-jpg>,
vyhledáno 25. 7. 2021

313. **K. Ossendorf – A. Tenzer – R. F. Podzemný, Soutěžní projekt nových budov Národního muzea, 1939, perspektiva, půdorysy přízemí a 1. patra**
Architekt SIA XXXIX, 1940, s. 28
314. **R. F. Podzemný, Projekt letního domu JUDr. B. v Mnichovicích, 1940**
neprovedená varianta projektu, pohled jihovýchodní a severozápadní
plánová dokumentace pozůstalost R. F. Podzemný
315. **R. F. Podzemný, Letní dům v Mnichovicích, neprovedená varianta projektu,**
pohled jihovýchodní a severozápadní
(foto: autorka, 2020)
316. **R. F. Podzemný, Projekt letního domu JUDr. B. v Mnichovicích, 1940,**
neprovedená varianta projektu, podélný řez a detail razítka
plánová dokumentace pozůstalost R. F. Podzemný
317. **R. F. Podzemný – A. Tenzer, Situační a výškový plán k projektu**
skladiště Františka Fortelky ve Valašském Meziříčí, 1941
situační a výškový plán a detail razítka
Státní okresní archiv Vsetín, fond MěNV Valašské Meziříčí, inv. č. 1092, k. 395, čp. 55, s. 10